ТУРИНСЬКИЙ ПРОЦЕС 2018-2020 УКРАЇНА

Зміст

СКОРОЧЕННЯ 2
Структурний блок А: Огляд країни та національної системи П(ПТ)О 3
Структурний блок Б: Економічна ситуація і стан ринку праці 22
Структурний блок В: Соціальне середовище та індивідуальний попит на П(ПТ)О 44
Структурний блок Г: Внутрішня ефективність і робота системи П(ПТ)О 65
Структурний блок Д: Управління і фінансування П(ПТ)О 94
БІБЛІОГРАФІЯ 110
ДОДАТКИ 120
Додаток 1. Кількісні та якісні фактичні дані (національний та субнаціональний рівні) 120
Додаток 2 Звіт про хід процесу 156
Додаток 3: Протокол заходу-відкриття ТП 2018-2020 в Україні 167

СКОРОЧЕННЯ

АТО	Антитерористична операція
ВПО	Внутрішньо переміщені особи
ВПУ	Вище професійне училище
ДПП	Державно-приватне партнерство
ДПТНЗ	Державний професійно-технічний навчальний заклад
ДСЗ	Державна служба зайнятості
ДСС	Державна служба статистики
ДСЯО	Державна служба якості освіти
ДФН	Дистанційна форма навчання
ЄФО	Європейський Фонд Освіти
ЗВО	Заклад вищої освіти
ЗП(ПТ)О	Заклад професійно (професійно-технічної) освіти
ЗСО	Загальна середня освіта
ІКТ	Інформаційно-комунікаційні технології
ІРЦ	Інклюзивно ресурсний центр
КМУ	Кабінет Міністрів України
МЕРТ України	Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України
МІНСОЦПОЛІТИКИ	Міністерство соціальної політики України
МОН України	Міністерство освіти і науки України
МОП	Міжнародна організація праці
НАК	Національне агентство кваліфікацій
НАПН України	Національна академія педагогічних наук України
НП(ПТ)О*	Неперервна професійна (професійно-технічна) освіта
НПЦ	Навчально-практичний центр
НРЗ	Національна рамка звітності
НРК	Національна рамка кваліфікацій
НРМ	Навчання на робочому місці
ОДА	Обласна державна адміністрація
ОКР	Освітньо-кваліфікаційний рівень
ПАТ	Публічне акціонерне товариство
ПП(ПТ)О	Первинна професійна (професійно-технічна) освіта
П(ПТ)О	Професійна (професійно-технічна) освіта
ТОВ	Товариство з обмеженою відповідальністю
ТП	Туринський процес
СП(ПТ)О	Стандарт професійної (професійно-технічної) освіти
ЦЗ	Центр зайнятості
ЦПК	Центр професійної кар’єри

*Під поняттям «Неперервна професійна (професійно-технічна) освіта» мається на увазі підвищення кваліфікації та перепідготовка робітників

Структурний блок А: Огляд країни та національної системи П(ПТ)О

А.1 Інформація про країну

А.1.1 Вступ

Трансформаційні зміни, що відбувалися в Україні після попереднього раунду Туринського процесу 2016 року, характеризувалися посиленням впливу євроінтеграційних процесів на розвиток українського суспільства. З 1 вересня 2017 року Угода про асоціацію між Україною та ЄС набрала чинності в повному обсязі. Це стало чітким орієнтиром для впровадження програми реформ в Україні, а також поштовхом для стрімкого зростання торгівлі між ЄС та Україною[1]. Темпи збільшення експорту українських товарів до ЄС у 2017-2018 рр. склали 44,9%, а частка ринку ЄС зросла до рекордних 42,6% (частка по імпорту також перевищила 40%)[2]. Безвізовий режим для громадян України з біометричними паспортами набув чинності 11 червня 2017 року. Після цього лише за рік було зафіксовано понад півмільйона поїздок до ЄС без візи[3].

Українська економіка стабілізувалася після падіння 2014 року й повернулася до режиму стійкого зростання (реальний ВВП зріс на 2,4% у 2016 році, на 2,5% - у 2017 році та на 3,3% - у 2018 році)[4]. Основним чинником економічного зростання було збільшення споживання домогосподарств. В 2018 році Україна отримала нову програму стенд-бай МВФ (3,9 млрд. доларів). Перший транш у розмірі 1,4 млрд. дол. США вже було направлено до золотовалютних резервів НБУ, які зросли до 20 млрд. дол. США, що є найвищим рівнем з 2013 року. Валютний ринок також стабілізувався, на що значною мірою вплинула його лібералізація. Водночас, проблема пікових виплат зовнішніх боргів в 2018-2019 рр., утримання невисокого рівня продуктивності праці й соціальних стандартів, а також високого рівня бідності залишається значною.

Останнім часом продовжувався намічений курс реформ. Помітний прогрес досягнуто в таких сферах, як медицина, освіта, судочинство, регуляторна політика та розвиток підприємництва, бюджетна сфера (запровадження середньострокового планування). Також тривала розпочата у 2014 році реформа децентралізації, спрямована на посилення ефективності місцевого самоврядування в Україні (у 2015-2018 рр. створено 876 об'єднаних територіальних громад)[5]. Дещо покращилась позиція України у світових рейтингах *Doing business* Світового банку (з 80 позиції у 2017 році до 71 позиції у 2019 році серед 190 країн світу) та *Індекс глобальної конкурентоспроможності за рейтингом Всесвітнього економічного форуму (з 85 місця серед 138 країн світу у 2016-2017 рр. до 81 місця серед 137 країн світу у 2017-2018 рр.)*[6][7]. Разом з тим, рівень корупції відповідно до дослідження Transparency International "*Індекс сприйняття корупції*" (CPI) у 2018 році залишився доволі високим[8][9].

Водночас, суттєвим чином на реформування економіки та суспільства в Україні протягом 2016-2019 рр. впливали продовження військової агресії на Донбасі, загострення ситуації в акваторії Азовського моря та проблеми з проходженням кораблів до українських портів. Затримки у морській доставці вантажів у цьому регіоні створили загрози функціонуванню місцевої інфраструктури та погіршили транзитний статус України. Короткострокове запровадження воєнного стану у 2018 році не вплинуло суттєво на стан економіки у цьому ж році, проте дало негативні сигнали інвесторам.

---

[1] Facts and figures about EU-Ukraine relations. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.consilium.europa.eu/media/31661/eap-summit-factsheet-ukraine-eng.pdf

[2] Державна служба статистики України. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами з країнами ЄС. – Електронний ресурс: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/ztt_ES/ztt_es_u/ztt_es18_u.htm

[3] Офіційне повідомлення Державної пограничної служби Україн. За рік безвізу прикордонники оформили 555 тисяч українців за спрощеною процедурою. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://dpsu.gov.ua/ua/news/Za-rik-bezvizu-prikordonniki-oformili-555-tisyach-ukrainciv-za-sproshchenoyu-proceduroyu/

[4] Державна служба статистики України. Зміна обсягу валового внутрішнього продукту. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/vvp/ind_vvp/ind_2018u.htm

[5] https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/359/10.01.2019.pdf

[6] http://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2019

[7] http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf

[8] 120 місце з 180 країн світу у 2018 році порівняно з 130 місцем з 180 країн світу у 2017 році.

[9] https://ti-ukraine.org/en/research/corruption-perceptions-index-2018/

Одним з найбільш вагомих здобутків у сфері розвитку людського капіталу в Україні протягом 2016-2019 рр. стало успішне продовження освітньої реформи. Ухвалення Закону про освіту спрямоване на оновлення змісту освіти, створення можливостей для розвитку компетентнісного навчання, формування нового освітнього середовища, посилення мотивації та підвищення кваліфікації вчителів, покращення системи управління у закладах освіти, вдосконалення функціонування сфери інклюзивної освіти. Урядом схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року[10], Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти[11], Концепцію реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти "Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта" на період до 2027 року[12].

Після попереднього раунду Туринського процесу 2016 року був досягнутий значний прогрес у розбудові Національної системи кваліфікацій. Основними завданнями створеного у 2018 році Національного агентства кваліфікацій є супровід запровадження Національної системи кваліфікацій, посилення орієнтації системи освіти на потреби ринку праці, формування вимог до визнання результатів неформального та інформального навчання, участь у розробці професійних стандартів тощо[13].

Стаття 38 ЗУ «Про освіту»

Національне агентство кваліфікацій є постійно діючим колегіальним органом, уповноваженим на реалізацію державної політики у сфері кваліфікацій. Національне агентство кваліфікацій формується на паритетних засадах з представників центральних органів виконавчої влади у сфері освіти і науки, соціальної політики, економічного розвитку, спільного представницького органу всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців та спільного представницького органу репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок

Національне агентство кваліфікацій:

1. бере участь у розробленні нормативно-правових актів у сфері кваліфікацій;
2. забезпечує взаємодію, координацію та підвищення ефективності діяльності заінтересованих сторін у сфері кваліфікацій;
3. супроводжує запровадження Національної рамки кваліфікацій з додержанням вимог цього Закону;
4. здійснює міжнародне співробітництво у сфері кваліфікацій, у тому числі з метою гармонізації Національної рамки кваліфікацій з аналогічними міжнародними документами;
5. координує оцінювання ефективності державної політики у сфері кваліфікацій;
6. забезпечує прогнозування потреб ринку праці у кваліфікаціях;
7. здійснює супровід інформаційного забезпечення Національної системи кваліфікацій і Національної рамки кваліфікацій;
8. створює і веде Реєстр кваліфікацій;
9. готує проект порядку розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів і подає його на затвердження Кабінету Міністрів України;
10. реєструє професійні стандарти та забезпечує відкритий доступ до стандартів;
11. координує розроблення професійних стандартів;

[10] розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934

[11] розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р.– Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80

[12] https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-realizaciyi-derzhavnoyi-politiki-u-sferi-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-suchasna-profesijna-profesijno-tehnichna-osvita-na-period-do-2027-roku-i120619

[13] постанова КМУ від 5.12.2018 року за № 1029.– Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1029-2018-%D0%BF

12. бере участь у розробленні стандартів освіти;
13. здійснює акредитацію кваліфікаційних центрів;
14. розробляє критерії та процедури визнання професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах;
15. формує вимоги до процедур присвоєння кваліфікацій, визнання результатів неформального та інформального навчання;
16. взаємодіє з органами та установами забезпечення якості освіти;
17. здійснює інші повноваження, передбачені законом.

Урядом України затверджено склад Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, до числа основних регуляторних та контрольних функцій якого належать, зокрема, акредитація закладів освіти, освітніх програм та спеціалізованих вчених рад; атестація наукових кадрів тощо[14].

Створено Національний фонд досліджень, зорієнтований на забезпечення прозорості процедур функціонування та фінансування проектів, грантової підтримки наукових досліджень та розробок[15]. Починаючи з 2019 року, в Україні запроваджується Інститут освітнього омбудсмена для забезпечення захисту прав учасників освітнього процесу[16].

Національний фонд досліджень

Національний фонд досліджень України був створений 4 липня 2018 р. (відповідно до ЗУ "Про наукову і науково-технічну діяльність" та постанови КМУ № 528 від 4 липня 2018 р.).

Сфера повноважень: 1) стимулювання фундаментальних та прикладних наукових досліджень; 2) реалізація державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності; 3) розвиток національного дослідницького простору та його інтеграції до світового дослідницького простору; 4) розбудова дослідницької інфраструктури в Україні та її інтеграції до світової дослідницької інфраструктури; 5) сприяння налагодженню науково-технічного співробітництва між науковими установами, закладами вищої освіти та представниками реального сектора економіки і сфери послуг; 6) залученню молоді до наукової діяльності, 7) сприяння виробничо-орієнтованим (галузевим) науковим установам шляхом організації конкурсів за запитом центральних органів виконавчої влади або інших замовників за умови виділення ними відповідних коштів.

Основним завданням є грантова підтримка: 1) фундаментальних наукових досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних та гуманітарних наук; 2) прикладних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок за пріоритетними напрямами розвитку науки і техніки.

Обов'язки: 1) організація та проведення відкритого конкурсного відбору проектів, що фінансуватимуться за рахунок грантової підтримки, з обов'язковим проведенням незалежної та об'єктивної наукової і науково-технічної експертизи, у тому числі із залученням іноземних експертів; 2) забезпечення цільового, ефективного та раціонального використання коштів Фонду.

A.2 Огляд професійної освіти і навчання

A.2.1 Огляд П(ПТ)О: організація і нормативні рамки

Основні терміни, що стосуються П(ПТ)О в Україні, передбачені у двох ключових ЗУ «Про освіту» (2017)[17][18] та «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (1998)[19]. ***Професійна***

[14] розпорядження КМУ від 27.12.2018 № 1063-р.– Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1063-2018-%D1%80
[15] постанова КМУ від 04.07.2018 № 528. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528-2018-%D0%BF
[16] постанова КМУ від 06.06.2018 № 491. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-%D0%BF
[17] ЗУ «Про освіту» визначає основні форми здобуття освіти (включаючи дистанційну та дуальну), її складові та рівні, аспекти забезпечення якості, функції навчальних закладів, питання управління та контролю, фінансові та економічні відносини, стандарти освіти та освітні програми, кваліфікації та документи про освіту.
[18] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19
[19] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80

(професійно-технічна) освіта – комплекс педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури. ***Професійне (професійно-технічне) навчання*** – складова П(ПТ)О, що передбачає формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності, перспектив її кар'єрного зростання впродовж життя. ***Перепідготовка робітників*** – це професійне (професійно-технічне) навчання, спрямоване на оволодіння іншою професією робітниками, які здобули первинну професійну підготовку. ***Підвищення кваліфікації робітників*** – це професійне (професійно-технічне) навчання робітників, що дає можливість розширювати і поглиблювати раніше здобуті професійні знання, уміння і навички на рівні вимог виробництва чи сфери послуг.

Заклад П(ПТ)О забезпечує реалізацію потреб громадян у П(ПТ)О, оволодінні робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією згідно з їх інтересами, здібностями, станом здоров'я. Законодавством також передбачається відповідність закладу вимогам доступності (для осіб з особливими освітніми потребами).

Типи закладів П(ПТ)О[20]: професійно-технічне училище відповідного профілю; професійне училище соціальної реабілітації; вище професійне училище; професійний ліцей; професійний ліцей відповідного профілю; професійно-художнє училище; художнє професійно-технічне училище; вище художнє професійно-технічне училище; училище-агрофірма; вище училище-агрофірма; училище-завод; центр професійної (професійно-технічної) освіти; центр професійної освіти; навчально-виробничий центр; центр підготовки і перепідготовки робітничих кадрів; навчально-курсовий комбінат; навчальний центр; інші типи закладів освіти, що надають П(ПТ)О. Додатково, використовується **розподіл закладів П(ПТ)О в залежності від атестаційного рівня** (зокрема, другий та третій рівень)[21][22][23].

Випускні документи[24]: *свідоцтво про здобуття повної загальної середньої освіти* - випускнику ЗПО, що здобув повну загальну середню освіту; *диплом кваліфікованого робітника або молодшого спеціаліста* – випускнику ЗПО при присвоєнні освітньо-кваліфікаційного рівня «кваліфікований робітник» або «молодший спеціаліст»; *свідоцтво про присвоєння (підвищення) робітничої кваліфікації* - особі, яка опанувала курс професійно-технічного навчання і успішно пройшла кваліфікаційну атестацію.

Таблиця 1.

Класифікація програм в системі П(ПТ)О (разом ПП(ПТ)О та НП(ПТ)О)

Рівні (ступені) П(ПТ)О	Період навчання/вимоги до абітурієнтів	Рівні ISCED 2011, рівні НРК
Перший (початковий) рівень (ступінь)	до 1 року (немає вимог до попередньої освіти)	1 рівень ISCED 2011/ 2 рівень НРК
Другий (базовий) рівень (ступінь)	а) до 1,5 років (на основі повної середньої освіти);	Доступ до вищої освіти 3 рівень ISCED 2011/

[20] ЗУ «Про професійну (професійно-технічну) освіту»

[21] До закладів П(ПТ)О другого атестаційного рівня належать професійно-технічні училища відповідного профілю; професійно-художні училища; художні професійно-технічні училища; училища-агрофірми; училища-заводи; навчально-виробничі центри; навчальні центри; інші прирівняні до них навчальні заклади. До закладів третього атестаційного рівня належать вищі професійні училища; вищі художні професійно-технічні училища; вищі училища-агрофірми; центри професійно-технічної освіти; центри підготовки і перепідготовки робітничих кадрів; інші прирівняні до них навчальні заклади.

[22] http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/956-99-%D0%BF

[23] Відповідно до проекту ЗУ «Про професійну (професійно-технічну) освіту» також передбачені такі типи закладів П(ПТ)О , як професійний ліцей, професійний коледж, центр професійної (професійно-технічної) освіти та центр професійного розвитку працівників.

[24] ЗУ «Про професійну (професійно-технічну) освіту»

Рівні (ступені) П(ПТ)О	Період навчання/вимоги до абітурієнтів	Рівні ISCED 2011, рівні НРК
	б) 3-4 роки (на основі базової середньої освіти із здобуттям повної середньої освіти)	3 рівень НРК
	2 роки (на основі базової середньої освіти без здобуття повної середньої освіти)	2 рівень ISCED 2011/ 2 рівень НРК
Третій (вищий) рівень (ступінь)	до 1,5 років (на основі повної середньої освіти та освітньо-кваліфікаційного рівня «кваліфікований робітник»)	Доступ до вищої освіти 4 рівень ISCED 2011/ 4 рівень НРК
	до 2 років (на основі повної середньої освіти та освітньо-кваліфікаційного рівня «кваліфікований робітник»)	Доступ до вищої освіти 4 рівень ISCED 2011/ 5 рівень НРК

Джерело: розроблено на основі ЗУ «Про освіту»

П(ПТ)О є ступеневою (див.Таблицю 1)[25][26][27]. Ступеневість у закладах П(ПТ)О визначається відповідними рівнями кваліфікації, складністю професій та освітньо-кваліфікаційним рівнем (кваліфікований робітник, молодший спеціаліст)[28][29].

Відповідно до ЗУ «Про освіту» в Україні функціонує **Національна рамка кваліфікацій (НРК)**, що запроваджена в 2011 році. Вона визначає одинадцять рівнів. Кожен рівень НРК визначається певною сукупністю компетентностей особи, які є типовими для кваліфікацій відповідного рівня, що також включає готовність особи до *навчання упродовж життя*.

Стаття 35-36 ЗУ «Про освіту»

Національна рамка кваліфікацій - це системний і структурований за компетентностями опис її рівнів. Національна рамка кваліфікацій затверджується Кабінетом Міністрів України.Національна рамка кваліфікацій призначена для використання органами державної влади та органами місцевого самоврядування, установами та організаціями, закладами освіти, роботодавцями, іншими юридичними та фізичними особами з метою розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій.

Національна рамка кваліфікацій ґрунтується на європейських і національних стандартах та принципах забезпечення якості освіти, враховує вимоги ринку праці до компетентностей працівників та запроваджується з метою гармонізації норм законодавства у сферах освіти і соціально-трудових відносин, сприяння національному та міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні, налагодження ефективної взаємодії сфери освіти і ринку праці.

Національна рамка кваліфікацій визначає **одинадцять рівнів**, що можуть містити підрівні.

Кожен рівень Національної рамки кваліфікацій визначається певною сукупністю компетентностей особи, які є типовими для кваліфікацій відповідного рівня, що також включає готовність особи до навчання упродовж життя.

Нульовий рівень Національної рамки кваліфікацій визначає здатність особи адекватно діяти у відомих простих ситуаціях під безпосереднім контролем іншої особи.

Перший рівень Національної рамки кваліфікацій визначає здатність особи виконувати прості завдання у типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері роботи або навчання, виконувати завдання під безпосереднім керівництвом іншої особи.

[25] http://www.enic.in.ua/index.php/ua/systema-osvity/profesijno-tehnichna-osvita
[26] Постанова КМУ від 3 червня 1999 р. N 956 «Про затвердження Положення про ступеневу професійно-технічну освіту» (із змінами) http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/956-99-%D0%BF
[27] Навчальні програми кожного ступеня П(ПТ)О складаються таким чином, щоб випускники першого ступеня мали можливість продовжувати навчання на другому ступені, а випускники другого ступеня - на третьому
[28] http://www.enic.in.ua/index.php/ua/systema-osvity/profesijno-tehnichna-osvita
[29] Випускнику П(ПТ)О , який успішно пройшов кваліфікаційну атестацію, з набутої професії присвоюється освітньо-кваліфікаційний рівень "кваліфікований робітник" відповідного розряду. Випускнику, який закінчив відповідний курс навчання в закладі П(ПТ)О третього рівня акредитації, може присвоюватись освітньо-кваліфікаційний рівень "молодший спеціаліст" за умови набуття освітньо-кваліфікаційного рівня «кваліфікований робітник»

Другий рівень Національної рамки кваліфікацій визначає здатність особи виконувати типові нескладні завдання у типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері роботи або навчання, виконувати завдання під керівництвом з елементами самостійності.

Третій рівень Національної рамки кваліфікацій визначає здатність особи виконувати виробничі або навчальні завдання середньої складності за визначеними алгоритмами та встановленими нормами часу і якості.

Четвертий рівень Національної рамки кваліфікацій визначає здатність особи самостійно виконувати складні спеціалізовані виробничі чи навчальні завдання у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, зокрема в нестандартних ситуаціях.

П'ятий рівень Національної рамки кваліфікацій передбачає здатність особи вирішувати типові спеціалізовані задачі в окремій галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів відповідних наук та може характеризуватися певною невизначеністю умов, нести відповідальність за результати своєї діяльності та здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

Шостий рівень Національної рамки кваліфікацій визначає здатність особи вирішувати спеціалізовані задачі підвищеної складності в певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідних наук і характеризується певною невизначеністю умов, нести відповідальність за результати своєї діяльності та контролювати інших осіб у стандартних ситуаціях.

Сьомий рівень Національної рамки кваліфікацій визначає здатність особи вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Восьмий рівень Національної рамки кваліфікацій визначає здатність особи розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Дев'ятий рівень Національної рамки кваліфікацій визначає здатність особи розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Десятий рівень Національної рамки кваліфікацій передбачає здатність особи визначати та розв'язувати соціально значущі системні проблеми у певній галузі діяльності, які є ключовими для забезпечення стійкого розвитку та вимагають створення нових системоутворювальних знань і прогресивних технологій.

Законодавство України щодо П(ПТ)О базується на Конституції України та регулюється двома основними Законами України – «Про освіту» (2017)[30][31] та «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (1998)[32]. До інших актів законодавства прямої та опосередкованої дії у сфері П(ПТ)О належать Закони України «Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді в Україні» (1993), «Про зайнятість населення» (2012), «Про професійний розвиток працівників» (2012), «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» (2012)[33], Кодекс законів про працю (1971) тощо.

Система *неперервного професійного розвитку працівників* регулюється ЗУ «Про професійний розвиток працівників»[34]. Зокрема, визначено основні положення організації та здійснення професійного навчання на виробництві, атестації працівників, підтвердження їх професійної кваліфікації, здобутої шляхом неформального навчання; унормовано періодичність підвищення кваліфікації працівників; окреслено напрями діяльності і завдання роботодавців та участь профспілок у сфері професійного розвитку працівників. Механізми щодо створення умов для *неперервної професійної освіти* передбачені в ЗУ «Про зайнятість населення»[35]. Цей же закон містить норми щодо *професійного навчання безробітних*. Зокрема, воно організовується або на

[30] ЗУ «Про освіту» визначає основні форми здобуття освіти (включаючи дистанційну та дуальну), її складові та рівні, аспекти забезпечення якості, функції навчальних закладів, питання управління та контролю, фінансові та економічні відносини, стандарти освіти та освітні програми, кваліфікації та документи про освіту.
[31] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19
[32] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80
[33] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5499-17
[34] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17
[35] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17

замовлення роботодавця, або для самозайнятості (провадження підприємницької діяльності), з огляду на потреби ринку праці з урахуванням побажань безробітних. Надання професійного навчання цим категоріям осіб, в першу чергу, орієнтовано на організацію професійного навчання безробітних, які не мають професії, або займали місця, які не потребують професійної підготовки, на підвищення кваліфікаційного розряду робітників з числа безробітних, які тривалий час зареєстровані в службі зайнятості тощо. Крім того, передбачено розширення компетенції шляхом стажування або спеціалізації безробітних.

Також в рамках процесу децентралізації важливим кроком для сфери П(ПТ)О стало ухвалення розпорядження КМУ від 25.10.2017 № 831-р, у якому передбачено передачу окремих функцій з управління державними закладами П(ПТ)О[36]. Зокрема, передано функції оперативного управління майном закладів освіти, формування регіонального замовлення на підготовку кваліфікованих робітників, а також призначення на посаду директорів закладів освіти. Затверджені Методичні рекомендації щодо формування регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів (розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 року № 994-р).

Після останнього раунду Туринського процесу система освіти України в цілому, й П(ПТ)О зокрема, перебуває в стані активного реформування, що потребує відповідних змін на законодавчому рівні. Рамковий ЗУ «Про освіту», ухвалений у 2017 році, будується на засадах концепції *Нової української школи*[37][38]. Для його імплементації необхідна розробка чи перегляд більш ніж 60 законодавчо-нормативних актів у системі освіти, включаючи П(ПТ)О. Наразі ухвалено ЗУ «Про фахову передвищу освіту»[39], підготовлено проекти нових ЗУ «Про професійну (професійно-технічну) освіту»[40] та «Про повну загальну середню освіту»[41][42].

А.2.2 Інституційні та управлінські механізми

На **національному рівні**: КМУ, МОН України, Державна служба якості освіти, інші державні органи, яким підпорядковані заклади П(ПТ)О[43]. Деякі функції з управління П(ПТ)О на цьому рівні пов'язані з роботою Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерства соціальної політики, Державної служби зайнятості – ДСЗ, яка підпорядковується Мінсоцполітики.

На **регіональному рівні**: Департаменти (управління) освіти і науки відповідних обласних та Київської міської державних адміністрацій[44]. Частково долучені міські ради міст обласного значення – обласних центрів, а також регіональні ради П(ПТ)О.

На **галузевому рівні** управління, як таке, не здійснюється, йдеться про співпрацю та дорадчі функції. В першу чергу, це галузеві об'єднання організацій роботодавців та органи, що ними утворені для роботи у сфері кваліфікацій[45].

На **рівні закладу П(ПТ)О** управління здійснює керівник закладу (директор). Педагогічна рада є основним колегіальним органом управління закладу освіти, який має дорадчий характер.

---

[36] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2017-%D1%80

[37] Концепція передбачає здобуття учнями старшої школи профільної академічної та професійної середньої освіти, перехід від передачі знань до формування вмінь і навичок, збільшення автономії та покращення фінансування навчальних закладів та викладацького складу, обмеження строку перебування на посаді директорів навчальних закладів (не більше 12 років), введення інклюзивної освіти, прозорості та академічної доброчесності.

[38] Законом запроваджено нову структуру системи освіти: навчання учнів за програмами 12-річної повної загальної середньої освіти починається: для початкової освіти - з 1 вересня 2018 року; для базової середньої освіти - з 1 вересня 2022 року; для профільної середньої освіти - з 1 вересня 2027 року.

[39] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19

[40] https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-zakonu-ukrayini-pro-profesijnu-profesijno-tehnichnu-osvitu

[41] http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65784

[42] Проект ЗУ «Про повну загальну середню освіту» важливий для ПТО з точки зору запланованого на 2027 рік переходу на профільну середню освіту тривалістю три роки, яку учні отримуватимуть у старшій школі або закладі професійної освіти. Це забезпечить здобуття молоддю професійних кваліфікацій одночасно із опануванням освітніх компетентностей та вільний вихід на ринок праці.

[43] Опис механізму управління П(ПТ)О зроблено на основі Закону України "Про освіту", Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту».

[44] Відповідно до ЗУ «Про освіту» управління на цьому рівні має здійснювати Верховна Рада АРК, обласні ради, Київська та Севастопольська міські ради.

[45] наприклад, Галузева рада з розробки професійних стандартів і стратегії розвитку професійних кваліфікацій у гірничо-металургійному комплексі України тощо

КМУ затверджує стратегію (концепцію) розвитку П(ПТ)О та забезпечує проведення державної політики у сфері П(ПТ)О (державні цільові програми з П(ПТ)О). Затверджує ліцензійні умови провадження освітньої діяльності; державні пріоритети щодо підготовки робітничих кадрів; стандарти освіти; перелік посад педагогічних працівників. КМУ визначає порядок формування і розподілу освітніх субвенцій між бюджетами та порядок розподілу державного фінансування П(ПТ)О (функція фінансування).

Міністерство освіти і науки України формує та реалізує державну політику у сфері П(ПТ)О[46]. МОН затверджує стандарти професійної (професійно-технічної) освіти з конкретної професії, порядок проведення моніторингу якості освіти та інституційного аудиту закладів, здійснює міжнародне співробітництво та нормативно-правове забезпечення, ліцензує освітню діяльність закладів, затверджує форму документів про освіту, типові умови прийому й типові освітні програми, ухвалює рішення щодо створення, реорганізації та закриття державних закладів П(ПТ)О. За напрям П(ПТ)О відповідає *Директорат професійної освіти*, до складу якого входить *Головне управління професійної освіти* (замість департаменту П(ПТ)О). Даний структурний підрозділ МОН утворився внаслідок упровадження Стратегії реформування державного управління України на 2016-2020 рр.[47][48]. **Державна служба якості освіти** реалізує державну політику у сфері забезпечення якості освіти[49], а також вносить пропозиції щодо державної політики у цій сфері[50].

Інші державні органи, яким підпорядковані заклади П(ПТ)О, здійснюють повноваження засновника цих закладів. **Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України** проводить розрахунок середньострокових потреб ринку праці у фахівцях та робітничих кадрах за професійними групами[51][52]. **Міністерство соціальної політики** (Мінсоцполітики) бере участь у розробленні законодавства для сектора П(ПТ)О, розробляє Національний класифікатор України ДК 003:2010 „Класифікатор професій", а також затверджує професійні стандарти та кваліфікаційні характеристики професій[53]. **Державна служба зайнятості (ДСЗ)**, підпорядкована Мінсоцполітики, надає послуги для забезпечення зайнятості населення, зокрема, організації професійного навчання безробітного населення[54]. Залучена до короткострокового прогнозування ринку праці, зокрема, за допомогою опитувань роботодавців[55]. У вересні 2017 року Мінсоцполітики створило багатосторонню робочу групу, яка буде відповідати за прогнозування професійних навичок і ринку праці.

Реалізацію державної політики у сфері П(ПТ)О на регіональному рівні здійснюють **Департаменти (управління) освіти і науки**, що є структурними підрозділами обласних та Київської міської державних адміністрацій. У кожній області працює **Навчально-методичний (або науково-методичний) центр П(ПТ)О**[56][57]. Внаслідок процесу децентралізації з січня 2018 року року деякі повноваження були передані для тимчасового виконання на регіональний та місцевий рівні[58][59].

---

[46] Це, зокрема, розробка та виконання стратегії розвитку та державних цільових програм, а також проведення аналізу та прогнозу розвитку системи П(ПТ)О .

[47] До складу Головного управління професійної освіти входять три відділи.
Директорат професійної освіти є самостійним структурним підрозділом апарату міністерства, що утворюється для виконання завдань, пов'язаних із забезпечення формування державної політики у сфері професійної освіти. Директорат координується Міністром освіти і науки.

[48] https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/direktorati/direktorat-profesijnoyi-osviti

[49] забезпечення якості освіти та освітньої діяльності, контроль за закладами ПТО щодо дотримання ними законодавства; участь у сертифікації педагогічних працівників.

[50] Положення про Державну службу якості освіти затверджене Постановою КМУ від 14.03.2018 № 168 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2018-%D0%BF

[51] координується КМУ через Міністра освіти і науки

[52] https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0305731-13#n9

[53] http://www.msp.gov.ua

[54] http://www.dcz.gov.ua

[55] https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-137/zvit_yevo.pdf

[56] http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1189-13

[57] Ці центри підпорядковуються МОН та забезпечують навчально-методичну підтримку ПТНЗ області (розроблення навчальних планів та програм, навчання викладацького складу), здійснють аналіз досягнень сектора ПТО.

[58] Для тимчасового виконання означає до завершення процедури передачі з державної у комунальну власність підпорядкованих МОН державних закладів ПТО

[59] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2017-%D1%80

Зокрема, на **рівень області та м. Києва** - формування та розміщення регіонального замовлення; контроль за провадженням діяльності закладів П(ПТ)О; кадрова політика щодо директорів закладів П(ПТ)О, що фінансуються з регіонального бюджету та бюджету м. Києва; розробка та виконання регіональних програм підготовки робітників. На рівень **міст обласного значення - обласних центрів** - кадрова політика щодо директорів закладів П(ПТ)О, фінансування яких здійснюється з бюджетів таких міст.

До функцій закладу належать[60]: *забезпечення навчального процесу*; *кадрова політика* (затвердження штатного розпису, призначення педагогічних працівників); *оцінка* (оцінка успішності учнів, атестація педагогічних працівників); *прийом абітурієнтів* (розробка правил прийому на основі типових правил); забезпечення *виробничого навчання* учнів; функції щодо *навчального змісту та якості навчання*[61]. Децентралізація дала поштовх для конкуренції серед закладів П(ПТ)О, адже їм потрібно доводити свою значимість для регіону та його розвитку.

У 2016 році у всіх областях України були утворені **регіональні ради професійної (професійно-технічної) освіти**. Це дорадчо-консультативний орган, що утворюється при ОДА для формування та реалізації регіональної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. З огляду на низьку ефективність роботи таких рад, станом на квітень 2019 року МОН розробило проект постанови КМУ «Про затвердження Положення про Регіональну раду П(ПТ)О»[62][63].
Низька ефективність регіональних рад П(ПТ)О пов'язана з наступними чинниками: (1) недостатня підготовленість членів рад до виконання своїх функцій (методичні вказівки на початку їх діяльності були оформлені листом МОН); (2) брак коректної інформації щодо потреби регіону в кваліфікованих працівниках, а також перспектив та пріоритетів економічного і соціального розвитку; (3) рекомендаційний характер рішень рад.

А.2.3 Базова статистика з П(ПТ)О

Система П(ПТ)О в Україні характеризується наявністю розгалуженої мережі закладів освіти різних форм власності та типів. Станом на 01.01.2019 освітню діяльність в Україні здійснюють 754 державні заклади П(ПТ)О, що підпорядковані МОН, а також 4 – іншим центральним органам виконавчої влади (ПП(ПТ)О та Н ПП(ПТ)О разом)[64].

Мережа закладів П(ПТ)О під порядкуванням МОН: професійні ліцеї – 327; вищі професійні училища – 166, центри професійно-технічної освіти – 89, професійно-технічні училища – 68, навчальні центри при кримінально-виконавчій установі закритого типу – 64, навчальні заклади інших типів, що надають професійно-технічну освіту – 22; структурні підрозділи вищих навчальних закладів – 15, професійні коледжі – 3. Динаміку основних кількісних показників сфери П(ПТ)О наведено у Таблиці 2.

Таблиця 2

Основні показники П(ПТ)О у 2016-2018 рр.(ПП(ПТ)О та НП(ПТ)О)

№		Станом на 01.01.2017	Станом на 01.01.2018	Станом на 01.01.2019
1	Кількість закладів за типами:	806	774	754
	вищі професійні училища	160	155	158
	вищі художні професійно-технічні училища	5	7	7
	вищі комерційні професійні училища	1	1	1
	центри професійно-технічної освіти	71	85	89
	професійно-технічні училища	82	72	67

[60] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80
[61] Зокрема, розробка навчальних планів та освітніх програм на основі стандартів; забезпечення якості навчання, вибір форм та методів навчання.
[62] https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proekt-postanovi-kmu-pro-zatverdzhennya-tipovogo-polozhennya-pro-regionalnu-radu-profesijnoyi-osviti
[63] Ухвалення постанови має сприяти координації діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та громадських організацій для розвитку П(ПТ)О та формування ефективної політики у цій сфері.
[64] відповідно до адміністративних даних МОН

	професійні ліцеї	365	337	326
	професійні ліцеї художнього профілю	2	1	1
	художні професійно-технічні училища	1	1	1
	Професійні коледжі	3	3	3
	заклади професійної освіти, що є структурними підрозділами закладів вищої освіти	23	21	15
	заклади освіти інших типів, що надають П(ПТ)О	23	22	22
	навчальні центри при установах виконання покарань, професійні училища соціальної реабілітації	70	69	64
2	Контингент учнів, слухачів, тис. осіб в тому числі:	284,8	268,3	253,9
	на базі базової загальної середньої освіти	187,4	184,5	178,1
	на базі повної загальної середньої освіти	81,5	69,7	62,0
	незайняте населення та працівники підприємств	13,6	12,6	12,5
	діти сироти та діти позбавлені батьківського піклування	13,3	11,8	10,5
	особи з інвалідністю	4,4	4,3	4,1
3	Прийом учнів, слухачів, всього	157,5	146,5	136,1
4	Випуск, всього	152,4	140,1	133,1
5	Педагогічні працівники в тому числі:	37,9	34,4	33,9
	старші майстри та майстри виробничого навчання	17,8	15,1	14,8

Джерело: за даними МОН України

Система П(ПТ)О наразі переживає процес реформування, і кількість закладів постійно змінюється. Зменшення закладів за період після попереднього раунду Туринського процесу (див. Таблицю 2), в першу чергу, пояснюється оптимізацією мережі закладів П(ПТ)О шляхом приєднання до більш потужніх.

Загальний контингент учнів у закладах, що підпорядковані МОН, становить 253,9 тис. (61,95% чоловіків та 38,05% жінок). Учні та слухачі здобувають понад 400 робітничих професій та 65 спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста. Класифікація учнів за навчальними програмами в офіційній статистичній звітності не передбачена. Водночас, у таблиці 2 представлений розподіл контингенту учнів та слухачів, враховуючи програми на базі базової загальної середньої освіти та на базі повної загальної середньої освіти (ПП(ПТ)О) та окремо – програми НП(ПТ)О - для незайнятого населення та працівників підприємств.

Протягом 2018 року до закладів П(ПТ)О прийнято 136,1 тис. осіб, з них: випускників закладів загальної середньої освіти – 107,1 тис. осіб, незайнятого населення – 5,5 тис. осіб, працюючого населення – 23,5 тис. осіб.

Протягом 2018 року найбільш популярними серед учнів та слухачів закладів П(ПТ)О були такі професії: водій автотранспортних засобів, кухар, тракторист-машиніст сільськогосподарського (лісогосподарського) виробництва, слюсар з ремонту автомобілів, електрогазозварник, кондитер,перукар (перукар-модельєр), оператор комп'ютерного набору, слюсар з ремонту сільськогосподарських машин та устаткування, електрозварник ручного зварювання тощо (див. Діаграму 1). Дані професії незмінно користуються попитом, починаючи з 2011 року (близько 86,3 % від загальної кількості учнів та слухачів, які навчались у ЗП(ПТ)О протягом 2011-2017 рр.).

Діаграма 1. Перелік найбільш популярних професій серед вступників до закладів П(ПТ)О у 2018 році

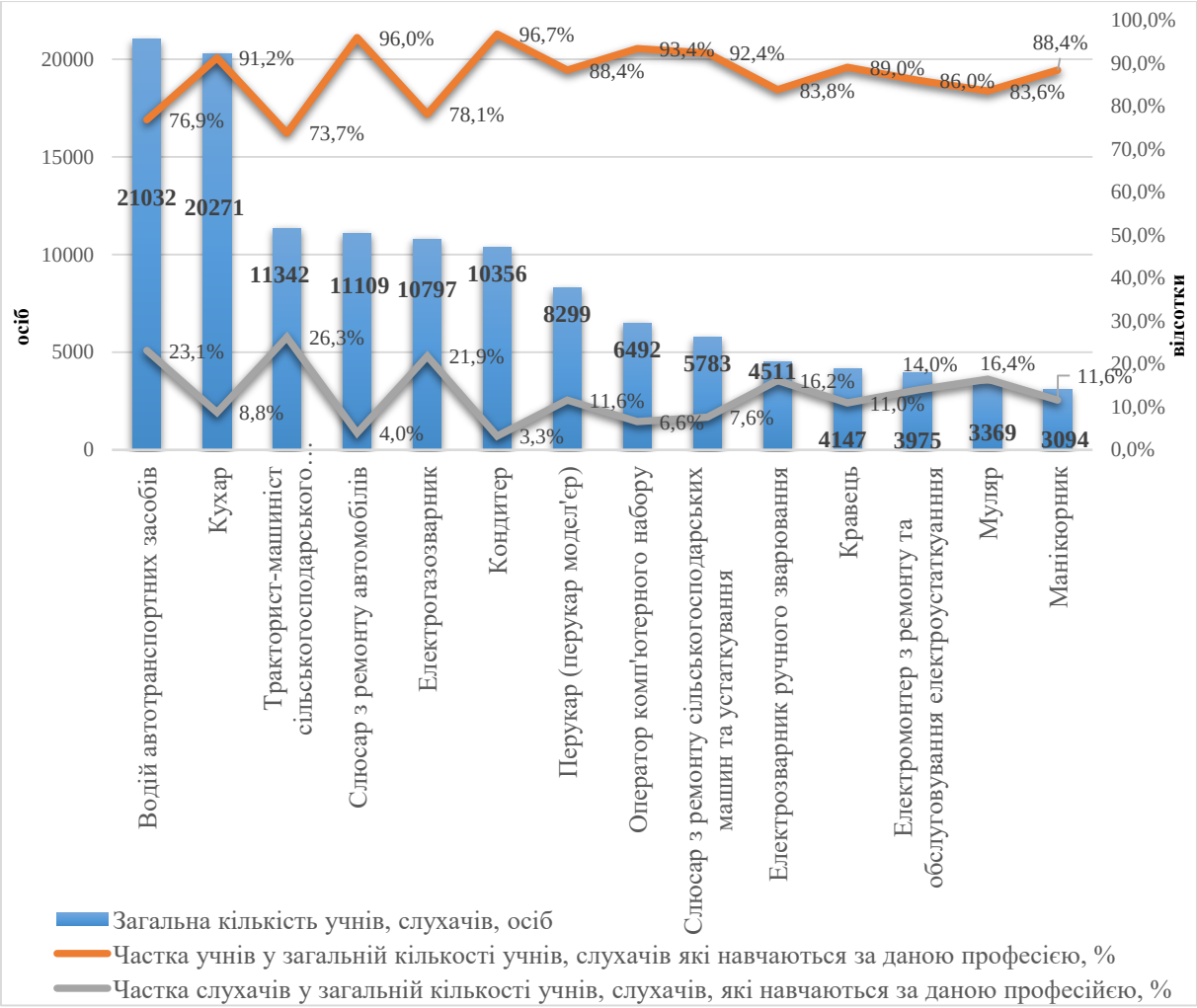

Джерело: за даними МОН України

Водночас, найменший попит у 2018 році мали професії, що обслуговують установки для виконання земляних та подібних робіт, установки з термічного оброблення металу та гірниче устаткування. Професії машиніста трубоукладача, терміста та прокатника гарячого металу опановують по 1 особі, машиніста конвеєра – 2 особи. Професії, що відносяться до підкласу механіки та монтажники сільськогосподарських та промислових машин, робітники сільського господарства, що займаються як землеробством та і тваринництвом опановують 9 осіб.

Зменшення контингенту, прийому та випуску учнів протягом останніх років є наслідком погіршення демографічної ситуації в Україні (старіння населення, зниження народжуваності), слабкої мотивації населення до здобуття професійних кваліфікацій, збільшенням до 80 % частки молоді, зорієнтованої на здобуття вищої освіти, невідповідності змісту освіти та методики викладання вимогам сучасного ринку праці та потребам особистості, недосконалості системи професійної орієнтації та кар'єрного консультування молоді і дорослих, браку фінансування, посилення тенденцій зовнішньої трудової міграції.

Чисельність педагогічних працівників станом на 01.01.2019 становила 33,9 тис. осіб, у тому числі 14,8 тис. старших майстрів та майстрів виробничого навчання. Частка жінок – 54%. Не заповненими є понад 3 тис. вакансій (9% від штатного розпису). Ключовими факторами скорочення чисельності педагогічних кадрів є зменшенням загального контингенту учнів закладів П(ПТ)О та низька заробітна плата працівників цієї категорії.

Додатково, професійне навчання серед дорослих (НП(ПТ)О) здійснюється на базі 11 центрів професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості (далі – ЦПТО ДСЗ) в 11 областях

України[65][66]. Загалом, 630 викладачів цих центрів пропонують курси неперервного професійного навчання, через які щорічно проходять близько 40 000 осіб. Крім того, функціонує понад 2000 приватних закладів П(ПТ)О, значна частина яких є структурними підрозділами великих промислових компаній. 130 тисяч здобувачів робітничих професій завдяки навчанню в умовах виробництва отримують і підвищують свою професійну кваліфікацію[67].

Видатки Зведеного бюджету на професійну освіту в грн і у процентному відношенні до ВВП[68]: у 2016 році - 6 182,3 млн грн або 0,3% від ВВП; 2017 році – 8 278,9 млн грн або 0,3% від ВВП; 2018 – 10 004,0 млн грн або 0,3% від ВВП[69]. Частка фінансування П(ПТ)О за рахунок державного сектора у 2017 році становила 91,3%, приватного – 8,7% (з них 6,7% - за рахунок домогосподарств та 2,0% - приватних фірм та корпорацій)[70]. Для порівняння, у 2016 році аналогічні частки державного та приватного сектора склали 87,6% та 12,4% відповідно, а у 2015 році – 86,4% та 13,6% відповідно.

А.2.4 Концепція П(ПТ)О і основні ініціативи реформування

Одним з основних стратегічних документів, який визначає державну політику у сфері освіти, й П(ПТ)О, зокрема, є ***Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період 2012–2021 рр.***[71]. Серед пріоритетів, які також стосуються П(ПТ)О: оновлення законодавства, удосконалення структури системи освіти, модернізація змісту освіти та системи її управління, інформатизація освіти, посилення кадрового потенціалу. Окремо для реалізації стратегії був ухвалений план дій до 2021 року. Наразі він виглядає дуже загальним, застарілим, містить нечіткі терміни виконання та не має обрахунку вартості впровадження заходів[72]. Більш широкий погляд на роль П(ПТ)О для розвитку людських ресурсів передбачено в іншому програмному документі - ***Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 року***[73]. Модернізація П(ПТ)О була визначена одним з ключових пріоритетів для розвитку людського капіталу в Україні, передумовою для зростання якості життя, освіти, продуктивності праці. План дій включає конкретні цільові показники на 2017-2020 рр., якими вимірюється хід його виконання, зокрема, щодо модернізації мережі навчальних закладів П(ПТ)О[74], розроблення стандартів освіти, створення сучасних навчально-практичних центрів[75], впровадження елементів дуальної форми навчання, підвищення кваліфікації викладачів. Для реалізації Стратегії на щорічній основі ухвалюється план дій на поточний рік, який містить конкретні терміни та індикатори виконання запланованих кроків[76].

12 червня 2019 року КМУ ухвалив розпорядження «***Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері П(ПТ)О «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року»*** [77]. Метою Концепції є проведення системної реформи П(ПТ)О, що забезпечить реалізацію трьох базових пріоритетів: *децентралізація управління та*

---

[65] Дніпропетровській, Донецькій, Івано-Франківській, Луганській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Харківській та Херсонській областях. ЦПТО ДСЗ здійснюють професійне навчання безробітних, надають освітні послуги дорослому населенню та роботодавцям. ЦПТО ДСЗ мають ліцензії для здійснення освітньої діяльності за 90 робітничими професіями та організовують підвищення кваліфікації за 240 тематиками курсів цільового призначення, затребуваними на ринку праці, що забезпечує оперативну підготовку кваліфікованих кадрів на замовлення роботодавців.

[66] За даними ДСЗ

[67] Туринський процес 2016-2017. Україна. Аналіз системи професійно-технічної освіти України. Проект Європейського Фонду Освіти «Туринський процес 2016-17» / МоН України, ЄФО

[68] без врахування ЦПТО ДСЗ

[69] State Treasury of Ukraine, Budget implementation, Reporting on budget execution https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu

[70] Статистичний бюллетень "Національні рахунки освіти в Україні". Державна служба статистики України: http://www.ukrstat.gov.ua/

[71] http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013?test=4/UMfPEGznhhIcc.Zi.6UFbkHI4wos80msh8Ie6

[72] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2013-%D1%80

[73] затверджено розпорядженням КМУ від 3 квітня 2017 року № 275-р.

[74] передбачено реорганізацію закладів ПТО: 2017 рік — 789 закладів, 2018 — 779 , 2019 — 771, 2020 — 765.

[75] передбачено створення сучасних навчально-практичних центрів за галузевим спрямуванням: 2017 рік — 5 центрів, 2018—2020 роки — 10 центрів.

[76] Зокрема, на 2019 рік в сфері ПТО заплановано подання до ВРУ проекту нового ЗУ "Про професійну (професійно-технічну) освіту", створення 28 навчально-практичних центрів, затвердження 15 державних освітніх стандартів, забезпечення підготовки кваліфікованих робітників за 25 професіями загальнодержавного значення, проведення пілотного профорієнтаційного тестування учнів 9 класів шкіл, ухвалення актів щодо запровадження дуальної форми здобуття професійної освіти та діяльності центрів професійної досконалості.

[77] https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-realizaciyi-derzhavnoyi-politiki-u-sferi-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-suchasna-profesijna-profesijno-tehnichna-osvita-na-period-do-2027-roku-i120619

фінансування[78]; *забезпечення якості професійно-технічної освіти*[79]; *державно-приватне партнерство та взаємозв'язок з ринком праці*[80]. *На першому етапі* (*2019 - 2021 рр.*) передбачено ухвалення ЗУ «Про професійну (професійно-технічну) освіту» та Плану дій до 2027 року; продовження децентралізації; початок формування мережі кваліфікаційних центрів; запровадження методики розроблення стандартів П(ПТ)О (СП(ПТ)О) на основі компетентнісного підходу тощо. *На другому етапі (2022 - 2024 рр.):* повний перехід до фінансування закладів П(ПТ)О, які розташовані на території міст обласного значення, - обласних центрів з обласних бюджетів; впровадження Національної системи кваліфікацій (НСК); перехід на освітні програми та стандарти освіти на компетентнісній основі; завершення формування системи внутрішнього забезпечення якості освіти. *На третьому етапі (2025 - 2027 рр.):* завершення формування мережі закладів П(ПТ)О та підготовки для запровадження профільної середньої освіти; створення мережі регіональних центрів професійної досконалості, а також повноцінної системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти. Відповідальність за реалізацію реформ у секторі П(ПТ)О покладено на Уряд в особі МОН України, обласні та міста Києва державні адміністрації.

На основі Концепції підготовлено ***проект Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту»***[81]. Передбачається «перезавантаження» усієї системи підготовки фахівців, зокрема, підходів до управління закладами П(ПТ)О, формування освітніх програм та використання обладнання. При цьому він орієнтується на принцип людиноцентризму, на те, щоб забезпечити освітні та професійні потреби учня, інтегрувати їх із ринком праці. Важливо також, що документ має унормувати децентралізаційні процеси в системі П(ПТ)О, які розпочалися в 2016 році.

Також важливим стратегічним документом для розвитку П(ПТ)О в Україні є ***Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти***, ухвалена КМУ восени 2018 року, що має на меті об'єднати навчання та роботу у сфері професійної та вищої освіти[82]. Результати навчання оцінюватимуться і роботодавцем, і закладом освіти. Представники підприємств (організацій) братимуть безпосередню участь у відборі учнів, що навчатимуться за програмою. Документ спрямований на зростання рівня зайнятості молоді. ***Етапи реалізації Концепції:*** I етап - розроблення нормативно-правової бази (2018-2019 рр.); II етап - розроблення типових моделей дуальної форми здобуття освіти та реалізація пілотних проектів (2019-2020 рр.); III етап - запровадження дуальної форми здобуття освіти (2020-2023 рр.).

Елементи дуальної форми здобуття освіти завпроваджуються в Україні починаючи з 2015 року.

Серед стратегічних документів, що регулюють інші сектори, але мають вплив на розвиток П(ПТ)О в Україні є ухвалена Урядом у 2018 році «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 – 2020»[83]. Її метою є «цифровізація» освіти та стимулювання цифрових перетворень в цьому секторі, що корелюється з принципами концепції Нової української школи[84].

А.3 Контекст П(ПТ)О

А.3.1 Соціально-економічний контекст

Економічний розвиток України протягом 2017-2018 рр., що передував президентським та парламентським виборам, характеризувався позитивною динамікою змін, що відбувалися під впливом макроекономічної стабілізації, покращенням зовнішньоекономічної кон'юнктури на ринках аграрної продукції. Однак дотепер темпи зростання в реальному секторі економіки

---

[78] поетапна передача повноважень з управління та фінансування професійно-технічної освітою на рівень регіону та забезпечення автономії закладів професійної освіти

[79] формування змісту освіти на компетентнісній основі та впровадження системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти; модернізації освітнього середовища та створення різнорівневої системи підготовки педагогічних працівників з мотиваційними механізмами

[80] формування системи професійних кваліфікацій та створення єдиного освітнього простору, стимулювання роботодавців щодо участі в освітньому процесі та запровадження дуальної форми здобуття освіти; визнання неформальної та інформальної освіти; популяризація професійно-технічної освіти серед молоді, планування професійного розвитку та кар'єри

[81] https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-zakonu-ukrayini-pro-profesijnu-profesijno-tehnichnu-osvitu

[82] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-p

[83] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80

[84] Зокрема, передбачається забезпечення широкосмугового інтернету по усій території України

залишаються недостатньо високими. Зокрема, у 2018 р. темпи росту промисловості прискорилися до 1,6% (порівняно з попереднім роком) за рахунок відновлення позитивної динаміки зростання у добувній промисловості та енергетиці. Водночас, обсяги виробництва у металургії у 2018 р. практично не змінилися (0,6%). Це значною мірою обумовлено загостренням проблем із логістикою та транспортуванням продукції внаслідок ескалації конфлікту з РФ в Азовському морі. У 2018 р. дещо уповільнилися темпи зростання у хімічній промисловості до 17,4% порівняно з попереднім роком (18,4% у 2017 р.), хоча і залишалися одними з найбільш динамічних у промисловом виробництві. Разом з тим, значно уповільнилися темпи зростання у машинобудуванні як генератора інноваційного розвитку країни (1,6% у 2018 р., у порівнянні з 7,9% у 2017 р.), що може суттєво обмежувати можливості поширення інновацій в економіці[85]. Водночас, промисловість України зберігає достатньо сталий попит на кваліфікованих працівників з інструментом.

Індекс сільськогосподарського виробництва у 2018 р. збільшився на 7,8%, що підтверджує достатньо високі конкурентні переваги агросектора України. Це обумовлює можливості зростання продуктивності праці у сільському господарстві коаїни, поступове збільшення обсягів потреби у кваліфікованих працівниках сектору агропереробки. Хоча дотепер у структурі зайнятих в сільському господарстві України значною зберігається частка зайнятих низкькваліфікованою працею. Позитивною динамікою відзначається розвиток сфери будівництва, навіть незважаючи на певне сповільнення зростання обсягів їх виконання (до 4,4% у 2018 р., порівняно з попереднім роком). Недостатня розвиненість транспортної та дорожньої інфраструктури, необхідність збільшення вантажообороту та модернізації інфраструктури, розвиток логістичної сфери обумовлюють можливість поступового збільшення потреби у працівниках з середнім та високим рівнем кваліфікації, хоча дотепер значною залишається частка зайнятих з низьким рівнем кваліфікації. Сфера обслуговування також демонструє стабільний попит на працівників сфери торгівлі, зайнятість яких не потребує високого рівня кваліфікації. Недостатньо динамічно розвиваються інноваційно зорієнтовані сегменти сфери обслуговування (професійна, наукова та технічна діяльність; діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування), що потребують залучення кваліфікованої праці.

Посилення впливу диджиталізації («digitalisation») економіки проявляється через автоматизацію виробничих процесів в економіці, розвиток IT сектору, розбудови електронного урядування в Україні. Це, в свою чергу, збільшуватиме потребу в інноваційних компетентностях зайнятого населення. Протягом 2017-2018 рр. зберігалася позитивна динаміка розвитку українського IT сектору (хоча і зорієнтованого переважно на іноземних замовників), що генерує попит на IT спеціалістів. Загалом, динаміка галузевих структурних зрушень в економіці України свідчить про поступове збільшення потреби у кваліфікованих працівниках для забезпечення сталого економічного розвитку країни.

У регіональному розрізі значною залишається диференціація регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку. Це суттєво впливає на формування обсягу та структури попиту на робочу силу. Традиційно, найвагомішою у структурі валового регіонального продукту залишалася частка м. Києва (23,4% у 2016 р.), Дніпропетровської (10,2%), Харківської (6,5%), Донецької області (5,8%)[86]. Загалом, зайнятість концентрується у сфері обслуговування, надання бізнес-послуг. Відповідно, регіональна структура виробництва суттєво впливає на формування попиту на професії за регіонами, обумовлюючи збереження регіональної диференціації за рівнем соціально-економічного розвитку. Водночас, посилення процесів децентралізації обумовлює можливості сталого розвитку регіонів за рахунок залучення інвестицій, поступового збільшення фінансових спроможностей місцевих громад.

Досягення сталого соціально-економічного розвитку країни неможливе без забезпечення ефективного використання людських ресурсів. Якість демографічного потенціалу країни останнім часом значно погіршилася в результаті впливу тенденцій постаріння населення. Зокрема, доволі високою залишається частка населення старших вікових груп (на 1 січня 2018 року чисельність осіб у віці 0 – 15 років становила 16,3 % загальної кількості постійного населення, у віці 60 років і старше – 23,0 %, у віці 16 – 59 років – 60,7 %)[87].

---

[85] http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/prm_ric/prm_ric_u/ipv13_17_u.xlsx
[86] http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/11/zb_region_2017.zip
[87] Дані Державної служби статистики України. Розподіл постійного населення України за статтю та віком. - Електронний ресурс. - Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/zb_rpnu2019.xls

Серйозним ризиком для забезпечення сталого економічного розвитку є збільшення масштабів міграції за кордон. Безвізовий режим з країнами ЄС суттєво спростив виїзд українців в інші країни з метою працевлаштування та отримання більш високих доходів від зайнятості. За даними обстеження трудової міграції, проведеного Державною службою статистики України у 2015-2017 рр., за кордоном працювали 1,3 млн. осіб, або 4,5% населення відповідного віку[88]. За оцінками Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, з урахуванням масштабів незареєстрованої зайнятості та чисельності осіб, які сплачують податки в Україні, чисельність працюючих за кордоном українців може становити 3,0 млн. осіб[89]. Розширення можливостей працевлаштування за кордоном економічно активного населення, спрощення порядку оформлення «блакитних карток» у країнах Вишеградської групи суттєво впливає на обсяги пропозиції робочої сили. В результаті, відбувається витік кваліфікованих кадрів та загострення конкуренції між вітчизняними роботодавцями за кваліфікованих працівників. Стимулює проблему трудової міграції, передусім, невисокий рівень заробітної плати в Україні, у порівнянні із країнами ЄС. Від'їзд кваліфікованих працівників безпосередньо скорочує та виснажує людський капітал країни. Як наслідок, неминуче звужуються можливості забезпечення сталого економічного розвитку країни.

Збільшення обсягів освітньої міграції протягом 2016-2018 рр. також суттєво впливає на освітній потенціал країни. За даними аналітичного центру CEDOS, у 2016-2017 н.р. у закордонних університетах навчалося 77,4 тис. осіб (порівняно з 66,7 тис. осіб у 2015-2016 н.р.).[90] Слабка мотивація студентів, що навчаються за кордоном та отримують сучасні навики та компетентності, до повернення в Україну суттєво загострює ризики забезпечення високої якості людського потенціалу країни. Крім бажання отримати якісну освіту, зростання освітньої міграції пов'язане з тим, що вона може бути сходинкою до подальшого працевлаштування та проживання за кордоном. За оцінками групи «Рейтинг», серед тих, хто хотів би поїхати в інші країни на постійне місце проживання, найвагомішими причинами еміграції були «В надії отримати кращі умови життя» (у 64% випадках), та «Бажання забезпечити краще майбутнє для дітей» (у 34% випадках)[91]. Це свідчить про збільшення ризиків, що ускладнюють можливості ефективного використання демоекономічного потенціалу для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни на перспективу.

А.3.2 Міграція і потоки біженців

За даними Звіту національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами, для переважної більшості ВПО, зареєстрованих у Донецькій та Луганській областях, характерна мікро-маятникова міграція. Розподіл ВПО за віком свідчить про превалювання представників старших вікових груп у Донецькій, Луганській, Харківській, Сумській та Запорізькій областях, найбільш наближених до місць попереднього проживання. Водночас, найбільш вагомою у загальній чисельності ВПО залишається частка населення працездатного віку у Львівській, Чернівецькій, Івано-Франківській, Одеській, Вінницькій областях та м. Києві (коливаються у межах 51,0% – 55,0%).

Дотепер мобільність ВПО залишається недостатньо високою в результаті нерозвиненості транспортної та дорожньої інфраструктури, відсутності розвиненого ринку орендного житла. Результати Звіту національної системи моніторингу ситуації з ВПО свідчать, що у червні 2018 року 62% опитаних ВПО повідомили, що залишаються в нинішньому місці проживання понад три роки. При цьому частка респондентів, які мають намір повернутися до місць попереднього проживання після завершення конфлікту, становила 28%. Майже 38% опитаних висловили намір не повертатися навіть після закінчення конфлікту[92].

---

[88] Дані Державної служби статистики України. Зовнішня трудова міграція населення України 2015-2017 рр. - Електронний ресурс. - Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/bl/12/bl_ztm_2017_w.zip

[89] Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. – К., 2018. – 396 с. - Електронний ресурс. - Назва з екрану: https://idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migration.pdf

[90] Стадний Є. Українське студентство за кордоном: дані до 2017/18 навчального року. 21 січня 2019 р. – Електронний ресурс: – Назва з екрану: https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201718-navchalnoho-roku, https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu

[91] Динаміка міграційних настроїв українців. Вересень. 2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinamika_migracionnyh_nastroeniy_ukraincev.html

[92] Звіт національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами. Червень 2018 р. // Міністерство соціальної політики України, Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, Міжнародна організація з міграції МОМ, Агенство ООН з питань міграції. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_10_ukr_press.pdf

Освітня структура ВПО характеризується превалюванням частки голів домогосподарств ВПО, які мають вищу освіту, у загальній чисельності (55,0%); 27,0% мають професійно-технічну освіту; 17,0% мають повну та базову середню освіту. Це свідчить про достатньо вагомий освітній потенціал ВПО, можливості набуття сучасних навиків та компетентностей для забезпечення можливостей працевлаштування.

А.3.3 Контекст галузі освіти

Місце П(ПТ)О за його типами (ПП(ПТ)О/НП(ПТ)О) в системі формальної освіти і навчання в Україні визначено в ЗУ «Про освіту»[93]. Слід зазначити, що нова система освіти, розроблена на основі концепції «Нова українська школа», й видозмінений компонент П(ПТ)О буде впроваджуватись поступово. Зокрема, програма профільної середньої освіти на базі закладів П(ПТ)О офіційно має запрацювати в Україні з 1 вересня 2027 року[94]. На сьогодні здобуття учнями старшої школи профільної академічної та професійної середньої освіти поки що не відбувається.

Наразі П(ПТ)О (ПП(ПТ)О) в Україні здобувається на основі *базової* або *повної загальної середньої освіти*, а також *без базової середньої освіти*. Здобуття П(ПТ)О на основі базової середньої освіти здійснюється з одночасним отриманням свідоцтва (документ про повну загальну середню освіту). Заклади П(ПТ)О можуть також готувати робітників за окремими професіями без забезпечення здобуття повної загальної середньої освіти. Мають право здобувати П(ПТ)О й особи, які з певних причин не можуть одночасно з набуттям професії отримувати повну загальну середню освіту або не мають базової середньої освіти, а також ті, які потребують реабілітації.

Як зазначалося в пункті А.2.1 (див. Таблицю 2), в Україні існує три рівні П(ПТ)О (ПП(ПТ)О): перший (початковий), що відповідає 2 рівню НРК, другий (базовий) - 3 рівню НРК, третій (вищий) - 4 рівню НРК. Особа, яка здобула П(ПТ)О відповідного рівня, може продовжити навчання на наступних рівнях освіти, у тому числі за скороченою програмою підготовки. Для врегулювання ситуації з фаховою передвищою освітою (5 рівень НРК) у червні 2019 року був ухвалений ЗУ «Про фахову передвищу освіту»[95]. Вона запроваджена як повноцінний рівень освіти, окремо від П(ПТ)О, хоча за логікою вони належать до однієї сфери. Відповідно до Закону освітня діяльність з підготовки за освітньо-професійним ступенем фахового молодшого бакалавра започатковується у 2020 році.

Всі випускники закладів П(ПТ)О, які отримали повну загальну середню освіту й склали іспити з ЗНО, мають доступ до вищої освіти й можуть продовжувати навчання в ЗВО. Інший можливий варіант – безпосередній доступ на ринок праці.

НП(ПТ)О в системі формальної освіти і навчання в Україні також перебуває у стані трансформації й потребує більш чіткого законодавчого врегулювання. Очікуване ухвалення окремого закону «Про освіту дорослих» на базі рамкового ЗУ «Про освіту» дасть змогу розширити наявні можливості в цій сфері. НП(ПТ)О найчастіше реалізовується в формі післядипломної освіти (на базі вищої або професійної освіти). Фактично це професійне навчання працівників підприємств (організацій) або незайнятого населення; курси перепідготовки, курси підвищення кваліфікації, здобуття другої вищої освіти тощо.

Ситуацію щодо переходу учнів ЗСО на інші рівні освіти ілюструє Таблиця 3[96]. Можемо зробити висновок, що у 2018 році лише 15% випускників базової середньої освіти в Україні обрали навчання в системі П(ПТ)О, 64% - продовжили навчання для здобуття повної середньої освіти в закладах загальної середньої освіти (школах) і 20,5% - у закладах вищої освіти (коледжах, технікумах). При цьому, триває тенденція до зменшення частки випускників базової середньої освіти, що продовжили навчання в системі П(ПТ)О.

Таблиця 3

Питома вага випускників 9-х класів закладів ЗСО, які на 1 грудня продовжують навчання для здобуття повної загальної середньої освіти, у %

[93] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n149

[94] Законом запроваджено нову структуру системи освіти: навчання учнів за програмами 12-річної повної загальної середньої освіти починається: для початкової освіти - з 1 вересня 2018 року; для базової середньої освіти - з 1 вересня 2022 року; для профільної середньої освіти - з 1 вересня 2027 року.

[95] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19

[96] http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/osv.htm

Рік	Закінчили 9 клас у 2018 році	З них продовжують навчання для здобуття повної загальної середньої освіти				
		усього	у 10 класах закладів загальної середньої освіти		на І курсах закладів П(ПТ)О у групах, що дають повну загальну середню освіту	на І курсах закладів вищої освіти (технікуми, коледжі)
			денних	вечірніх		
2016	100.0	99.3	58.4	2.2	16.7	22.0
2017	100.0	99.0	58.5	1.9	15.8	22.8
2018	100.0	99.3	62.3	1.5	15.0	20.5

Джерело: Державна служба статистики України

А.3.4 Контекст навчання протягом усього життя

Навчання протягом усього життя є одним з пріоритетів освіти в Україні, визначених ЗУ «Про освіту» (стаття 6). При цьому Законом визначається право кожного на якісну та доступну освіту, що включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених Конституцією та законами України (стаття 3).

Роль і внесок системи П(ПТ)О у реалізацію цього пріоритету визначається її метою. Зокрема, відповідно до статті 15 ЗУ «Про освіту» метою П(ПТ)О є забезпечення конкурентоздатності особи на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя.

Сприяння доступу громадян до професійного навчання впродовж життя визначено Законом України «Про зайнятість населення"[97]. Законом передбачено механізми щодо створення умов для неперервної професійної освіти, зокрема, визначаються складові безперервного професійного навчання населення, вводяться механізми, спрямовані на підвищення його професійного рівня. Право громадян на професійне навчання реалізується шляхом первинної професійної підготовки, перепідготовки, спеціалізації і підвищення кваліфікації, стажування у закладах професійної (професійно-технічної), вищої та післядипломної освіти, безпосередньо на робочих місцях на виробництві чи у сфері послуг.

Цей пріоритет також відображено в ЗУ «Про професійний розвиток працівників»[98]. Відповідно до нього, *професійне навчання працівників має безперервний характер*. Воно здійснюється безпосередньо у роботодавця та у закладах П(ПТ)О та ЗВО (на договірній основі), на підприємствах (в організаціях). Крім того, заклади П(ПТ)О беруть безпосередню участь у професійному навчанні безробітних, що також можна розглядати як внесок П(ПТ)О у реалізацію цього пріоритету (див. докладніше А.2.1). Особам без професії пропонується професійна підготовка, безробітним громадянам, які мають професію, але не можуть знайти роботу, – перепідготовка, а тим, кому необхідно підвищити рівень знань і покращити професійні вміння, – послуги підвищення кваліфікації. Професійна підготовка здійснюється за допомогою спеціальних програм, які розробляються на основі типових, що затверджуються МОН України і Мінсоцполітики.

Конкретним прикладом, який ілюструє внесок П(ПТ)О в реалізацію професійного навчання впродовж життя є навчання з наданням ваучера за пріоритетними для економіки професіями[99]. Для того, щоб стати бенефіціаром ваучерної програми не обов'язково мати статус безробітного. Ваучер мають право отримати особи віком старше 45 років, страховий стаж яких становить не менше 15 років; особи, звільнені з військової служби (крім військовослужбовців строкової служби) та інші категорії[100]. На підставі ваучера здійснюються перепідготовка, спеціалізація, підвищення

[97] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17
[98] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17
[99] Порядок видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці визначено постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 № 207
[100] а також особи, звільнені з служби в органах внутрішніх справ, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, органів і підрозділів цивільного захисту, податкової міліції або Державної кримінально-виконавчої служби України у зв'язку із скороченням чисельності, штату або за станом здоров'я; особи, звільнені з військової служби

кваліфікації, підготовка на наступному освітньо-кваліфікаційному рівні за визначеним Мінсоцполітики переліком професій[101]. На сьогодні до цього переліку включено 31 робітничу професію та 22 спеціальності для фахівців з вищою освітою. Всього з початку запровадження навчання за цією програмою ваучер отримали понад 32,5 тис. осіб, з них 30% для навчання за робітничими професіями.

В даний момент бракує концепції, стратегії та консолідованої нормативної бази щодо навчання впродовж життя. Важливо, щоб вона містила більш широкий погляд на розвиток неперервної освіти в Україні в майбутньому. Зокрема, крім професійного навчання, мають бути включені такі компоненти, як (1) навчання грамотності в широкому сенсі, зокрема, комп'ютерній (цифрові навички), функціональній, соціальній; (2) загальнокультурна освіта, не пов'язана із трудовою діяльністю; (3) навчання підприємливості та підприємництву.

Щодо останього – в сучасних умовах важливим є *навчання навичкам, необхідним для відкриття власного бізнесу.* Внесок системи П(ПТ)О у реалізацію цього завдання в контексті навчання протягом усього життя визначено у *Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва (МСП) в Україні на період до 2020 року*. Зокрема, одним з пріоритетів Стратегії є популяризація підприємницької культури та *розвиток навчання підприємницьким навичкам, стимулювання до навчання протягом усього життя*. В рамках цього напряму після останнього раунду Туринського процесу в Україні почалося впровадження підприємницької компетентності в стандарти освіти й навчальні плани П(ПТ)О з урахуванням найкращих практик ЄС. Передбачається також підготовка педагогів за нов.

ими методиками викладання навчальних предметів, залучення суб'єктів МСП до співпраці з закладами П(ПТ)О, проведення профорієнтаційних заходів.

А.3.5 Контекст міжнародного співробітництва: партнерські відносини і донорська підтримка

Таблиця 4

Донорська підтримка П(ПТ)О в Україні (чинні проекти станом на квітень 2019 року)

Донорська організація	Назва проекту	Цілі/ сфери політики/пріоритети/результати	Термін виконання/ вартість проекту
ЄС	"EU4Skills: Кращі навички для сучасної України"[102]	**Мета:** сприяння модернізації П(ПТ)О для збільшення її відповідності потребам ринку праці та конкурентному економічному середовищу. **Пріоритети:** (1) чітка політика децентралізації щодо П(ПТ)О; (2) якість П(ПТ)О; (3) модернізація інфраструктури. **Результати:** закупівля обладнання, створення навчально-практичних центрів (центрів досконалості), оновлення змісту освіти, навчання педагогічних працівників, розробка нових стандартів освіти.	2019-2020, 58,0 млн євро
ЄС, ЄФО	Стратегія середньострокової підтримки ЄФО на 2017-2020 рр.[103]	**Цілі:** (1) підтримка ЄС у розробці всебічної зовнішньої допомоги для розвитку професійної освіти та підготовки кадрів в Україні у 2018–2020 рр.; (2) підтримка децентралізації П(ПТ)О в Україні; (3) підтримка МОН, відповідних органів та установ у реалізації Плану дій щодо НРК та підвищення внутрішньої ефективності системи П(ПТ)О; (4) підтримка навчання підприємницькій діяльності.	2017-2020

після участі у проведенні антитерористичної операції, з числа осіб з інвалідністю; внутрішньо переміщені особи працездатного віку за відсутності підходящої роботи.

[101] затверджено наказом Мінсоцполітики від 25.06.2015 № 661

[102] http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU18097.html

[103] https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/document/Country%20Strategy%20Paper%202017-20%20Actions%202019_Ukraine.pdf

Донорська організація	Назва проекту	Цілі/ сфери політики/пріоритети/результати	Термін виконання/ вартість проекту
Федеральне Міністерство продовольства та сільського господарства Німеччини (BMEL)/МТД	Сприяння розвитку професійної освіти в аграрних коледжах України[104]	**Мета:** Вдосконалення практичного навчання в аграрній освіті. Передбачено покращення методів та змістового наповнення П(ПТ)О в аграрних коледжах України, що орієнтуються на практичну діяльність (створення єдиної інформаційно-методичної платформи, контентом якої є розробка електронних посібників, підручників, відкритих онлайн-курсів, навчальних відеофільмів).	2017-2020, 3,9 млн дол. США
ЄС та його країни-члени: Данія, Естонія, Німеччина, Польща та Швеція	Програма для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку «U-LEAD з Європою»[105]	**Загальні пріоритети: (**1) посилення спроможностей ключових суб'єктів на національному, регіональному та місцевому рівнях з метою впровадження реформ регіональної політики та децентралізації; (2) розширення прав і можливостей об'єднаних громад з метою надання високоякісних послуг громадянам, що роблять внесок у реформу децентралізації, яка триває в України. **Компонент програми щодо П(ПТ)О: «Сприяння формуванню в Україні управління П(ПТ)О, що базується на фактичних даних».** Створення кращих можливостей для реагування системи П(ПТ)О на потреби ринку праці та цілі регіонального розвитку (пілотні проекти у Львові та Рівному). **Пріоритети щодо П(ПТ)О: (**1) налагодження ефективних методів співпраці між закладами П(ПТ)О та роботодавцями для визначення профільної спеціалізації закладів, розробки та надання навчальних програм; (2) створення на місцевому та регіональному рівнях механізмів збору інформації про ринок праці, його дослідження та прогнозування; (3) вдосконалення систем нагляду, планування та регулювання для налагодження в регіонах системи управління П(ПТ)О, що базуватиметься на фактичних даних та результативності.	01.01.2016-30.06.2020/ 102 млн. EUR[106](загальна сума проекту щодо всіх пріоритеті)
GIZ за підтримки Федерального міністерства економічної співпраці та розвитку Німеччини	Професійна інтеграція внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні[107]	**Цілі:** (1) забезпечення короткострокових навчальних курсів та програм стажувань для ВПО, матерів з дітьми та самотніх матерів для покращення й підвищення їхніх можливостей щодо працевлаштування (на базі приватних навчальних закладів та навчальних центрів ДСЗ); (2) створення фонду інноваційних проектів, пов'язаних з покращенням умов та можливостей для підвищення рівня працевлаштування людей, постраждалих від конфлікту.	2017-2021 / 4,0 млн євро
Міністерство закордонних справ Естонської Республіки, INNOVE	Ознайомлення України з досвідом Естонії на підтримку реформ професійної освіти в Україні[108]	**Цілі:** (1) розробка стратегії розвитку для пілотних шкіл України; (2) навчання та стажування для керівників та вчителів в Естонії; (3) проведення майстер-класів із застосуванням сучасної методики навчання; (4) розробка навчальної програми, заснованої на компетентнісному підході, залучаючи до співпраці роботодавців.	2018-2020
Донорська підтримка інших секторів, де роль П(ПТ)О є важливою			
Save the Children in Ukraine за підтримки ЄС[109]	EU4Youth: «Кращі навички для кращого майбутнього»[110]	**Окремий компонент проекту, пов'язаний з П(ПТ)О:** **Мета:** сприяння розвитку підприємницького потенціалу вразливої молоді в м. Слов'янськ, Краматорськ, Бахмут Лиман та Покровськ, забезпечення розширення доступу до освіти і професійної підготовки для збільшення можливостей подальшого працевлаштування (для ВПО та тих, що постраждали в результаті конфлікту).	2018 -2019, 22,8 млн євро (загальна сума для 6 країн)[111]

[104] http://agrarausbildung-ukraine.net/projekt/?lang=uk
[105] https://donors.decentralization.gov.ua/project/u-lead
[106] Зазначено загальну вартість проекту. Інформація щодо суми, виділеної на «Сприяння формуванню в Україні управління ПТО, що базується на фактичних даних», відсутня.
[107] https://www.kmu.gov.ua/ua/news/mtot-ta-giz-vprovadzhuye-proekt-profesijna-integraciya-vnutrishno-peremishenih-osib-v-ukrayini
[108] https://www.innove.ee/en/international-cooperation/sharing-estonian-experience-support-ukrainian-vocational-education-reforms/
[109] https://ukraine.savethechildren.net/
[110] https://www.euneighbours.eu/en/east/stay-informed/projects/eu4youth
[111] Загальний бюджет проекту становить 22,75 млн євро (інвестиції ЄС: 20 млн євро). Країни, які отримують допомогу: Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Молдова та Україна.

Донорська організація	Назва проекту	Цілі/ сфери політики/пріоритети/результати	Термін виконання/ вартість проекту
Уряд Фінляндської Республіки	Фінська підтримка реформи української школи[112]	**Мета:** підтримати реалізацію нового бачення української школи. **Пріоритети:** (1) розвиток компетенції вчителів, (2) популяризація освіти, (3) освітнє середовище. Передбачається взаємодія з інвестиційними проектами інших донорів.	2018-2022, 6,0 млн євро
EU	EU SURE[113]	**Мета:** підтримка розвитку МСП в регіонах України та сприяння відновленню української економіки для зростання та зайнятості (включаючи ВПО). **На національному рівні:** технічна допомога та консультації з питань політики для завершення дерегуляції МСП та національних та регіональних стратегій економічного розвитку, створення веб-порталу для МСП. **На регіональному рівні:** надання бізнес-консультацій та підприємницьких навичок для МСП через мережу центрів підтримки бізнесу. **Пріоритети**: (1) підтримка дерегуляції, (2) розбудова спроможності та політичний діалог; (3) доступ до інформації для МСП та громадські консультації щодо дерегуляції.	2016-2020 95 млн євро (включаючи кредитну гарантію на суму 40 млн євро)
Швейцарська Агенція Розвитку та Співробітництва, Геберіт Інтернешнл Сейлз АГ	Державно-приватне партнерство для поліпшення санітарно-технічної освіти в Україні[114]	**Мета:** Розроблення та втілення моделі державно-приватного партнерства у П(ПТ)О з метою поліпшення можливостей закладів П(ПТ)О. **Пріоритети**: (1) розробка нової навчальної програми для монтажників санітарно-технічних систем та устаткування; (2) удосконалення фахової та педагогічної компетентності педагогічних працівників закладів П(ПТ)О; (3) створення шести навчально-практичних центрів на базі закладів П(ПТ)О та їх оснащення; (4) запровадження нової навчальної програми у закладах П(ПТ)О; (5) сприяння працевлаштуванню випускників-монтажників санітарно-технічних систем та устаткування.	2014 – 2022, 400 тис та 72 тис швейцарських франків (дві фази)
МОП (за фінансування Міністерства іноземних справ Данії)	Інклюзивний ринок праці для створення робочих місць в Україні (входить до складу Данської програми сусідства (DANEP) на 2017-2021 роки, і надається в рамках Данської програми для України)[115]	**Мета** – допомога Уряду та соціальним партнерам України у роботі над поліпшенням управління ринком праці завдяки зміцненню служб зайнятості та інших установ ринку праці, забезпечення відповідності між формуванням навичок та потребами ринку праці, а також покращення тристороннього соціального діалогу. **Пріоритети:** (1) внесок у стратегічний розвиток ринку праці в Україні через розвиток тривалого тристороннього соціального діалогу активних механізмів сприяння зайнятості на ринку праці на місцевому рівні; (2) сприяння створенню робочих місць та ефективних послуг для соціальних партнерів.	2017-2021 (8,7 млн дол. США)

Структурний блок Б: Економічна ситуація і стан ринку праці

Б.1 П(ПТ)О, економіка і ринки праці

Б.1.1 Ситуація на ринку праці

Розвиток ринку праці України у 2017-2018 рр. характеризувався позитивними змінами, що проявлялося через збільшення чисельності зайнятих при одночасному зниженні рівня безробіття населення. Однак дотепер економічна активність населення у віці 15-70 років залишалася недостатньо високою, коливаючись у межах від 62,0% у IV кварталі 2017 р. до 62,6% у IV кварталі 2018 р. При цьому традиційно рівні економічної активності чоловіків у 2018 р. залишалися більш високими (69,0%), порівняно з аналогічними показниками жінок (56,8%).

Незважаючи на збереження сталої динаміки зростання рівнів зайнятості протягом останніх років (з 56,1% у IV кварталі 2017 р. до 57,1% у IV кварталі 2018 р.), значною залишалася диференціація

[112] http://www.fcg.fi/eng/news/2018/08/fcg-international-launched-a-four-year-school-reform-project-in-ukraine/
[113] https://euukrainecoop.com/2015/05/09/eusure/
[114] За даними МоН України
[115] https://www.kmu.gov.ua/ua/news/u-minsocpolitiki-obgovorili-novij-proekt-mop-inklyuzivnij-rinok-praci-dlya-stvorennya-robochih-misc-v-ukrayini

рівнів зайнятості населення за статтю та віком. Традиційно менш низький рівень зайнятості жінок, порівняно з чоловіками (52,5% порівняно з 62,1% у 2018 році) більшою мірою є результатом гендерної різниці “work-life balance”. Збереження значної сегментації ринку праці обумовлює значну диференціацію рівнів зайнятості за віком. Зокрема, найнижчими залишалися рівні зайнятості молоді у віці 15-24 роки, які становили 27,6% у IV кварталі 2018 р., тоді як найвищими залишалися рівні зайнятості населення вікової групи 40-49 років (79,4%)[116][117].

Рівні зайнятості за освітою також характеризуються значною диференціацією. Зокрема, у 2017 році освітня структура зайнятості характеризувалася наступним розподілом: рівні зайнятості населення з повною ВО − 70,5%, з базовою ВО − 45,7%, з неповною ВО − 61,2%, з П(ПТ)О − 61,6%, з повною загальною освітою − 42,6%[118]. Водночас, кількість робочих місць з гідними умовами найму та оплати праці в економіці дотепер залишається обмеженою. Частка вакантних робочих місць для найму кваліфікованих робітників з інструментом, заявлених роботодавцями в ДСЗ, збільшилася з 22,1% у 2016 р. до 23,7% у 2018 р., представників найпростіших професій – з 11,6% до 12,7%, тоді як частка вакансій професіоналів за аналогічний період часу скоротилася з 8,9% до 8,8%[119][120].

Серйозним викликом розвитку ринку праці залишається невідповідність отриманих випускниками навиків вимогам роботодавців. За даними обстеження «Навички для сучасної України» Світового банку майже 38% обстежених фірм повідомили, що дефіцит навичок їхніх працівників перешкоджає їм досягнути бізнес-цілей[121]. Незбалансованість попиту та пропозиції робочої сили (у професійно-кваліфікаційному розрізі) суттєво обмежує можливості переходу економіки на інноваційний шлях розвитку, оскільки потребує збільшення витрат на покращення якості отриманих знань та посилення практичної орієнтованості навичок випускників закладів освіти.

Для українського ринку праці було характерне зниження рівнів безробіття (за методологією МОП) з 9,5% економічно активного населення у 2017 році до 8,8% у 2018 році. Рівень жіночого безробіття у 2018 році становив 7,4%, чоловічого − 10,0%. При цьому однією з найбільш критичних проблем розвитку українського ринку праці залишається достатньо високий рівень молодіжного безробіття, який становив 17,9% у 2018 р. (19,3% − у молодих жінок та 16,9% − у молодих чоловіків). Загалом, це є свідченням існування гендерної специфіки виходу молоді на ринок праці (пов’язаних, передусім, з реалізацією молодими жінками дітородних функцій)[122].

Водночас, потребує активізації економічна поведінка населення на ринку праці на основі підвищення результативності програм професійного навчання, застосування активних заходів політики зайнятості. Серед зареєстрованих ДСЗ безробітних у 2018 році 44% - громадяни з ВО, 37% – з П(ПТ)О, 19% – з ЗСО. За професійними групами, серед зареєстрованих безробітних переважають робітники з обслуговування, експлуатації устаткування та машин (19,9%);

---

[116] Зайнятість населення за статтю, типом місцевості та віковими групами. Статистична інформація Державної служби статистики України. – Електронний ресурс: – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/eans/eans_u/arch_znsmv_u.htm

[117] Майже половину зайнятих громадян у 2018 році становили особи віком 40-59 років, 29% – особи у віці від 30 до 39 років, кожний п’ятий у віці від 15 до 29 років.

[118] Економічна активність населення. Статистичний збірник. Державна служба статистики. Електронний ресурс: − Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_EAN_2017w.rar

[119] Дані Державної служби зайнятості України. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/dotatky_pp_kviten_2019.xls

[120] За даними ДСЗ за видами економічної діяльності, більшість вакансій станом на 01.01.2019 налічувалося на підприємствах переробної промисловості (22%), у сфері торгівлі (16%) та сфері транспорта (11%).За професійними групами, найбільший попит роботодавців спостерігався на кваліфікованих робітників з інструментом (24%), а також на робітників з обслуговування, експлуатації устаткування та машин (17%).

[121] Навички для сучасної України (2017). Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Світовий банк. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/25741/210890ovUK.pdf?sequence=5

[122] Серед осіб віком 25-29 років рівень безробіття у 2018 році становив 9,8%, а серед молоді до 25 років – 17,9% економічно активного населення відповідного віку. Серед безробітних по 30% становили особи віком від 15 до 29 років та особи у віці від 30 до 39 років, кожен четвертий безробітний – у віці від 40 до 49 років, кожен п’ятий безробітний - у віці 50-59 років.

працівники сфери торгівлі та послуг (15,1%); представники найпростіших професій (14,1%) та вищі державні службовці, керівники (13,2%)[123].

Повільні темпи реструктуризації економіки обумовили збереження значної частки неформально зайнятого населення, навіть незважаючи на скорочення частки зайнятого населення (з 24,3% у загальній кількості у 2016 році до 21,6% у 2018 році). У 2018 році зайнятість у неформальній економіці, яка найбільшою мірою характерна для вікової групи 40-49 років, була зосереджена у сільському господарстві (42,9%), оптовій та роздрібній торгівлі (18,2%), будівництві (15,9%)[124]. Відповідно, в економіці зберігається значна кількість робочих місць, які не потребують від зайнятих високого рівня кваліфікації, що суттєво обмежує можливості покращення якості зайнятості.

Дотепер доволі поширеною є практика надання відпусток без збереження заробітної плати (на період припинення робіт) та переведення з економічних причин на неповний робочий день. У 2018 році найбільш значною залишалася частка зайнятих за цих умов працівників у промисловості (5,9% від загальної чисельності працівників), професійній, науковій та технічній діяльності (3,8%). Використання цієї практики вимушеної неповної зайнятості, як і існування заборгованості з виплати заробітної плати, є серйозними проблемами розвитку українського ринку праці.

Значною залишається регіональна диференціація розвитку ринку праці України, обумовлена нерівномірністю соціально-економічного розвитку регіонів. Зокрема, традиційно найбільш високими є рівні зайнятості в економічно розвинених регіонах (61,8% у м. Києві та 60,6% у Харківській області), тоді як найнижчими рівнями відзначаються Волинська область (48,8%) та Донецька область (49,4%).

Не менш серйозним ризиком розвитку українського ринку праці виступає не лише збільшення обсягів трудової міграції за кордон, але й можливості поступової декваліфікації трудових мігрантів у разі неможливості працевлаштуватися за професією та рівнем освіти. Зокрема, за даними обстеження Державної служби статистики майже 36,1% трудових мігрантів було зайнято на роботах, які не потребували кваліфікації, тоді як згідно отриманій кваліфікації працювало 26,8%[125]. Значним викликом стає також посилення мотивації молоді до освітньої міграції (див. пункт А.3.1), оскільки збереження настанов молоді на працевлаштування за кордоном після отримання освіти може суттєво погіршити якість людського потенціалу країни. Відповідно, збереження значної диференціації ринку праці України може суттєво впливати на розвиток освітньої сфери, посилюючи виклики, пов'язані з існуванням значних диспропорцій між обсягами й структурою попиту та пропозиції (у професійно-кваліфікаційному розрізі).

Б.1.2 Особливі проблеми і можливості: невідповідність професійних навичок

[123] Дані Державної служби зайнятості України. Аналітична та статистична інформація. Попит та пропозиція на ринку праці у розрізі професій та видів діяльності. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.dcz.gov.ua/analitics/68

[124] Неформально зайняте населення за видами економічної діяльності. Статистична інформація Державної служби статистики. Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/rp/eans/nzn_ved_2018_u.xls

[125] Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження). Статистичний бюлетень. Державна служба зайнятості, 2017. Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/bl/12/bl_ztm_2017_w.zip

Опис проблеми: Дотепер значною в Україні залишається невідповідність навичок та кваліфікацій випускників закладів освіти потребам ринку праці. Наслідком цього є збільшення професійно-кваліфікаційного дисбалансу на ринку праці, ускладнення реалізації можливостей розвитку системи безперервної освіти на практиці. За оцінками "The Global Talent Competitiveness Index"[126], у 2017 р. роботодавці України мали проблеми з наймом кваліфікованих працівників "Ease of finding skilled employees" (4,53 бали при 7 балах максимальних)[127]. Водночас, експерти оцінили відповідність системи освіти потребам економіки (Relevance of education system to the economy) в Україні як недостатньо високий 3,86 балів з 7 можливих[128]. Це свідчить про значні проблеми із забезпеченням відповідності отриманих навиків та компетентностей вимогам економіки. Так, за даними обстеження Світового банку «Навички для сучасної України», найбільш дефіцитними залишалися практичні навички (понад 72% опитаних експертів відзначили цей факт), соціоемоційні навички (майже 58%), сучасні знання (56%), дисциплінованість (майже 42%)[129]. Також у дослідженні відзначено, що невідповідність навичок не є найбільшою перешкодою в діяльності фірм, проте вона обмежує ефективність та продуктивність їхньої роботи.

Частково, це стало наслідком слабкої взаємодії між ринком праці та системою освіти. Зокрема, сюди можна віднести недостатньо активну участь роботодавців у розробленні стандартів освіти, підготовці навчальних програм, організації стажування студентів та викладачів закладів освіти на виробництві, невизначеність механізму співпраці у сфері державно-приватного партнерства (ДПП). Серед інших чинників, що посилюють проблему - недостатня цифровізація сектору П(ПТ)О, низький рівень участі в П(ПТ)О (близько 80% частки молоді зорієнтована на здобуття ВО)[130], недостатня відповідність змісту освіти та методики викладання вимогам сучасного ринку праці та потребам особистості. Також на сьогодні складно залучити до викладання у закладах П(ПТ)О фахівців, які мають досвід практичної роботи, з оплатою праці, що відповідає їх кваліфікації. Існує багато інших причин невідповідності навичок потребам ринку праці. Наприклад, є сектори економіки, де зарплата є доволі низькою, і, навіть за наявності необхідних навичок, працівники не зацікавлені працювати за спеціальністю через незадовільну оплату їх праці.

Крім того, на думку роботодавців, проблема полягає в недосконалості сучасного трудового законодавства. Незважаючи на те, що у більшості випадків бар'єрів для допуску випускників П(ПТ)О до роботи та обіймання певних посад немає, в окремих секторах економіки такі обмеження можуть існувати. Зокрема, відповідно до актуальних сьогодні умов підвищення кваліфікаці, визначених законодавством, у галузі ГМК працівник з 1 розрядом матиме 4 розряд не раніше, ніж через 2,5 роки роботи, а характеристики устаткування в цій галузі вже сьогодні передбачають необхідність прийому на роботу працівника, який має не нижче, ніж 3 розряд[131]. Разом з тим, 1 розряд передбачено кваліфікаційними вимогами незначної кількості професій. Інша проблема пов'язана з Класифікатором професій. Недивлячись на те, що професії до Класифікатора професій вносяться за пропозиціями роботодавців, з боку П(ПТ)О спостерігається повільне переорієнтування на актуальні тенденції на ринку праці[132]. Також важливим є внесення до трудового законодавства чіткої процедури визнання кваліфікацій та часткових кваліфікацій (сьогодні визнається лише професія), а також підтвердження неформального навчання.

Водночас, ситуація у сфері НП(ПТ)О виглядає кращою. Відповідно до дослідження «Аналіз

---

[126] "The Global Talent Competitiveness Index" Entrepreneurial Talent and Global Competitiveness. 2019 by INSEAD, the Adecco Group, and Tata Communications. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://gtcistudy.com/wp-content/uploads/2019/01/GTCI-2019-Report.pdf

[127] тоді як у США цей показник становив 5,67, у Фінляндії 5,61.

[128] Для порівняння у країнах – лідерів інноваційного розвитку ці показники варіюються у межах від 6,19 у Швейцарії, 5,82 балів у Сінгапурі, 5,81 бали – у США.

[129] Навички для сучасної України (2017). Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Світовий банк. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/25741/210890ovUK.pdf?sequence=5

[130] http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/osv.htm

[131] За даними Федерації роботодавців України на підприємствах ГМК

[132] Мова йде про класифікатор професій України ДК 003:2010, який визначає професійні назви робіт та застосовується усіма підприємствами під час прийому на роботу працівників. Наразі він містить вже близько 11 000 професійних назв робіт, натомість система П(ПТ)О готує близько 480 професій, а система ВО - близько 300 спеціальностей.

потреб ринку праці, викликів та можливостей на території Східної України» (листопад 2018 р. – травень 2019 р.), проведеного Інститутом професійних кваліфікацій в рамках реалізації проекту GIZ, до 93% опитаних в ході дослідження роботодавців з шести східних областей України задоволені переліком професійних компетентностей випускників системи П(ПТ)О за визначеними 6 професіями (обраними в рамках дослідження)[133][134].

Вплив П(ПТ)О на проблему: Як відзначалося в блоці А.2.3 до системи П(ПТ)О входять 11 ЦПТО ДСЗ. З метою корегування застарілого змісту навчання, введення сучасних технологій у ЦПТО ДСЗ функціонують Дорадчі комітети із числа роботодавців підприємств регіону та Консультативні ради за професіями різних галузей. У ЦПТО ДСЗ розроблені навчальні плани і програми за 88 професіями, які відповідають вимогам кваліфікаційних характеристик/професійних стандартів, та погоджуються Радами роботодавців, що створені в кожному ЦПТО ДСЗ. З метою максимального наближення професійного навчання до сучасних умов виробництва ЦПТО ДСЗ впроваджує дуальне навчання (з пропорцією 30%(40%) теоретичних занять до 70% (60%) практичних занять). Такий підхід спрямований на розв'язання проблеми невідповідності професійних навичок шукачів роботи потребам ринку праці. Він підвищує відповідальність роботодавців за якість підготовки робітничих кадрів. Аналогічна робота ведеться щодо закладів П(ПТ)О, підпорядкованих МОН України. В цілому, в Україні формується нова модель професійної підготовки кваліфікованих робітників, яка побудована на підґрунті соціального партнерства, – практикоорієнтоване навчання. Заходи політики, які вже існують для вирішення даної проблеми, викладені у пунктах Б.1.5, Б.1.6., Б.1.7 (щодо забезпечення відповідності професійних навичок, щодо політики на ринку праці), а також Г.1.3 та Г.1.4 (щодо вдосконалення навчальних методів у П(ПТ)О та поліпшення освітнього середовища).

Для покращення розвитку та застосування навичок слід реалізовувати різні заходи політики: зміни у структурі управління П(ПТ)О, удосконалення змісту освітніх і навчальних програм, розвиток інформування про ситуацію на ринку праці й навчальні програми, удосконалення трудового законодавства тощо.

Б.1.3 Особливі проблеми і можливості: міграція

Зовнішня трудова та освітня міграція. За даними рейтингу, який є складовою частиною аналітичного огляду Global Economy Watch (PricewaterhouseCoopers (PwC)), Україна посідає перше місце за прогнозними показниками втрати трудових ресурсів у 2019 році[135]. Так, на сьогодні більше третини українських підприємств відчувають дефіцит кадрів, що викликаний трудовою міграцією[136]. Питання збереження кадрового потенціалу стає проблемою національної економічної безпеки. *Негативним наслідком трудової міграції є дисбаланс на ринку праці та брак кадрів, особливо робітничих професій, недоотримання державою податкових надходжень та соціальних внесків, необхідних для фінансового забезпечення країни.* За даними Пенсійного фонду сьогодні в Україні на 10 працюючих припадає 11 пенсіонерів[137], при цьому рівень безробіття на кінець 2018 року (за методологією МОП) становив близько 1,6 млн осіб[138].

Значних масштабів в Україні набуває трудова та освітня міграція. Це обумовлено розширенням міжнародної співпраці і поглибленням економічних зв'язків із ЄС (безвізовий режим з країнами ЄС, спрощення порядку оформлення «блакитних карток» у країнах Вишеградської групи), зростанням доступності освіти за кордоном (головним чином, у країнах ЄС, що межують з Україною). За даними обстеження трудової міграції ДСС України у 2015-2017 рр. близько 4,5%

---

[133] http://www.ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2019.05.15_Zvit/IPQ_Report_09.05.19.pdf

[134] Разом з тим, була виявлена деяка невідповідність щодо професій, які мають попит на ринку праці. Зокрема, за даними дослідження з 12 робітничих професій, що вважаються привабливими для працевлаштування у визначених областях, лише 2 («8211 Верстатники», «7233 Механіки та монтажники сільськогосподарських та промислових машин») містяться у Переліку професій загальнодержавного значення, підготовка за якими здійснюється за кошти державного бюджету.

[135] www.pwc.com/gx/en/issues/economy/global-economy-watch/assets/pdfs/predictions-2019.pdf

[136] За даними Федерації роботодавців України

[137] За даними Пенсійного фонду України: http://argumentua.com/novosti/v-ukra-n-na-desyatokh-prats-vnik-v-pripada-11-pens-oner-v-golova-pfu

[138] Державна служба зайнятості України. Аналітична та статистична інформація. Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.dcz.gov.ua/analitics/68

населення у віці 15 – 70 років працювали за кордоном (1,3 млн. осіб), що на 10,3% більше, ніж за минулий період обстеження (у 2010-2012 рр.)[139]. Відповідно до інших оцінок – близько 3,0 млн. осіб[140][141]. *Для 84% мігрантів причиною виїзду є низький рівень заробітної плати*.

Наслідком таких еміграційних потоків є певні *тенденції щодо «витоку мізків» з України*. За даними ДСЗ у 2018 році половину трудових мігрантів мали повну ВО, третина – П(ПТ)О[142][143]. На момент виїзду за кордон 29% - займали посади керівників, фахівців, службовців, 26% - були кваліфікованими робітниками, 37% - низькокваліфіковані робітники. Разом з тим, можливості працевлаштування трудових мігрантів за отриманим фахом за кордоном достатньо обмежені. Зокрема, відповідно до кваліфікації в інших країнах працювали лише 26,8% трудових мігрантів; натомість 36,1% – на роботі, що не потребувала кваліфікації; 29,5% – в інших сферах, ніж потребує кваліфікація[144]. *Це може призвести не тільки до втрат кваліфікованої робочої сили, але й поступової декваліфікації працівників, мотивованих до повернення в Україну*.

Ще однією важливою проблемою є *освітня міграція молодого населення України* до країн ЄС (найбільше до Польщі), США, Канади, Австралії (*див. також пункт А.3.1*). Кількість студентів, що навчалося у закордонних університетах у 2016-2017 н.р. порівняно з 2015-2016 н.р. зросла на 16% (з 66,7 тис. осіб до 77,4 тис. осіб)[145]. Зростання освітньої міграції пов'язане не лише з бажанням отримати якісну освіту, а й з потенційними можливостями подальшого працевлаштування та проживання за кордоном. Відповідно до проведеного групою «Рейтинг» дослідження, серед тих, хто хотів би поїхати в інші країни на постійне місце проживання, найвагомішими причинами еміграції були «В надії отримати кращі умови життя» (у 64% випадках) та «Бажання забезпечити краще майбутнє для дітей» (у 34% випадках)[146].

Аналіз еміграційних настроїв молоді України протягом останніх років свідчить про досить високий, і при цьому – стабільно високий рівень намірів серед молодих людей здійснити спроби виїхати за кордон, особливо на заробітки. Так, 53% молоді у віці до 30 років погодилися б виїхати з України, якби у них була така можливість, натомість середній показник серед усіх опитаних становить 32%[147]. *Це є додатковим ризиком для ринку праці в коротко- та середньостроковому періоді.*

Підсумовуючи, *зовнішні чинники* трудової міграції з боку країн-реципієнтів: привабливий і місткий ринок праці розвинутих країн з вищим, ніж в середньому по Україні, рівнем заробітної плати. *Внутрішні чинники:* незадоволений попит на робочу силу та низький рівень заробітної плати всередині країни. *Негативні наслідки:* створення загроз щодо зменшення людського капіталу, пов'язане із відтоком кваліфікованої робочої сили з країни, недостатній соціальний та правовий захист трудових мігрантів, ризики щодо страхового (пенсійного) забезпечення, зменшення можливості економічного розвитку України. *Позитивні наслідки:* працевлаштування незайнятого населення, збереження або отримання трудових навиків, збільшення споживання на внутрішньому ринку та надходжень із-за кордону за рахунок трудових доходів українських

---

[139] https://www.msp.gov.ua/news/15731.html?PrintVersion

[140] Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. – К., 2018. – 396 с. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migration.pdf

[141] За експертними оцінками (зокрема, Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України), за кордоном працює від 3 млн, за іншими оцінками – до 9 млн. громадян. Проблема визначення точної цифри щодо кількості трудових мігрантів полягає у тому, що громадяни України не декларують працевлаштування як мету виїзду за кордон, а виїжджають під виглядом туризму або у приватних справах.

[142] Державна служба зайнятості України. Аналітична та статистична інформація. Зареєстрована трудова міграція. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.dcz.gov.ua/analitics/68

[143] Слід зазначити, що дані цієї звітності відображають лише окремий незначний сегмент зареєстрованої трудової міграції, адже більшість громадян України знаходять роботу за кордоном без посередників.

[144] Обстеженням не були охоплені прикордонні маятникові трудові мігранти, постійні емігранти, особи, які виїхали працювати за кордон до 2005 р. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/bl/12/bl_ztm_2017_w.zip

[145] Стадний Є. Українське студентство за кордоном: дані до 2017/18 навчального року. 21 січня 2019 р. – Електронний ресурс: – Назва з екрану: https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201718-navchalnoho-roku, https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu, https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainski-studenty-za-kordonom-fakty-ta-stereotypy

[146] Динаміка міграційних настроїв українців. Вересень. 2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinamika_migracionnyh_nastroeniy_ukraincev.html

[147] Research & Branding Group. Миграционные настроения в Украине (июнь 2017 г.).– Електронний ресурс: – Назва з екрану: http://rb.com.ua/blog/migracionnye-nastroenija-v-ukraine-ijun-2017-g/

мігрантів[148]. За даними НБУ *перекази в Україну від трудових мігрантів в 2018 році* склали 11,1 млрд дол. США або 8,5% від ВВП (у 2017-9,3 млрд дол. США або 8,2% від ВВП; у 2016- 7,5 млрд дол. США або 8,1% від ВВП; у 2015 млрд дол. США - 7 або 7,6% від ВВП)[149]. Однак частина цих трансфертів надходить від фахівців ІТ-сектору, які фізично перебувають в Україні і отримують дохід, працюючи для іноземних компаній.

Крім того, відбувається *загострення конкуренції між вітчизняними роботодавцями за кваліфікованих працівників*[150]. В результаті, можливість втрати кваліфікований персонал в результаті посилення міграційних потоків стимулювала керівників вітчизняних компаній експортно орієнтованих видів промисловості *до поступового збільшення витрат на робочу силу*. Зокрема, у IV кварталі 2018 заробітна плата сталевара в Україні становила близько 26,5 тис грн., в Польщі – 18,5 тис грн. в гривневому еквіваленті[151].

Внутрішня міграція (ВПО). З часу попереднього раунду Туринського процесу ситуація із зайнятістю ВПО залишилася практично незмінною. Частка зайнятих ВПО у грудні 2018 року становила 44% (порівняно з 41% у березні 2017 року).[152] Близько 67% ВПО зазначили, що нинішня робота відповідає їхній кваліфікації. *Спостерігається зниження кількості ВПО, які працюють у промисловому секторі після переміщення*. Це пояснюється розбіжністю між галузевою структурою ринку праці Донецької та Луганської областей та ринками праці територій-реципієнтів. В економіці Донбасу превалюють металургійна та вугільна промисловість, тому більшість вимушених переселенців не можуть знайти роботу за своїм профілем в інших частинах України через відсутність таких вакансій. Разом з тим, *однією з найбільш гострих проблем для ВПО залишається питання працевлаштування в регіонах переміщення*[153]. 90% відсотків ВПО, які активно шукають роботу, повідомили, що стикалися зі складнощами. Найчастіше згадуваними проблемами були нестача вакансій загалом (77%) та низька заробітна плата на пропонованих вакансіях (62%).

Мобільність ВПО залишається недостатньо високою[154]. 69% опитаних ВПО повідомили, що залишаються в нинішньому місці проживання понад три роки. Майже 34% респондентів висловили намір не повертатися навіть після закінчення конфлікту. Частка респондентів, які мають намір повернутися до місць попереднього проживання після завершення конфлікту, становила лише 28%. *Надмірне скупчення рівнозначних за професіоналізмом і спеціалізацією працівників у межах одного міста чи регіону призводить до перенасиченості відповідних ринків праці та їх диспропорцій*.

Освітня структура ВПО характеризується превалюванням частки голів домогосподарств ВПО, які мають ВО, у загальній чисельності (54,0%); 27,0% мають П(ПТ)О; 18,0% мають повну та базову середню освіту. *Це свідчить про достатньо значний освітній потенціал ВПО, можливості набуття сучасних навиків та компетентностей для забезпечення працевлаштування.* Найбільш вагомою у загальній чисельності ВПО залишається частка населення працездатного віку у Львівській, Чернівецькій, Івано-Франківській, Одеській, Вінницькій областях та м. Києві

---

[148] Скільки українців поїхало за кордон і що з цим робити державі: презентація дослідження Центру економічної стратегії.– Електронний ресурс: – Назва з екрану: https://www.slideshare.net/UkraineCrisisMediaCenter/ss-95001771

[149] Національний банк України. Грошові перекази.– Електронний ресурс: – Назва з екрану: https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208357

[150] Це призводить до інфляції заробітних плат й частково до загального зростання цін. Працедавці вирішують, як збільшувати продуктивність праці, щоб дозволити собі більш «дорогих» робітників, і не втратити при цьому конкурентоздатності.

[151] За даними Всеукраїнського об'єднання обласних організацій роботодавців підприємств металургійного комплексу «Федерація металургів України».

[152] Звіт національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами. Грудень 2018 р. // Міністерство соціальної політики України, Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, Міжнародна організація з міграції МОМ, Агентство ООН з питань міграції. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_12_ukr_screen.pdf

[153] Серед тих ВПО, які активно шукають роботу(8% від опитаних), 29% були безробітними до одного року, 40% залишалися без роботи від одного року до чотирьох років, 16% були безробітними понад чотири роки.

[154] Причина низької мобільності - нерозвинутість транспортної та дорожньої інфраструктури, відсутність розвиненого ринку орендного житла.

(коливаються у межах 51,0% – 55,0%)[155]. *Це відповідно, збільшило пропозицію робочої сили в цих регіонах.*

Незважаючи на реалізований за останні роки пакет заходів[156], *зазначені проблеми залишаються та потребують подальших кроків державної політики* для мінімізації негативного впливу зовнішньої та внутрішньої міграції на ринок праці, детінізації процесу трудових міграцій, сприяння працевлаштуванню молоді та підвищення її конкурентоспроможності на ринку праці України[157].

Б.1.4 Особливі проблеми і можливості: цифрова трансформація

Цифровізація П(ПТ)О є вимогою сьогодення, оскільки сфера не може ігнорувати теперішні чи майбутні виклики суспільства: а) розвиток цифрових технологій: мобільні, хмарні, біометричні, блокчейн, віртуалізації, доповненої реальності, аддитивні (3D-друк), ідентифікації, штучного інтелекту; б) розвиток ІТ сектору та активна залученість українців до роботи в ньому на умовах фрілансу[158]; в) зростаюча популярність зайнятості в секторі ІТ серед молоді України[159] ; ґ) пошук нових форм і способів навчання для забезпечення навичок життя і праці в умовах Промисловості 4.0 [160].

Цифрова трансформація впливає на невідповідність професійних навичок і, таким чином, підвищує нові очікування від П(ПТ)О. Передусім, це пов'язано з тим, що сьогодні ***проблеми цифровізації вітчизняної П(ПТ)О*** тісно переплетені з питаннями *цифровізації суспільства в цілому та секторів економіки, зокрема*, а саме:

- розвиток цифрових компетенцій усіх громадян України;
- впровадження концепції цифрових робочих місць;
- цифровізація реального сектора економіки;
- формування ґрунтовної національної політики цифровізації освіти, включаючи П(ПТ)О;
- цифровізація агросектора, тобто потреба в уміннях використовувати геоінформаційні системи, бортові комп'ютери, смарт-устаткування, здійснювати інноваційні способи оброблення рослин і ґрунтів, вносити добрива та хімічні меліоранти, засоби захисту рослин, обслуговувати сканери ґрунту, вертикальні теплиці і дрони, гелікоптери-оприскувачі тощо[161];
- погіршення показника наявних навичок робочої сили (у 2018 році 46 місце зі 140 за показником «Навички» і 74 – «Навчання впродовж життя»)[162];
- оновлення змісту існуючих програм професійного навчання крізь призму цифрових навичок;
- потреба у розвитку навичок самоосвіти та медіа-грамотності, а також використання Е-освіти для підвищення кваліфікації впродовж життя[163].

---

[155] Натомість старші вікові групи переважають в областях, найбільш наближених до місць попереднього проживання (у Донецькій, Луганській, Харківській, Сумській та Запорізькій областях).

[156] Ухвалення ЗУ «Про зовнішню трудову міграцію» (2015), Плану заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їх сімей (2017), розпорядження КМУ № 602-р від 29 серпня 2018 р. «Про затвердження Плану заходів на 2018-2021 роки щодо реалізації Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року» (2018), ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб» (2015), постанови КМУ № 352 „Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509" та № 365 „Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам" тощо.

[157] Необхідні заходи щодо ВПО: їх інтеграція до нових ринків праці, створення робочих місць та стимулювання роботодавців до працевлаштування переселенців, подальше фінансування професійної підготовки та перепідготовки ВПО, заохочення ВПО до підприємницької діяльності. Щодо зовнішньої міграції: забезпечення стійкого рівня економічного зростання країни; зниження рівня безробіття та забезпечення достатньої кількості вільних робочих місць, впровадження системи навчання впродовж життя. Необхідні нові шляхи сприяння працевлаштуванню молоді та підвищенню конкурентоспроможності молодих працівників на ринку праці.

[158] Світовий економічний форум в Давосі (2019). Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.weforum.org/system-initiatives/shaping-the-future-of-digital-economy-and-society

[159] International Labour Organization 2018. Work on Digital Labour Platforms in Ukraine: Issues and Policy Perspectives. . Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_635370.pdf

[160] Світовий економічний форум в Давосі (2019)

[161] Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi

[162] The Global Competitiveness Report 2018. World Economic Forum. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf

[163] Аналітична записка Інституту стратегічних досліджень «Щодо пріоритетів забезпечення цифрових трансформацій в контексті підвищення конкурентоспроможності національної економіки»(13.05.2019).

У контексті розвитку промислового комплексу України існує проблема дефіциту кваліфікованої сили для потреб промисловості (друга з восьми ключових проблем розвитку вітчизняної промисловості)[164]. Особливе загострення цієї проблеми відчувається крізь призму розвитку Промисловості 4.0. В умовах цифрової трансформації поряд із загальною проблемою браку кваліфікованої робочої сили, особливо *зростає попит на технічних службовців, операторів технологічного устаткування та машин*[165].

У секторі П(ПТ)О є потреба у створенні відповідного інформаційно-освітнього середовища ЗП(ПТ)О. Це визначає потребу в оновленні змісту освіти (оновлення посібників та комплексів навчання), умов та ресурсів (матеріальних і людських) її надання, моніторингу та контролю тощо. Зокрема, низький рівень цифрових навичок (digital-skills) керівного та педагогічного персоналу серйозно стримують процеси цифровізації П(ПТ)О. Отже, підвищення рівня цифрової компетентності та цифрової культури саме педагогічних працівників має надзвичайну актуальність.

Можливості щодо цифровізації П(ПТ)О відображені у наступних результатах досліджень:

- проектування інформаційно-освітнього середовища ЗП(ПТ)О на основі застосування SMART-комплексів; розроблення та запровадження SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників аграрної, будівельної і машинобудівної галузей, а також навчально-методичного забезпечення їх створення; упровадження відповідної методики навчання учнів ЗП(ПТ)О [166];
- розроблення методики проектування дистанційних курсів для П(ПТ)О, методики організації самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників засобами дистанційного навчання; методики моніторингу та контролю успішності дистанційного навчання кваліфікованих робітників у ЗП(ПТ)О [167].

Яскравим прикладом відповіді на виклики сьогодення у контексті **просування цифровізації у секторі освіти** є створення та функціонування освітніх центрів (ОЦ) «Крим-Україна» та «Донбас-Україна» з 2016 року[168][169]. Іншими прикладами є використання технології дистанційного навчання Золотівським професійним ліцеєм Луганської області[170], створення «електронних уроків» Регіональним центром професійної освіти будівельних технологій у Харківській області[171]. *Прикладами підвищення рівня цифрової компетентності та цифрової культури педагогічних працівників* є проекти Академії інноваційного розвитку освіти (ІМЗО), що пропонують онлайн-курси та тренінги для вчителів з широкого кола питань[172], а також дистанційна форма навчання педагогічних працівників для підвищення їх цифрової компетентності, розроблена Науково-методичним центром професійної освіти Запорізької області[173].

---

[164] Про схвалення стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року. Електронний ресурс. – Назва з екрану:http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=10ef5b65-0209-4aa1-a724-49fd0877d8d6&title=ProektRozporiadzhenniaKabinetuMinistrivUkrainiproSkhvalenniaStrategiiRozvitkuPromislovogoKompleksuUkrainiNaPeriodDo2025-Roku (Дата звернення: 2 Травня 2019).

[165] За даними ДСЗ станом на початок 2018 р. попит роботодавців на кваліфікованих робітників з інструментом становив майже 24% від загальноекономічної кількості заявлених вакансій; удвічі зріс попит роботодавців на технічних службовців, операторів технологічного устаткування та машин тощо.

[166] Лабораторія електронних навчальних ресурсів Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://ivet.edu.ua/labs/ee-res

[167] Лабораторія дистанційного професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://ivet.edu.ua/labs/dist-edu

[168] МОН України. Для вступників з окупованих територій відкрилися центри «Донбас-Україна» й «Крим-України» – там можна вступити без зно, паспорта та атестата. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://mon.gov.ua/ua/news/dlya-vstupnikiv-z-okupovanih-teritorij-vidkrilisya-centri-donbas-ukrayina-j-krim-ukrayini-tam-mozhna-vstupiti-bez-zno-pasporta-ta-atestata

[169] Центри «Крим-Україна» відкрилися на базі 35 закладів ВО в 8 регіонах (Одеська, Миколаївська, Запорізька, Херсонська, Харківська, Львівська, Дніпропетровська області та місто Київ). Центри «Донбас-Україна» діють на базі понад 40 закладів ВО – переміщених із зони ООС або тих, які розташовані на підконтрольній Україні території Луганської та Донецької областей. У 2016-му таких вступників було менше 1 тис, тоді як зараз їх вже майже 2 тис.

[170] https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/document/Session%203_Svitlana%20Mozgova_EN.pdf

[171] http://www.etf.europa.eu/sites/default/files/document/Session%203_Yuriy%20Podolych_EN.pdf

[172] http://www.etf.europa.eu/sites/default/files/document/Session%203%20Natalia%20Kliasen_EN.pdf

[173] http://www.etf.europa.eu/sites/default/files/document/Session%203_Nataliya%20Osina_EN.pdf

Перспективами цифровізації П(ПТ)О в контексті розбудови цифрового суспільства та розвитку цифрової економіки України є: зміцнення ППП; впровадження дуальної форми навчання; організація дистанційного та змішаного навчання (blended learning); запровадження інклюзивного навчання; використання в освітньому процесі компетентнісного підходу; створення науково-освітніх on-line платформ; вибудовування в ЗП(ПТ)О індивідуальних освітніх траєкторій для працевлаштування на «цифрових робочих місцях»; запровадження нових форм і методів підвищення цифрової компетентності керівного та педагогічного персоналу ЗП(ПТ)О (цифрові майстерні, баркемпи, віртуальні лабораторії)[174].

Найкращі практики: просування цифровізації у секторі П(ПТ)О:

Луганська область: впровадження елементів дистанційного навчання (ДН). У 2018 році на базі Золотівського професійного ліцею розпочато експеримент всеукраїнського рівня щодо впровадження ДН. З метою спрощення доступу до навчальних матеріалів, налагодження взаємозв'язку між суб'єктами освітньої діяльності створено єдине інформаційно-освітнє середовище, до якого приєднано електронну бібліотеку, віртуальний методичний кабінет, веб-кабінет психолога, консультаційну онлайн-службу. Крім того, функціонує моніторингова система якості освіти, за допомогою якої відстежується рейтинг викладачів та майстрів виробничого навчання, якість набутих знань учнівського контингенту тощо. Під час І етапу реалізації експериментальної діяльності підготовлено матеріально-технічну базу експериментального ЗП(ПТ)О; укладено договір про спільну освітню діяльність із Обласною ДСЗ; розпочато розгортання програмно-апаратного комплексу ДН (на платформі Moodle); діагностовано готовність педагогічних колективів до експерименту. Станом на 01.01.2019 р. до експерименту залучено 206 учнів/слухачів, з них: з території, непідконтрольної українській владі – 6; ВПО – 10; із сірої зони – 42. На ІІ етапі експерименту (2019 рік) заплановано: розроблення системи підтримки використання технології ДН; створення електронних навчальних ресурсів для ДН; експериментальна апробація організаційно-педагогічних умов ДН; оцінювання ефективності організаційно-педагогічних умов та технології ДН учнів/слухачів.

Харківська область: створення електронних підручників та використання SMART-комплексів. На базі ДНЗ «Регіональний центр професійної освіти будівельних технологій Харківської області» створено освітнє веб-середовище для професійної підготовки кваліфікованих робітників, а саме: електронні підручники, електронні уроки, веб-сторінки та інші інформаційно-методичні матеріали, які забезпечують вищу якість освітнього процесу. Результатом 12-ти річної плідної роботи колективу стало створення електронних підручників, які отримали Гриф МОН України із 3-х професій: «Монтажник гіпсокартонних конструкцій» «Муляр», «Електрозварник ручного зварювання». Окремим вектором в цьому напрямку є створення електронних «Уроків-модулів» (весь навчальний матеріал зібраний в єдиний модуль і ним можна користуватися незалежно від розкладу занять). Освітній процес супроводжується розповідями, заохочувальними вправами, тестами, ігровими елементами, які допомагають опанувати теми програми. Інший приклад -ДНЗ «Харківське вище професійне училище № 6», де активно використовується SMART-комплекс з предмету «Технічне креслення», який застосовують під час навчання за професією 8211 «Верстатник широкого профілю», розроблений на платформі Eliademy. Це безкоштовна платформа для створення освітніх курсів, форумів та завдань, розміщення матеріалів з різних інтернет-джерел (Slide-share, YouTube, Google Docs тощо). Дана платформа має зручний і простий інтерфейс як для педагога так і для учня, не потребує спеціальних знань.

Сумська область: створення сучасних засобів навчання за допомогою інформаційних технологій. У 2018 році в НПЦ області започатковано Школу розвитку ІТ-компетентності. У рамках школи здійснюється online-навчання через Інтернет мережу. У 2018 році завершено дистанційний курс «Створення сучасних засобів навчання за допомогою інформаційних технологій», що складався з 4 модулів. Навчання за модулями було спрямовано на формування таких компетентностей: створення та використання навчальних відеороликів; здійснення online-тестування; використання в освітній діяльності online-дошки; створення завдань за допомогою додатків Google; розробка освітніх веб-сайтів. У 2019 році затверджено програми ще чотирьох онлайн-курсів: (1) створення та використання візуального контенту; (2) створення та використання інтерактивного контенту; (3) online -дошка в освітньому процесі; (4) хмарні технології в освітньому процесі. Зазначені курси мають на меті формування як теоретичних знань, так і практичних навичок. Під час навчання розглядаються тестові конструктори Google Form, My Test, TestW2, Online Test Pad, Майстер-Тест; конструктори online -дошок Lino it , Padlet; конструктори ментальних карт Mindmeister, Popplet, додатки Google Документи, Google Малюнок, Google Фотознімки, Google Диск тощо. У рамках Школи проводяться online-майстер-класи («Сервіс для створення інтерактивних презентацій Mentimeter», «Google Class – інструмент дистанційного навчання», «Використання сервісу Google Maps в освітньому процесі закладів П(ПТ)О» тощо). Постійно функціонує навчальний відеоканал «Школа розвитку ІТ-компетентності» в You Tube.

Опис заходів політики

Б.1.5 Стратегічні політичні відповіді, що зачіпають освіту і систему П(ПТ)О

Реалізовані заходи: З метою мінімізації негативних наслідків проблем, описаних у попередніх відповідях, з часу останнього раунду ТП був реалізований комплекс заходів, що включають: (1) ***макроекономічні заходи***, спрямовані на стимулювання створення робочих місць, (2) ***активні заходи на ринку праці***, (3) ***заходи щодо міграційної політики*** та (4) ***заходи, що прямо або опосередковано пов'язані з системою освіти та П(ПТ)О,*** зокрема.

Ключові стратегічні документи за вказаними напрямами: Середньостроковий план

[174] Єршов М.-О. (2019) Цифровізація професійної та фахової передвищої освіти України: проблеми і перспективи.

пріоритетних дій Уряду до 2020 року[175], Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року[176], ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб»[177], Стратегія подолання бідності[178] та план її реалізації[179], Стратегічний план діяльності Мінсоцполітики на 2019 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2020-2021 рр.)[180], «Пакт заради молоді — 2020» (партнерство між бізнесом та освітнім сектором, забезпечення місць для стажування та першої роботи молоді, менторська підтримка з питань побудови кар'єри)[181], План заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їх сімей[182], Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020[183], ЗУ «Про освіту» на базі концепції Нової української школи[184], ЗУ «Про фахову передвищу освіту»[185], Концепція державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічної) освіта» на період до 2027 року[186], Концепція дуальної освіти, що має на меті об'єднати навчання та роботу в сфері професійної та вищої освіти[187] тощо. ***Як бачимо, лише частина документів безпосередньо стосуються освіти й П(ПТ)О, зокрема**, адже розв'язати описані у попередніх відповідях проблеми можна лише на основі комплексного підходу.*

Серед важливих кроків щодо *макроекономічного блоку заходів* – створення «Офісу з просування експорту України»[188] у 2018 р. та ухвалення проекту ЗУ «Про режим спільного транзиту» (2019 р.), які спрямовані на стимулювання технологічного експорту з високим рівнем доданої вартості, що потребує кваліфікованої робочої сили. Посилення інвестиційної складової економічного росту стимулювало створення робочих місць у переробній промисловості. *Активні заходи на ринку праці* розглянуто у пункті Б.1.6. Ключовим документом, що містить норми щодо формування та *реалізації державної міграційної політики*, спрямованої на задоволення потреб економіки в робочій силі, стало затвердження Плану заходів на 2018-2021 рр. щодо реалізації Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року[189]. Передусім, це стосується автоматизації процесів єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами, удосконалення методів організації та порядок збору даних у сфері міграції, сприяння працевлаштуванню трудових мігрантів після повернення в Україну з урахуванням потреб ринку праці.

Заходи, прямо або опосередковано пов'язані с системою П(ПТ)О: Крім ухвалення зазначених вище стратегічних документів щодо освіти, з метою забезпечення відповідності професійних навичок вимогам сучасного ринку праці затверджено Порядок розроблення професійних стандартів[190] та Методику розроблення професійних стандартів[191]. Також для поліпшення якості навчального процесу, підвищення його практикоорієнтованого спрямування відповідно до наказу МОН «Про розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) освіти на основі компетентнісного підходу» у 2018 р.[192], було затверджено перелік професій для розроблення стандартів П(ПТ)О. Посиленню практикоорієнтованого змісту освіти та навчання сприятиме також впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітничих кадрів, зорієнтоване на оновлення змісту П(ПТ)О[193]. На досягнення збалансованості

---

175 затверджено розпорядженням КМУ від 3 квітня 2017 року № 275-р.
176 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80
177 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/921-viii
178 https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248898080
179 https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-na-2019-rik-z-realizaciyi-strategiyi-podolannya-bidnosti
180 https://www.msp.gov.ua/files/prior_min/434.pdf
181 http://www.dsmsu.gov.ua/media/2017/04/13/45/Prezentaciya_PAKTy.pdf
182 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/257-2017-%D1%80
183 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80
184 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n149
185 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19
186 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80
187 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80
188 Розпорядження КМУ № 199-р від 28.03.2018 «Про утворення державної установи "Офіс з просування експорту України". Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-utvorennya-derzhavn
189 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/602-2018-%D1%80
190 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2017-%D0%BF
191 Наказ Міністерства соціальної політики №74 від 22.01.2018 (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 13.02.2018 р. за № 165/31617 "Про затвердження Методики розроблення професійних стандартів". Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0165-18#n13
192 Наказ МОН України № 320 від 4.04.2018 р. "Про розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) освіти на основі компетентнісного підходу у 2018 р." Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rozroblennya-standartiv-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-na-osnovi-kompetentnisnogo-pidhodu-v-2018-roci
193 Наказ МОН України № 473 від 15.05.2018 р. " Про розширення переліку закладів професійної (професійно-технічної) освіти для впровадження елементів дуальної освіти." Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-

попиту та пропозиції на ринку праці спрямовано затвердження розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення»[194]. Це сприятиме покращенню якості підготовки робітничих кадрів, зниженню витрат на вибір майбутньої професії.

Планові заходи, пов'язані с системою П(ПТ)О: Для підвищення ефективності діяльності системи П(ПТ)О для вирішення зазначених у попередніх пунктах проблем необхідно ухвалити новий закон про П(ПТ)О та реалізувати заходи, передбачені Концепцію реалізації державної політики у сфері П(ПТ)О, ухваленою 12 червня 2019 року. Ці заходи спрямовані на системне оновлення усіх складових системи П(ПТ)О: змісту; системи управління; структури та мережі закладів; системи багатоканального фінансування П(ПТ)О; провадження освітньої діяльності; забезпечення відповідного нормативно-правового забезпечення. Також потребує удосконалення діяльність регіональних рад П(ПТ)О щодо визначення перспективних напрямів підготовки кваліфікованих робітничих кадрів на основі регіонального замовлення відповідно до потреб регіонів, що визначаються з урахуванням інтересів основних стейкхолдерів. Важливим є формування та реалізація ґрунтовної національної політики цифровізації освіти (й П(ПТ)О, зокрема) згідно із Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020.

Б.1.6 Роль П(ПТ)О у вирішенні проблем шляхом активних заходів політики на ринку праці

Огляд чинних заходів: Згідно з ЗУ «Про зайнятість населення» та «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» в Україні реалізується *широкий спектр активних заходів політики на ринку праці, зокрема*:

- професійна підготовка або перепідготовка, підвищення кваліфікації у ЗП(ПТ)О та ЗВО, навчальних закладах ДСЗ, на підприємствах (організаціях);
- профорієнтація (*див. В.3.4*);
- сприяння у працевлаштуванні, у тому числі шляхом організації громадських та інших робіт тимчасового характеру;
- надання компенсації роботодавцям, які працевлаштовують на нові робочі місця громадян, які неконкурентоспроможні на ринку праці[195];
- надання ваучерів на навчання за професіями (спеціальностями) для пріоритетних видів економічної діяльності[196];
- залучення безробітних до організації підприємницької діяльності, зокрема, шляхом відкриття на базі ЦЗ ДСЗ центрів розвитку підприємництва та бізнес-інкубаторів, виплати одноразової допомоги для відкриття власної справи тощо[197];
- здійснення заходів сприяння зайнятості ВПО, учасників АТО, осіб з інвалідністю та незахищених верств населення тощо;
- різноманітні інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням; використання електронного кабінету шукача роботи; проведення ярмарок вакансій, днів кар'єри, днів профорієнтації, днів відкритих дверей ЦЗ ДСЗ тощо.

З моменту завершення попереднього раунду Туринського процесу ДСЗ запровадила нові електронні сервіси із надання соціальних послуг громадянам та роботодавцям з використанням інтернет-технологій, зокрема, *«електронний кабінет безробітного» та «електронний кабінет*

---

rozshirennya-pereliku-zakladiv-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-dlya-vprovadzhennya-elementiv-dualnoyi-formi-navchannya

[194] Розпорядження КМУ № 469-р від 4.07.2018 р. "Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення." Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-realizaciyi-koncepciyi-derzhavnoyi-sistemi-profesijnoyi-oriyentaciyi-naselennya

[195] Постанова КМУ № 33 від 31.01.2018 р. "Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на працевлаштування окремих категорій працівників та створення нових робочих місць". Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33-2018-%D0%BF

[196] Державна служба зайнятості. Ваучери. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.dcz.gov.ua/storinka/vauchery

[197] Згідно частини сьомої статті 22 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» допомога по безробіттю може виплачуватися одноразово для організації підприємницької діяльності безробітними, які не можуть бути працевлаштовані у зв'язку з відсутністю на ринку праці підходящої роботи. Однак перед ця особа проходить місячні курси основ підприємницької діяльності, включаючи бухгалтерський облік та звітність.

роботодавця». Вони зорієнтовані, насамперед, на скорочення витрат часу й підвищення рівня комфорту під час взаємодії безробітних, роботодавців та ДСЗ[198]. Почалося активне запровадження профілювання безробітних для попередження ризиків довготривалого безробіття, а також соціальний супровід за підходом кейс-менеджмент. Почали широко використовуватись електронні сервіси (електронна черга, послуга відео-резюме та онлайн-співбесіди безробітних з роботодавцями)[199]. Крім того, з вересня 2018 року запроваджується *інститут кар'єрного радника*, який дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до кожного клієнта служби зайнятості, якісне надання послуг з планування кар'єри[200]. Також у 2018 році з метою безкоштовного навчання послуг з профорієнтації у дистанційному режимі запроваджена ІТ-платформа «Профорієнтація та розвиток кар'єри». Всі ці заходи спрямовані на підвищення ефективності інститутів ринку праці та рівня активності й зайнятості населення, зменшення неформальної зайнятості.

Взаємозв'язок заходів політики на ринку праці з системою освіти і/або П(ПТ)О: З метою сприяння працевлаштуванню професійне навчання зареєстрованих безробітних організовується ЦЗ на замовлення роботодавця або для самозайнятості, провадження підприємницької діяльності з урахуванням побажань безробітних. Воно може здійснюватись ***у закладах ВО, П(ПТ)О, в т.ч. навчальних закладах ДСЗ***, на підприємствах (організаціях) або у роботодавців. Безробітний, який не має професії, може пройти професійну підготовку за робітничими професіями, потрібними на ринку праці. Якщо професія (спеціальність) не є актуальною на ринку праці, ДСЗ надає можливість безробітному пройти професійну перепідготовку або підвищення кваліфікації (стажування на робочому місці[201], на яке претендує безробітний), підвищити кваліфікаційний розряд, пройти курс цільового призначення з метою набуття нової компетенції. Безробітні, які бажають відкрити власну справу, отримують знання щодо започаткування підприємницької діяльності. У разі замовлення роботодавцем організації професійного навчання безробітних ***у закладі освіти, зокрема, у закладі П(ПТ)О,*** та їх працевлаштування після завершення навчання ЦЗ укладає договір з роботодавцем.

За даними ДСЗ у 2018 році за її направленням проходили професійне навчання 147,3 тис. безробітних, зокрема, 47,6 тис. осіб в закладах освіти ДСЗ. До співпраці було залучено 263 заклади освіти та 27,6 тис. підприємств, установ та організацій. Професійна підготовка та перепідготовка безробітних здійснювалась за 148 професіями. Рівень працевлаштування тих, хто закінчив навчання у 2018 році, досяг 96,1%, що більше на 0,5 в. п., ніж у 2017 році. *Після проведення попереднього раунду Туринського процесу* для забезпечення якісної підготовки робітничих кадрів *закладами освіти* застосовуються нові форми навчання. У 2018 році в центрах професійно-технічної освіти державної служби зайнятості (далі – ЦПТО ДСЗ) понад 2,9 тис. осіб з числа безробітних проходили професійне навчання із застосуванням *елементів дистанційних технологій*. При професійному навчанні *використовуються елементи дуальної форми навчання шляхом поєднання навчання безробітних у закладах освіти з навчанням на виробництві*. Протягом 2018 року за договорами співпраці між ЦПТО ДСЗ та роботодавцями проходили навчання з використанням елементів дуальної форми 1,7 тис. осіб.

Заплановані заходи: Плани щодо запровадження активних заходів політики на ринку праці відображені у *Плані заходів на 2019 рік щодо реалізації Стратегії подолання бідності*[202], *Стратегічному плані діяльності Мінсоцполітики на 2019 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2020-2021 рр.)*[203]*, Плані діяльності Мінсоцполітики на 2019 рік*[204] тощо. Зокрема, передбачається ухвалення ЗУ «Про активізацію пошуку роботи безробітних та шукачів роботи»[205], постанови КМУ «Основні напрями державної політики у сфері зайнятості населення на середньострокову перспективу», переорієнтування роботи ДСЗ на надання

---

[198] Зокрема, за допомогою такої технології зареєстрований безробітний має змогу створити власне резюме, підібрати роботу, ознайомитися з інформацією про тимчасову зайнятість та можливості професійного навчання.
[199] Кабінет Міністрів України. У 2018 році служба зайнятості широко запровадить у роботу "кейс-менеджмент" та запустить новий сайт. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.kmu.gov.ua/ua/news/u-2018-roci-sluzhba-zajnyatosti-shiroko-zaprovadit-u-robotu-kejs-menedzhment-ta-zapustit-novij-sajt
[200] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792-2018-%D0%BF
[201] Стажування безробітних здійснюється на замовлення роботодавців за індивідуальною програмою, що затверджується роботодавцем і погоджується ЦЗ. На стажування направляються безробітні, які раніше здобули професійну освіту і потребують досвіду практичної роботи за набутою професією, або ті, які тривалий час не працювали і бажають відновити чи удосконалити свої знання та навички на практиці.
[202] https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-na-2019-rik-z-realizaciyi-strategiyi-podolannya-bidnosti
[203] https://www.msp.gov.ua/files/prior_min/434.pdf
[204] https://www.msp.gov.ua/files/prior_min/571.pdf
[205] https://www.msp.gov.ua/projects/238/

індивідуальних послуг у пошуках роботи та забезпечення клієнтоорієнтованості відповідно до міжнародних вимог, зміна підходів до професійного навчання безробітних і відбору закладів освіти для такого навчання, запровадження електронних сервісів, забезпечення повноцінного функціонування інституту кар'єрних радників та безперебійної роботи загальнодержавного реєстру вакансій, забезпечення реалізації ініціативи «Пакт заради молоді – 2020» (партнерство між бізнесом та освітнім сектором, забезпечення місць для стажування та першої роботи молоді, менторська підтримка з питань побудови кар'єри)[206]. Разом з тим, необхідні інші зміни для активізації поведінки населення на ринку праці, унормування використання інноваційних форм зайнятості. Зокрема, передбачено внесення доповнень до Кодексу законів про працю України, Закону про зайнятість стосовно визначень поняття аутсорсинг, транзитного робочого місця, профілювання.

Б.1.7 Визначення потреби в професійних навичках та її вплив на П(ПТ)О

Реалізовані заходи. *Централізоване визначення і прогнозування попиту на професійні навички на ринку праці в Україні не відбувається.*

ЗУ «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» (2014) регулює особливості відносин, що виникають у зв'язку з формуванням і розміщенням державного замовлення[207]. Крім того, Закон передбачає обов'язкову підготовку *середньострокового прогнозу* попиту на працівників робітничих професій на ринку праці.

Наразі (й до 2021 року) МЕРТ здійснює *розрахунок середньострокових потреб ринку праці у фахівцях та робітничих кадрах за професійними групами* на основі методики, що була затверджена Наказом МЕРТ України від 26.03.2013 № 305. Вона базується на розрахунку кількості зайнятого населення за видами економічної діяльності, що необхідно для передбачення додаткової потреби певних видів економічної діяльності у робітничих кадрах за професіями (відповідно до класифікатору професій). Методика передбачає порівняння отриманих значень прогнозної додаткової потреби з пропозиціями центральних та місцевих органів виконавчої влади та соціальних партнерів.

Крім того, дослідженнями та розробкою *методики щодо визначення обсягів та напрямів підготовки робітників у відповідності до потреб регіональних ринків* праці займається Інститут освітньої аналітики (ІОА) МОН[208].

Також з часу останнього раунду ТП у зв'язку із проведенням децентралізації сектору П(ПТ)О були затверджені *Методичні рекомендації щодо формування та розміщення регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів (2016)*[209]. Ці рекомендації забезпечують єдиний підхід до формування та розміщення регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів, а також визначають шляхи взаємодії місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій.

Наразі ***існує потреба у в удосконаленні методичних підходів до налагодження систематичного збору та аналізу інформації про стан регіональних та національного ринків праці, з визначенням співвідношення між затребуваними професіями на відповідних ринках праці з можливостями мережі навчальних закладів П(ПТ)О щодо підготовки пріоритетних професій***[210]. Це дозволить на основі отриманих та систематизованих даних щодо стану відповідних ринків праці робити коротко- та середньострокові прогнози (до 5 років), визначаючи прогнозні (рекомендовані) показники щодо обсягів підготовки робітничих кадрів за професіями (відповідно до класифікатору професій) з урахуванням перспективних планів соціально-економічного розвитку областей, та забезпечувати постійний зворотній взаємозв'язок між відповідними органами регіонів і роботодавцями.

---

[206] http://www.dsmsu.gov.ua/media/2017/04/13/45/Prezentaciya_PAKTy.pdf
[207] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5499-17
[208] Зокрема, відділ статистики і аналітики професійної освіти
[209] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994-2016-р
[210] Зокрема, таке дослідження було зроблено експертами Інституту професійних кваліфікацій в рамках проекту «Аналіз потреб ринку праці, викликів та можливостей на території Східної України» (http://ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2019.05.15_Zvit/IPQ_Report_09.05.19.pdf)

Професійні стандарти встановлюють вимоги до компетентностей працівників, що є основою для формування професійних кваліфікацій[211]. Порядок розроблення професійних стандартів[212] та Методика їх розроблення[213] сьогодні формують основу для ефективного способу виявлення професійних навичок за участі роботодавців[214][215][216]. Станом на 01.05.2019 у Реєстрі затверджено 9 професійних стандартів[217]. Зареєстровано 117 заявок.

Незважаючи на реалізовані заходи, ***існує гостра потреба у подальшому розвитку прогнозування професійних навичок*** з метою збільшення актуальності освітніх послуг, адаптації навчальних програм системи П(ПТ)О до потреб ринку праці.

Система підтвердження результатів неформального навчання та визнання кваліфікацій, отриманих за кордоном. В Україні запроваджено механізм підтвердження результатів неформального професійного навчання за робітничими професіями[218]. Він є однаковим *для всіх категорій осіб, в тому числі для мігрантів і біженців*. Підтвердити кваліфікацію можуть громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, яких визнано в Україні біженцями, яким надано притулок в Україні, яких визнано особами, що потребують додаткового захисту, яким надано тимчасовий захист, а також ті, що одержали дозвіл на імміграцію в Україну. Підтвердження неформального навчання здійснюють суб'єкти підтвердження (підприємства, установи, організації незалежно від форм власності). Для розгляду питання відповідності суб'єктів підтвердження встановленим вимогам при Мінсоцполітики створено консультативно-дорадчий орган – *Міжвідомча робоча група з розгляду питання відповідності підприємств, установ, організацій встановленим Вимогам до підприємств, установ, організацій для підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями*, до складу якої входять представники Мінсоцполітики, МОН, Держпраці, інших ЦОВВ та соціальних партнерів. Основним завданням Робочої групи є розгляд поданих пропозицій до Переліку суб'єктів підтвердження та обґрунтувань відповідності підприємств, установ, організацій Вимогам до суб'єктів підтвердження.

Суб'єкти підтвердження, уповноважені на проведення оцінювання результатів неформального професійного навчання за робітничими професіями утворюють комісію з підтвердження кваліфікації, до складу якої входять фахівці відповідної галузі виробництва чи сфери послуг, що мають стаж роботи не менше 5 років за відповідною професією (спеціалізацією) та відповідний рівень кваліфікації. Підтвердження кваліфікації здійснюється за результатами визначення рівня професійних знань, умінь і навичок особи із застосуванням засобів вимірювання та критеріїв оцінювання, які затверджуються суб'єктом підтвердження згідно з вимогами кваліфікаційних характеристик професій, професійних стандартів за погодженням із Мінсоцполітики, МОН та соціальними партнерами.

Незважаючи на розроблену нормативну базу, затверджені *переліки робітничих професій*, за якими здійснюється підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями та суб'єктів підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями[219].

У 2015 році був ухвалений окремий *Порядок визнання в Україні документів про середню, середню професійну, професійну освіту*, виданих навчальними закладами інших держав[220]. Це було

---

[211] Ст. 39 ЗУ «Про освіту» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19
[212] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2017-п
[213] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0165-18
[214] з метою побудови на основі професійних стандартів сучасних стандартів професійної освіти на компетентнісному підході
[215] До складу робочої групи з розробки професійних стандартів обов'язково включаються представники роботодавців, профспілок, їх об'єднань. Наразі Мінсоцполітики визначено уповноваженим органом, що веде реєстрацію заявок на розроблення професійних стандартів та реєстр професійних стандартів. Розроблені професійні стандарти проходять перевірку на дотримання вимог Порядку розроблення професійних стандартів та відповідність Методиці. Професійний стандарт вважається таким, що введений в дію, з моменту його внесення до Реєстру професійних стандартів.
[216] Зокрема, для *визначення потреби у професійних навичках та вимог до компетентностей працівників* Федерацією металургів України (ФМУ) створена Галузева рада з розробки професійних стандартів і стратегії розвитку професійних кваліфікацій.
[217] https://www.msp.gov.ua/timeline/?t=1015&from=&till=&m=1027#tagpanel
[218] Постанова КМУ «Про затвердження Порядку підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями» від 15 травня 2013 р. № 340. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-2013-п
[219] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-18 ; https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0665-17
[220] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0615-15#n4

зроблено з метою удосконалення процедури визнання і встановлення еквівалентності в Україні документів про освіту, виданих за кордоном (див пункт Б.1.8).

Заплановані заходи. Створення *механізмів для визнання неформальної та інформальної освіти* покладено на новостворене Національне агентство кваліфікацій (НАК) [221]. До повноважень НАК, які воно виконуватиме після запровадження його повноцінного функціонування, входить забезпечення прогнозування потреб ринку праці у кваліфікаціях та розроблення критеріїв та процедур визнання професійних кваліфікацій, здобутих в іноземних державах тощо.[222] Важливим є коректний розподіл повноважень між новоутвореним НАК та Мінсоцполітики, до функцій якого відноситься забезпечення ефективності діяльності системи підтвердження результатів неформального професійного навчання за робітними професіями. Необхідно стимулювати розроблення професійних стандартів та відповідне оновлення змісту П(ПТ)О, чому має сприяти проект ЄС «EU4Skills», метою якого є реформування сектору професійної (професійно-технічної) освіти в Україні.

Зокрема, відповідно до Угоди між Україною та Європейською Комісією про фінансування проекту «EU4Skills», яку було підписано 17 грудня 2018 року[223], передбачені інвестиції у реформування сфери П(ПТ)О у розмірі 58 млн євро., частину з яких має бути направлено на оновлення змісту програм П(ПТ)О, зокрема, *на розроблення професійних та освітніх стандартів*.

Б.1.8 Підтримка мігрантів і біженців з допомогою П(ПТ)О

Процедура визнання іноземних документів про освіту (нострифікація) здійснюється наразі в індивідуальному порядку Її мета – забезпечення прав громадян, які здобули освіту в інших державах, на продовження освіти та/або професійної діяльності в Україні.

Визнання в Україні іноземних документів про освіту здійснюється у повній відповідності з Конвенцією про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні, яка ратифікована відповідним Законом України 03.12.1999 р. № 1273-XIV, та рекомендаціями цієї Конвенції. У результаті процедури визнання власник іноземних документів про освіту отримує свідоцтво, яким підтверджується право власника документів, виданих навчальним закладом іншої держави, на продовження освіти або працевлаштування за фахом у ЗВО України або в установах на всій території України. Видача такого свідоцтва здійснюється на підставі рішення компетентного органу – ЗВО або МОН України. Процедура визнання іноземних документів про освіту включає в себе: перевірку автентичності документів, підтвердження статусу освітньої установи та/або освітньої програми, оцінки кваліфікації або періоду навчання та встановлення еквівалентності освітньому або освітньо-професійному ступеню в Україні, академічних та/або професійних прав. Нормативним актом, який регулює проведення процедури визнання в Україні всіма компетентними органами, є наказ МОН від 05.05.2015 р. №504[224]. Цим документом введено в дію порядки визнання здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступенів вищої освіти, а також *документів* про середню*, середню професійну, професійну освіту*.

[221] Постанова КМУ про деякі питання Національного агентства кваліфікацій. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1029-2018-%D0%BF
[222] https://mon.gov.ua/ua/osvita/nacionalna-ramka-kvalifikacij/nacionalne-agenstvo-kvalifikacij-nrk
[223] https://mon.gov.ua/ua/news/yevropa-nadaye-58-mln-yevro-na-modernizaciyu-profesijnoyi-osviti-v-ukrayini-v-bryusseli-pidpisano-ugodu-pro-finansuvannya-proektu-eu4skills
[224] зареєстрований в Міністерстві юстиції України 27.05.2015 р. за № 614/27059

Важливим принципом Лісабонської конвенції є забезпечення права біженців та осіб, прирівняних до них, на визнання кваліфікацій, навіть якщо присуджені їм на території однієї зі Сторін кваліфікації не можуть бути документально підтверджені. Порядки визнання іноземних документів про освіту, введені в дію Наказом МОН від 05.05.2015 р. №504, визначають для всіх компетентних органів засади здійснення процедури **визнання кваліфікацій біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.** Процедура визнання для цієї категорії заявників може бути розпочата без наявності повного пакета документів. Підставою для початку цієї процедури в такому разі є посвідчення біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, посвідчення особи, якій надано тимчасовий захист та відповідна заява про здійснення процедури. Для проведення процедури визнання біженці та особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту, надають наявні у них освітні документи, у тому числі не зазначені у переліку документів, такі як: копії документів про освіту або періоди навчання, студентський квиток, академічну відомість, залікову книжку, опис курсів, документи про неформальне та неофіційне навчання або інші документи, що можуть підтвердити факт навчання та/або здобуття кваліфікації; а також наявні документи про досвід роботи, такі як: свідоцтво про досвід роботи, трудовий договір, трудову книжку, довідки з місць роботи або інші документи, які можуть свідчити про відповідну кваліфікацію. У разі, якщо інформації недостатньо, процедура визнання іноземних освітніх документів біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, може включати спеціально організовані компетентним органом іспити, тестування, співбесіди.

Б.2 Навчання підприємливості та підприємництва

Визначення проблематики

Б.2.1 Створення робочих місць і П(ПТ)О

П(ПТ)О сприяє створенню робочих місць в Україні, зокрема, й шляхом забезпечення самозайнятості для випускників системи П(ПТ)О. Офіційні дані щодо відсотку випускників системи П(ПТ)О, які є самозайнятими, відсутні. Разом з тим, у Державній статистичній звітності (форма №1 Профтех) відображаються дані про працевлаштування випускників закладів П(ПТ)О, зокрема, за професійними сферами, що характеризуються самозайнятістю[225]. Зокрема, до таких сфер можна віднести торгівлю і громадське харчування, невиробничі види побутового обслуговування населення, і частково – будівництво. Відповідно, за оцінками, що побудовані на основі адміністративних даних за 2017-2018 н. р., відсоток випускників системи П(ПТ)О, що є самозайнятим, становить для ПП(ПТ)О – 34,9-41,1%, а для НП(ПТ)О – 15,2-19,3%. В цілому, для сектору П(ПТ)О – 29,8%-35,4%.

Опис заходів політики

Б.2.2 Політичні заходи в області П(ПТ)О, спрямовані на розвиток підприємництва

Формування в учнів підприємницької компетентності є актуальною проблемою в Україні. У 2017-2018 рр. Інститутом ПТО НАПН України було проведене опитування більше ніж 1000 учнів ЗП(ПТ)О м. Вінниця, м. Хмельницький) та сільської місцевості Волинської області. Були залучені учні І- ІІІ курсів. Характерним є зменшення з роками навчання кількості учнів, які планують в майбутньому займатися підприємницькою діяльністю. Особливо чітко така тенденція проявляється в учнів сільських ЗП(ПТ)О, де кількість учнів зменшилася із 34,1% – на першому курсі до 9,7% – на третьому курсі, тобто в 3,5 рази (для міського населення – з 33,8% до 25,8% відповідно). Опитування засвідчило й те, що понад 60% респондентів не мають чіткого уявлення про підприємницьку діяльність, а переважна більшість опитаних (близько 70%) не може назвати якості особистості, важливі для підприємницької діяльності. Зауважимо, що така ситуація спостерігалася як у 2018 р[226], так і десять[227], і двадцять п'ять років тому[228].

---

[225] Державна служба статистики України. Статистичний збірник. Загальна середня та професійна (професійно-технічна) освіта в Україні. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm
[226] Ткаченко, В.М., 2018. Формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців ресторанного господарства у професійно-технічних навчальних закладах. Кандидат наук. Інститут професійно-технічної освіти НАПН України
[227] Закатнов, Д.О., 2008. Організаційно-педагогічне забезпечення підготовки учнівської молоді до побудови кар'єри. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр., 10, кн.ІІ, с. 373-381.
[228] Закатнов, Д.О., Тименко М.П., 1993. Готувати сучасних підприємців. Рідна школа, 3, С. 20-22.

Дані щодо самозайнятості випускників П(ПТ)О: На національному рівні загальна система моніторингу самозайнятості випускників П(ПТ)О відсутня. Також такі дані не публікуються й у статистиці, що стосується МСП[229]. Інформація щодо самозайнятості випускників П(ПТ)О епізодично відстежуються на регіональному рівні органами управління освітою, ДСЗ та ДСС.

Реалізовані заходи для поширення і розвитку підприємництва. Значним прогресом з часу останнього раунду ТП стало включення до ЗУ «Про освіту» однієї з основних кометентностей ЗСО - підприємливість та фінансову грамотність, що, в цілому, відповідає Рамковій програмі оновлених ключових компетентностей для навчання впродовж життя (ЄС, 2018 р.)[230]. Перед цим ***ініціативність і підприємливість*** було визначено як ключову компетентність у Концепції «Нова українська школа»[231]. Наступним кроком стало *включення підприємництва та фінансової грамотності до переліку ключових компетентностей П(ПТ)О*, що передбачено у Концепції державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічної) освіта» на період до 2027 року[232]. В даний час оволодіння основами підприємництва є загальнопрофесійною компетентністю, яка зазначена у стандартах П(ПТ)О та включена до типової освітньої програми професійної освіти[233]. Також «Основні принципи ринкової економіки та підприємництва» є однією із загальних компетенцій для типових програм підготовки молодшого спеціаліста на основі базової ЗСО[234].

Під керівництвом МОН та ІМЗС в рамках проекту USAID FINREP –II («Розвиток фінансового сектору») у 2018-2019 рр. до процесу навчання впроваджується курс за вибором «Фінансова грамотність»[235]. Сприяє розвитку підприємництва в сфері П(ПТ)О розпочатий у 2018 році проект МОП «Інклюзивний ринок праці для створення робочих місць в Україні», зокрема, реалізація програми глобальної підприємницької діяльності МОП «Розпочни та вдосконалюй свій бізнес»[236]. Міністерство молоді та спорту, Центр «Розвиток КСВ», Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA) спільно реалізують програму «Skills lab: успішна кар'єра»[237]. В рамках реалізації програми проводяться всеукраїнські тренінги для розвитку та вдосконалення навичок, які є необхідними для створення власної справи. Діяльність створеного наприкінці 2018 року Офісу розвитку МСП (SMEDO) в рамках проекту «EU4Business» також спрямована на розробку цільових програм підтримки МСП та розширення підприємницького потенціалу молоді[238].

На базі закладів П(ПТ)О з метою підготовки фахівців до підприємницької діяльності створюються навчально-тренувальні фірми (НТФ). НТФ є формою практичного навчання, яка базується на діяльності умовної (віртуальної) комерційної фірми (Асоціація «Український національний центр навчально-тренувальних фірм «Централь»[239]. Зокрема, при державному навчальному закладі «Вище професійне училище №11 м. Хмельницького» створено учнівський бізнес-центр[240]. Крім того, в результаті співпраці ІПТО НАПН України та Free Enterprise and Enterpreneurship Foundation, Польща під егідою програми Erasmus+ було спроектовано, організовано та проведено проект міжнародного обміну студентської молоді «Joker - my business, my identity» (Joker - moja firma, moje ja)»[241]. Проект мав на меті розвиток підприємницької компетентності, розвиток умінь трансформувати бізнес-ідею у бізнес-проект. У проекті брали участь учні закладів П(ПТ)О, яких було відібрано за конкурсом. За результатами навчання у Варшаві учасниками була створено та

---

229 OECD, Compendium of Enterprise Statistics in Ukraine 2018. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Compendium-Entreprise-Statistics-Ukraine-2018-EN.pdf

230 European Union, 2018. *Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning,* [online] Available at: https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/council-recommendation-on-key-competences-for-lifelong-learning_en

231 https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf

232 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80

233 https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/derzhavni-standarti-navchalni-plani-ta-programi/zatverdzheni-standarti-profesijnoyi-osviti-2019

234 https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-profilnoyi-serednoyi-osviti-zakladiv-osviti-sho-zdijsnyuyut-pidgotovku-molodshih-specialistiv-na-osnovi-bazovoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti

235 https://imzo.gov.ua/kurs-finansova-gramotnist/

236 Завдання проекту: надати допомогу 4 областям за допомогою концепції місцевих партнерств зайнятості (МПЗ), модернізувати 3 навчальних учбових плани П(ПТ)О, створити 5 нових послуг для 4 регіональних офісів ДСЗ, здійснити підготовку 7 основних та 75 місцевих тренерів з програми МОП «Розпочни та вдосконалюй свій бізнес», забезпечити навчання 4500 осіб на курсах підприємницької діяльності.

237 http://csr-ua.info/csr-ukraine/article/%D0%BE%D0%B1%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC-skills-labs/

238 http://eu4business.eu/news/ukraine-sets-sme-development-office-eu-support

239 http://central-ntf.com.ua

240 http://dnz-vpu11.km.ua/index.php/nash-zaklad/biznes-tsentr

241 http://naps.gov.ua/ua/press/releases/755/

презентовано проекти, які мали або комерційну, або соціальну спрямованість.

ДСЗ сприяє залученню до підприємницької діяльності зареєстрованих безробітних, які бажають започаткувати власний бізнес (див. пункти Б.1.6 та В.3.3)[242]. У 2018 році центрами зайнятості проведено 488 заходів для 16,8 тис. молоді, яка навчається[243]. Безробітні особи, які вирішили відкрити власну справу, за сприяння ДСЗ навчаються основам підприємництва в закладах освіти, й, зокрема, П(ПТ)О.

Заплановані заходи (моніторинг самозайнятості): У рамках підписаного 3 червня 2019 року Меморандуму про співпрацю між МОН, Мінсоцполітики, Мінмолодьспорт та ДСЗ передбачається створення системи моніторингу працевлаштування випускників закладів ВО та П(ПТ)О, зокрема, й щодо самозайнятості[244]. Така система дасть можливість відслідковувати успішність подальшого кар'єрного зростання випускників у прив'язці до закладу, дані про якість освіти та можливості, які дають заклади, для коригування освітньої політики для МОН[245]. Ускладнює цей процес необхідність зведення Єдиної державної електронної бази з питань освіти та Реєстру застрахованих осіб, який адмініструє Пенсійний фонд[246].

Наразі питання щодо реалізації планів зі створення такої системи моніторингу обговорюється в МОН. Необхідним є внесення відповідних змін до законодавства на рівні Верховної Ради та КМУ, зокрема, щодо використання баз даних випускників закладів ВО та П(ПТ)О, які є у розпорядженні різних установ. Наразі триває розробка плану дій.

Найбільшою перешкодою для розвитку підприємництва в Україні можна вважати все ще наявну ментальність пострадянського типу, коли підприємництво сприймається як недоброчесність, а слабке розуміння феномена соціальної відповідальності (багато підприємців працюють у тіньовому секторі). Іншими перешкодами для розвитку МСП відповідно до Квартального моніторингу перешкод у розвитку МСП у першому кварталі 2018 року (Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні») були низький попит (69,7%), фінансові проблеми (48,6%), високе податкове навантаження (33,1%), несприятлива політична ситуація (23,2%), брак кваліфікованої робочої сили (13,4%), високий регуляторний тиск (12,7%), корупція (12,0%)[247]. Ще однією проблемою відповідно до дослідження OECD (Індексу економічної політики у сфері МСП) є недостатня взаємодія з державними органами та державна підтримка МСП[248].

II. Відкрите обговорення

III. Резюме і аналітичні висновки

Виклики/чинники: Розвиток ринку праці України у 2017-2018 рр. характеризувався позитивними змінами, що проявлялося через збільшення чисельності зайнятих при одночасному зниженні рівня безробіття населення. Поряд, з цим, ключовими викликами залишаються наступні:

---

[242] Проводяться різноманітні за масштабом та формою заходи (бізнес-форуми, конкурси, зустрічі, круглі столи, семінари, тренінги, консультації) щодо популяризації серед молоді підприємницької діяльності. Акценти зроблено на інформаційній роботі та ознайомленні осіб з перспективними напрямами бізнес діяльності для регіону; організаціями, проектами, програмами-донорами, краудфандінговими платформами, які надають підтримку у відкритті власної справи; можливістю навчання основам підприємництва, зокрема за сприяння ДСЗ.

[243] За оперативними даними ДСЗ

[244] https://mon.gov.ua/ua/news/proforiyentaciya-molodi-bilshe-roboti-zi-shkolyarami-centri-karyeri-u-vishah-ta-proftehah-rozrobka-metodmaterialiv-mon-minsoc-minmolodsport-ta-dsz-pidpisali-memorandum

[245] https://mon.gov.ua/ua/news/liliya-grinevich-v-ukrayini-zyavitsya-sistema-monitoringu-pracevlashtuvannya-vipusknikiv-proftehiv-ta-vishiv

[246] Для цього потрібна не лише співпраця, а й зміни до законодавства. МОН вже розробив проект необхідних змін, попереду - ухвалення ВРУ.

[247] http://www.ier.com.ua/files//publications/Newsletter/SME_Barriers/SME_monitoring_newsletter_No.9_2018.pdf

[248] SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2016: Assessing the Implementation of the Small Business Act for Europe, SME Policy Index, OECD Publishing, Paris. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://read.oecd-ilibrary.org/development/sme-policy-index-eastern-partner-countries-2016_9789264246249-en#page1

- ***Виклик 1:*** *збільшення обсягів трудової та освітньої міграції, що призводить до дисбалансу попиту та пропозиції на ринку праці та нестачі кадрів*. ***Чинники:*** незадоволений попит на робочу силу та низький рівень заробітної плати всередині країни, запровадження безвізового режиму з країнами ЄС, спрощення порядку оформлення «блакитних карток» у країнах Вишеградської групи. Зростання освітньої міграції пов'язане не лише з бажанням отримати якісну освіту, збільшенням доступності освіти за кордоном, але й з потенційними можливостями подальшого працевлаштування та проживання за кордоном.
- ***Виклик 2:*** *значна диференціація ринку праці України та збереження значної частки неформально зайнятого населення* (особливо в сільській місцевості). ***Чинники:*** повільні темпи реструктуризації економіки, значна кількість робочих місць, які не потребують від зайнятих високого рівня кваліфікації тощо.
- ***Виклик 3:*** *диспропорції на регіональних ринках праці* у зв'язку з нерівномірністю розподілу економічного потенціалу регіонів, низькою територіальною мобільністю населення, проблемами працевлаштування ВПО. ***Чинники:*** концентрація рівнозначних за професіоналізмом і спеціалізацією працівників у межах одного міста чи регіону або нестача кваліфікованих кадрів в окремих регіонах
- ***Виклик 4:*** *невідповідність навичок та кваліфікацій випускників П(ПТ)О потребам ринку праці*, що обумовлює збільшення професійно-кваліфікаційного дисбалансу на ринку праці. ***Чинники:*** слабка взаємодія між ринком праці та системою освіти, недостатньо активна участь роботодавців в освітньому процесі, нерозвиненість механізмів державно-приватного та публічно-приватного партнерства, недостатня цифровізація сектору П(ПТ)О, низький рівень участі в П(ПТ)О (близько 80% частки молоді зорієнтована на здобуття ВО), недостатня відповідність змісту освіти та методики викладання вимогам сучасного ринку праці та потребам особистості, низька мотивація викладачів та проблеми залучення викладачів з практичним досвідом, недосконалість сучасного трудового законодавства, а також проблеми визначення і прогнозування попиту на професійні навички на ринку праці в Україні.
- ***Виклик 5:*** *зменшення кількості випускників П(ПТ)О, які планують в майбутньому займатися підприємницькою діяльністю*. ***Чинники:*** недостатня обізнаність учнів стосовно основ підприємництва та недостатній рівень формування в них підприємницької компетентності.

Реалізовані заходи для вирішення проблем та досягнутий прогрес з часу останнього раунду ТП:

(1) ***макроекономічні заходи***, спрямовані на стимулювання створення робочих місць (виклики 1-3): створення «Офісу з просування експорту України» у 2018 р., ухвалення проекту ЗУ «Про режим спільного транзиту» у 2019 р., затвердження Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року.

(2) ***активні заходи на ринку праці,*** спрямовані на підвищення ефективності інститутів ринку праці та рівня активності й зайнятості населення, зменшення неформальної зайнятості (виклики 1-4): забезпечення перепідготовки та підвищення кваліфікації у навчальних закладах й на виробництві; реалізація профорієнтаційних заходів; надання компенсації роботодавцям з метою працевлаштування громадян, неконкурентоспроможних на ринку праці; надання ваучерів на навчання; відкриття центрів розвитку підприємництва та бізнес-інкубаторів, виплата одноразової допомоги для відкриття власної справи; інформаційні та консультаційні послуги тощо. З моменту *завершення попереднього раунду Туринського процесу* запроваджено інститут кар'єрного радника, нові електронні сервіси із надання соціальних послуг («електронний кабінет безробітного» та «електронний кабінет роботодавця»), ІТ-платформа «Профорієнтація та розвиток кар'єри».

(3) ***заходи щодо міграційної політики*** (виклик 1 та виклик 3)**:** затвердження Плану заходів на 2018-2021 рр. щодо реалізації Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року, Плану заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їх сімей, ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб». Ключові заходи у цій сфері - удосконалення системи управління міграційними процесами, сприяння працевлаштуванню трудових мігрантів після повернення в Україну з урахуванням потреб ринку праці.

(4) ***заходи, що прямо або опосередковано пов'язані з системою освіти та П(ПТ)О*** (виклики 1-5)***:*** ухвалення стратегічних документів щодо освіти (ЗУ «Про освіту» на базі концепції Нової української школи, ЗУ «Про фахову передвищу освіту», Концепції державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічної) освіта» на період до 2027 року, Концепції дуальної освіти). Також *з часу останнього раунду ТП* затверджені *Методичні рекомендації щодо формування та розміщення регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів, що* забезпечують єдиний підхід до формування та розміщення регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів, а також Порядок розроблення професійних стандартів (2017) та Методику їх розроблення (2018), які базуються на компетентнісному підході, та передбачають формування з боку роботодавців вимог до знань, умінь і навичок працівника, що забезпечують якісне виконання основних трудових функцій. З метою корегування застарілого змісту навчання, введення сучасних технологій створено Дорадчі комітети із числа роботодавців підприємств регіону та Консультативні ради за професіями різних галузей, впроваджуються елементи дуального навчання (виклик 4). З метою забезпечення координації діяльності заінтересованих органів та організацій у сфері професійної освіти щодо визначення регіонального замовлення на підготовку кадрів, модернізації мережі професійно-технічних навчальних закладів створено регіональні ради професійно-технічної освіти (виклик 4). Для розв'язання проблеми, пов'язаної з викликом 5, підприємництво та фінансову грамотність включено до переліку ключових компетентностей П(ПТ)О, створюються навчально-тренувальні фірми на базі ЗП(ПТ)О.

Заплановані заходи (виклики 1-5):

- ухвалення нового закону про П(ПТ)О та реалізація заходів, передбачених Концепцію реалізації державної політики у сфері П(ПТ)О (оновлення всіх складових П(ПТ)О: змісту; системи управління; структури та мережі закладів; системи багатоканального фінансування; провадження освітньої діяльності);
- удосконалення діяльності регіональних рад П(ПТ)О щодо визначення перспективних напрямів підготовки кваліфікованих робітничих кадрів на основі регіонального замовлення;
- формування та реалізація обґрунтованої національної політики цифровізації освіти (й П(ПТ)О, зокрема) згідно із Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020;
- створення системи моніторингу працевлаштування випускників закладів П(ПТ)О, зокрема, й моніторингу самозайнятості;
- ефективний розподіл повноважень між новоутвореним НАК та Мінсоцполітики щодо функцій підтвердження результатів неформального професійного навчання за робітними професіями**;**
- переорієнтування роботи ДСЗ на надання індивідуальних послуг у пошуках роботи та забезпечення клієнтоорієнтованості, подальше запровадження електронних сервісів, забезпечення повноцінного функціонування інституту кар'єрних радників та безперебійної роботи загальнодержавного реєстру вакансій, забезпечення реалізації ініціативи «Пакт заради молоді – 2020»;
- удосконалення методичних підходів до налагодження систематичного збору та аналізу інформації про стан регіональних та національного ринків праці.

Рекомендації:

щодо виклику 1: забезпечення сталого економічного розвитку країни; створення ефективних робочих місць та зниження рівня безробіття;, впровадження системи навчання упродовж життя, сприяння працевлаштуванню молоді та підвищенню конкурентоспроможності молодих працівників на ринку праці.

щодо виклику 2: створення робочих місць, які потребують високого рівня кваліфікації, прискорення темпів реструктуризації економіки та її детінізація.

щодо виклику 3: інтеграція ВПО на ринку праці, створення робочих місць та стимулювання роботодавців до працевлаштування переселенців, подальше фінансування професійної підготовки та перепідготовки ВПО, заохочення ВПО до підприємницької діяльності.

щодо виклику 4: реалізація комплексу заходів: зміни у структурі управління П(ПТ)О, удосконалення змісту освітніх і навчальних програм, покращення інформування про ситуацію на ринку праці, удосконалення трудового законодавства, розвиток практикоорієнтованого навчання, цифровізація П(ПТ)О (створення науково-освітніх on-line платформ; організація дистанційного та змішаного навчання (blended learning), використання технології «цифрових робочих місцях»; запровадження нових форм і методів підвищення цифрової компетентності педагогів).

щодо виклику 5: запровадження заохочувальних заходів для випускників П(ПТ)О, які мають намір відкрити власну справу.

Структурний блок В: Соціальне середовище та індивідуальний попит на П(ПТ)О

В.1.1 Участь у П(ПТ)О

Головною проблемою, **пов'язаною з доступом та участю у П(ПТ)О,** є *низька привабливість та престижність П(ПТ)О.* Ця проблема є здебільшого *характерною саме для П(ПТ)О порівняно з іншими секторами освіти*. Упродовж останніх десятиліть престижність П(ПТ)О в суспільстві поступово знижувалась через:

- відсутність необхідних інвестицій у модернізацію П(ПТ)О (див. пункт Г.1.2)[249];
- невідповідність між попитом і пропозицією, якістю підготовки кадрів і потребами ринку праці у професійних кваліфікаціях (див. пункт Б.1.2);
- низький поріг доступності ВО[250];
- недосконалість системи професійної орієнтації та кар'єрного консультування учнів, молоді і дорослих (див. пункт В.3.4).

Кризові явища у П(ПТ)О посилювалися *глобальними проблемами та викликами сучасності*: погіршенням демографічної ситуації як в Україні, так і за кордоном, збільшенням обсягів трудової міграції, надмірно високими запитами молоді щодо привабливості робочого місця, доступністю отримання освіти за кордоном (див. пункти А.3.1 та А.3.2). Крім того, слід зважати на незавершену реформу системи управління освіти на місцевому рівні (обласні та міські бюджети), низьку відповідальність органів місцевого самоврядування за прийняті управлінські рішення, зокрема, за реалізацію державної політики у сфері освіти (див. пункти Д.1.1 та Д.1.2).

Проявами проблеми є:

- слабка мотивація населення до здобуття професійних кваліфікацій;
- збільшення до 80 % частки молоді, зорієнтованої на здобуття ВО[251];
- дефіцит кваліфікованих робітничих кадрів на ринку праці;
- невідповідність змісту, термінів здобуття професійних кваліфікацій та їх якості;
- невідповідність матеріально-технічного забезпечення закладів П(ПТ)О сучасним виробничим технологіям;
- відсутність моніторингу потреб ринку праці у професійних кваліфікаціях;
- забюрократизована система управління П(ПТ)О;
- зниження соціального статусу педагогічних працівників закладів П(ПТ)О.

Серед інших проблем - збереження в мережі закладів освіти з невисокою якістю освітніх послуг, зокрема, у малокомплектних закладах П(ПТ)О. У сфері *освіти дорослих* ключовою проблемою є відсутність цілісної системи, яка дозволила б реалізувати концепцію освіти протягом життя, та нормативно-правової підтримки освіти дорослих.

Зазначені проблеми викладені в Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічної) освіта» на період до 2027 року, ухваленій КМУ 12 червня 2019 року[252].

В результаті, **після останнього раунду ТП** зберігається тенденція до зменшення контингенту здобувачів професійних кваліфікацій як серед молоді, так і серед дорослого населення в цілому у державі. За даними МОН України (див. пункт А.2.3 та таблицю 2 цього звіту), контингент учнів та слухачів (ПП(ПТ)О та НП(ПТ)О) протягом 2016-2018 рр. зменшився з 284,8 тис. до 253,9 тис.; прийом – з 157,5 тис. до 136,1 тис; випуск – з 152,4 тис. до 133,1 тис. В свою чергу, внаслідок скорочення загального контингенту учнів закладів П(ПТ)О, а також низької заробітної плати, відповідно зменшилась чисельність педагогічних працівників (з 17,8 тис. до 14,8 тис.). Не заповненими є понад 3 тис. вакансій (9% від штатного розпису).

---

[249] https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-137/zvit_yevo.pdf
[250] Відповідно до Проекту Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічної) освіта» на період до 2027 року.
[251] За даними МОН
[252] https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-realizaciyi-derzhavnoyi-politiki-u-sferi-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-suchasna-profesijna-profesijno-tehnichna-osvita-na-period-do-2027-roku-i120619

В.1.2 Можливості П(ПТ)О для вразливих і маргіналізованих верств населення

Основні групи вразливих верств населення, яким надаються навчальні можливості за допомогою **ПП(ПТ)О:**

- особи з особливими освітніми потребами, особи з інвалідністю[253];
- діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти із сімей, які отримують допомогу (діти повні сироти та напівсироти, діти із малозабезпечених сімей та сімей з низьким рівнем доходів)[254];
- діти осіб, визнаних постраждалими учасниками Революції Гідності, учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни[255];
- діти, один із батьків яких загинув (пропав безвісти) у районі проведення АТО;
- діти, один із батьків яких загинув під час масових акцій громадянського протесту або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час масових акцій громадянського протесту;
- діти, які проживають у населених пунктах на лінії зіткнення;
- діти, зареєстровані як ВПО, у тому числі діти, які навчаються за денною формою навчання у закладах П(ПТ)О, - до закінчення такими дітьми закладів освіти, але не довше, ніж до досягнення ними 23 років.

Зважаючи на відсутність нормативно-правової категорії **«НП(ПТ)О»** в законодавстві України, основні групи вразливих верств населення, яким надаються навчальні можливості за допомогою перепідготовки та підвищення кваліфікації (мається на увазі НП(ПТ)О за логікою ТП), визначаються разом з **ПП(ПТ)О**.

Зокрема, переваги зарахування до закладів П(ПТ)О мають наступні категорії:

- особи, яким відповідно до Закону України «Про підвищення престижності шахтарської праці» надано таке право[256];
- особи, яким відповідно до ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» надано таке право;
- діти, чиї батьки загинули або стали інвалідами на вугледобувних підприємствах, при вступі на навчання за гірничими спеціальностями і професіями відповідно до Указу Президента України від 19 травня 1999 року № 524 «Про державну допомогу дітям, які вчаться за гірничими спеціальностями і чиї батьки загинули або стали інвалідами на вугледобувних підприємствах»[257];
- діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, а також особи з їх числа віком від 18 до 23 років відповідно до постанови КМУ від 05 квітня 1994 року № 226 «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування»[258];
- діти-інваліди та інваліди, яким не протипоказане навчання за обраним напрямом (спеціальністю), відповідно до статті 22 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»[259];
- особи, яким відповідно до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»[260] надано таке право, у тому числі громадяни, віднесені до категорії 3, - за умови одержання громадянами цієї категорії позитивних оцінок на вступних випробуваннях;
- діти військовослужбовців Збройних Сил України, інших військових формувань, працівників правоохоронних органів, які загинули під час виконання службових обов'язків, на місця, забезпечені державним замовленням. Вступники у цьому разі подають відповідний документ про те, що батько (мати) визнані такими, що загинули під час виконання службових обов'язків, відповідно до Указу Президента України від 21 лютого 2002 року № 157 «Про додаткові заходи щодо посилення турботи про захисників Вітчизни, їх правового і соціального захисту, поліпшення військово-патріотичного виховання молоді»[261].

---

[253] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80
[254] відповідно до Закону України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям"
[255] відповідно до Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"
[256] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/345-17
[257] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/524/99
[258] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/226-94-%D0%BF
[259] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12
[260] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12
[261] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157/2002

Правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, молоді із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, визначаються Законом України "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування"[262]. Держава здійснює повне забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа. Особам із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які навчаються, крім повного державного забезпечення виплачується стипендія в розмірі, який на 50 відсотків перевищує розмір стипендії у відповідному заклад освітиі, а також виплачується 100 відсотків заробітної плати, яка нарахована в період виробничого навчання та виробничої практики.

Крім того, в даний час забезпечується *державна цільова підтримка* для постраждалих учасників Революції Гідності, учасників бойових дій та дітей, чиї батьки померли під час цих подій, ВПО (дорослих і дітей) та інших категорій осіб для здобуття як ПП(ПТ)О, так і НП(ПТ)О[263]. Вона може надаватисьу вигляді повної або часткової оплати навчання за рахунок коштів освітніх субвенцій державного та місцевих бюджетів; пільгових довгострокових кредитів для здобуття освіти; соціальної стипендії; безоплатного забезпечення підручниками; безоплатного доступу до мережі Інтернет, систем баз даних у державних та комунальних закладах освіти; безоплатного проживання в гуртожитку; інших заходів, затверджених КМУ[264].

Законом «Про освіту» визначено, що держава та органи місцевого самоврядування повинні створити умови для забезпечення особам з особливими освітніми потребами можливостей для здобуття освіти на усіх рівнях нарівні з іншими. Підготовка професіоналів для роботи з такими людьми також є обов'язком держави. Категорії осіб з особливими освітніми потребами визначаються нормативними актами Уряду.

Для узгодження з рамковим законом «Про освіту» у 2018 році до Закону «Про професійну (професійно-технічну) освіту» були внесені суттєві зміни й *розширені навчальні можливості для осіб з особливими освітніми потребами*. Так, наразі законодавчо визначено, що заклади П(ПТ)О можуть створювати у своєму складі інклюзивні групи для навчання осіб з особливими освітніми потребами. Будівлі, споруди і приміщення закладів П(ПТ)О повинні відповідати вимогам доступності згідно з державними будівельними нормами і стандартами, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами. Для таких осіб зміст та обсяг навчально-виробничого процесу, термін навчання визначаються робочими навчальними планами та робочими освітніми програмами закладу П(ПТ)О, які за потреби можуть бути адаптовані для отримання знань, умінь та навичок відповідно до індивідуального навчального плану згідно з індивідуальною програмою розвитку. Передбачено право здобувача на навчання професії за індивідуальною програмою, у тому числі за індивідуальною програмою розвитку для осіб з особливими освітніми потребами.

Урядом затверджено Порядок організації інклюзивного навчання у ЗП(ПТ)О. Документом визначено організаційні засади інклюзивного навчання у таких закладах освіти незалежно від форми власності та підпорядкування з метою реалізації права осіб з особливими освітніми потребами на здобування якісної П(ПТ)О, перепідготовку та підвищення кваліфікації з урахуванням їх потреб та можливостей (постанова КМУ від 10 липня 2019 р. № 636)[265].

---

[262] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15

[263] діти осіб, визнаних постраждалими учасниками Революції Гідності, учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни; діти, один із батьків яких загинув (пропав безвісти) у районі проведення АТО; діти, один із батьків яких загинув під час масових акцій громадянського протесту або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час масових акцій громадянського протесту; діти, зареєстровані як ВПО, у тому числі діти, які навчаються за денною формою навчання у закладах П(ПТ)О, - до закінчення такими дітьми закладів освіти, але не довше ніж до досягнення ними 23 років тощо.

[264] Порядок та умови надання державної цільової підтримки для здобуття П(ПТ)О зазначеним категоріям громадян визначаються КМУ

[265] Постанова КМУ від 10 липня 2019 р. № 636 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-%D0%BF

Співвідношення із системою загальної освіти щодо цього питання: У 2014 році був прийнятий Закон «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання». Цим законом були внесені зміни до Закону «Про загальну середню освіту», згідно з якими враховуються особливі освітні потреби у навчанні і вихованні кожної дитини, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами відповідно до принципів інклюзивної освіти; діти з особливими освітніми потребами, які навчаються у спеціальних і інклюзивних класах загальноосвітніх навчальних закладів, забезпечуються безоплатним гарячим харчуванням протягом усього періоду навчання у загальноосвітньому навчальному закладі; вихователь загальноосвітньої спеціальної школи (школи-інтернату) повинен мати асистента вчителя інклюзивних класів.

В Україні, особам, що належать до *національних меншин*, гарантоване право на освіту їхньою мовою у дошкільних та початкових навчальних закладах. Для учнів П(ПТ)О та студентів, що здобувають ВО, надаватимуться можливості вивчати рідну мову як окрему дисципліну, у випадку надходження запитів від таких учнів.

За даними ДСС, у 2018 році у П(ПТ)О брали участь 4 617 осіб з інвалідністю (або 1,8 % від загальної кількості учнів системи ПТО); 10 539 дітей-сирот і дітей, позбавлених батьківського піклування (4,1%); 28 889 дітей, що мають одного з батьків (11,3%); 5 091- з неблагополучних сімей (2,0%), 12 286 - з малозабезпечених сімей (4,8%). У 2017-2018 н. р. були працевлаштовані 79,2% випускників з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також 65,5% - з числа осіб з інвалідністю.

Опис заходів політики

B.1.3 Заходи політики щодо підвищення доступності П(ПТ)О

Реалізовані заходи. В Україні П(ПТ)О є доступною для всіх громадян, окрім тих, які мають певні обмеження за станом здоров'я, віком, а також за показниками професійної придатності, що визначаються КМУ[266]. П(ПТ)О здобувається громадянами України в державних і комунальних закладах П(ПТ)О безоплатно, за рахунок держави - за професіями загальнодержавного значення, перелік яких визначено постановою КМУ № 818 від 16 листопада 2016 р.[267]. За рахунок обласних та/або міських бюджетів - на умовах регіонального замовлення (безоплатно для учнів).

Заходи соціального характеру для підвищення доступності П(ПТ)О (зокрема, у формі цільових соціальних програм) передбачені лише для вразливих і маргіналізованих верств населення (див. пункт B.1.4). Водночас, масштабні цільові програми, які можна вважати попереджувальними (proactive) заходами для підвищення частки молоді з технічними і професійними навичками поки що в Україні не запроваджені. Проводяться профорієнтаційні заходи в школах (див. B.3.4). Заходи для підвищення доступності ПОН також включають використання технології дистанційного навчання, онлайн-курси та тренінги, створення та функціонування освітніх центрів (ОЦ) «Крим-Україна» та «Донбас-Україна», електронні бібліотеки та електронні кабінети тощо (див. пункт Б.1.4). Значну роль в цій сфері виконують навчально-практичні центри на базі ЗП(ПТ)О.

Крім того, для вирішення проблем, зазначених у пункті B.1.1., починаючи з листопада 2018 року Директорат професійної освіти МОН України проводить дослідження думки здобувачів П(ПТ)О стосовно *мотивації до здобуття професійної освіти у формі онлайн-анкетування* [268][269]. З метою популяризації робітничих професій проводяться всеукраїнські та регіональні конкурси фахової майстерності серед учнів закладів П(ПТ)О, а також Всеукраїнський конкурс WorldSkills[270].

---

[266] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%E4%EE%F1%F2%F3%EF
[267] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/818-2016-%D0%BF
[268] Щодо проведення дослідження думки здобувачів професійної освіти стосовно мотивації до здобуття професійної освіти. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://ru.osvita.ua/legislation/proftech/62289/
[269] Анкета здобувача професійної освіти. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScbq8C-A2z59tkc_rSE8Z3m6MltgCV7WGm2By0q7QTTFJJk3A/viewform
[270] World Skills Ukraine. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.worldskillsukraine.org/

Починаючи з 2014 року, Goethe-Instut в Україні у співпраці з ІПТО НАПН України проводить конкурси для здобувачів ЗП(ПТ)О, які вивчають німецьку мову[271].

Заплановані заходи. Одним з основних пріоритетів відповідно до ухваленої у червні 2019 року Концепції реалізації державної політики у сфері П(ПТ)О, яка має впроваджуватись до 2027 року, є *популяризація П(ПТ)О серед населення*, а також *модернізація освітнього середовища*, що забезпечує інноваційність й *доступність* освіти[272].

В.1.4 Сприяння доступності П(ПТ)О для вразливих і маргіналізованих верств населення

Інформування про пільги та програми підтримки вразливих груп населення, в тому числі ветеранів АТО/ООС, розміщено на веб-сайтах ЗП(ПТ)О, зокрема, у розділі «Правила вступу». Окрім того, інформування відбувається під час проведення Дня відкритих дверей у цих закладах[273], а також у відеороликах «Як здобути професійну освіту», які розміщуються на сайті МОН. Категорії осіб, яким надається така допомога, наведені у пункті В.1.2.

Особи, які належать до вразливої підгрупи, мають переважне право на зарахування до ЗП(ПТ)О. Під час навчання вони перебувають на повному утриманні держави і забезпечуються цільовим фінансуванням витрат на їх утримання, випускникам надається державна матеріальна допомога за нормативами, що встановлюються КМУ, гарантується працевлаштування за набутою професією. Забезпечено державну цільову підтримку для учасників бойових дій та їхніх дітей у вигляді: (1) повної або часткової оплати навчання за рахунок коштів освітніх субвенцій державного та місцевих бюджетів; (2) пільгових довгострокових кредитів для здобуття освіти; (3) соціальної стипендії; (4) безоплатного забезпечення підручниками; (5) безоплатного доступу до мережі Інтернет, систем баз даних у державних та комунальних закладах освіти; (6) безоплатного проживання в гуртожитку[274].

Протягом останніх років більшість заходів було спрямовано на ВПО, які наразі користуються більшістю соціальних пільг – на освіту, медичне обслуговування, соціальну допомогу, пенсії – навіть якщо в них немає реєстрації проживання за новим місцем перебування. Важливим кроком стало ухвалення постанови КМУ «Про надання державної цільової підтримки деяким категоріям громадян для здобуття професійно-технічної та вищої освіти»(2016)[275], наказу МОН «Про затвердження Порядку прийому для здобуття вищої та професійної (професійно-технічної) освіти осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України»(2016)[276], а також відповідних змін до ЗУ «Про освіту»[277] та «Про професійну (професійно-технічну) освіту»[278]. МОН спільно з фондом «Відкрита політика» розробили та розмістили ролики щодо спрощеного доступу до П(ПТ)О для осіб з тимчасово окупованих територій[279]. МОН організувало роботу освітніх центрів «Крим-Україна» та «Донбас-Україна»[280].

В.1.5 Гнучкість у наданні навчання для підтримки участі в П(ПТ)О

До останнього часу система П(ПТ)О не мала достатнього ступеню гнучкості і зв'язку із усіма іншими рівнями освіти, окрім загальної середньої освіти.

Реалізовані заходи: Прогресом у цій сфері *після останнього раунду Туринського процесу* стало ухвалення у 2017 році Закону «Про освіту», в якому закладено *основи встановлення гнучкості системи П(ПТ)О* та взаємозв'язку усіх рівнів освіти, починаючи із середньої до освіти дорослих,

---

[271] Моя професія найкраща. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://ivet.edu.ua/component/k2/244-moya-profesiya-naykrashcha
[272] https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-realizaciyi-derzhavnoyi-politiki-u-sferi-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-suchasna-profesijna-profesijno-tehnichna-osvita-na-period-do-2027-roku-i120619
[273] https://mon.gov.ua/ua/news/u-zakladah-profosviti-startuyut-dni-vidkritih-dverej-oprilyudneno-grafik
[274] відповідно до Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту". – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12
[275] від 23 листопада 2016 р. № 975
[276] від 24.05.2016 № 560
[277] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19
[278] https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80
[279] https://www.youtube.com/embed/77qt-pOalO0?fbclid=IwAR0rxRCCUKZqpWgnAg3V5Y99Hj7snMoeFGAZodU-VMdzDhy7dlWkOHyNjxY
[280] https://mon.gov.ua/ua/tag/zhitelyam-donbasu-ta-krimu

таким чином *формується принцип навчання впродовж всього життя*. Зокрема, відповідно до Закону П(ПТ)О має забезпечити конкурентоздатність особи на ринку праці та мобільність *перспектив кар'єрного зростання впродовж життя*. У документі вперше професійна освіта з'являється в контексті загальної середньої освіти після базової середньої освіти при переході до профільної освіти, яка має бути формально запроваджена з 1 вересня 2027 року (*див. А.3.3*)[281]. Тобто профільна професійна освіта вже передбачає отримання певних кваліфікацій водночас із здобуттям повної загальної середньої освіти.

Певна *гнучкість у формуванні власної освітньої траєкторії* для здобувачів професійних кваліфікацій П(ПТ)О наразі полягає у тому, що здобуття професійних кваліфікацій не обов'язково супроводжується отриманням загальної повної середньої освіти. Зокрема, особи, які з певних причин не можуть одночасно з набуттям професії здобувати повну загальну середню освіту або не мають базової середньої освіти, а також ті, які потребують реабілітації, мають право навчатися в закладах П(ПТ)О.

Особа, яка здобула П(ПТ)О відповідного рівня, може продовжити навчання на наступних рівнях освіти, у тому числі *за скороченою програмою підготовки* - у випадках та порядку, визначених законодавством. Тобто встановлюється принцип збереження послідовності і *неперервності процесу навчання впродовж життя* та набуття нових кваліфікацій.

Заклади П(ПТ)О здійснюють підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації осіб, тобто у здобувача відповідно до чинного законодавства *є можливість отримати повну або часткову кваліфікацію за окремими курсами, які побудовано на модульних засадах*. Водночас, отримання часткової кваліфікації наразі не є поширеним на практиці. МОН України продовжує оновлювати зміст П(ПТ)О, впроваджуючи стандарти П(ПТ)О з конкретних робітничих професій на компетентнісній основі[282]. Такий підхід при побудові освітнього процесу означає структурування певних модулів та блоків навчання за окремими компетентностями, групами професійних компетентностей та кваліфікаціями. Однак, *часткові кваліфікації* можуть бути зазначені в стандарті П(ПТ)О, якщо вони визначені в професійному стандарті відповідної професії. Таким чином, фактично для здобувачів забезпечено право засвоєння окремих навчальних модулів відповідно до затверджених стандартів, що може підтверджуватися відповідним документом[283]. В свою чергу, *часткову кваліфікацію* можливо отримати на короткострокових курсах, що підтверджується свідоцтвом або сертифікатом.

Зазначимо, що самі стандарти П(ПТ)О за компетентнісним підходом розробляються на *гнучких принципах*. Із затвердженням Методики розроблення стандартів П(ПТ)О за компетентнісним підходом *розробка освітньої програми відбуватиметься на рівні закладу освіти і погоджуватиметься з роботодавцями на регіональному рівні* відповідно до потреб регіонального ринку праці[284].

---

[281] Відповідно до Закону «Про освіту» здобуття профільної середньої освіти передбачає два спрямування, одне з яких- професійне - орієнтоване на ринок праці профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного стандартом профільної середньої освіти, та професійно орієнтованого підходу до навчання з урахуванням здібностей і потреб учнів.

[282] Модульно-компетентнісний підхід – це комплексний підхід побудови змісту навчання з конкретної професії, зорієнтований на набуття необхідних знань, умінь і навичок для майбутньої трудової професійної діяльності.

[283] Навчальний модуль – це логічно завершена складова стандарту П(ПТ)О, яка базується на окремій одиниці професійного стандарту, містить навчальний матеріал, необхідний для досягнення професійних і ключових компетентностей та належить до певного рівня кваліфікації.

[284] Зокрема, це вже закріплено законодавчо постановою КМУ від 31.05.2017 № 373 «Про затвердження Порядку розроблення та затвердження професійних стандартів»; розпорядженням КМУ від 14.12.2016 № 1077 «Про затвердження Плану заходів із впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2016-2020 роки»; наказом Мінсоцполітики України від 22.01.2018 № 74 «Про затвердження Методики розроблення професійних стандартів»; наказом МоН України від 30 червня 2017 року № 946 «Про розроблення Державних стандартів професійно-технічної освіти на основі компетентнісного підходу», які надають змогу розробляти стандарти П(ПТ)О за компетентнісним підходом, а на їх основі освітні програми за модульно-компетентнісним підходом на рівні закладів освіти.

На сьогодні стандарти П(ПТ)О передбачають 20% варіативного компоненту змісту освіти від загального часу на опанування професії (кваліфікації) на вибір закладу. Цей компонент вільного вибору обов'язково погоджується з роботодавцями на регіональному рівні.

Додатково, у ЗУ «Про фахову передвищу освіту» (що законодавчо є окремим від П(ПТ)О рівнем освіти, а в практичній площині належить до однієї сфери) передбачена участь здобувачів у формуванні *індивідуального навчального плану, виборі навчальних дисциплін* у межах, визначених відповідною освітньо-професійною програмою, а також можливість *вибору тривалості виконання такої програми* за погодженням із закладом освіти.

***Заплановані заходи**:* У проекті нового ЗУ «Про професійну (професійно-технічну) освіту» передбачено право вибору форм здобуття П(ПТ)О, їх інтерації, зміни освітньої траєкторії, графіку, продовження безперервного процесу навчання для здобуття професійних кваліфікацій на більш високих рівнях НРК. Навчальний час здобувачів освіти планується організовувати *відповідно до їхніх індивідуальних потреб, умов освітнього процесу* на підставі договору.

Крім того, розроблено проект наказу МОН «Про затвердження положення про інституційну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти» відповідно до статті 9 Закону «Про освіту», в якому встановлено підходи до різних форм здобуття П(ПТ)О, а саме*: денна, вечірня, заочна, дистанційна та мережева*. Впровадження цих форм сприятиме наданню освітніх послуг більшому колу здобувачів освіти та *за різними освітніми програмами і модулями, зокрема, на підприємствах*[285]*.* Це безпосередньо розширить навчальні пропозиції сфери П(ПТ)О.

В.1.6 Визнання неформального і спонтанного навчання

Реалізовані заходи: Законами України «Про професійний розвиток працівників» та «Про зайнятість населення» запроваджено *механізм щодо підтвердження результатів неформального професійного навчання за робітничими професіями*. Особа, яка в результаті неформального навчання, самоосвіти, практичного досвіду роботи оволоділа професією, має можливість підтвердити свою кваліфікацію та отримати документ встановленого зразка про присвоєння робітничої кваліфікації. Це забезпечує другий шанс для тих, хто дочасно завершив навчання у школі, полегшений доступ до формальної освіти й професійної підготовки, більшу мотивацію до навчання.

На сьогодні в Україні ухвалена низка нормативних актів, необхідних для запровадження та функціонування системи підтвердження результатів неформального навчання. Зокрема, *порядок підтвердження результатів неформального професійного навчання* осіб за робітничими професіями затверджено постановою КМУ від 15.05.2013 р. № 340. Підтвердити кваліфікацію можуть громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, яких визнано в Україні біженцями, яким надано притулок в Україні, яких визнано особами, що потребують додаткового захисту, яким надано тимчасовий захист, а також ті, що одержали дозвіл на імміграцію в Україну. *Механізм підтвердження однаковий для всіх категорій осіб*.

Перелік робітничих професій, за якими здійснюється підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями, затверджено наказом Мінсоцполітики від 23.12.2013 № 886[286]. На сьогодні передбачено можливість підтвердження результатів неформального навчання за 6 професіями[287].

---

[285] https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proekt-polozhennya-pro-institucijnu-formu-zdobuttya-profesijnoyi-osviti

[286] зареєстрованим в Мін'юсті 09.01.2014 за № 5/24782

[287] „кухар", "зварник", „охоронник", „електрозварник ручного зварювання", „продавець непродовольчих товарів", „слюсар-ремонтник".

Підтвердження кваліфікації здійснюється суб'єктами підтвердження – підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності згідно з договором, укладеним суб'єктом підтвердження з особою або роботодавцем. Вимоги до суб'єктів підтвердження передбачені наказом Мінсоцполітики та МОН від 16.12.2013 № 875/1776[288][289]. Для розгляду питання відповідності суб'єктів підтвердження встановленим вимогам при Мінсоцполітики створено консультативно-дорадчий орган – *Міжвідомча робоча група*[290]. За результатами її засідань формується та затверджується наказами Мінсоцполітики *Перелік суб'єктів підтвердження результатів неформального професійного навчання за робітничими професіями*[291]. До складу комісій з підтвердження кваліфікації, які створюють суб'єкти підтвердження входять представники роботодавців – фахівці відповідної галузі виробництва чи сфери послуг, що мають стаж роботи не менше 5 років за відповідною професією (спеціалізацією) та відповідний рівень кваліфікації.

Особі, яка підтвердила кваліфікацію, видаються *документи про підтвердження результатів неформального професійного навчання*: свідоцтво про присвоєння (підвищення) робітничої кваліфікації за результатами неформального професійного навчання та сертифікат оцінювання результатів неформального професійного навчання[292]. Станом на 01.05.2019 підтвердили професійну кваліфікацію та отримали свідоцтва про присвоєння кваліфікації за професією «Кухар» 181 особа, сертифікат про підтвердження часткової кваліфікації – 2 особи. Збільшується кількість осіб, які виявляють бажання підтвердити результати неформального навчання, так у 2016 році підтвердили кваліфікацію – 14 осіб; у 2017 році – 60 осіб; у 2018 році – 85 осіб; за січень-квітень 2019 – 24 особи. Збільшується також кількість підприємств та закладів освіти, які бажають отримати статус суб'єкта підтвердження та здійснювати підтвердження неформального та інформального навчання[293].

Слід зазначити, що підтвердження результатів неформального навчання здійснюється шляхом визначення рівня професійних знань, умінь і навичок особи із застосуванням засобів вимірювання та критеріїв оцінювання, які розробляють суб'єкти підтвердження. На допомогу цим суб'єктам підготовлено *Методичні рекомендації щодо критеріїв оцінювання професійних знань, умінь і навичок, переліку засобів вимірювання професійних знань, умінь і навичок, анкет самооцінювання за результатами неформального професійного навчання* (2015 рік)[294] та *Методичні рекомендації щодо процесу оцінювання та підтвердження результатів неформального професійного навчання за робітничими професіями* (2016 рік)[295]. Положення цих документів корелюються з використанням процесу визнання, *включеного в НРК*[296].

Заплановані заходи: В даний час є потреба у розширенні Переліку професій, за якими здійснюється підтвердження неформального навчання. У 2018 році регіональними центрами зайнятості проведено анкетування роботодавців та безробітних щодо організації підтвердження неформального навчання[297]. За його результатами визначено по 15 найбільш затребуваних професій, які безробітні та роботодавці пропонують включити до Переліку професій, за якими

---

[288] зареєстрованим в Мін'юсті 08.01.2014 за № 3/24780

[289] Підтвердження кваліфікації здійснюється за результатами визначення рівня професійних знань, умінь і навичок особи із застосуванням засобів вимірювання та критеріїв оцінювання, які розробляються та затверджуються суб'єктом за погодженням із Мінсоцполітики, МОН та соціальними партнерами.

[290] до якої входять представники Мінсоцполітики, МОН, Держпраці, інших ЦОВВ та соціальних партнерів.

[291] Зокрема, суб'єктами підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за професією „Кухар" були визначені Одеський ЦПТО, Рівненський ЦПТО, ВПУ № 33 м. Києва (наказ Мінсоцполітики від 16.03.2016 № 256 зі змінами).

[292] Порядок видачі та форми документів про підтвердження результатів неформального навчання затверджено наказом Мінсоцполітики від 17.07.2014 № 477

[293] Роботодавці можуть здійснювати формальне та неформальне професійне навчання працівників з урахуванням потреб власної господарської або іншої діяльності відповідно до вимог законодавства.

[294] https://www.msp.gov.ua/news/8111.html?PrintVersion

[295] https://www.msp.gov.ua/files/MR.pdf

[296] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF

[297] В анкетуванні взяли участь 38,4 тис. безробітних, 13,2 % з яких зазначили, що мають бажання підтвердити кваліфікацію за результатами неформального навчання, а 16,1 % безробітних вважають, що підтвердження результатів неформального навчання сприятиме їх працевлаштуванню. В анкетуванні роботодавців взяли участь 27,9 тис. роботодавців, з яких 4,7 % зазначили про потребу в підтвердженні кваліфікації своїх працівників.

здійснюється підтвердження неформального навчання. Крім того, до Мінсоцполітики надійшли пропозиції від роботодавців підприємств вугільно-промислового, електроенергетичного комплексів та галузі залізничного транспорту. За результатами розгляду поданих пропозиції у 2019 році Перелік професій буде доповнено більш ніж на 50 професій.

Поштовхом для активізації роботи з підтвердження неформального навчання стало розроблення професійних стандартів, які встановлюють вимоги до кваліфікації працівників, їх професійні та загальні компетентності. Разом з тим, на сьогодні відсутні Порядок та методика розроблення стандартів оцінювання, ухвалення яких забезпечить єдині підходи до підтвердження професійної кваліфікації, здобутої не тільки шляхом неформального чи інформального навчання, а також результатів формального навчання.

В цілому, механізм для підтвердження результатів неформального навчання потребує удосконалення, зокрема, щодо створення та функціонування незалежних кваліфікаційних центрів, (з метою підтвердження результатів неформального навчання за кожною професією чи кваліфікацію або частковою кваліфікацією)[298]. Також очікується, що до нещодавно утвореного Національного агентства кваліфікацій поступово буде передана функція щодо формування вимог до процедур присвоєння кваліфікацій, визнання результатів неформального та інформального навчання.

B.2 Рівність і рівні можливості в П(ПТ)О

B.2.1 Успіх тих, хто навчається в системі П(ПТ)О

На національному рівні інформація щодо рівня успішного закінчення закладів освіти за типами П(ПТ)О і програмами, а також частки студентів учнів-, які залишаються на другий рік відсутня.

Частково є дані щодо відрахованих з першого курсу учнів первинної професійної підготовки із числа прийнятих за державним або регіональним замовленням: у 2018 році – 4,5% від загальної кількості учнів, прийнятих на перший курс за державним (регіональним) замовленням. Порівняно з попередніми роками ситуація практично не змінилась: відповідна частка зберігалась практично на тому ж рівні (у 2017 році – 4,5%, у 2016 році - 4,9%, у 2015 році – 4,2% відповідно)[299]. Щодо інших сегментів системи освіти (ВО та ЗСО) - аналогічна інформація щодо відрахування офіційно не публікується.

Згідно з даними фокус-груп, проведених МОН у травні-червні 2019 року за участю Департаментів освіти і науки обласних державних адміністрацій, *основною причиною відрахувань учнів із закладів ПОН є недостатня мотивація тих, хто навчається, пропуски занять, дисциплінарний клімат* тощо. На це також впливає брак конкурсного відбору абітурієнтів.

Збереження контингенту учнів є важливою проблемою останніх років, що потребує пошуку оптимальних шляхів вирішення.

За результатами навчання крім звичайних дипломів кваліфікованого робітника ***дипломи з відзнакою*** отримують, в середньому, від 0,5% до 2% випускників П(ПТ)О.

B.2.2 Студенти П(ПТ)О, що потребують додаткової підтримки в навчанні

Система П(ПТ)О в Україні є соціально орієнтованою, тобто виконує функцію захисту вразливих груп молоді. Це діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування; особи з інвалідністю; діти, які мають одного з батьків; діти з сімей, що потрапили в складні життєві обставини, з малозабезпечених сімей тощо.

---

[298] Відповідно до ЗУ «Про освіту» кваліфікаційні центри уповноважені на оцінювання і визнання результатів навчання осіб (зокрема, здобутих шляхом неформальної чи інформальної освіти), присвоєння та/або підтвердження відповідних професійних кваліфікацій.

[299] Державна служба статистики України. Статистичний збірник. Загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади України. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm

Повний перелік таких категорій осіб та відповідні види допомоги (пільги) представлено у пунктах В.1.2 та В.1.4.

Дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, надається право на безкоштовне проживання в гуртожитку, де створені необхідні житлово-побутові умови, працевлаштування в разі завершення навчання, їм виплачується матеріальна допомога на придбання підручників, навчального приладдя, одягу, взуття, інших побутових товарів. Відповідно до чинного законодавства виділяються кошти на виплату соціальних та академічних стипендій відповідним категоріям учнів, які щороку зростають. Фінансове забезпечення категорій дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа передбачає також виплату грошової допомоги при працевлаштуванні. Передбачено 3-х разове харчування (для сиріт). За підтримки місцевих органів виконавчої влади за кошти обласних бюджетів здійснюється оздоровлення учнів ЗП(ПТ)О, які є представниками цих груп.

ВПО також користуються більшістю соціальних пільг – на освіту, медичне обслуговування, соціальну допомогу, пенсії – навіть якщо в них немає реєстрації проживання за новим місцем перебування. Значну підтримку отримують й учасники бойових дій, діти учасників бойових дій (АТО, постраждалих під час Революції Гідності), постраждалі внаслідок катастрофи на Чорнобильський АЄС (див. В.1.2 та В.1.4.).

У ЗП(ПТ)О створено належні умови навчання, виховання, проживання, відпочинку та безперешкодного доступу до якісної П(ПТ)О учнів з числа соціально незахищених груп населення, а також надання їм психолого-педагогічної, соціально-медичної, консультативно-інформаційної, фінансової, матеріальної допомоги та забезпечення їх соціального захисту.

Водночас існують технічні проблеми, пов'язані з відсутністю належних умов для людей з особливими потребами: відсутність спеціальних зовнішніх та внутрішніх ліфтів, підйомників для інвалідних візків, туалетних кабін, мобільних поручнів та іншого обладнання (див. пункт Г.1.2). Також у деяких ЗП(ПТ)О ***є проблема браку спеціальних кадрів, необхідних для організації належного навчального процесу цієї групи осіб***. *Ситуація в інших секторах освіти*, зокрема, в закладах ЗСО та ВО, виглядає порівняно кращою з огляду на відмінності у системі фінансування цих секторів.

Кількість дітей сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які навчались у ЗП(ПТ)О протягом 2011–2017 рр., становила в середньому 4,4–4,7 % від загального контингенту, а осіб з інвалідністю – 1,4–1,7 %. У 2018 році ситуація значно не змінилася. Відповідні частки склали 4,1% та 1,8%[300].

У 2018 році у ЗП(ПТ)О випуск учнів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, становив 4 455 осіб (або 3,3% від загального випуску); з числа осіб з фізичними та/або розумовими вадами -1 707 осіб (або 1,6% від загального випуску).

Статистичні дані щодо контингенту ЗП(ПТ)О з числа ВПО, учасників бойових дій, дітей учасників бойових дій (АТО, постраждалих під час Революції Гідності) наразі окремо не публікуються.

Опис заходів політики

В.2.3 Заходи з підтримки рівності в системі П(ПТ)О

П(ПТ)О є відкритою для випускників як закладів ЗСО, так і спеціальних навчальних закладів (шкіл-інтернатів), оскільки зарахування для навчання на першому ступені П(ПТ)О не вимагає наявності у вступника базової чи повної загальної середньої освіти[301]. Сектор П(ПТ)О наразі забезпечує отримання освіти всіма учнями, включаючи представників соціально незахищених та маргіналізованих груп населення.

Важливими заходами для підтримки рівності в системі П(ПТ)О з часу останнього раунду ТП стало ухвалення ЗУ «Про освіту»(2017) та ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» (2018). В результаті, були внесені відповідні зміни й до ЗУ «Про професійно-технічну освіту» в частині забезпечення

[300] Державна служба статистики України. Статистичний збірник. Загальноосвітні та професійно-технічні навчальні заклади України. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm
[301] відповідно до пункту 28 постанови КМУ від 17 серпня 2002 року № 1135 «Про затвердження Державного стандарту професійно-технічної освіти».

права осіб з особливими освітніми потребами на здобуття освіти, отримання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг.

У П(ПТ)О для осіб з особливими освітніми потребами ***поряд із традиційними допускається застосування альтернативних форм навчання***.

Відповідно до індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності на кожного учня з особливими освітніми потребами ***складається індивідуальна програма розвитку (адаптована навчальна програма)***, що забезпечує індивідуалізацію навчання, визначає конкретні навчальні стратегії та підходи.

Години, визначені для проведення корекційно-розвиткових занять, не враховуються під час визначення гранично допустимого тижневого навчального навантаження учнів з особливими освітніми потребами. Корекційно-розвиткові заняття проводяться з урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності учня. ***Спеціальні групи*** наповнюваністю 6-12 учнів й комплектуються з урахуванням однорідності порушень та рекомендацій психолого-медико-педагогічної консультації.

Для учнів з числа осіб з вадами фізичного та/або розумового розвитку *тривалість професійної підготовки може бути збільшена в 1,5-2 рази* в залежності від типу і важкості захворювання та складності навчального матеріалу. Відповідні рішення затверджуються на засіданні педагогічної ради[302].

Повномасштабній реалізації зазначених заходів перешкоджає недостатнє фінансування сектору П(ПТ)О та брак спеціально навчених кадрів для роботи з представниками соціально незахищених та маргіналізованих груп населення.

Ці заходи політики і практика характерні не лише для П(ПТ)О, вони є частиною більш широкого підходу у системі освіти України, зокрема, пов'язаного з розвитком інклюзивного навчання - сфери, у якій за останні три роки був зроблений помітний крок уперед (див. докладно пункт В.2.4).

Найкращі практики: навчання учнів з особливими освітніми потребами

Київська область: створена та щорічно оновлюється база даних про кількість дітей з особливими освітніми потребами та умови для здобуття освіти у ЗП(ПТ)О. Розроблено дорожню карту для організації навчання таких осіб в групах закладів П(ПТ)О. На базі ДПТНЗ «Білоцерківський професійний ліцей» у спеціальній групі здобувають професію «Різьбяр по дереву та бересті» особи із категорії дітей-інвалідів. Навчальний план і програми скориговані з урахуванням фізичних особливостей цих учнів, які мають порушення слуху, у тому числі з предмета «Захист Вітчизни». Викладання навчальних предметів здійснюється за допомогою спеціаліста із сурдоперекладу. Окрім занять у спеціальній групі з фізичної культури, з цими учнями два рази на тиждень займаються тренери з Білоцерківської юнацької спортивної школи за спеціальною програмою. У Васильківському професійному ліцеї навчаються учні з з аутизмом; із затримкою психічного розвитку; з хронічними захворюваннями (серцеві захворювання та алергії); з психоневрологічними захворюваннями; порушеннями зору. За сприянням МОН для них проліцензовано 13 нових професій для інклюзивного навчання, серед яких: «швачка», «кухар», «пекар», «касир банку», «оператор з обробки інформації та програмного забезпечення», «оформлювач вітрин, приміщень та будівель» тощо. У закладі для них створена сучасна матеріально-технічна база. З метою професійної інтеграції дітей з інвалідністю на базі «Васильківського професійного ліцею» функціонують інформаційно-ресурсний центр з сучасним обладнанням; НПЦ сфери обслуговування; НПЦ швейного виробництва.

В.2.4 Інклюзивна освіта і П(ПТ)О

Визначення «інклюзивної освіти» та реалізовані заходи політики: У грудні 2015 року Україна ратифікувала основні міжнародні акти у сфері забезпечення прав дітей згідно зі світовими стандартами освіти, соціального захисту та охорони здоров'я. Передусім йдеться про статтю 24 Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, в якій визначено обов'язок держави щодо реалізації інклюзивної моделі освіти, тобто створення такого предметно-просторового спеціального середовища, яке б дало змогу всім дітям бути однаково рівними учасниками навчального процесу в єдиному освітньому просторі відповідно до їхніх особливостей, потреб та

[302] Відповідно до «Методичних рекомендацій щодо розробки робочих навчальних планів за професіями другого та третього ступенів професійно-технічної освіти відповідно до вимог державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій», затверджених наказом МОН України від 23.08.2006 № 633.

можливостей. Така модель є альтернативою інтернатній системі, за якою вони утримуються та навчаються окремо від інших дітей, або домашньому та індивідуальному навчанню.

Важливим кроком в цій сфері після попереднього раунду Туринського процесу стало ухвалення у 2017 році ЗУ «Про освіту», де *одним з головних пріоритетів державної політики у сфері освіти* визначено *розвиток інклюзивного освітнього середовища*, у тому числі у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами[303]. Відповдно до Закону *інклюзивне навчання* – це система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. *Інклюзивне освітнє середовище* - сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей. *Особа з особливими освітніми потребами* - особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту. Відповідно до статті 19 Закону органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають створювати умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб[304]. Держава забезпечує підготовку фахівців для роботи з такими особами.

Крім того, восени 2018 року були внесені зміни щодо інклюзивної освіти до ЗУ «Про професійну (професійно-технічну) освіту»[305], згідно з яким *інклюзивне професійне (професійно-технічне) навчання* визначається як система освітніх послуг для здобуття професії або професійних навичок особами з особливими освітніми потребами, гарантованих державою. Передбачено, що заклади П(ПТ)О можуть створювати у своєму складі інклюзивні групи для навчання осіб з особливими освітніми потребами. Керівник державного закладу П(ПТ)О на підставі письмового звернення особи з особливими освітніми потребами, її батьків або представників в обов'язковому порядку *утворює інклюзивні групи для навчання осіб з особливими освітніми потребами*.

Новацією минулого року стало створення *інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ)* відповідно до постанови КМУ «Деякі питання створення ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти та інклюзивно-ресурсних центрів»(2018)[306]. Це фундаментально нова інституція в Україні, створена з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та ЗСО, зокрема, у **закладах П(ПТ)О** та інших навчальних закладах, які забезпечують здобуття ЗСО, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткові послуги та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу.

Додатково, положення щодо інклюзивної освіти передбачені у *Національній стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 рр (2017)*[307].

Урядом затверджено *Порядок організації інклюзивного навчання у закладах П(ПТ)О* (постанова КМУ від 10 липня 2019 р. № 636)[308]. Документом визначено організаційні засади інклюзивного навчання у таких закладах освіти незалежно від форми власності та підпорядкування з метою реалізації права осіб з особливими освітніми потребами на здобування якісної П(ПТ)О, перепідготовку та підвищення кваліфікації з урахуванням їх потреб та можливостей.Постанова передбачає забезпечення закладів сучасним обладнанням відповідно до освітніх потреб, розвитку різних форм та методів навчання (зокрема, дистанційного), безперешкодний доступ до будівель та приміщень закладу освіти осіб з особливими потребами; залучення відповідних педагогічних працівників (сурдоперекладача, тифлопедагога, вчителя-дефектолога, вчителя-логопеда, вчителя-реабілітолога, практичного психолога); забезпечення супроводу осіб з особливими освітніми потребами під час їх перебування в закладі освіти; проведення профорієнтаційної роботи.

---

[303] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19
[304] Особам з особливими освітніми потребами освіта надається нарівні з іншими особами, у тому числі шляхом створення належного фінансового, кадрового, матеріально-технічного забезпечення та забезпечення розумного пристосування, що враховує індивідуальні потреби таких осіб, визначені в індивідуальній програмі розвитку.
[305] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%B3%ED%EA%EB%FE%E7
[306] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/617-2018-%D0%BF
[307] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80/stru
[308] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-%D0%BF

На 2017 рік український уряд вперше виділив субвенцію (цільова дотація з Державного бюджету) на інклюзивну освіту у розмірі 209,4 млн грн[309]. В 2018-му році підтримка уряду склала 460,5 млн грн (304,5 млн грн – підтримка осіб з особливими освітніми потребами; 100 млн грн – оснащення кабінетів ІРЦ, 56 млн грн – методики для комплексної оцінки розвитку таких дітей). При цьому КМУ змінив первісний розподіл коштів субвенції на проведення занять і придбання корекційних засобів на користь останнього (з пропорції 80:20 на 66:34 відповідно) та схвалив їхню закупівлю для спільного користування, якщо у навчальному закладі є одночасно кілька дітей з однаковими хворобами. У 2019 році запланована освітня субвенція на інклюзивну освіту у розмірі 504 млн грн. Вперше передбачено: 37 млн грн - інклюзія в дошкільній освіті, ***25 млн грн – інклюзія в П(ПТ)О***; збільшено ставки асистентів учителів в інклюзивних класах з 0,5 до 1. Додаткові 624 млн грн з Державного бюджету – на оплату праці працівникам ІРЦ. За 2016-2018 рік відбулось збільшення кількості закладів ЗСО з інклюзивними класами – в 2,5 рази (з 1518 до 3788), учнів – 3 рази (з 4180 до 11839). Безперешкодний доступ до 1-го поверху забезпечено в 11560 закладах або 74% від загальної кількості ЗЗСО. У 2018 функціонувало 516 ІРЦ та 24 обласні ресурсні центри, в 2019 році планується відкриття ще 184 ІРЦ[310].

Найкращі практики: інклюзивна освіта

Харківська область: У ДНЗ «Регіональний центр професійної освіти інноваційних технологій будівництва та промисловості» у Харківській області значна увага приділяється впровадженню інклюзивної освіти. Щороку до центру зараховуються на навчання близько 60 учнів з особливими потребами, з них – 25 з інвалідністю. Учні з особливими потребами навчаються за наступними професіями: «Озеленювач» - 26 осіб; «Маляр» - 14 осіб; «Штукатур» - 20 осіб. Після завершення навчання всі учні працевлаштовуються за професією. У центрі працює команда фахівців та педагогів, які створюють необхідні умови для повноцінного навчання та розвитку учнів з особливими потребами в інклюзивних групах. У 2017 році створено бібліотерапевтичний центр для учнів з особливими освітніми потребами - «BIBLIO- ART майстерня».

Херсонська область: З метою забезпечення доступу до П(ПТ)О випускників спеціальних шкіл (шкіл-інтернатів), які мають порушення інтелектуального розвитку та потребують особливого підходу щодо організації навчання, закладами Херсонської області розроблено робочі навчальні плани та програми для підготовки таких осіб. Учні навчаються в спеціальних групах у чотирьох закладах освіти: ДПТНЗ «Херсонський професійний ліцей зв'язку та поліграфії», Херсонському професійному ліцеї харчової промисловості, Архангельському професійному аграрному ліцеї, Олешківському професійному ліцеї за професіями: швачка, кухар, пекар, художник розмалювання по дереву, слюсар-ремонтник. У 2016/2017 навчальному році навчанням було охоплено 142 особи, у 2017/2018 – 107 осіб, а у 2018/2019 – 103 осіб. Наповнюваність групи становить 12 осіб. За три останні роки закладами випущено 144 кваліфікованих робітника, з них 129 працевлаштувалися на робочі місця. З метою організації належного освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами у 2019 році зазначені 4 ЗП(ПТ)О отримали кошти з Державного бюджету для придбання спеціальних засобів навчання на загальну суму 1133,8 тис. грн.

Заплановані заходи політики: В питанні розвитку інклюзивного навчання Україна зробила потужний крок уперед. З огляду на наведені вище дані, це стосується, в першу чергу, сектора ЗСО. Але попри численні зміни у законодавчих актах ступінь реальної поширеності інклюзивної освіти в секторі П(ПТ)О в Україні ще доволі низька. Важливим кроком в цьому напрямі має стати імплементація заходів, передбачених ухваленою в липні 2019 року *постановою КМУ про порядок організації інклюзивного навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах П(ПТ)О*.

В.3 Активна підтримка працевлаштування

Визначення проблематики

В.3.1 Здатність до працевлаштування випускників системи П(ПТ)О

В Україні механізм працевлаштування випускників П(ПТ)О визначає Порядок працевлаштування випускників професійно-технічних навчальних закладів, підготовка яких проводилася за державним замовленням[311].

В умовах браку трудових ресурсів та масової трудової міграції українських робітників за кордон *здатність до працевлаштування в Україні випускників ЗП(ПТ)О є високою*. Відповідно до адміністративних даних МОН у 2017/2018 навчальному році всього працевлаштовані за професією 109,6 тис. випускників ЗП(ПТ)О, що становить 82,8% від загального випуску (у 2016/2017 році - 89,7% відповідно). У 2019 році найбільш затребуваними на ринку праці є

[309] https://mon.gov.ua/ua/statistichni-dani
[310] МОН України. Інклюзія для всіх: Освітня політика та практика (Лілія Гриневич Міністр освіти і науки України 25 січня 2019 року). – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/prezentacii/mon2019-01-25inklyuzivne.pdf
[311] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/784-2010-%D0%BF

випускники ЗП(ПТ)О за такими професіями, як зварники та газорізальники, механіки та монтажники сільськогосподарських та промислових машин, електромеханіки та електромонтажники, водії автотранспортних засобів та робітники з обслуговування автотранспортної техніки[312].

Результати дослідження SWTS ("School-to-work transition surveys") підтверджують, що освіта молодої людини впливає на стадію її переходу на ринок праці, та, відповідно, можливості працевлаштування. Зокрема, 62,6 % опитаної в ході дослідження молоді із П(ПТ)О перехід на ринок праці завершили, 36,1 % – перебували «у процесі переходу» та 1,3 % – на стадії «перехід не розпочато» (порівняно з 69,7%, 29,0% та 1,3% молоді з вищою освітою), тоді як таке співвідношення для осіб із початковою та базовою середньою освітою дорівнювало 46,2%; 49,1% та 4,7%, відповідно[313]. Це дослідження підтвердило *існування значних перешкод для молоді на шляху до ринку праці*, зокрема: виявлення професійних навичок молоді; значний рівень зайнятості молоді у неформальній економіці; низький рівень поінформованості молоді про трудові права; необґрунтоване заниження оплати праці і широке розповсюдження перевищення нормальної тривалості робочого часу молодих працівників.

Іншими проблемами є недостатня відповідність запропонованих роботодавцями більшості секторів економічної діяльності заробітних плат випускникам ЗП(ПТ)О, що додатково сприяє їх трудової міграції. Це, здебільшого, не стосується підприємств гірничо-металургійної галузі, професії в якій є одними з найбільш високооплачуваних[314]. Також недосконалість сучасного трудового законодавства не дає можливості працівникам підвищувати заробітну плату. Зокрема, для зайняття працівником більш високої посади з кращою заробітною платою, необхідно тривалий час пропрацювати[315]. Актуальною залишається проблема невідповідності знань та умінь, отриманих випускниками ЗП(ПТ)О, та запитом роботодавців.

В.3.2 Економічні чинники, що впливають на перехід із системи освіти до працевлаштування

Наведені економічні чинники (відсутність попиту на трудові ресурси через недостатнє створення нових робочих місць, надмірна пропозиція трудових ресурсів через міграцію) не є характерними для України. Навпаки, як зазначалося у пунктах Б.1.3 та В.3.1 має місце брак трудових ресурсів, масова трудова міграція українських робітників за кордон. ***Головний економічний чинник*** такої ситуації – *обмежена кількість робочих місць з належними умовами найму та оплати праці*. Також слід враховувати значний рівень зайнятості молоді у неформальній економіці[316].

Крім того, суттєвим чином на можливості працевлаштування випускників закладів П(ПТ)О впливає недостатньо високий рівень їх вмотивованості на зайнятість на існуючих робочих місцях. Це пов'язано зі складністю умов праці та важкістю трудових процесів, слабкістю мотивації випускників до працевлаштування на підприємства більшості секторів економічної діяльності внаслідок низького рівня зарплат, що пропонуються. Саме тому пріоритетного значення повинно набувати покращення якості робочих місць, стимулювання молоді до більш раннього виходу на ринок праці, а також підвищення рівня оплати на робочих місцях. Крім того, існують деякі

---

[312] Інститут професійних кваліфікацій. Проект GIZ. Аналіз потреб ринку праці, викликів та можливостей на території Східної України. Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2019.05.15_Zvit/IPQ_Report_09.05.19.pdf

[313] Перехід на ринок праці молоді України: результати міжнародного дослідження «School-to-work transition surveys» в Україні у 2013 та 2015 роках / Елла Лібанова, Олександр Цимбал, Олег Ярош та Лариса Лісогор. // Міжнародне бюро праці. Женева. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.ilo.org/employment/areas/youth-employment/work-for-youth/publications/national-reports/WCMS_536293/lang--en/index.htm

[314] За інформацією Федерації металургів України у січні 2019 року середня місячна заробітна плата машиніста електровоза становила від 19 722 грн до 28 129 грн, люкового – від 14 644 грн до 29 595 грн; українського сталевара –від 18 220 грн до 34 193 грн.

[315] Наприклад, кваліфікаційні вимоги до посади різальника труб та заготовок, за якими працівнику можна підвищити розряд та заробітну плату лише після відпрацювання за професією нижчого розряду від 0,5 до 1 року. Тобто, працівник з 1 розрядом матиме 4 розряд не раніше, ніж через 2,5 роки.

[316] Перехід на ринок праці молоді України: результати міжнародного дослідження «School-to-work transition surveys» в Україні у 2013 та 2015 роках / Елла Лібанова, Олександр Цимбал, Олег Ярош та Лариса Лісогор. // Міжнародне бюро праці. Женева. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.ilo.org/employment/areas/youth-employment/work-for-youth/publications/national-reports/WCMS_536293/lang--en/index.htm

нормативні бар'єри для допуску випускників П(ПТ)О до роботи та обіймання певних посад, які слід мінімізувати (див. пункт Б.1.2).

Зауважимо, що, найбільше ускладнюють вихід випускників навчальних закладів системи П(ПТ)О на ринок праці *неекономічні чинники*. Це, в першу чергу, *незацікавленість роботодавців до працевлаштування випускників закладів П(ПТ)О внаслідок відсутності попереднього досвіду роботи*, *необхідності дотримання умов трудового законодавства щодо зайнятості молодих працівників*. Також це недостатня адаптованість рівня підготовки випускників (отриманих знань та навиків) вимогам роботодавців, проблеми з організацією стажування учнів та викладачів на виробництві для покращення якості професійної освіти та навчання тощо.

Опис заходів політики

В.3.3 Огляд заходів політики для підтримки можливостей працевлаштування і переходу до зайнятості

Заходи державної політики (реалізовані та планові), спрямовані на підвищення здатності до працевлаштування серед молоді шляхом **поліпшення якості та відповідності розвитку професійних навичок в системі П(ПТ)О** описані в пунктах, що стосуються внутрішньої ефективностіі роботи системи П(ПТ)О (*див. пункти Г.1.3, Г.1.4, та блок Г.3*). Це широкий спектр заходів, пов'язаних з підвищенням якості й відповідності змісту П(ПТ)О потребам ринку праці, оновленням навчального змісту, вдосконаленням методів викладання, поліпшенням освітнього середовища, що, в кінцевому рахунку, підвищують можливості молоді до працевлаштування.

Заходи, що сприяють **переходу молоді від системи П(ПТ)О до працевлаштування** є частиною активних заходів на ринку праці, які докладно висвітлені в пункті *Б.1.6*, включаючи реалізовані та планові заходи. Зокрема, відподно до ЗУ *«Про зайнятість населення»* та *«Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття»* такі заходи можуть включати різноманітні інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням; профорієнтацію; залучення випускників закладів П(ПТ)О до організації підприємницької діяльності, зокрема, шляхом відкриття центрів розвитку підприємництва та бізнес-інкубаторів, виплати одноразової допомоги для відкриття власної справи тощо[317], підвищення кваліфікації або стажування на підприємствах[318]; сприяння у працевлаштуванні, включаючи організацію громадських та інших робіт тимчасового характеру; надання компенсації роботодавцям, які працевлаштовують випускників закладів П(ПТ)О; проведення ярмарок вакансій, днів кар'єри, днів профорієнтації, днів відкритих дверей ЦЗ ДСЗ тощо. Зокрема, огляд заходів з підтримки можливостей працевлаштування і переходу до зайнятості молоді за допомогою **профорієнтації** та **розвитку підприємництва** міститься у пунктах *Б.2.2 та В.3.4*.

Після останнього раунду Туринсуького процесу з метою оновлення змісту професійної орієнтації населення, й, зокрема, ***молоді***, у 2018 році оновлено *Концепцію державної системи професійної орієнтації населення*, а також ухвалено відповідний *План* її реалізації[319][320]. План передбачає надання інноваційних профорієнтаційних послуг населенню, впровадження державно-громадського управління, більш комплексне охоплення населення профорієнтаційними послугами.

Крім того, в рамках сприяння продуктивній зайнятості Кабінетом Міністрів України затверджено *Порядок реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу* (2018)[321]. Документ є законодавчою базою для запровадження:

- *інституту кар'єрного радника*, який дозволить забезпечити індивідуальний підхід до кожного клієнта ДСЗ, якісне надання послуг з планування кар'єри з урахуванням потреб роботодавців та можливостей шукачів роботи;

---

[317] Згідно частини сьомої статті 22 ЗУ«Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» допомога по безробіттю може виплачуватися одноразово для організації підприємницької діяльності безробітними, які не можуть бути працевлаштовані у зв'язку з відсутністю на ринку праці підходящої роботи.
[318] Відповідно до ЗУ «Про зайнятість населення» студенти зпкладів ВО та П(ПТ)О мають право проходити стажування за професією, за якою здобувається освіта, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності на умовах, визначених договором про стажування у вільний від навчання час.
[319] постанова КМУ від 09.08.2017 № 561
[320] розпорядження КМУ від 04.07.2018 № 469
[321] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792-2018-%D0%BF

- *профілювання безробітних та шукачів роботи* для оцінки можливості їх працевлаштування з урахуванням навичок, кваліфікацій та надання адресних послуг для повернення таких осіб на ринок праці;
- *індивідуальних планів надання послуг та працевлаштування*. Такі плани будуть спільною програмою дій кар'єрного радника, шукача роботи або зареєстрованого безробітного, що міститиме спільні зобов'язання сторін щодо пошуку роботи та забезпечуватиме індивідуальний супровід і організацію надання послуг.

Реалізація цього документу забезпечить підвищення якості послуг ДСЗ, зокрема, шляхом кращого підбору вакансій особам, які шукають роботу, та зареєстрованим безробітним, підвищення адресності надання послуг для повернення таких осіб на ринок праці, а також налагодження співпраці з роботодавцями з метою підбору для них кваліфікованих кадрів. У той же час, розвивається співпраця з роботодавцями щодо організації профнавчання молоді в умовах виробництва[322]. Застосовується принцип індивідуалізації програм підвищення кваліфікації, у т. ч. шляхом стажування на робочих місцях у роботодавця для набуття нових компетенцій.

ДСЗ сприяє залученню до підприємницької діяльності молоді, яка бажає започаткувати підприємницьку діяльність. Проводяться бізнес-форуми, конкурси, зустрічі, круглі столи, семінари, тренінги, консультації щодо популяризації серед молоді підприємницької діяльності. Акценти зроблено на інформаційній роботі та ознайомленні осіб з перспективними напрямами бізнес діяльності для регіону; організаціями, проектами, програмами-донорами, краудфандінговими платформами, які надають підтримку у відкритті власної справи; можливістю навчання основам підприємництва, зокрема за сприяння державної служби зайнятості. У 2018 році центрами зайнятості проведено 488 заходів для 16,8 тис. молоді, яка навчається[323]. Особи, які виявили бажання організувати власну справу, мають можливість взяти участь у тематичних семінарах „Як розпочати свій бізнес?", „Семінар з питань організації зеленого туризму" тощо (у 2018 році проведено 8 тис. таких семінарів за участю понад 90 тис. осіб). Надаються індивідуальні профконсультаційні послуги, зокрема, із застосуванням психодіагностичного тестування, щодо визначення здібностей до зайняття підприємницькою діяльністю. Безробітні особи, які вирішили відкрити власну справу, за сприяння ДСЗ навчаються основам підприємництва в закладах освіти. У консалтингових центрах та центрах розвитку підприємництва в центрах зайнятості організовано безкоштовне консультування та супроводження фахівцями. Здійснюється фінансування виплати допомоги по безробіттю одноразово для організації підприємницької діяльності. Протягом 2018 року таку допомогу отримали 893 особи з числа молоді у віці до 35 років.

Ухвалений Мінсоцполітики наказ «Про затвердження методичних рекомендацій щодо запровадження наставництва» (2017) спрямований на забезпечення професійної адаптації працівників, які розпочинають роботу на підприємстві[324].

В.3.4 Професійна орієнтація

Серед заходів, спрямованих на підвищення здатності до працевлаштування серед молоді, важливе місце займає профорієнтація та планування кар'єри. Сучасні соціально-економічні умови в Україні вимагають створення цілісної системи професійної орієнтації. Вона має забезпечувати вибір актуальної на ринку праці професії та підготовку кваліфікованих робітничих кадрів, спроможних навчатися впродовж життя, підвищувати рівень своєї кваліфікації, здобувати при необхідності іншу професію.

Реалізовані заходи політики: Важливим кроком на шляху до створення такої цілісної системи *після останнього раунду Туринсуького процесу* стало оновлення *Концепції державної системи професійної орієнтації населення(2018)*[325]. Для її реалізації затверджено *План заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення(2018)*[326]. План передбачає залучення громадськості та бізнесу до участі в управлінні професійною орієнтацією населення; забезпечення системного та комплексного охоплення послугами всіх груп населення;

---

[322] ДСЗ у травні 2018 року проведено круглий стіл «Розвиток системи професійного навчання безробітних на виробництві: стан, проблеми, перспективи». За підсумками направлені рекомендації до Мінсоцполітики, МОН, Спільного представницького органу сторони роботодавців на національному рівні, ІПК ДСЗУ, регіональних служб зайнятості.
[323] за даними ДСЗ
[324] №1611 від 11.10.2017 р.
[325] постанова КМУ від 09.08.2017 №561
[326] розпорядження КМУ від 04.07.2018 № 469

надання інноваційних профорієнтаційних послуг населенню. Іншими законодавчими актами з цього питання є постанови КМУ «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016 - 2020 роки» (2016)[327], Програми ДСЗ щодо професійної орієнтації на 2017 - 2020 роки (2017)[328], План реалізації Програми "Основні завдання та механізм реалізації Програми ДСЗ щодо професійної орієнтації на 2017-2020 роки"(2017)[329].

До профорієнтаційної роботи на сьогодні залучені *органи влади, сторони соціального діалогу та інститути громадянського суспільства*. З боку органів влади найвагомішу роль має ДСЗ. Молодим людям в центрах зайнятості, надаються *профорієнтаційні послуги щодо ознайомлення з ринкоутворюючими підприємствами, затребуваними професіями, курсами профнавчання, професійними навчальними закладами, пропонуються індивідуальні профорієнтаційні консультації з вибору професії, зокрема, з використанням тестових методик*[330]. Увагу зосереджено на профорієнтації населення, яке не працевлаштовано та не навчається. Разом з тим, проводиться профорієнтаційне супроводження учнів випускних класів закладів ЗСО на виконання Програми ДСЗ щодо професійної орієнтації на 2017-2020 роки[331]. Проводяться *профконсультації з вибору професії, профорієнтаційні уроки, професіографічні екскурсії, дні відкритих дверей навчальних закладів, інтерактивні змагально-мотиваційні заходи (професійні конкурси, майстер-класи, квести), ярмарки професій, ярмарки кар'єри тощо*. Для молоді, ***яка навчається в закладах П(ПТ)О***, в рамках співпраці з "Центрами кар'єри" проводяться *психодіагностичні консультації, зустрічі з роботодавцями, створюються банки резюме випускників* тощо.

В центрах зайнятості популяризуються сучасні форми пошуку роботи та зайнятості за допомогою мережі Internet, резюме та відео-резюме, on-line співбесіди, психологодіагностичного тестування в автоматизованій системі АРМ „Профконсультант", забезпечено можливість дистанційного навчання молоді за допомогою безкоштовних освітніх порталів. У 2018 році ДСЗ запроваджено профорієнтаційне тестування осіб на Інтернет-платформі "Профорієнтація та розвиток кар'єри"[332] та Інтернет-платформі "Моя професія: консультаційна мережа"[333][334]. За інформацією ДСЗ у 2018 році тестування на цих Платформах пройшли понад 30 тис.осіб.

Протягом 2018 року профорієнтаційні послуги ДСЗ отримали 1,3 млн молодих осіб, які навчаються у закладах освіти різних типів, серед яких 80 тис. студентів ЗВО, *64 тис. учнів закладів П(ПТ)О* та 1,2 млн школярів[335]. До профорієнтаційної роботи у 2018 році ЦЗ залучено понад 11 тис. закладів ЗСО (68%)[336]. Із залученням соціальних партнерів та організацій роботодавців проведено понад 14,5 тис. профорієнтаційних заходів для молоді з мотивації на вибір робітничих професій[337].

Загалом, протягом 2018 року 360,6 тис. безробітних молодих людей віком до 35 років (95,7%) отримали 1,6 млн профорієнтаційних послуг. Їм надано 597,5 тис. профконсультацій, у т. ч. 55,4 тис. консультацій із застосуванням психодіагностики. Участь у професійному відборі на замовлення роботодавців взяли 10,3 тис. молодих осіб. Як результат – обрали актуальну професію та проходили професійне навчання за професіями – 44,4 тис. молодих осіб, працевлаштовано – 124 тис. молодих безробітних. В цілому, протягом 2018 року послугами з профорієнтації та переорієнтації було охоплено понад 1 млн безробітних (96,6

---

[327] від 18 лютого 2016 року № 148

[328] затвердженої постановою правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття від 07.09.2017 №145

[329] https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/imce/postanova_no_145.pdf

[330] ДСЗ України. Послуги з профорієнтації. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.dcz.gov.ua/storinka/poslugy-z-proforiyentaciyi

[331] https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0145568-17

[332] http://profi.dcz.gov.ua/

[333] https://myprofession.com.ua/

[334] Ці сервіси дозволили бажаючим у дистанційному форматі зробити власну профорієнтацію, зорієнтуватися у виборі професії, продіагностувати наявні навички та записатися на профконсультацію до фахівця центру зайнятості.

[335] За даними ДСЗ України

[336] У закладах ЗСО проведено 13,7 тис. профорієнтаційних уроків з вибору професії, участь в яких взяли 366,7 тис. учнів; 2,6 тис. інформаційних заходів для понад 65 тис. батьків учнів; 3,8 тис. методичних та інформаційних заходів для 56,4 тис. вчителів. Індивідуальні профконсультації з вибору професії з використанням профорієнтаційного тестування отримали 68 тис. учнів.

[337] зокрема, 2,9 тис. професіографічних екскурсій на ринкоутворюючих підприємствах для 70 тис. молодих осіб; 762 презентації закладів П(ПТ)О та ВО для 26,7 тис. осіб; 910 ярмарків кар'єри та професій для понад 190 тис. молодих осіб; понад 1 тис. заходів в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку для близько 100 тис. дітей; понад 3,3 тис. змагально-мотиваційних, інтелектуальних заходів для понад 173 тис. осіб. та інші заходи.

% зареєстрованих безробітних); проведено понад 97 тис. заходів; безробітним надано 4,8 млн. профорієнтаційних послуг.

Також відбувається розвиток форм та методів інформаційно-консультаційної та профорієнтаційної роботи *з дорослим населенням* (семінари з питань ринку праці, техніки пошуку роботи, орієнтації на підприємницьку діяльність, оволодіння додатковими компетенціями тощо). Крім того, пропонуються індивідуальні послуги з професійного консультування з використанням психодіагностичного тестування, профвідбір на вакантні посади за замовленням роботодавців).

Федерацією роботодавців України та МОН України 04 березня 2019 року був проведений круглий стіл «Співпраця бізнесу і закладів П(ПТ)О». За підсумками обговорення прийнято рекомендації щодо сприяння проведенню профорієнтаційного тестування учнів 9-х класів закладів ЗСО, запровадження днів кар'єри у школах із залученням роботодавців та системи ПТО, а також здійснення заходів щодо популяризації П(ПТ)О для подолання дисбалансу між кількістю осіб, які навчаються у ЗВО та закладах П(ПТ)О.

Також привернути увагу молоді до перспектив здобуття П(ПТ)О покликані конкурси професійної майстерності. Вони демонструють, які професійні компетентності є затребуваними у роботодавців, дають можливість ознайомитися з останніми новинками у професіях, отримати доступ до використання міжнародно визнаних професійних стандартів. У рамках діяльності МОН України у 2019 році проведено п'ять Всеукраїнських конкурсів фахової майстерності серед учнів закладів П(ПТ)О з професій: «кухар», «електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування», «маляр», «тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва», «офіціянт». У зазначених конкурсах взяли участь понад 700 осіб; 30 переможцям призначено стипендії Президента України. У 2016-2018 рр. проведено Всеукраїнські конкурси професійної майстерності «Worldskills Ukraine» за правилами, наближеними до міжнародних, у яких взяли участь представники з 25 регіонів. Затверджено Положення про Всеукраїнський конкурс професійної майстерності «WorldSkills Ukraine» (наказ МОН від 16 липня 2019 року № 984)[338].

У 2019 році затверджено новий склад *Ради з питань професійної орієнтації населення* – консультативно-дорадчого органу при КМУ[339][340]. 3 червня 2019 року відбулось перше засідання оновленої Ради, у рамках якого було підписано *Меморандум про співробітництво між Міністерством молоді та спорту, МОН, Мінсоцполітики, ДСЗ*[341]. Документ, серед іншого, передбачає більше можливостей для *використання профорієнтаційного тестування*[342], а також *створення центрів кар'єри на базі закладів П(ПТ)О* та ВО. Саме в них студентам надаватимуть консультації, яким чином вони можуть підійти до побудови своєї подальшої кар'єри, які вибіркові предмети обрати для роботи за обраним напрямом.

---

[338] https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-vseukrayinskij-konkurs-profesijnoyi-majsternosti-worldskills-ukraine

[339] Рада утворена з метою координації роботи міністерств та відомств та розроблення пропозицій щодо підвищення рівня професійної орієнтації населення.

[340] До складу Ради входять представники держави, роботодавців та громадськості. Сторону роботодавців представляють 9 осіб, з яких 2 обрано заступниками голови Ради.

[341] МОН. Профорієнтація молоді: більше роботи зі школярами, центри кар'єри у вишах та профтехах, розробка методматеріалів – МОН, Мінсоц, Мінмолодьспорт та ДСЗ підписали меморандум. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://mon.gov.ua/ua/news/proforiyentaciya-molodi-bilshe-roboti-zi-shkolyarami-centri-karyeri-u-vishah-ta-proftehah-rozrobka-metodmaterialiv-mon-minsoc-minmolodsport-ta-dsz-pidpisali-memorandum

[342] http://profi.dcz.gov.ua/

Найкращі практики: професійна орієнтація
Волинська область: створення ЦПК) на базі ЗП(ПТ)О. Волинська область є лідером у формуванні кар'єрних компетенцій учнів системи П(ПТ)О. На виконання наказу МОН України від 08.06.2017р. №806 «Про проведення експерименту всеукраїнського рівня на базі Колківського ВПУ» ІПТО НАПН України у період з 2017 по 2019 роки проводить експеримент за темою «Організаційно-педагогічні умови створення і функціонування Центру професійної кар'єри у професійно-технічному навчальному закладі». Мета експерименту: перевірити організаційно-педагогічні умови створення і функціонування ЦПК учнівської молоді у ЗП(ПТ)О. У рамках експерименту для учнів П(ПТ)О проведено низку профінформаційних семінарів («Сучасні технології пошуку роботи», «Впевненість в собі та створення позитивного іміджу», «Перші кроки до працевлаштування», «Як пройти співбесіду у роботодавця», «Успішна самопрезентація», «Сучасні технології пошуку роботи», «Запрограмуй свій успіх», «Закони життєвого успіху»), тренінги («Мій шанс», «Моє професійне становлення», «Як сподобатись роботодавцю», «Розвиток можливостей молоді в працевлаштуванні», «Крок за кроком до успіху», «Творчість – запорука фахового росту», «Моє професійне становлення») та заходи з визначення рівня сформованості кар'єрної компетентності учнів П(ПТ)О[343]. Активну участь у процесі створення ЦПК та їх діяльності бере обласна служба зайнятості, методичний супровід надає навчально-методичний центр П(ПТ)О у Волинській області[344]. Основна мета ЦПК − надання допомоги учням та випускникам ЗП(ПТ)О у працевлаштуванні; формування кар'єрних компетенцій; інформаційно-консультативна підтримка молоді у започаткуванні власної справи. В області створено та функціонує 100% ЦПК на базі ЗП(ПТ)О. Восени 2018 року було проведено конкурс для ЗП(ПТ)О на визначення найкращої веб-сторінки ЦПК[345]. Майже 42% ЗП(ПТ)О (11 закладів) пердставили свої результати у вигляді 2 веб-сторінок, 8 підрозділів меню сайту навчального закладу та одного веб-сайту. У регіоні також працює й профорієнтаційний термінал НМЦ П(ПТ)О[346]. Загалом наразі в Україні вже функціонує більше 30 ЦПК у ЗП(ПТ)О різних регіонів.
Житомирська область: створення ЦПК на базі ЗП(ПТ)О. Навчально-методичним кабінетом П(ПТ)О у Житомирській області спільно з управлінням освіти і науки започатковано обласний проект «Створення та забезпечення діяльності ЦПК на базі ЗП(ПТ)О» розрахований на 2018-2020 роки. Цілі проекту: (1) проведення спільних заходів (спільно з роботодавцями, ЦЗ, державними та громадськими організаціями), орієнтованих на створення необхідних умов професійного розвитку майбутніх кваліфікованих робітників у ЗП(ПТ)О, реалізації їх подальшої професійної кар'єри; (2) функціонування інформаційно-консультативного супроводу здобувачів освіти різного віку; (3) створення та функціонування ЦПК на базі ЗП(ПТ)О; (4) підвищення позитивного іміджу П(ПТ)О; (5) поширення розроблених публікацій, пов'язаних із планування кар'єри. У березні 2018 року створено методичну раду з професійної орієнтації, до складу якої увійшли широке коло учасників. Її діяльність спрямована на реалізацію соціально-економічної політики в регіоні та пошук упровадження нових форм організації профорієнтаційної роботи. Станом на червень 2019 року на базі ЗП(ПТ)О було розпочато створення 22-х ЦПК. Крім того створено «Інтерактивну карту центрів професійної кар'єри ЗП(ПТ)О Житомирської області» та сайт «Профорієнтаційний термінал ЗП(ПТ)О Житомирщини».
Миколаївська область: створення комунікативних майданчиків. З метою популяризації П(ПТ)О, формування потужної мотивації до оволодіння робітничими професіями серед учнівської молоді та незайнятого населення, розвитку життєвих компетенцій здобувачів освіти, сприяння розвитку ДПП за підтримки Миколаївської обласної державної адміністрації та підприємців запроваджено довгостроковий проєкт «Освіта. Професія. Кар'єра». Термін дії – лютий 2019 року – грудень 2020 року. Проєктом передбачено створення комунікативних майданчиків для представників певної промислової індустрії та профільних закладів освіти, що готують фахівців за відповідними напрямками економічної діяльності, проведення майстер-класів, підвищення фахової майстерності здобувачів освіти, обговорення проблем та досягнень у професійній кар'єрі у рубриці «Відкритий мікрофон», розіграш цінних подарунків (новітнього обладнання), виставки новітнього обладнання та творчих робіт здобувачів освіти, участь у конкурсах фахової майстерності на регіональному та національному рівнях, висвітлення подій за допомогою ЗМІ та Інтернет-ресурсів. Наразі презентовані робітничі професії за напрямками економічної діяльності «Громадське харчування», «Сфера обслуговування».

Заплановані заходи. Основні заходи державної політики, які також стосуються професійної орієнтації населення, викладені у пункті Б.1.6 звіту. Крім того, відповідно до Плану заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення у 2018-2023 рр. буде продовжено розпочату у 2018 році роботу щодо створення центрів кар'єри на базі закладів освіти, розроблення сучасного науково-методичного забезпечення, програм і тренінгів з питань особистісного та професійного розвитку, вдосконалення компетентностей педагогічних працівників з питань профорієнтаційної роботи в закладах освіти, створення на офіційних веб-сайтах обласних держадміністрацій і постійне оновлення електронних баз даних профорієнтаційного спрямування, популяризації П(ПТ)О у засобах масової інформації тощо[347].

Заплановано проведення Всеукраїнського конкурсу професійної майстерності «WorldSkills Ukraine» за такими етапами: І етап – відбірковий (регіональний) – у жовтні– листопаді 2019 року та ІІ етап – фінальний – у квітні – травні 2020 року.

[343] https://ivet.edu.ua/component/k2/author/609-kolkivsykevpu
[344] http://nmc-pto.volyn.ua
[345] http://nmc-pto.volyn.ua/images/lists2018/nakaz_uon_648.pdf
[346] http://www.profterminal.volyn.ua/main/1
[347] https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-realizaciyi-koncepciyi-derzhavnoyi-sistemi-profesijnoyi-oriyentaciyi-naselennya

Спільно МОН, Мінсоцполітики, Мінмолодьспорт та Держслужба зайнятості розробляє план заходів у рамках меморандуму про співпрацю з питань профорієнтації.

II. Відкрите обговорення

III. Резюме і аналітичні висновки

Аналіз соціального середовища у контексті індивідуального попиту на П(ПТ)О в Україні доводить стійку тенденцію до зменшення контингенту здобувачів професійних кваліфікацій серед усіх категорій населення. Неналежна якість освітніх послуг в закладах П(ПТ)О та відсутність цілісної системи освіти дорослих фактично унеможливлює реалізацію концепції навчання протягом життя та нівелює сприйняття переважною більшістю населення П(ПТ)О як надійної інвестиції в особистісний і професійний розвиток. У результаті низька привабливість здобуття робітничих професій та слабка мотивація населення до здобуття професійних кваліфікацій стала одним з чинників дефіциту робітничих кадрів на національному та регіональних ринках праці.

Виклики, пов'язані з низьким попитом на здобуття П(ПТ)О (низька привабливість та престижність П(ПТ)О). ***Чинники:*** відсутність необхідних інвестицій у модернізацію П(ПТ)О; низький поріг доступності ВО, невідповідність між якістю підготовки кадрів і потребами ринку праці у професійних кваліфікаціях; недостатньо розвинена система професійної орієнтації молоді та кар'єрного консультування для дорослих. ***Реалізовані заходи та досягнутий прогрес:*** проведення дослідження думки здобувачів П(ПТ)О стосовно мотивації до здобуття професійної освіти у формі онлайн, всеукраїнських та регіональних конкурсів фахової майстерності серед учнів закладів П(ПТ)О, а також Всеукраїнського конкурсу WorldSkills, профорієнтаційних заходів в школах, використання технології дистанційного навчання, онлайн-курсів та тренінгів, створення та функціонування освітніх центрів. ***Заплановані заходи:*** Одним з основних пріоритетів відповідно до ухваленої у червні 2019 року Концепції реалізації державної політики у сфері П(ПТ)О, яка має впроваджуватись до 2027 року, є популяризація П(ПТ)О серед населення. ***Рекомендації*:** ухвалення та реалізація масштабної державної цільової програми, що включає, серед іншого, попереджувальні заходи для підвищення частки молоді з технічними і професійними навичками.

Виклики, пов'язані з необхідністю модернізації освітнього середовища для забезпечення рівності й доступності П(ПТ)О. Ключова проблема - *відсутність належних умов для людей з особливими потребами.* Це, зокрема, технічні проблеми (відсутність спеціальних зовнішніх та внутрішніх ліфтів, підйомників для інвалідних візків, туалетних кабін, мобільних поручнів та іншого обладнання), а також брак спеціальних кадрів, необхідних для організації належного навчального процесу цих груп людей. Ситуація в інших секторах освіти, зокрема, в закладах ЗСО та ВО, виглядає порівняно кращою з огляду на відмінності у системі фінансування цих секторів. ***Чинники:*** брак фінансування та недосконалий механізм фінансування закладів П(ПТ)О, незавершеність реформ системи управління освіти на всіх рівнях, низька привабливість та престижність П(ПТ)О, низька заробітна плата та соціальний статус педагогічних працівників закладів П(ПТ)О, брак активності з боку соціальних партнерів, роботодавців, громадянського суспільства. ***Реалізовані заходи та досягнутий прогрес:*** Важливими заходами з часу останнього раунду ТП стало ухвалення ЗУ «Про освіту» (2017) та ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» (2018), Порядку організації інклюзивного навчання у закладах П(ПТ)О (2019). У 2018 році започатковано впровадження інклюзивно-ресурсних центрів. Допускається застосування альтернативних форм навчання та складання індивідуальної програми розвитку. У бюджеті передбачено освітню субвенцію на інклюзивну освіту (25 млн грн на сектор П(ПТ)О у 2019 році); збільшено у закладах ЗСО ставки асистентів учителів в інклюзивних класах з 0,5 до 1. ***Заплановані заходи:*** передбачається забезпечення закладів сучасним обладнанням відповідно до освітніх потреб, розвитку різних форм та методів навчання (зокрема, дистанційного), безперешкодний доступ до будівель та приміщень закладу освіти осіб з особливими потребами; залучення відповідних педагогічних працівників (сурдоперекладача, тифлопедагога, вчителя-дефектолога, вчителя-логопеда, вчителя-реабілітолога, практичного психолога); забезпечення супроводу осіб з особливими освітніми потребами під час їх перебування в закладі освіти; проведення профорієнтаційної роботи. ***Рекомендації:*** Важливим кроком в цьому напрямі має стати імплементація заходів, передбачених наведеними вище

законодавчими актами, зокрема, порядком організації інклюзивного навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах П(ПТ)О.

Виклики, пов'язані з недостатньою гнучкістю навчального процесу для забезпечення більшої участі в П(ПТ)О серед молоді й дорослого населення. ***Чинники:*** брак фінансування, повільні темпи імплементації вже ухвалених законодавчих актів. ***Реалізовані заходи та досягнутий прогрес:*** Закладено основи встановлення гнучкості системи П(ПТ)О та взаємозв'язку усіх рівнів освіти (ухвалення ЗУ «Про освіту»), Для здобувачів забезпечена можливість засвоєння окремих навчальних модулів відповідно до затверджених стандартів, а також отримання часткової кваліфікації на короткострокових курсах, що підтверджується документом. ***Заплановані заходи****:* передбачено право вибору форм здобуття П(ПТ)О, зміни освітньої траєкторії, графіку, продовження безперервного процесу навчання для здобуття професійних кваліфікацій на більш високих рівнях НРК. Планується організовувати навчальний час відповідно до індивідуальних потреб а також забезпечити різні форми здобуття П(ПТ)О. ***Рекомендації*****:** Заплановані заходи мають впроваджуватися на основі взаємозв'язку усіх рівнів освіти, починаючи із загальної середньої освіти до освіти дорослих, та визнання професійних компетентностей, набутих у неформальній та інформальній освіті.

Здатність до працевлаштування в Україні випускників ЗП(ПТ)О є високою. Водночас, існують ***виклики, пов'язані з проблемами працевлаштування і переходу до зайнятості:*** *недостатня зацікавленість роботодавців до працевлаштування випускників закладів П(ПТ)О.* ***Чинники:*** відсутність попереднього досвіду роботи випускників; недостатня адаптованість рівня підготовки випускників вимогам роботодавців, проблеми з організацією стажування учнів та викладачів на виробництві для покращення якості П(ПТ)О. ***Інший виклик*** - *недостатня вмотивованість випускників П(ПТ)О щодо зайнятості на існуючих робочих місцях.* ***Чинники:*** недостатня відповідність запропонованих роботодавцями більшості секторів економічної діяльності заробітних плат випускникам ЗП(ПТ)О, складність умов праці, значний рівень зайнятості молоді у неформальній економіці; низький рівень поінформованості молоді про трудові права; перевищення нормальної тривалості робочого часу молодих працівників тощо; недостатній рівень проведення професійної орієнтації. ***Реалізовані заходи та досягнутий прогрес:*** запровадження сучасних форм пошуку роботи, розширення комплексу профорієнтаційні послуг ДСЗ відповідно до оновленої Концепції державної системи професійної орієнтації населення(2018). Вперше відбулось створення центрів професійної кар'єри на базі ЗП(ПТ)О. Запроваджено профорієнтаційне тестування на інтернет-платформах; проведення психодіагностичних консультації, зустрічей з роботодавцями, створення банків резюме випускників для молоді, яка навчається в закладах П(ПТ)О. Проводяться бізнес-форуми, конкурси, зустрічі, круглі столи, семінари, тренінги, консультації щодо популяризації серед молоді підприємницької діяльності. Здійснюється фінансування виплати допомоги по безробіттю одноразово для організації підприємницької діяльності. ***Заплановані заходи:*** надання інноваційних профорієнтаційних послуг населенню, більш комплексне охоплення населення профорієнтаційними послугами. Буде продовжено розпочату у 2018 році роботу щодо створення центрів кар'єри на базі закладів освіти, розроблення сучасних програм і тренінгів з питань особистісного та професійного розвитку, вдосконалення компетентностей педагогічних працівників з питань профорієнтаційної роботи в П(ПТ)О, створення на офіційних веб-сайтах обласних держадміністрацій і постійне оновлення електронних баз даних профорієнтаційного спрямування, популяризації П(ПТ)О у засобах масової інформації. Планується подальше впровадження інституту кар'єрного радника та індивідуальних планів надання послуг та працевлаштування. ***Рекомендації:*** Для подолання зазначених викликів заплановані заходи мають реалізовуватись в комплексі з іншими заходами в рамках державної політики у цій сфері***.*** Пріоритетне значення має покращення якості робочих місць, стимулювання молоді до більш раннього виходу на ринок праці, забезпечення роботодавцями більш конкурентного рівня оплати праці, мінімізація нормативних бар'єрів для допуску випускників П(ПТ)О до роботи та обіймання посад.

Структурний блок Г: Внутрішня ефективність і робота системи П(ПТ)О

Г.1 Викладацьке і навчальне середовище

Визначення проблематики

Г.1.1 Методи викладання і навчання, включаючи навчання на робочому місці

Відповідно до «Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах» форми і методи навчання безпосередньо у навчальній групі визначає педагог (викладач, майстер виробничого навчання)[348]. Вивчення тем спеціальних дисциплін передбачає використання традиційних уроків, лекцій, виконання практичних робіт, індивідуальних завдань (реферат, тематична атестація), проведення навчальних екскурсій, лабораторно-практичних занять тощо. Складні теми теоретичного навчання передбачають *самостійне виконання навчальних робіт, виконання індивідуальних завдань, імітаційні вправи, індивідуальний тренінг, аналіз конкретних ситуацій, ігрове проектування* тощо. На II-III курсах навчання проводяться *нетрадиційні уроки*: зокрема у вигляді групових змагань та ігор (конкурси, турніри, вікторини тощо), публічного спілкування, уроки, що ґрунтуються на фантазії та комбіновані з іншими організаційними формами навчання (урок-консультація, урок-практикум тощо), основані на інноваційній діяльності учнів (уроки взаємонавчання, уроки співпраці, уроки самоуправління тощо), а також інтегровані та бінарні уроки[349].

Професійно-практична підготовка в закладах П(ПТ)О складається з *виробничого навчання, виробничої, переддипломної (передвипускної) практики*. Вона проводиться в навчально-виробничих майстернях, на полігонах, тренажерах, у навчально-виробничих підрозділах, а також на робочих місцях на виробництві за такими *формами*: уроки виробничого навчання в навчальних майстернях; уроки виробничого навчання на виробництві; виробнича практика на робочих місцях на виробництві; переддипломна (передвипускна) практика на виробництві тощо.

В закладах П(ПТ)О використовуються наступні *методи виробничого навчання*:

- за джерелами знань (словесні[350], наочні[351], практичні[352]);
- за характером пізнавальної діяльності (репродуктивні, частково-пошукові, дослідницькі, проблемного викладу тощо).

Специфіка методів виробничого навчання полягає в тому, що вони мають навчально-виробничий, продуктивний характер. На початку навчання майстри виробничого навчання використовують: *пояснювально-ілюстративні методи* – учні слухають пояснення та спостерігають за показом майстра; *репродуктивні* – виконання учнями прийомів та операцій за зразком, показаним майстром; виконання робіт згідно з інструкційно-технологічною карткою; контроль процесу та підсумки роботи за вказівкою майстра. При подальшому навчанні з ускладненням видів робіт використовуються *продуктивні методи*: частково-пошуковий – виконання завдань за технологічною карткою, яка не має інструктивних вказівок; прийняття оптимальних рішень при роботі в незвичних умовах; пошук причинно-наслідкових зв'язків; дослідницький – самостійне визначення технології та режимів виконання завдань учнем; планування і виконання індивідуальних практичних завдань та кваліфікаційних робіт або курсових і дипломних проектів. При проведенні *виробничого навчання на підприємствах*, за наявності в учнів певного досвіду, майстер разом з працівниками підприємства може застосовувати *проблемно-розвивальні методи*: монологічне проблемне викладання; діалогічне проблемне викладання.

У сучасних закладах П(ПТ)О використовуються різні *типи уроків* згідно з визначенням основної дидактичної мети. *Уроки формування первинних умінь* передбачають сприйняття і первинне усвідомлення нової навчальної інформації; показ нових трудових прийомів і операцій; формування первинних умінь правильного виконання окремих прийомів з дотриманням правил безпеки[353]. Для відпрацювання складніших тем програми виробничого навчання застосовуються

---

[348] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0711-06

[349] За даними ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (матеріали виставок «Інноватика в сучасній освіті - 2019», «Сучасні заклади освіти - 2018»).

[350] інструктаж, бесіда, пояснення, розповідь, робота з друкованим джерелом інформації (при проведенні вступних інструктажів на уроках виробничого навчання). Вони дають змогу за короткий термін передати великий обсяг інформації.

[351] використовуються при проведенні вступного та поточного інструктажів, зокрема, демонстрація зображень, демонстрація за допомогою інформаційних технічних засобів тощо.

[352] вправи, лабораторно-практичні роботи, вирішення виробничих і технічних задач, самостійна практична робота учнів.

[353] інструктаж; екскурсія; кіно; вправа; тренаж.

уроки формування складних умінь[354]. Під час виконання комплексних робіт з окремих тем програми застосовуються *уроки вдосконалення вмінь та формування навичок*. Підсумковими по декількох взаємопов'язаних темах є *уроки комплексного застосування* навичок при виконанні практичних завдань[355].

Педагогічні працівники мають право обирати самостійно методи навчання, використовувати розробку власних авторських програм, самостійно визначати черговість та кількість годин на викладання навчального матеріалу[356]. Ключовими інституціями в Україні, які надають методичну підтримку викладачам, є Інститут модернізації змісту освіти МОН України[357], Інститут професійно-технічної освіти НАПН України[358], навчально-методичні центри (кабінети) П(ПТ)О у кожній області України.

Питання ***навчання на робочому місці*** регулюється Законами України «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про професійний розвиток працівників», Положенням про професійне навчання працівників на виробництві[359]. За даними Федерації роботодавців України на підприємствах ГМК, як і у енергетиці, близько 200 тис фактів навчання на робочому місці щороку, що охоплює більше 80 тис осіб. На виробництві проходить навчання за ліцензіями МОН та закінчується підтвердженням кваліфікації. Найчастіше використовується індивідуальне навчання, система наставництва. У ГМК 10 підприємств мають ліцензії за 155 групами професій. *На виробництві використовується лише модульний підхід* в навчанні. Велика увага на вхідний контроль, на основі якого і складається потім індивідуальна програма навчання. Орієнтири на результат навчання, а тому на кожному підприємстві є свої стандарти оцінювання, в основі яких є професійний стандарт та/або стандарт П(ПТ)О.

Основні перешкоди для навчання на робочому місці - це наявність формалізованих та бюрократичних процедур, зокрема, щодо ліцензійниху умов, атестації та класифікатору професій. Ліцензійними умовами провадження освітньої діяльності виокремлено окремий вид професійно-технічного навчання – навчання на виробництві[360]. Разом з тим, є *проблеми із процедурою ліцензування*: необхідність забезпечення педагогічними кадрами та внесення інформації до ЄДЕБО. Стосовно ЄДЕБО основними недоліками є наступні: (1) необхідність внесення документів про освіту на кожного працівника, що проходить навчання (щомісячно за програмами різної тривалості на підприємстві навчання може проходити декілька тисяч осіб); (2) при навчанні на виробництві ліцензується не окрема професія, а група професій, однак в ЄДЕБО потрібно відображати ліцензований обсяг; (3) технічні недоліки і збої. Іншою проблемою є *неузгодженість нормативно-правових актів*. Положення про атестацію професійно-технічних навчальних закладів суперечить Ліцензійним умовам провадження освітньої діяльності та не повинно застосовуватись під час навчання на робочому місці. Одним із таких прикладів є те, що для видачі документа про освіту (свідоцтва чи диплома кваліфікованого робітника відповідного розряду), заклад повинен атестувати кожну таку професію або щонайменше 75% напрямів (професій), хоча за Ліцензійними умовами провадження освітньої діяльності заклад освіти може ліцензуватися за групою споріднених професій. Крім того, *класифікатор професій є застарілим* й не дає можливості швидкого присвоєння більш високих розрядів для працівників та підвищення заробітної плати (див. пункт Б.1.2).

Г.1.2 Викладацьке і навчальне середовище

---

[354] закріплення і розвинення умінь виконання окремих прийомів і операцій з дотриманням якості в роботі; формування умінь і навичок по об'єднанню декількох простих операцій в одну складну при раціональному використанні урочного часу – вправи; тренаж; самостійна робота.
[355] розвинення мислення й самостійності; комплексне застосування набутих знань; виконання індивідуальних робіт; проектування.
[356] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0711-06
[357] http://www.imzo.gov.ua/
[358] http://ivet-ua.science/
[359] затвердженим спільним наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України від 26.03.2001 № 127/151
[360] Затверджено постановою КМУ від 30.12.2015 № 1187 в редакції постанови КМУ від 10.05.2018 № 347.

Умови викладання і навчання: Освітнє середовище закладів П(ПТ)О відповідно до Постанови КМУ «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» від 30 грудня 2015 р. № 1187 передбачає безумовні вимоги до:

- *педагогічного складу* (забезпечення майстрами виробничого навчання з відповідною фаховою освітою (100%) і викладачами, які мають вищу і першу кваліфікаційну категорію (25%); відповідність фахової освіти педагогічних працівників (100%));

- *матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності* (забезпечення гуртожитком, майстернями, кабінетами, лабораторіями, полігонами, обладнанням, устаткованням, комп'ютерними робочими місцями, бібліотекою, спортивним залом та стадіоном, медичним пунктом та пунктом харчування);

- *навчально-методичного забезпечення освітньої діяльності* (наявність професійного стандарту, програми теоретичної та практичної підготовки, навчального плану, робочої програми та комплексу навчально-методичного забезпечення з кожної навчальної дисципліни, робочих програм практик, дидактичного забезпечення самостійної роботи учнів, навчальних матеріалів з кожної навчальної дисципліни, критеріїв оцінювання знань і вмінь учнів; планів семінарських, практичних занять, завдань для лабораторних робіт тощо);

- *інформаційного забезпечення освітньої діяльності* (забезпеченість учнів підручниками, навчальними посібниками та електронними виданнями, наявність офіційного веб-сайта закладу освіти, власного читального залу);

Основні проблеми: Відповідно до дослідження оцінки потреб сектора П(ПТ)О «Формулювання допомоги ЄС у реформуванні системи професійної (професійно-технічної) освіти в Україні» більшість закладів, незалежно від регіону, мають дуже високий рівень зносу матеріально-технічної бази (60–100 %)[361].Обладнання застаріле, а будівлі не ремонтувалися протягом 30–40 років. Бюджетна підтримка на вдосконалення матеріально-технічної бази є недостатнім, а ДПП розвинене слабко. Потреби регіонів в інвестиціях переважно стосуються капітального ремонту та енергозбереження; придбання сучасного обладнання та технічного переоснащення для забезпечення належних умов навчального процесу. Інша нагальна проблема сектора П(ПТ)О полягає у відсутності належних умов для людей з особливими освітніми потребами. Більшість закладів П(ПТ)О залишаються для таких осіб недоступними (відсутність спеціальних зовнішніх та внутрішніх ліфтів, підйомників для інвалідних візків, мобільних поручнів та іншого обладнання).

Серед основних проблем навчально-методичного забезпечення та педагогічного складу ("soft" компонент) наступні:

- дефіцит сучасних підручників за професіями, видання яких не фінансуються ані з державного, ані з регіональних бюджетів;

- проблема із забезпеченням підручниками із загальноосвітніх предметів (для для здобуття середньої освіти). Закладам П(ПТ)О доводиться купувати такі підручники самостійно.

- гостра необхідність створення електронних підручників та збагачення бібліотечного фонду;

- недостатні обсяги виробничого навчання учнів на підприємствах;

- низька мотивація викладачів через низьку оплату праці; недостатній рівень готовності частки викладачів закладів П(ПТ)О до опанування нових сучасних інноваційних методів викладання, що відповідають сучасній освіті.

В свою чергу, проблема низької мотивації викладачів у секторі П(ПТ)О є одним з негативних чинників зростання дефіциту робітничих кадрів на ринку праці України та низької мотивації здобувачів П(ПТ)О; збільшення частки молоді, яка намагається здобувати вищу освіту, у тому числі - за кордоном.

[361] https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-137/zvit_yevo.pdf

Фактори, що впливають на викладацьке і навчальне середовище: (1) недостатнє фінансування П(ПТ)О, неефективні схеми фінансування закладів освіти, недостатній рівень впровадження середньострокового фінансового планування; (2) недостатня ефективність управління та адміністрування у системі П(ПТ)О на всіх рівнях; брак розуміння користі системи П(ПТ)О для розвитку країни та регіонів; (3) дефіцит кваліфікованих педагогічних кадрів (особливо майстрів виробничого навчання); (4) недостатній рівень автономії закладів освіти; (5) відсутність достатньо надійних середньострокових прогнозів потреб ринку праці як на національному, так і на регіональному рівнях; (6) недостатня мотивація партнерів долучатися до процесів розвитку П(ПТ)О; (7) низькій рівень привабливості П(ПТ)О.

Після проведення реформи фінансової децентралізації в Україні за даними МОН ресурсна база місцевих бюджетів покриває лише трохи більше ніж 60 % фінансових потреб закладів П(ПТ)О. ЗП(ПТ)О, розташовані за межами міст обласного значення – обласних центрів, знаходяться у гіршому становищі: їхні потреби покриваються лише на 45%[362].

Дослідження щодо використання ІКТ в навчальному процесі

Одеська область: Протягом 2018 року працівниками Одеського НМЦ П(ПТ)О досліджено стан створення сучасного навчального середовища та впровадження ІКТ у ЗП(ПТ)О області. 95% педагогів підтвердили, що адміністрації ЗП(ПТ)О заохочують їх до використання ІКТ під час освітнього процесу. У закладах займаються питаннями розробки та впровадження засобів ІКТ 78% осіб. 67% педагогічних працівників розміщують авторські матеріали на Web-ресурсах, проте лише 17% із них мають власні Web-сайти. Дві третини педагогів не мають власних сторінок (блогів, сайтів) в мережі Інтернет. 56% педагогів використовують електронні засоби навчального призначення епізодично; 16% – систематично; 12% – розробляють та удосконалюють форми і методи роботи із учнями на основі цих засобів; 16% – не використовують за різних причин. Моніторинг дозволив проаналізувати, що заважає викладачам використовувати засоби ІКТ під час занять. Серед основних причин: відсутність можливості доступу до комп'ютерного класу на своїх уроках (7,8%); недостатньо електронного контенту та ресурсів (7,5%); 5,4% не мають достатніх навичок. Залюбки використовують засоби ІКТ 53 % респондентів. Заняття з використанням засобів ІКТ (комп'ютерів, сенсорних дошок, проекторів, мережі Інтернет тощо) подобаються 95,7 % опитаних учнів. З використанням таких засобів процес навчання став цікавішим, вважають 85,2% учнів, 63% - стали краще розуміти матеріал, 70,4% подобається сприймати запропоновані презентації, а 51,9% прагнуть самостійно робити презентації.

Опис заходів політики

Г.1.3 Заходи політики щодо вдосконалення навчання, викладання і навчальних методів у П(ПТ)О

Реалізовані заходи: За час після попереднього раунду Туринського процесу ведеться активна робота на рівні закладів освіти, органів влади та донорських організацій щодо удосконалення методів викладання і навчання в системі П(ПТ)О. У 2018-2019 р.р. у закладах П(ПТ)О відбувається створення інноваційного освітнього середовища, елементом якого є *упровадження сучасних педагогічних технологій та методів з акцентом на упровадження ІКТ* (електронні засоби навчального призначення, дистанційна форма навчання тощо). Зокрема, цей напрям був представлений на виставках «Інноватика в сучасній освіті - 2019», «Сучасні заклади освіти - 2018» (див. Г.1.4) й передбачає широке використання хмарних технологій (Web-додатків; електронних журналів і щоденників; онлайн-сервісів для навчального процесу, спілкування, тестування; системи дистанційного навчання, медіатека; сховища файлів, спільний доступ; відеоконференції тощо)[363].

Використання ІКТ у навчальному процесі спонукало розвиток і використання електронного і онлайн курсів як різних форматів єдиної високоякісної сучасної освіти (див. пункт Б.1.4.)[364]. Академією інноваційного розвитку освіти при ІМЗО було запровадження навчання педагогічних працівників із створення онлайн курсів «Методика розробки дистанційних курсів»[365]. Позитивний

---

[362] Сучасний стан фінансування професійно-технічної освіти в Україні. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України, 2019. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://feao.org.ua/products/proftehosvita/

[363] За даними ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (матеріали виставок «Інноватика в сучасній освіті - 2019», «Сучасні заклади освіти - 2018»).

[364] Під електронним курсом розуміється адаптований текст якісного підручника, що може містити мультимедійні матеріали: відеоприклади, відеозавдання, кольорові ілюстрації та ін.; гіпертекст: глосарії, підбірку зовнішніх посилань тощо.

[365] http://www.airo.com.ua/metodika-rozrobki-distantsiynih-kursiv/
http://www.airo.com.ua/distantsiyniy-kurs-google-classroom/

вплив також справило запровадження більш широкого доступу до електронних версій підручників на офіційних веб-сайтах МОН та ІМЗО[366]. Ці заходи в цілому відповідають державній політиці у сфері розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки[367].

Удосконалення методів викладання і навчання в системі П(ПТ)О на рівні закладу проявляється у формі більш активного застосування таких сучасних форм і методів навчання, як метод проектів; тренінги; кейс-технології; робота в групах; моделювання; технології розвивального навчання із спрямованістю на розвиток творчих, підприємницьких, ділових якостей. Інші сучасні методи викладання включають проблемне заняття, заняття-візуалізація, семінар-диспут, «мозковий штурм», метод проблемного викладу, метод портфоліо. Ураховуючи той факт, що нині значна увага в навчальному процесі приділяється самостійному навчанню здобувачів освіти, актуальною є проблема використання методу проектів[368].

Удосконаленню методів викладання і навчання в системі П(ПТ)О сприяли наступні **проекти донорських організацій**:

- *Сприяння розвитку професійної освіти в аграрних коледжах України* (Федеральне Міністерство продовольства та сільського господарства Німеччини (BMEL)/МТД).[369] Передбачено покращення методів та змістового наповнення П(ПТ)О в аграрних коледжах України, що орієнтуються на практичну діяльність (створення єдиної інформаційно-методичної платформи, контентом якої є розробка електронних посібників, підручників, відкритих онлайн-курсів, навчальних відеофільмів);
- *Ознайомлення України з досвідом Естонії на підтримку реформ професійної освіти в Україні* (Міністерство закордонних справ Естонської Республіки, INNOVE)[370]. Один з напрямів проекту - навчання та стажування керівників та вчителів в Естонії, проведення майстер-класів я із застосуванням *сучасної методики навчання*.

Важливим кроком для поліпшення *навчання на робочому місці* в системі П(ПТ)О стало ухвалення наказу МОН «Про впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників» (2017)[371], розпорядження КМУ«Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти»(2018)[372], а також «Плану заходів щодо реалізації концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» (2019)[373].

Впровадження елементів дуальної форми здобуття П(ПТ)О почалося у 2015 році як експеримент всеукраїнського рівня у 3-х закладах П(ПТ)О.

2015 рік – 3 заклади професійної (професійно-технічної) освіти, 3 робітничі професії, 97 учнів, 25 роботодавців;

2017 рік – 46 закладів, 54 робітничі професії, 3000 учнів, 300 роботодавців;

2018 рік – 198 закладів, 114 робітничих професій, близько 7000 учнів, 800 роботодавців;

2019 рік (план) – 254 заклади, 160 робітничих професій, 10 000 учнів, 1000 роботодавців.

---

[366] https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/ https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/pidruchniki/elektronni-pidruchniki

[367] «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» від 17 січня 2018 р. № 67-р.

[368] способу досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технології), що має завершитися реальним практичним результатом, оформленим певним способом.

[369] http://agrarausbildung-ukraine.net/projekt/?lang=uk

[370] https://www.innove.ee/en/international-cooperation/sharing-estonian-experience-support-ukrainian-vocational-education-reforms/

[371] від 23.06.2017 № 916

[372] від 19.09.2018 № 660-р.

[373] https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-realizaciyi-koncepciyi-pidgotovki-fahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti?fbclid=IwAR3djB1TgA3hYBt5q4gMQYWyM_Qda8F7aPW0zpY3FMRQKdlwSMq9mDZ4zH8

Розроблено проєкт Положення про дуальну форму здобуття П(ПТ)О, додатком до якого і є договір про здобуття П(ПТ)О за дуальною формою.

Найкращі практики: впровадження елементів дуальної форми навчання

Чернігівська область: В лютому 2019 році на підставі укладеної угоди між Чернігівським вищим професійним училищем побутового обслуговування та ТОВ «Сівертек» відбулось відкриття на підприємстві спеціально створеної та обладнаної сучасним швейним обладнанням дільниці на 15 робочих місць (вартість обладнання понад 1,5 млн. грн.). Чернігівське ТОВ «Сівертекс» – одне з провідних підприємств легкої та хімічної промисловості в Україні. Згідно з умовами угоди після теоретичної підготовки в училищі на дільниці буде організовано професійно-практичне навчання 30 учнів (за професіями кравців, швачок і конструкторів-технологів). Також були укладені угоди з учнями, які зобов'язалися після завершення навчання відпрацювати не менше 2 років на підприємстві. Підприємство зобов'язалось під час всього терміну навчання встановити учням додаткову стипендію в розмірі 1 тис. грн. щомісячно, виплачувати 50% заробітної плати при виготовлення корисної продукції під час навчання, придбати місячні проїздні квитки, забезпечити місцями в гуртожитку.

Волинська область: В рамках німецько-українського проекту «Партнерство у сфері професійно-технічної освіти України» з 1 вересня 2017 року здійснюється упровадження елементів дуальної форми навчання у ДНЗ «Ковельський центр професійно-технічної освіти» з професії «Електрогазозварник» (підприємство-замовник ТзОВ «Волинь-Кальвіс») та ДПТНЗ «Луцьке ВПУ» з професії «Верстатник широкого профілю» (підприємства-замовники ПрАТ «СКФ Україна» та СП ТОВ «Модерн-Експо»). Розроблені навчальні програми, укладені тристоронні договори (підприємство, заклад П(ПТ)О, здобувач освіти), запроваджено механізми стимулювання ефективної праці учнів та їх працевлаштування. Педагогічні працівники пройшли відповідне стажування в Німеччині та на базі відповідних навчально-практичних центрів. Іншим позитивним прикладом є співпраця Володимир-Волинського ВПУ та спільного українсько-польського підприємства ТОВ «Гербор-Холдинг» з професії «Оператор на автоматичних і напівавтоматичних лініях в деревообробленні», яка триває і дотепер. Результатом цієї роботи стало успішне працевлаштування випускників впродовж трьох останніх років: 2016 р. – 21 особа (100%); 2017 р. – 14 осіб (93,3%); 2018р.–12 осіб (100%), 2019 р.- 22 особи (100%). Загалом станом на 1 вересня 2019 році елементи дуальної форми навчання упроваджено в групах нового набору 9 закладів П(ПТ)О області із 11 професій.

Донецька область: З 1 вересня 2017 року ЗП(ПТ)О Донецької області долучилися до участі в експерименті з впровадження дуальної форми навчання. Краматорське вище професійне училище розпочало впровадження елементів дуального навчання з професії «Верстатник широкого профілю», ДПТНЗ «Краматорський центр професійно-технічної освіти» - з професії «Електрогазозварник», а Маріупольське вище металургійне професійне училище з професії «Слюсар-ремонтник; Стропальник; Оператор поста керування станом холодного прокату; Оператор поста керування станом гарячої прокатки». Між ЗП(ПТ)О та підприємствами-партнерами були укладені угоди, в яких визначено відповідальність сторін, оплата заробітної плати учням за випуск реальної продукції виробництва та суми надходження коштів на рахунок закладу П(ПТ)О. У вересні 2018 року до експерименту приєдналися 9 ЗП(ПТ)О з різних напрямків підготовки. З 2019 року ще п'ять ЗП(ПТ)О Донецької області ведуть перемови з підприємствами-замовниками кадрів і планують приєднатися до експерименту. Значну частину займають професії машинобудівного та гірничого профілю. Моніторинг якості професійної підготовки учнів за дуальною формою показав зростання якості навчання порівняно з традиційною на 10-12%.

Заплановані заходи. Планом заходів щодо реалізації концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти передбачено проведення у 2019-2023 рр заходів з метою інформування різних категорій населення про позитивний досвід підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, стажування педагогічних працівників закладів П(ПТ)О на підприємствах із застосуванням світового досвіду провадження дуальної форми здобуття освіти, що надасть змогу вдосконалити професійні навички та *запровадити нові методи викладання в освітній процес*.

Прогресивні зміни для України в цій сфері очікуються внаслідок запровадження протягом 2018-2020 рр проекту ЄС "EU4Skills: Кращі навички для сучасної України", а також іншої підтримки з боку донорських організацій *(див. пункт А.3.5)*.

З метою поліпшення навчання на робочому місці в системі П(ПТ)О та часткове розв'язання проблем, зазначених у *пункті Г.1.1*, до кінця 2019 року планується внесення змін *до Положення про професійне навчання працівників на виробництві*[374].

[374] затверджене наказом Мінсоцполітики та МОН від 26.03.2001 № 127/151 щодо спрощення порядку навчання працівників на виробництві.

Ухвалення Положення про дуальну форму здобуття П(ПТ)О, та її послідовне впровадження дозволить забезпечити взаємоузгодження положень нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері П(ПТ)О, праці, фіскального регулювання та сформує підґрунтя ефективного взаємодії та встановлення відповідальності за результати навчання здобувачів П(ПТ)О у закладі П(ПТ)О та роботодавця; підвищить рівень професійної майстерності викладачів закладівП(ПТ)О; підвищить мотивацію розвитку співпраці з підприємствами; підвищить престижність П(ПТ)О, забезпечить відповідність компетентностей випускників закладів П(ПТ)О потребам ринку праці, конкретного роботодавця та розвитку економіки.

Г.1.4 Поліпшення навчального та навчаючого середовища

Впродовж 2016-2019 років за бюджетні кошти відбулось створення навчально-практичних центрів (НПЦ) з наступних професій для підготовки кваліфікованих робітників:

- у 2016 році «Швачка. Кравець. Закрійник» – 14 НПЦ, «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва» – 2 НПЦ, «Монтажник санітарно-технічних систем та устаткування» – 9 НПЦ;
- у 2017 році «Швачка. Кравець. Закрійник» – 13 НПЦ, «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва» – 2 НПЦ, «Монтажник санітарно-технічних систем та устаткування» – 10 НПЦ
- у 2018 році «Токар. Верстатник широкого профілю. Фрезерувальник. Шліфувальник. Свердлувальник» – 9 НПЦ, «Електрозварник ручного зварювання. Електрозварник на автоматичних та напівавтоматичних машинах. Зварник» – 25 НПЦ, «Електромонтажник з ремонту та обслуговування електроустаткування. Електромонтер з освітлення та освітлювальних мереж. Електромонтажник силових мереж та електроустаткування» – 15 НПЦ, «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва» – 1 НПЦ.
- У 2019 р. – заплановано створення ще 45 НПЦ, а саме: «Токар. Верстатник широкого профілю. Фрезерувальник. Шліфувальник. Свердлувальник» – 2 НПЦ, «Електромонтажник з ремонту та обслуговування електроустаткування. Електромонтер з освітлення та освітлювальних мереж. Електромонтажник силових мереж та електроустаткування» – 10 НПЦ, «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва» – 2 НПЦ, «Монтажник систем утеплення будівель» – 4 НПЦ, «Верстатник деревообробних верстатів» – 5 НПЦ, «Слюсар–ремонтник. Слюсар механоскладальних робіт. Слюсар-інструментальник. Слюсар з ремонту дорожньо-будівельних машин та тракторів. Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів. Слюсар з ремонту сільськогосподарських машин та устаткування» – 22 НПЦ.

З 2016 року на базі закладів П(ПТ)О утворено 26 НПЦ із залученням інвестицій соціальних партнерів (ТзОВ «Снєжка-Україна» – 11, ТОВ «Геберіт Інтернешл Сейз АГ» – 6, ТОВ «ФОМАЛЬГАУТ-ПОЛІМІН» – 4, ТДВ «Сініат» – 2, по одному ТОВ «Кнауф Гіпс Київ», ТМ «Відарон», ТМ «Тріора»).

У 2018-2019 р.р. у закладах П(ПТ)О триває процес створення інноваційного освітнього середовища, яке передбачає модернізацію матеріальної бази, удосконалення професійної компетентності педагогів, упровадження сучасних педагогічних технологій. Характерним є упровадження ІКТ за наступними напрямами[375]:

– використання хмарних технологій: Web-додатків; електронних журналів і щоденників; онлайн-сервісів для навчального процесу, спілкування, тестування; системи дистанційного навчання, медіатека; сховища файлів, спільний доступ; відеоконференції; електронна пошта з доменом закладу освіти;

– конструктор для розроблення інтерактивних завдань LearningApps;

– сервіси для створення та розміщення презентацій: Empress, Google Docs, Prezi, ZohoShow, SlideShare, VCASMO, Knoodle;

[375] За даними ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (матеріали виставок «Інноватика в сучасній освіті - 2019», «Сучасні заклади освіти - 2018»).

– використання комп'ютерного тестування «Майстер-Тест» (master-test);

– створення електронних підручників.

Значну увагу було надано розробці електронних навчальних посібників, що є навчальною літературою нового покоління. Зокрема, за період після попереднього раунду Туринського процесу кількість електронних засобів навчального призначення для формування інформаційного навчальне середовище закладів П(ПТ)О зросла до 75 (за такими напрямками, як металообробка, машинобудування та приладобудування; видобувна промисловість; агропромисловий комплекс; будівництво; транспорт та зв'язок; торгівля та сфера послуг; інформаційні технології).

Найкращі практики: створення електронних підручників

Закарпатська область: Між Інститутом професійно-технічної освіти НАПН України та Навчально-методичним центром П(ПТ)О Закарпатської області укладена угода про співробітництво та впровадження результатів роботи «Проектування інформаційно-аналітичного середовища ЗП(ПТ)О». Так, протягом 2015-2017 рр. створено два електронні підручника «Товарознавство непродовольчих товарів» з професії продавець непродовольчих товарів (кваліфікація 3, 4 розряди) та «Основи радіоелектроніки» з професії регулювальник радіоелектронної апаратури та приладів (кваліфікація 3 розряд), що схвалені до використання у ЗП(ПТ)О України відповідними Науково-методичними комісіями. У 2018/2019 навчальному році розроблено електронні підручники «Основи санітарії і гігієни у сфері послуг» з професій перукар (перукар-модельєр), манікюрник, педикюрник та «Технологія виготовлення чоловічих штанів» з професій швачка, кравець. Пакет документів надіслано на розгляд комісії Науково-методичної ради з питань освіти МОН України.

Нові стандарти освіти ґрунтуються, зокрема, на «Рекомендаціях Європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя», однією із яких є інформаційно-цифрова компетентність (див пункт Б.1.4). Вона передбачає застосування ІКТ для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Наразі у 80% закладів П(ПТ)О встановлено мультимедійні комплекси, що застосовуються під час вивчення як загальноосвітніх предметів, так і предметів професійно-теоретичної підготовки. У 88 % гуртожитках закладів П(ПТ)О створено учнівські робочі місця з підключенням до мережі Інтернет. Офіційні веб-сайти функціонують у 98% закладів П(ПТ)О.

Найкращі практики: модернізація матеріально-технічної бази та оновлення змісту професійної підготовки

Харківська область: у рамках співпраці з іноземними соціальними партнерами наприкінці 2017 року був підписаний тристоронній договір про співробітництво між ДНЗ «Регіональний центр професійної освіти будівельних технологій Харківської області», Фондом ім. Ебергарда Щьока, Департамент науки і освіти Харківської ОДА. Договір базується на меморандумі до «Пілотного проекту у галузі професійно-технічної освіти з метою модернізації та адаптації визначених професій» (2014 р.). Проект розрахований на 3 роки й спрямований на залучення німецьких інвестицій для модернізації матеріально-технічної бази та оновлення змісту професійної підготовки. В рамках реалізації проекту станом на 01.06.2019: (1) погоджений робочий навчальний план для первинної професійної підготовки за професіями «Маляр. Реставратор художньо-декоративних фарбувань»; (2) розроблений зміст навчальних програм з предметів, який відповідає вимогам СП(ПТ)О за професіями та регіонального ринку праці; (3) педагогічні працівники закладу пройшли навчання за німецькими технологіями в м. Львів; (4) завершені роботи з підготовки двох навчальних кабінетів спецтехнології, двох навчально-виробничих майстерень, які забезпечені сучасними будівельними матеріалами й інструментами ТМ CAPAROL; (5) сформована група здобувачів освіти у складі 28 осіб, які розпочали навчання за професією з вересня 2018 року за професіями «Маляр. Реставратор художньо-декоративних фарбувань».

Полтавська область: У 2018 році за розпорядженням Полтавської обласної ради було придбано обладнання для оснащення ЗП(ПТ)О області засобами навчання «Інноваційні кабінети природничо-математичної, загальнотехнічної, професійно-теоретичної і професійно-практичної підготовки» та «Навчальні кабінети з інтерактивними засобами навчання STEM». Обладнання отримали: Вище професійне училище №7 м. Кременчука Полтавської області, Державний навчальний заклад «Полтавський центр професійно-технічної освіти», Регіональний центр професійно-технічної освіти № 1 м. Кременчука, Державний навчальний заклад «Гадяцьке вище професійне аграрне училище», Державний навчальний заклад «Решетилівський професійний аграрний ліцей імені І.Г.Боровенського». Для впровадження STEM-освіти у ВПУ №7 м. Кременчука створено лабораторію, що обладнана цифровим вимірювальним комп'ютерним комплексом EINSTEIN та лабораторією MultiLab з інструкціями до виконання лабораторних робіт з фізики, хімії та біології.

Вінницька область: Згідно з розпорядженням КМУ від 23 травня 2018 року №372-р «Про інвестиційні програми і проекти регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися у 2018 році за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку», для реалізації проекту «Новітня сільськогосподарська техніка – складова забезпечення ринку праці висококваліфікованими робітниками, підготовленими Комаргородським вищим професійним училищем с.Комаргород Томашпільського району» отримано 2800 тис.грн., за що придбано сільськогосподарську техніку.

Львівська область. Назва інноваційного проекту: Створення Навчально-практичного центру зварювання. Період впровадження: З 2018 року. Залучені учасники: ДПТНЗ «Міжрегіональне вище професійне училище автомобільного транспорту та будівництва м. Львова», Освітній центр Баварської економіки (bbw), ТОВ Спільне українсько-німецьке підприємство «Електронтранс». Опис проекту: З жовтня 2016 року заклад професійної освіти бере участь у Німецько-українському проекті «Партнерство у сфері професійно-технічної освіти», що був спрямований на покращення співпраці підприємств та ЗП(ПТ)О, упровадження дуальної системи професійного навчання, оновлення змісту професійної підготовки робітників з професії «Електрозварник ручного зварювання», розширення можливостей для працевлаштування молоді на регіональному ринку праці та зменшення кількості мотиваційних чинників для міграції молодих фахівців. Було організовано 3 робочих поїздки до Німеччини; проведено понад 35 практичних семінарів, тренінгів за участю німецьких та вітчизняних референтів, педагогів училища та представників підприємств – соціальних партнерів; організовано майстер-клас німецьких фахівців з ручного електрозварювання для майстрів виробничого навчання училища; налагоджено якісно нову співпрацю з ТОВ Спільне українсько-німецьке підприємство «Електронтранс», що дозволило впровадити елементи дуальної освіти. Набутий у проекті досвід було застосовано при створенні Навчально-практичного центру зварювання. Ефекти від впровадження: Оновлення змісту освіти та технологій навчання, орієнтація навчальних програм на реалізацію компетентнісного підходу.

Чернівецька область. З метою впровадження в освітній процес новітніх виробничих технологій із застосуванням сучасного обладнання упродовж 2016-2019 років на базі ЗП(ПТ)О області створено 5 НПЦ. Протягом 2017 року за кошти державного та обласного бюджетів відбулося відкриття НПЦ з професії «Монтажник санітарно-технічних систем і устаткування»на базі ДПТНЗ «Чернівецький професійний ліцей залізничного транспорту» та навчально-практичного центру сучасних швейних технологій та дизайну з професій «Швачка, кравець, закрійник» у Вищому професійному училищі № 3 м.Чернівці. У 2018 році за кошти державного бюджету створено НПЦ зварювальних технологій на базі ДПТНЗ «Чернівецький професійний ліцей автомобільного сервісу». На виконання наказу МОН України від 26.02.2019 № 266 створено НПЦ з професій «Електромонтажник з освітлення та освітлювальних мереж» та «Слюсар ремонтник» на базі Чернівецького вищого професійного ліцею радіоелектроніки та Глибоцького професійного ліцею. Навчання на новітньому обладнанні дає можливість здобувачам конкурувати зі слухачами партнерських навчальних закладів.

Рівненська область: У системі П(ПТ)О Рівненської області створено та імплементовано модель сучасного освітнього закладу, в яку покладено кращі практики, отримані у результаті участі у Міжнародних грантових проектах. У закладах освіти осучаснено зміст професійної підготовки завдяки: модернізації матеріально-технічної бази навчальних майстерень, створенню 14 сучасних НПЦ за затребуваними на ринку праці області професіями; створенню електронних засобів навчального призначення з 5 професій, які отримали гриф МОН України; вдосконалення методики викладання галузевої економіки в закладах освіти через проведення навчальних тренінгів з викладачами та розроблення збірника методичних рекомендацій з розвитку підприємництва.

Івано-Франківська область: На базі Вищого професійного училища № 7 м. Калуша Івано-Франківської області функціонують 5 НПЦ. За бюджетні кошти створено 2 НПЦ: (1) у 2016 році - «Кулінарних професій» та (2) у 2018 році - «Електрозварник ручного зварювання. Електрозварник на автоматичних і напівавтоматичних зварювальних машинах. Зварник». Додатково, за кошти соціальних партнерів створено ще 3 НПЦ: РНПЦ «Cerezit» ТзОВ «Хенкель Баутехнік (Україна)»; РНПБЦ «Кнауф» ТзОВ «Кнауф Гіпс Київ»; НПЦ «Sniezka» ТзОВ «Снєжка Україна». Створені НПЦ здійснюють підготовку учнів і перепідготовку незайнятого населення за новітніми програмами та технологіями. Напрямками спільної діяльності є оновлення матеріально технічної бази; участь в розробці стандартів; забезпечення підручниками; консультаційна робота; проведення семінарів, майстер-класів і конференцій; використання виробничих технологій, матеріалів та інструментів.

***Заплановані заходи**:* Додатково, для вирішення окресленої у пункті Г.1.2 проблеми щодо дефіциту підручників професійного навчання протягом 2019 – 2020 року передбачено видання за кошти державного бюджету 15 найменувань сучасної навчальної літератури для закладів П(ПТ)О, які отримали гриф «Рекомендовано МОН України», загальним накладом понад 200 тис. примірників, що сприятиме покращенню навчально-виховного процесу у закладах П(ПТ)О.

В рамках проекту ЄС "EU4Skills: Кращі навички для сучасної України" у 2020- 2021 роках передбачено створення центрів досконалості, оновлення змісту освіти, навчання педагогічних працівників, розробка нових професійних, освітніх стандартів, стандартів оцінювання кваліфікацій (загальна сума проекту – 58,0 млн євро)[376]. Також на модернізацію інформаційно-комунікаційних технологій позитивно вплине подальше впровадження заходів, передбачених «Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки»[377].

Г.2 Викладачі та інструктори

Визначення проблематики

Г.2.1 Викладацький та інструкторський склад в системі П(ПТ)О

Склад педагогічних працівників. Станом на 1 вересня 2018 року кількість педагогічних працівників становила 33,9 тис. осіб, з них 2% – старші майстри; 41,7% – майстри виробничого навчання; 36,3% – викладачі (зокрема, 20,8% – із загальноосвітніх дисциплін та 15,5% – з професійної (професійно-технічної) підготовки). Решта – це адміністративний персонал, вихователі, практичні психологи, соціальні педагоги та інші категорії.

Частка жінок – 62,9% (зокрема, серед старших майстрів та майстрів виробничого навчання – 55,2%; серед викладачів – 69,4%). *Таким чином, гендерний дисбаланс (в бік жіночої статті) є більш характерним для викладачів*. Склад педагогічних працівників системи П(ПТ)О докладно представлено у таблиці 5.

Переважна більшість майстрів виробничого навчання (90,3%) *мають вищу освіту*. Ці показники для викладачів становлять – 99,7% (з вищою світою) та 73,7% (з вищою педагогічною освітою) відповідно.

Більшість педагогічних працівників мають *значний досвід роботи й працюють в системі П(ПТ)О більше десяти років*. Зокрема, частка тих, хто має стаж до 5 років -16,8%; 6-10 років -16,7%; 11-20 років – 25,9%; 21-30 років - 21,1%; понад 30 років -19,4%. *Водночас, частка осіб з невеликим стажем роботи (до 5 років) серед майстрів є більшою (20,6%), ніж серед викладачів (13,7%)*. Це частково пояснюється більш високою плинністю кадрів серед майстрів, зумовленою низьким рівнем зарплати та соціального захисту (відсутні пільги та соціальні гарантії на лікування, оздоровлення).

Підвищення кваліфікації впродовж навчального року проходили 25,1% педагогічних працівників (зокрема, 24,8% - серед майстрів та 29,6% серед вчителів). Близько 26% педагогічних працівників мають робітничу кваліфікацію з двох і більше професій[378].

---

[376] http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU18097.html
[377] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80
[378] Відповідно до адміністративних даних МОН.

Таблиця 5

Якісний склад педагогічних працівників ЗП(ПТ)О (МОН), станом на 01.09.2018

Категорія педагогічних працівників			Педагогічні працівники (всього)	у тому числі						
				адмін. персонал	старші майстри	майстри виробничого навчання	викладачі			інші педагогічні працівники*
							всього	із загально-освітніх дисциплін	з професійної (професійно-технічної) підготовки	
Кількість		за штатним розписом	39013	3200,5	714	17202	13703	7551,1	6151,55	4194.3
		фактично	33908	3018	678	14136	12319	7057	5262	3757
		у тому числі жінок	21329	2013	292	7879	8545	5354	3191	2600
		вакансії	3547,3	160	29	2219	833,25	301,02	532,23	306
Вік		до 30 років	4586	102	20	2292	1566	1101	465	606
		31-40 років	7758	569	102	3101	3097	1931	1166	889
		41-50 років	7584	848	177	2862	2860	1582	1278	837
		51-55 років	4575	445	120	1981	1538	784	754	491
		56-60 років	4370	480	122	1928	1424	716	708	416
		Старше 60 років	5035	574	137	1972	1834	943	891	518
мають вищу освіту	I-II рівень ак.	Всього	7484	159	155	5808	662	342	320	700
		у тому числі педагогічну освіту	2474	96	58	1588	421	299	122	311
	III-IV рівень ак.	Всього	24877	2858	509	6966	11623	6694	4929	2921
		у тому числі педагогічну освіту	16017	2030	210	2819	8652	6303	2349	2306
Не мають вищої освіти			1547	1	14	1362	34	21	13	136
З них навчаються у ВНЗ			627	4	8	494	70	43	27	51
Стаж роботи		1-5 років	5707	236	52	2909	1683	1043	640	827
		6-10 років	5658	280	82	2666	2002	1169	833	628
		11-20 років	8799	778	203	3591	3329	1831	1498	898
		21-30 років	7152	807	159	2738	2723	1499	1224	725
		Понад 30 років	6592	917	182	2232	2582	1515	1067	679
Підвищення кваліфікації			8502	666	136	3511	3645	2105	1540	544

**до складу «інші педагогічні працівники» входять вихователі, практичні психологи, соціальні педагоги, керівники фізвиховання, інші категорії*

Джерело: МОН України

Протягом трьох останніх років *загальна кількість педагогічних працівників зменшилась на 14,1%* (див. таблицю 6). Не заповненими були понад 3,5 тис. вакансій (9,1% від штатного розпису). При цьому найбільше бракує майстрів виробничого навчання (12,9% від штатного розпису) з огляду на більш низьку заробітну плату у ЗП(ПТ)О, ніж на виробництві. Ключовими факторами

скорочення чисельності педагогічних кадрів є зменшення загального контингенту учнів П(ПТ)О, зменшення кількості закладів внаслідок оптимізації мережі закладів П(ПТ)О, низька заробітна плата та низький соціальний захист цієї категорії працівників. Порівняно низька оплата праці педагогічних працівників сектора П(ПТ)О робить їхню професію менш престижною.

Таблиця 6

Кількість педагогічних працівників у ЗП(ПТ)О (МОН), осіб

	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Загальна кількість педагогічних працівників	43316	39472	37892	37483	33908

Відповідно до Закону України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017 (стаття 54) педагогічні працівники підлягають атестації, за результатами якої визначається відповідність їх займаній посаді, рівень кваліфікації, присвоюються кваліфікаційні категорії та педагогічні звання. Періодичність обов'язкової атестації та порядок її проведення встановлено Типовим положення про атестацію педагогічних працівників, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010 № 930[379].

Порядок підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 30.04.2014 № 535[380].

Атестація проводиться атестаційною комісією, яка аналізує: (1) рівень фахової підготовки й педагогічної майстерності педагога (включаючи ерудицію, роботу над самовдосконаленням, самоосвіту); (2) якість підготовки до уроків; (3) якість викладання навчального матеріалу[381]; (4) принципи, методи й засоби навчання й виховання; (5) систему перевірки й оцінювання навчальних досягнень учнів; (6) рівень навчальних досягнень і вихованості учнів. (7) етику ведення уроків, гуманізація навчально-виховного процесу; (8) виховну робота з учнями; (9) рівень застосування ІКТ у викладанні.

Етапи кар'єрного росту викладачів: кваліфікаційні категорії «спеціаліст», «спеціаліст другої категорії», «спеціаліст першої категорії», «спеціаліст вищої категорії»; педагогічні звання «старший викладач», «викладач-методист».

Етапи кар'єрного росту майстрів виробничого навчання: за результатами атестації можуть отримати підвищений тарифний розряд та педагогічні звання «майстер виробничого навчання другої категорії», «майстер виробничого навчання першої категорії».

Можливість отримання кваліфікаційної категорії більш високого рівня відкриває можливість для подальшої кар'єри. Атестація педагогічних працівників безпосередньо пов'язана з оплатою праці.

В цілому, через наведені вище причини професія педагога залишається непривабливою для молоді. Наслідком чого є відкриті вакансії, тенденції щодо старіння педагогічних кадрів, їх низька професійна мобільність та мотивація до засвоєння новітніх педагогічних і виробничих технологій. Невмотивованими до переходу на роботу в П(ПТ)О є й фахівці з виробництва через низьку заробітну плату в секторі П(ПТ)О.

Г.2.2 Входження в професію викладача в системі П(ПТ)О

Відповідно до ЗУ «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (1998) педагогічною діяльністю у закладах ПОН можуть займатися особи, які мають відповідну професійну освіту та професійно-педагогічну підготовку, моральні якості і фізичний стан, яких дає змогу виконувати обов'язки педагогічного працівника. Іншими нормативними актами в цій сфері є ЗУ «Про освіту», «Про

[379] https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1255-10
[380] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0840-14
[381] науковість, доступність, використання виховних можливостей, розвиток учнів, реалізація внутрішньо предметних і між предметних зв'язків, зв'язок із практикою, опора на життєвий досвід тощо.

професійний розвиток працівників», постанова КМУ «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» (2015)[382].

Вимоги до педагогічного працівника визначаються кваліфікаційною характеристикою, що затверджується Мінсоцполітики за поданням МОН[383].

Вимоги до викладачів: Для того, щоб стати викладачем ЗП(ПТ)О необхідно мати повну вищу педагогічну освіту (магістр, спеціаліст) зі спеціальності «Професійна освіта» або іншу повну вищу освіту та психолого-педагогічну підготовку (без вимог до стажу роботи). Він повинен знати: методику організації навчально-виховного та навчально-виробничого процесів, основи педагогіки, психології та вікової фізіології, правила внутрішнього трудового розпорядку та вимоги правил з охорони праці та пожежної безпеки.

Вимоги до майстрів: Майстру виробничого навчання ЗП(ПТ)О достатньо мати середню спеціальну або вищу освіту за фахом, рівень робітничої кваліфікації повинен бути не нижче встановленого навчальним планом для випускника ЗП(ПТ)О з відповідної професії.

Педагогічні працівники приймаються на роботу керівником закладу П(ПТ)О шляхом укладення трудового договору, в тому числі за контрактом. Вони зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру; забезпечувати умови для засвоєння учнями навчальних програм, сприяти розвиткові їх здібностей, додержуватися педагогічної етики.

Цих вимог та процедур достатньо для того, щоб стати викладачем у ЗП(ПТ)О, водночас недостатньо для забезпечення очікуваних результатів. На практиці існує низка проблем. У педагогічних працівників, у яких бракує практичного досвіду роботи при прийомі на роботу, не вистачає знань з методики, педагогіки, психології та частково фахової освіти. У педагогічних працівників, які пройшли відповідну психолого-педагогічну підготовку, бракує спеціальних знань.

Інструкторами на підприємстві призначають кваліфікованих працівників високої кваліфікації, які не завжди мають необхідну педагогічну підготовку.

Г.2.3 Статус зайнятості викладачів П(ПТ)О

Більшість викладачів ЗП(ПТ)О здійснюють педагогічну діяльність на основі повної зайнятості (близько 90-95%). Вони можуть поєднувати викладацьку діяльність з громадською або державною службою, з роботою за контрактом, а також працювати за сумісництвом та суміщенням посад. Зокрема, на практиці, ***через низьку оплату праці, є викладачі, які обіймають декілька посад одночасно в одному закладі освіти, а також працюють за сумісництвом в іншому.***

Згідно з даними фокус-груп, проведених МОН у травні-червні 2019 року за участю Департаментів освіти і науки обласних державних адміністрацій, переважна ***більшість педагогів працюють на умовах безстрокового трудового договору*** (близько 75%), решта - на контрактній основі (25%).

Існує проблема працевлаштування молодих педагогів, які щойно закінчили заклади ЗВО, через значну частку робочих місць, яку обіймають особи пенсійного віку (див. пункт Г.2.1).

У ЗП(ПТО проблемою є укомплектування штату майстрами виробничого навчання. Причина – низький рівень оплати праці. На виробництві ж оплата праці в рази вища. Крім того, працівник підприємства не веде такого великого об’єму документації.

Слід зазначити, що в статистичній звітності централізований збір інформації щодо статусу працевлаштування на національному чи регіональному рівні не здійснюється (лише на рівні закладів).

---

[382] від 30.12.2015 №1187
[383] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5460-17?find=1&text=%EF%E5%E4%E0%E3%EE%E3#w11

Г.2.4 Кваліфікація викладачів і інструкторів у системі П(ПТ)О

Рівень кваліфікації педагогічних працівників визначають атестаційні комісії I, II, III рівнів, які працюють відповідно до Типового положення про атестацію педагогічних працівників України (2010)[384]. Атестації педагогів обов'язково передує система підвищення кваліфікації.

Викладачі та майстри виробничого навчання ***підвищують кваліфікацію на регулярній основі не рідше одного разу на п'ять років*** і вона є обов'язковою для всіх педагогічних працівників ЗП(ПТ)О. Зміст навчання спрямований на удосконалення професійної компетентності педагогічних працівників, відповідає дидактичним принципам навчання. Під час проведення курсів реалізовано формування методологічної та теоретичної компетентності, поглиблення соціально-гуманітарних і психолого-педагогічних знань, формування вмінь використання новітніх освітніх методів та ІКТ.

Відповідно до ЗУ «Про освіту» (2017) педагогічні працівники можуть підвищувати кваліфікацію за різними формами, видами та у різних суб'єктів підвищення кваліфікації. Педагогічний працівник обирає конкретні форми, види та суб'єктів підвищення кваліфікації з урахуванням самооцінки своїх компетентностей і професійних потреб.

Відповідно до *Порядку підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів (2014)*[385], педагогічні працівники проходять курси підвищення кваліфікації у закладах післядипломної освіти, ВНЗ, навчально-методичних (науково-методичних) центрах (кабінетах) П(ПТ)О, на підприємствах, в організаціях, а також на базі ЗП(ПТ)О на засадах вільного вибору форм навчання, програм і навчальних закладів. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників здійснюється за такими видами: довгострокове підвищення кваліфікації (від 72 до 216 навчальних годин)[386]; короткострокове підвищення кваліфікації (до 72 годин)[387]; стажування.

Зокрема, майстри виробничого навчання можуть проходити ***стажування на робочих місцях підприємств для підвищення або підтвердження робочого розряду з професії***. За підсумками видаються довідки про стажування або свідоцтва про присвоєння (підвищення) робітничої кваліфікації. Навчання відбувається на основі двосторонніх угод між закладами освіти та підприємствами. *Водночас, наразі* ***проблемними залишаються питання підготовки майстрів виробничого навчання, організації та проходження стажування майстрами на підприємствах з метою оволодіння новітніми виробничими технологіями.*** Частково ця проблема вирішується шляхом проходження стажування на базі навчально-практичних центрів.

Також проблемою є недостатнє фінансування підвищення кваліфікації педпрацівників.

Матеріальними стимулами неперервного професійного розвитку є підвищення заробітної плати за наслідками атестації педагогів. ***Проте невелика різниця в оплаті праці між категоріями педагогічних працівників не сприяє посиленню мотивації до підвищення кваліфікації та категорії***[388].

Протягом 2018-2019 н.р. підвищили кваліфікацію 8502 педагогічних працівника (або 25,1% від загальної кількості), з них 3647 старших майстрів та майстрів виробничого навчання (або 24,6% від загальної кількості майстрів), 3645 викладачів (або 29,6% від загальної кількості викладачів).

Що стосується недержавного сектору в системі П(ПТ)О - інструктори на виробництві не проходять психолого-педагогічну підготовку на регулярній основі, натомість вони навчаються за програмами підвищення кваліфікації та стажування за фахом на підприємстві. Ці програми включають теоретичні курси та безпосередньо НРМ.

---

[384] затвердженого наказом МОН України від 06.10.2010 №930

[385] затвердженого Наказом МОН України від 30.04.2014р. № 535

[386] Підвищення кваліфікації педагогічних працівників завершується видачею відповідного документа. Підсумковий контроль за результатами довгострокового підвищення кваліфікації здійснюється на підставі оцінки рівня професійних компетентностей педагогічних працівників, набутих під час підвищення кваліфікації за відповідними навчальними планами та програмами.

[387] семінари, майстер-класи, семінари-практикуми, семінари-тренінги, авторські школи, тренінги, вебінари, «круглі столи» тощо

[388] ЄФТ (Європейський фонд освіти), Туринський процес 2016-17, ЄФТ, Турин, 2016. Доступно на сайті:www.etf.europa.eu/web.nsf/pages/Torino_Process_2016-17

Г.2.5 Залучення та утримання викладачів та інструкторів у системі П(ПТ)О

З часу останнього раунду ТП суттєвих змін щодо умов працевлаштування педагогічних працівників, мінімальних кваліфікаційних вимог для роботи в цій професії або змін в структурі кар'єрного росту викладачів та майстрів не відбулося.

Зміни переважно стосувались умов оплати праці, що наразі є дуже актуальним (див пункти Г.2.1 і Г.2.3). Зокрема, з метою підвищення престижності праці педагогічних працівників було встановлено надбавку 30% від посадового окладу з 1 вересня 2018 року[389].

Також у квітні 2019 року були внесені зміни до постанови КМУ "Про затвердження Порядку надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої практики"(1999)[390] щодо заохочення майстрів виробничого навчання. Зокрема, відтепер 15% коштів може бути спрямовано на преміювання майстрів виробничого навчання, педагогів професійного навчання за безпосередню підготовку учнів, якісну організацію та виконання освітніх програм з виробничого навчання на підприємстві і виробничої практики відповідно до особистого внеску в загальні результати роботи[391].

Крім того, для часткового вирішення проблеми нестачі кадрів застосовується практика залучення необхідних професіоналів для роботи на неповну зайнятість.

Водночас, *брак педагогічних працівників залишається проблемою.* Станом на 01.09.2018 не заповненими були 3547 вакансій педагогічних працівників (9,1% від штатного розпису). При цьому найбільше бракує майстрів виробничого навчання та старших майстрів (12,5% від штатного розпису) з огляду на більш низьку заробітну плату у ЗП(ПТ)О, ніж на виробництві. Нестача викладачів складає 6,1% від загальної потреби.

Г.2.6 Управління, мотивація та підтримка професійного розвитку

Реалізовані заходи. Реформування кадрового забезпечення системи П(ПТ)О залишається одним з напрямів державної кадрової політики України. Її пріоритетами є стимулювання якісної педагогічної праці; поліпшення житлових умов, забезпечення сільських педагогів безоплатним житлом з опаленням і освітленням, підвезенням до м'ясця роботи тощо[392]; створення умов для повноцінного відтворення працездатності педагогічних працівників (відпочинок у відомчих санаторіях)[393].

Одним з важливих кроків в цій сфері після останнього раунду ТП стало ухвалення ЗУ «Про освіту» (2017). Відповідно до Закону професійний розвиток педагогічних працівників передбачає ***постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання***. Заклади освіти, в яких працюють педагогічні працівники, сприяють їхньому професійному розвитку та підвищенню кваліфікації.

Для педагогічних працівників створена ***можливість проходження обов'язкових курсів підвищення кваліфікації (1 раз на 5 років), які фінансуються за рахунок держави***. Новий механізм підвищення кваліфікації передбачає, що кошти на ці цілі отримує ЗП(ПТ)О, який розподіляє їх за рішенням педагогічної ради закладу. Крім того, підвищення кваліфікації може фінансуватися засновником закладу освіти, самим педагогічним працівником, а також іншими фізичними та юридичними особами. Але наразі підвищення кваліфікації здійснюється за старим алгоритмом.

---

[389] Відповідно до постанови КМУ від 23 березня 2011 року №373 «Про встановлення надбавки педагогічним працівникам закладів дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), вищої освіти, інших установ і закладів незалежно від їх підпорядкування» зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 11.01.2018 №23.
[390] від 7 червня 1999 р. № 992
[391] Відповідно до постанови КМУ від 3 квітня 2019 р. № 281 (пункт 18).
[392] затверджене наказом Мінсоцполітики, МОН, МОЗ України від 13.09.2006 № 341/651/619/769 «Про затвердження Порядку забезпечення працівників бюджетних установ (закладів) безплатним користуванням житлом з опаленням».– Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1193-06
[393] в тому числі через збереження і розвиток мережі санаторіїв-профілакторіїв обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Підвищення кваліфікації здійснюється ***за різними видами*** (навчання за освітньою програмою, стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, конференціях, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо) та ***у різних формах*** (інституційна, дуальна, на робочому місці (на виробництві). Гарним прикладом є започаткування у декількох регіонах школи розвитку ІТ-компетентності – освітній проект, що передбачає навчання педагогічних працівників ЗП(ПТ)О використанню сучасних ІТ-ресурсів[394]. Додаткові можливості для професійного розвитку педагогів в умовах цифрової трансформації наведені у пункті Б.1.4.

Водночас, *можливості професійного розвитку для підвищення професійної майстерності викладачів на виробництві (наприклад, відвідування виробництва викладачами, стажування, робота на виробництві, співпраця з виробничими наставниками в компаніях) є наразі обмеженими* (див. пункт Г.2.4).

Стимули для професійного розвитку: За результатами атестації педагогічним працівникам, які досягли високих показників у роботі, присвоюються педагогічні звання й передбачається підвищення ставок та окладів оплати праці[395].

Новацією останніх років стало поступове запровадження *добровільної сертифікації педагогічного працівника*, яка відбувається на добровільних засадах виключно за його ініціативою[396]. За результатами успішного проходження сертифікації педагогічному працівнику видається сертифікат, який є дійсним упродовж трьох років. Успішне проходження сертифікації зараховується як проходження атестації педагогічним працівником і йому встановлюється надбавка в розмірі 20%. Це і є додатковим стимулом для професійного розвитку. Цей механізм діє поки тільки для педагогічних працівників ЗСО.

Крім того, існують ***можливості для кар'єрного росту викладачів*** (етапи росту наведені у пункті Г.2.1).

Планові заходи. Однією з цілей Концепції реалізації державної політики у сфері П(ПТ)О «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року є запровадження мотиваційних механізмів стимулювання професійної діяльності та розвитку педагогічних працівників.

На першому етапі реалізації стратегії (2019—2021 роки) передбачається:

- удосконалити систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників у сфері П(ПТ)О із залученням до освітнього процесу висококваліфікованих працівників виробництва та сфери послуг;
- започаткувати сертифікацію педагогічних працівників у сфері П(ПТ)О.

Краща освітня практика: запровадження системного підходу до професійного розвитку педагогів ЗП(ПТ)О

Хмельницька область: Науково-методичний центр П(ПТ)О та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (надалі Центр) – це інноваційний науково-педагогічний комплекс П(ПТ)О регіонального рівня, який створив умови для неперервного професійного зростання педагогічного персоналу, підвищення рівня його готовності до впровадження інноваційного змісту, технологій, дидактичного забезпечення, зміцнення іміджу професійної освіти. З часу останнього раунду ТП розроблено нові професійно-педагогічні профілі керівників та педагогічних працівників ЗП(ПТ)О, що дало змогу на основі діагностування освітніх потреб педагогів запровадити різні моделі та техніки професійного розвитку педагогічного персоналу. Він є платформою для обміну досвідом педагогів, узагальнення та впровадження інноваційної педагогічної практики в системі П(ПТ)О. За останніх п'ять років на базі Центру розширили та набули нових компетентностей майже 3500 педагогів системи П(ПТ)О Хмельницької області та України. Результати роботи Центру неодноразово відзначалась на міжнародних виставках «Сучасні заклади освіти» та «Інноватика в сучасній освіті».

[394] зокрема, на базі науково-методичного центру у Сумській області.
[395] відповідно до наказу МОН № 102 від 15.04.93 «Про затвердження Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти».
[396] Відповідно до ст.51 ЗУ "Про освіту" № 2145-VIII від 05.09.2017.

Г.2.7 Забезпечення якості підготовки викладачів П(ПТ)О

У грудні 2017 року був утворений новий центральний орган виконавчої влади із зовнішнього забезпечення якості освіти - *Державна служба якості освіти (ДСЯО).* Наразі триває формування її підрозділів. Після того, як Служба повноцінно зафункціонує, вона зможе виконувати низку ***функцій, що стосуються забезпечення якості підготовки викладачів П(ПТ)О***. Зокрема, ДСЯО має брати участь у сертифікації педагогічних працівників, проводити інституційний аудит закладів освіти; надавати рекомендації закладам освіти щодо організації та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Її основне завдання – не покарання винних, а *допомога вчителям, закладу, керівництву у підвищенні якості їхньої діяльності.*

Іншим механізмом забезпечення якості та оцінки підготовки викладачів залишається ***система самооцінювання***. Саме процедури самооцінювання дозволяє ідентифікувати помилки і проблеми, виявити ключові чинники процесів, знайти оптимальні шляхи виправлення ситуації. Проведення дієвої самооцінки викладацького складу здійснюється порівнянням власної діяльності із показниками колег з власного закладу освіти чи подібних.

Крім того, є окремі норми, що стосуються освітньо-кваліфікаційного рівня *молодшого спеціаліста*. Відповідно до ліцензійних умов у кожному закладі має бути **група забезпечення спеціальності** – це група педагогічних та наукових працівників, для яких заклад освіти є основним місцем роботи і які відповідають за виконання освітніх програм для осіб осіб з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста, особисто беруть участь в освітньому процесі і відповідають кваліфікаційним вимогам, визначеним цими ліцензійними умовами.

Водночас, зазначені вище заходи потребують суттєвого удосконалення для забезпечення результатів згідно з планом та очікуваннями. Очікується, що цьому сприятиме повноцінне функціонування ДСЯО.

Окремо, слід зазначити що розрочато роботу з розроблення професійнихї стандартів за професіями «педагог професійного навчання», «майстер виробничого навчання», «методист закладу професійної (професійно-технічної) освіти», які визначать вимоги до компетентностей педагогічних працівників ЗП(ПТ)О, слугуватимуть основою для формування їх професійних кваліфікацій.

Г.3 Якість і забезпечення якості

Визначення проблематики

Г.3.1 Якість і відповідність змісту П(ПТ)О

Здатність до працевлаштування в Україні випускників ЗП(ПТ)О є високою (див. В.3.1). Відповідно до даних МОН у 2017/2018 навчальному році працевлаштовані за професією 82,8% випускників ЗП(ПТ)О.

Водночас, актуальною залишається проблема недостатньої відповідності змісту П(ПТ)О та методики викладання вимогам сучасного ринку праці та потребам особистості. Зміст П(ПТ)О може відповідати потребам сьогодення та бути актуальним *лише за умови його відповідності стандартам П(ПТ)О (освітнім та професійним)*. Зміст П(ПТ)О обумовлюється вимогами до рівня кваліфікації робітничих кадрів на певному етапі розвитку суспільства і визначається СП(ПТ)О. Зміст П(ПТ)О в Україні включає гуманітарну підготовку, природничо-математичну, загальнотехнічну, професійно теоретичну професійно-практичну. Стандарт містить вимоги до змісту П(ПТ)О, освітнього рівня вступників, рівня кваліфікації випускника ЗП(ПТ)О, а також вимоги до обов'язкових засобів навчання[397]. Починаючи з 2015 року СП(ПТ)О розроблялися частково за компетентнісним підходом, а починаючи з 2017 роки виключно за компетентнісним підходом. На сьогодні вже розроблено більше 170 стандартів у тісній співпраці з роботодавцями. Вони, в

[397] http://ukped.com/statti/profesijna-pedagogika/63-.html

цілому, є грунчкими й більшою мірою відповідають вимогам ринку праці[398]. Формування змісту П(ПТ)О на компетентнісній основі відповідно до потреб економіки, професійних стандартів, вимог НРК визначено одним із завдань для підвищення якості П(ПТ)О у Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року»[399], ухваленій Урядом 12 червня 2019 року. Водночас, є проблема застарілих стандартів, які не переглядалися вже 13 років. З іншого боку, поява нових професій на ринку праці потребує залучення додаткових коштів на створення нових стандартів та модернізацію сучасної матеріально-технічної бази.

В сучасних умовах роботодавці віддають перевагу підготовці кваліфікованих робітників у власних навчальних центрах, ніж у державних ЗП(ПТ)О. Важливим кроком для державних закладів в цій ситуації є підготовка фахівців з упровадження елементів дуальної форми навчання[400][401] (див. докладно пункт Г.1.3). Зокрема, у 2019 році (план) – 254 заклади ЗП(ПТ)О, 160 робітничих професій, 10 000 учнів, 1000 роботодавців.

Згідно з даними Департаментів освіти і науки обласних державних адміністрацій (на основі фокус-груп, проведених МОН у травні-червні 2019 року) відсоток працевлаштування випускників ЗП(ПТ)О, які навчаються з елементами дуальної освіти є вищим, порівняно з іншими формами здобуття освіти.

Г.3.2 Визначення якості результатів навчання

ЗУ «Про освіту» визначає якість освіти як *«відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг»,* а якість освітньої діяльності – як «рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг».

Визначення окремих понять якості між системами ПП(ПТ)О і НП(ПТ)О в чинному законодавстві відсутнє.

Стандарти для цілей забезпечення якості освіти й результатів навчання визначаються у стандартах освіти відповідно до професійного стандарту, кваліфікаційної характеристики, договору. ЗУ «Про освіту» визначає *стандарт освіти* як вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів навчання здобувача освіти відповідного рівня, загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти тощо[402]. *Стандарти П(ПТ)О затверджуються МОН за погодженням із Мінсоцполітики, інших органів виконавчої влади, а також спільного представницького органу сторони роботодавців на національному рівні*[403](щодо процедури затвердження стандартів –див. пункт Г.3.3*)*.

Відповідно до законів України „Про професійну (професійно-технічну) освіту", „Про професійний розвиток працівників" процес оцінювання результатів навчання особи здійснюється шляхом зіставлення фактичних даних про результати навчання із встановленими вимогами, зокрема вимогами професійних стандартів. В процесі оцінювання перевіряється здатність особи виконувати певний вид професійної діяльності шляхом використання різних інструментів

---

[398] https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/derzhavni-standarti-navchalni-plani-ta-programi/zatverdzheni-standarti-profesijnoyi-osviti-2019

[399] http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT4370.html

[400] Розпорядження КМУ від 19 вересня 2018 року № 660-р «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти».– Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80

[401] Розпорядження КМУ від 03.04.2019 № № 214-р. «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти».– Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2019-%D1%80

[402] Стандарти П(ПТ)О розробляються відповідно до ЗУ «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», постанови КМУ «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» , наказу МОН «Про затвердження Методики розроблення державних стандартів Кабінету Міністрів України професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій» , «Про затвердження Державного стандарту професійно-технічної освіти».

[403] Детальна процедура розробки й затвердження передбачена у наказі МОН «Про затвердження Методики розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій».

оцінювання професійних знань, умінь та навичок, які необхідні для для присвоєння професійної кваліфікації певного рівня.

Заклади П(ПТ)О, органи управління освітою, засновники організовують і здійснюють поточний, тематичний, проміжний і вихідний контроль знань, умінь і навиків здобувачів освіти, їхню кваліфікаційну атестацію. Зокрема, відповідно до наказу МОН «Про запровадження 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів (слухачів) з професійної підготовки у професійно-технічних навчальних закладах»[404] *якість навчальних результатів учнів* визначаються за 12-бальною шкалою оцінювання для контролю (поточний, проміжний, вихідний) знань, умінь, навичок та кваліфікаційної атестації учнів (слухачів). Знання перевіряються переважно традиційними методами оцінки, вміння – за рівнем оволодіння практичними навичками. Особливістю оцінювання результатів навчання майбутніх кваліфікованих робітників є визначення рівня готовності учнів закладів П(ПТ)О після навчання до самостійного виконання виду діяльності за обраною професією. Стандарти П(ПТ)О передбачають проміжну (поетапну) кваліфікаційну атестацію після засвоєння кожного модуля, критерії якої визначаються закладом П(ПТ)О разом з роботодавцями. Проміжна (поетапна) кваліфікаційна атестація передбачає видання свідоцтва із зазначенням кваліфікаційного розряду. Огляд процесу присвоєння кваліфікації наведено у наступному пункті (див. Г.3.3).

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС посилило вимоги до стандартів забезпечення якості П(ПТ)О. Важливою є проблема скорішого впровадження стандартів оцінювання професійних компетентностей випускниів системи П(ПТ)О. Іншою проблемою, яка потребує невідкладного вирішення, є недостатня якість підготовки кваліфікованих кадрів з точки зору її відповідності вимогам сучасного ринку праці та потребам особистості. Це має бути враховано при подальшій розробці стандартів освіти з конкретних робітничих професій на модульно-компетентнісній основі[405]. Діюча система оцінювання навчальних досягнень учнів достатня, але є сенс передати функції державної кваліфікаційної атестації для об'єктивного оцінювання якості підготовки кваліфікованих робітників незалежній комісії. Також існує необхідність дослідження якісних показників підготовки кваліфікованих робітників. У зв'язку з цим набуває актуальності моніторингове дослідження відповідності пропозиції кваліфікованої робочої сили потребам ринку праці України та визначення рівня якості П(ПТ)О.

Г.3.3 Процеси контролю якості в системі П(ПТ)О

Відповідно до ЗУ «Про освіту» система забезпечення якості освіти, й П(ПТ)О зокрема, в Україні включає три рівні[406]:

- **внутрішня** (здійснюється самим закладом професійної П(ПТ)О, самооцінювання);
- **зовнішня** (з боку зовнішніх органів, зокрема, Державної служби якості освіти);
- системи забезпечення якості **в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти** (зкрема, зовнішній незалежний аудит діяльності цих органів).

Внутрішні та зовнішні процедури забезпечення якості освіти не є взаємовиключними, існують паралельно та є необхідними, навіть незважаючи на те, що взаємозв'язок між ними не завжди є чітко визначеним. ***Наразі жодну з цих систем не можна вважати повністю функціональною, ані на національному, ані на інституціональному рівні (перебувають в стадії реформування)***.

Внутрішня система забезпечення якості освіти на рівні закладу включає загальну стратегію та процедури забезпечення якості освіти; механізми забезпечення академічної доброчесності; критерії й правила оцінювання учнів, викладачів, керівників закладу; забезпечення необхідних ресурсів для організації освітнього процесу та управління закладом; створення інклюзивного освітнього середовища; інші процедури та заходи. *Самооцінювання* – це

[404] N 459 від 14.06.2001
[405] https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/derzhavni-standarti-navchalni-plani-ta-programi
[406] Усі можливі складові цих трьох систем, зокрема інструменти, процедури та заходи, визначені у статті 41 ЗУ «Про освіту». Особливості функціонування системи забезпечення якості на кожному рівні освіти визначаються спеціальними законами.

висхідний процес, коли учасники самі ним керують, проте він може бути суб'єктивним та вимагає високого ступеню взаємодовіри.

До інструментів та заходів системи зовнішнього забезпечення якості освіти включають стандартизацію; ліцензування освітньої діяльності; акредитацію освітніх програм; інституційну акредитацію; громадську акредитацію закладів освіти; зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання; інституційний аудит; моніторинг якості освіти; атестацію педагогічних працівників; сертифікацію педагогічних працівників; громадський нагляд; інші інструменти.

У грудні 2017 року був створений новий центральний орган виконавчої влади із зовнішнього забезпечення якості освіти[407] - **Державна служба якості освіти (ДСЯО)**, на який покладено завдання реалізації державної політики у сфері освіти, зокрема з питань забезпечення якості освіти, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного контролю за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства[408]. Наразі триває створення підрозділів ДСЯО в кожній області України та м. Києві[409]. Очікується, що впродовж 2019 року такі структурні підрозділи запрацюють в усіх областях України. Наразі формується також штат центрального апарату ДСЯО. До зони відповідальності ДСЯО входять заклади *дошкільної, позашкільної, загальної середньої та П(ПТ)О*. Питаннями ВО займається Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, створене у 2014 році.

ДСЯО є концептуально новою структурою й має більше повноважень, спрямованих на більш ефективне здійснення контролю за якістю освіти. Її основне завдання – не покарання винних, а *допомога закладу, керівництву, вчителям у підвищенні якості їхньої діяльності та якості результатів навчання учнів*[410]. ДСЯО та її територіальні органи, надаватимуть рекомендації щодо організації внутрішньої системи забезпечення якості освіти, проводитимуть інституційний аудит, затверджуватимуть за результатами експертизи освітні програми шкіл (крім типових і тих, що розроблені на основі типових) та братимуть активну участь у сертифікації педагогічних працівників. Крім того, ДСЯО має акредитувати громадські фахові об'єднання та інші юридичні особи, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності закладів освіти; проводити моніторинг якості освітньої діяльності та якості освіти, здійснювати за дорученням МОН контроль за дотриманням вимог щодо організації зовнішнього незалежного оцінювання тощо.

Разом з тим, *обов'язки щодо затвердження порядку, типів та форм моніторингу якості освіти*, а також порядку акредитації освітніх програм, інших заходів, пов'язаних з контролем за якістю освіти, *закріплені за МОН*. Крім того, відповідно до ЗУ «Про професійну (професійно-технічну) освіту» та «Про освіту» роботодавці, їхні організації та об'єднання повинні залучаються до здійснення *громадського контролю за якістю професійної освіти*.

Після останнього раунду ТП з'явився новий інструмент зовнішнього оцінювання ДСЯО - **інституційний аудит закладів освіти** - це комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти, а також його внутрішньої системи забезпечення якості освіти[411]. На даний момент він передбачений лише для сфери ЗСО (1 раз на 10 років у плановому порядку, починаючи з 1 січня 2020 року, та з 1 січня 2019 року – пілотні проекти). *Однак, готується ґрунт для проведення інституційного аудиту й для П(ПТ)О*. Ключовими відмінностями інституційного аудиту від атестації є наступні: (1) інституційний аудит проводить орган, що є незалежним від закладів освіти та їх засновників (ДСЯО); (2) метою інституційного аудиту є не фіксація наявності проблем, а допомога у визначенні шляхів вирішення цих проблем;(2) на відміну від атестації, закон передбачає відповідальність керівника закладу освіти за порушення законодавства, а також необхідність визначення конкретного строку усунення недоліків і порушень; (3) єдність вимог до закладів освіти всіх форм власності; (3) визнання результатів громадської акредитації як проходження планового інституційного аудиту.

---

[407] На заміну Державній інспекції навчальних закладів.
[408] Згідно із постановою КМУ від 6 грудня 2017 р. № 947 «Про утворення Державної служби якості освіти України».
[409] Відповідне рішення про утворення територіальних органів ДСЯО ухвалено КМУ 7 листопада 2018 року.
[410] https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-utvoriv-teritorialni-organi-derzhavnoyi-sluzhbi-yakosti-osviti-u-6-regionah-voni-zapracyuyut-v-kinci-sichnya-v-reshti-vprodovzh-2019-go
[411] https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2019/04/16/auditnakaz.pdf

У зв'язку з тим, що учні можуть здобувати повну середню освіту в закладах П(ПТ)О, варто також згадати про роботу *Українського центру оцінювання якості освіти* (утвореного у 2006 році) — підрозділу МОН України, діяльність якого спрямована на розробку та апробацію моделей *зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх навчальних закладів* з метою створення умов рівного доступу до ВО[412].

Забезпечення якості кваліфікацій. Концептуальні засади системи кваліфікацій в Україні закладені ЗУ «Про освіту» 2017 року. В Україні існують два види кваліфікацій[413]: освітня[414] та професійна[415] кваліфікації. Одним із завдань НСК є забезпечення відповідності між освітніми та професійними кваліфікаціями, а також їх відповідності потребам ринку праці, створення ефективних механізмів визнання кваліфікацій, які здобуваються людиною протягом життя.

Головним колегіальним органом з реалізації державної політики в сфері кваліфікацій є **Національне агентство кваліфікацій (НАК)**, утворене у грудні 2018 року[416]. *До цього часу в Україні не було єдиної інституції, яка реалізувала б державну політику в сфері кваліфікацій. Ця робота була розпорошена між різними відомствами та соціальними партнерами, що значно уповільнює та ускладнює ухвалення рішень.* Наразі триває робота щодо формування його складу, після чого цей орган зможе функціонувати повноцінно[417]. Насамперед агентство повинне буде зосередитися на створенні НСК, зокрема, чітких взаємозв'язків і кореляції між результатами навчання за відповідними рівнями освіти, кваліфікаціями та ринком праці (єдині чіткі підходи до рівнів освіти та кваліфікацій в Україні). Одним із завдань формування НСК є створення **кваліфікаційних центрів**[418][419]. Нова інституція сприятиме створенню механізму для визнання неформальної та інформальної освіти, присвоєнню на підставі цього часткових професійних кваліфікацій. Єдина система також дозволить спростити процес взаємного визнання професійних кваліфікацій між Україною, ЄС та іншими країнами без зайвих бюрократичних процедур (див. також пункт Г.3.6).

Кодексом законів про працю України (стаття 96) та Законом України „Про оплату праці" (стаття 6) встановлено, що вимоги до кваліфікаційних та спеціальних знань працівників, їх завдання, обов'язки та спеціалізація визначаються **професійними стандартами або кваліфікаційними характеристиками професій працівників**. *Професійні стандарти є важливим інструментом забезпечення якості кваліфікацій та ефективного використання людських ресурсів*. В Україні розпочалася робота з розроблення професійних стандартів. Затверджено Порядок розроблення та затвердження професійних стандартів (постанова Кабінету Міністрів України від 31.05.2017 № 373) та Методику розроблення професійних стандартів (наказ Мінсоцполітики від 22.01.2018 № 74). Професійні стандарти сприяють покращенню якості кваліфікацій в Україні та наближенню НСК до вимог ЄС, удосконаленню освітніх стандартів, приведенню змісту підготовки кадрів у відповідність до потреб роботодавців, підтвердженню результатів професійного неформального навчання, підвищенню якості робочої сили. Станом на 01.05.2019 затверджено 9 професійних стандартів та отримано від розробників і розміщено на веб-сайті Мінсоцполітики 117 заявок на розроблення професійних стандартів. *Водночас, темпи затверджердження професійнії*

---

412 http://testportal.gov.ua/

413 Відповідно до статті 34 Закону України «Про освіту».

414 Освітня кваліфікація – це визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей).

415 Професійна кваліфікація - це визнана кваліфікаційним центром, суб'єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність.

416 Відповідно до постанови КМУ від 5 грудня 2018 р. №1029 «Деякі питання Національного агентства кваліфікацій», якою затверджено статут НАК.

417 https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-sklad-nacionalnogo-agentstva-kvalifikacij-sho-zosereditsya-na-stvorenni-yedinoyi-sistemi-kvalifikacij-ta-nablizhenni-osviti-do-potreb-rinku-praci

418 кваліфікаційні центри – це суб'єкти, уповноважені на оцінювання і визнання результатів навчання (зокрема, здобутих шляхом неформальної чи інформальної освіти), присвоєння та/або підтвердження відповідних професійних кваліфікацій (ст. 34 Закону України «Про освіту»).

419 Створення таких кваліфікаційних центрів не є новою справою. У травні 2013 році Кабміном було затверджено «Порядок підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями», який передбачив також існування «суб'єктів підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями». Проте з часу прийняття цієї постанови вдалося створити лише чотири (на сьогодні з них залишилося три) таких суб'єкти, і було затверджено лише шість робітничих професій, за якими здійснюється підтвердження результатів неформального професійного навчання. Досвід інституалізації суб'єктів підтвердження результатів навчання показує, що не було створено достатньо сприятливих умов для розвитку таких інституцій.

стандартів залишаються повільними, здебільшого, через брак фінансування.

Стандарти П(ПТ)О передбачають проміжну (поетапну) **кваліфікаційну атестацію**, критерії якої визначаються закладом П(ПТ)О разом з роботодавцями. Проміжна (поетапна) кваліфікаційна атестація передбачає видання свідоцтва із зазначенням **кваліфікаційного розряду**. Роботодавці залучаються до тематичного, вихідного контролю навиків здобувачів освіти і безпосередньо беруть участь у кваліфікаційній атестації. *Водночас, наразі не вистачає визначеності відповідальності різних інституцій.* Поки НАК не функціонує повноцінно *бракує концепції інституційної структури для незалежного оцінювання компетентностей і для оцінювання результатів неформальної та інформальної освіти (навчання).* Перелік кваліфікаційних пробних робіт розробляється закладами П(ПТ)О, підприємствами, закладами і організаціями у відповідності до вимог освітньої програми та стандарту П(ПТ)О. Важлива роль у процесах **оцінювання компетентності** передбачена для регіональних галузевих структур та інституцій роботодавців і соціальних партнерів, які зазвичай виконують різні відповідальні функції в процесах оцінювання компетентності. **Критерії кваліфікаційної атестації** випускників розробляються регіональними галузевими організаціями роботодавців спільно з закладом П(ПТ)О та базуються на компетентністному підході у відповідності до вимог стандарту П(ПТ)О та узгоджуються з регіональними органами управління освітою.

Найкращі практики: Незалежна кваліфікаційна атестація

Полтавська область: Програму незалежної атестації за професією «Зварник» успішно запроваджено у Вищому професійному училищі (ВПУ) №7 м. Кременчука Полтавської області на основі домовленості між закладом та ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод». Указане підприємство має атестаційну комісію (Український атестаційний комітет зварників (УАКЗ)) і проводить заходи з теоретичної атестації та кваліфікаційних випробувань зварників для потреб власного виробництва. Атестація відбувається в два етапи: теоретичний іспит і кваліфікаційні випробування. Питання до теоретичного іспиту гармонізовані – банк питань знаходиться в УАКЗ. За запитом комісії за екзаменаційною матрицею шляхом випадкового вибору формується білет. Теоретичні іспити проводить Атестаційна комісія згідно з правилами, затвердженими УАКЗ. Фактично учні ВПУ №7 складають такі самі іспити, як і робітники, які проходять атестацію на підприємстві.Теоретичний іспит для зварників усіх рівнів і спеціалізації складають у формі тестів (І рівень – 60 питань; ІІ рівень – 90 питань; ІІІ рівень – 120 питань). До кожного питання учневі запропоновано 4 варіанти відповідей, із яких правильною є одна. Норматив часу на відповідь на питання складає одну хвилину. Вага правильної відповіді на питання становить 1 бал. Вважають, що кандидат склав іспит, якщо кількість набраних балів – 60% або більше. Кваліфікаційні випробування (зварювання контрольних зразків) проводять згідно з чинними стандартами, у яких наведено перелік зразків, які кандидат на визначений рівень повинен зварити. За результатами кваліфікаційних випробувань атестаційна комісія складає протокол за встановленою формою та передає його в училище.За результатами кваліфікаційної атестації випускники отримують диплом кваліфікованого робітника за професією «Зварник» відповідної спеціалізації та рівня кваліфікації, та, згідно з регламентацією ДСТУ 2944-94 – кваліфікаційний сертифікат зварника, що визначає межі професійної кваліфікації відповідно до вимог Міжгалузевої кваліфікаційної характеристики.

м.Київ: З метою виявлення реального рівня професійної підготовки та покращення якості знань випускників П(ПТ)О м. Києва, з 2017-2018 навчального року у 6 закладах запроваджено експеримент щодо проведення незалежної державної кваліфікаційної атестації з професій: «Адміністратор. Секретар керівника (організації, підприємства, установи)», «Кухар. Кондитер». Експеримент продемонстрував позитивні результати та був продовжений у 2018-2019 рр. із розширенням закладів П(ПТ)О м. Києва та професій (додаткові професії - «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів», «Маляр. Штукатур. Лицювальник-плиточник»). У червні 2019 року Центром моніторингу КП «Освітня агенція» було проведено тестування випускників ЗП(ПТ)О м. Києва в режимі онлайн. Даний експеримент є позитивною освітньою інновацією і буде продовжуватись із залученням всіх П(ПТ)О м. Києва та всіх професій, за якими буде здійснюватись підготовка.

В **процесі оцінювання** перевіряється здатність особи виконувати певний вид професійної діяльності шляхом використання різних інструментів оцінювання професійних знань, умінь та навичок, які необхідні для для присвоєння професійної кваліфікації певного рівня. Під час підсумкового оцінювання враховуються відмінності кожної кваліфікації (див. пункт Г.3.2)[420].

Поки НАК не функціонує повноцінно, нерозв'язаними залишаються ***проблеми, пов'язані зі становленням НСК***, а саме: міжнародне визнання кваліфікацій, що здобуваються в Україні; розбудова нових інституцій, необхідних для визнання професійних кваліфікацій; низькі темпи створення професійних стандартів, недостатня роль професійних асоціацій у формуванні та оцінюванні кваліфікацій, брак механізмів незалежного оцінювання рівня професійної компетентності випускників системи П(ПТ)О та відповідних стандартів оцінювання. В цілому,

[420] Для виду діяльності, де більш ваговим є якість виготовлення продукту діяльності, домінуючими вважаються результати оцінювання практичних навичок, а для виду діяльності, де більш ваговим є процес діяльності, домінуючими вважаються результати оцінювання знань.

проблема відповідності та оцінювання кваліфікацій дедалі зростає, адже в ринковому середовищі продуктивність кожної організації і економіки в цілому безпосередньо залежить від продуктивності працівника. За таких умов робочі місця розподіляються за фаховим принципом і відповідність кваліфікації стає особливо важливою.

Опис заходів політики

Г.3.4 Розробка і оновлення навчального змісту П(ПТ)О

Процес розробки та оновлення програм П(ПТ)О. Освітні програми[421] розробляються закладами П(ПТ)О, науковими установами, іншими суб'єктами освітньої діяльності та затверджуються відповідно до Закону «Про професійну (професійно-технічну) освіту». На сьогодні використовують типові освітні програми, які розробляються та затверджуються в складі стандартів П(ПТ)О. Вони містять вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за програмою; перелік освітніх компонентів та їх логічну послідовність; загальний обсяг навчального навантаження та очікувані результати навчання здобувачів освіти. Також програма передбачає освітні компоненти для вільного вибору здобувачів освіти.

Освітні та навчальні програми розробляються на основі **стандартів П(ПТ)О (СП(ПТ)О)**. С П(ПТ)О є одним із документів, що регламентує провадження освітньої діяльності у сфері П(ПТ)О щодо підготовки кваліфікованих кадрів. Ініціаторами розроблення СП(ПТ)О можуть бути центральні та регіональні органи управління та виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, заклади освіти, роботодавці, наукові та науково-методичні установи, громадські організації, фізичні/юридичні особи, що провадять освітню діяльність, інші заінтересовані сторони.

Розроблення СП(ПТ)О здійснюється в наступній послідовності[422]*:* (1) Роботодавці, заклади освіти та інші зацікавлені особи подають до МОН України пропозиції щодо розроблення СП(ПТ)О за конкретними робітничими професіями. (2) Директорат професійної освіти МОН України на основі вищезазначених пропозицій формує перелік робітничих професій для розроблення СП(ПТ)О. (3) Директорат професійної освіти МОН України та ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України (далі - ІМЗО) формують склад робочих груп на підставі пропозицій департаментів (управлінь) освіти і науки обласних та Київської міської державних адміністрацій, роботодавців та інших зацікавлених сторін. (4) Організація та координування діяльності робочих груп з розроблення проектів СП(ПТ)О покладається на відповідний відділ ІМЗО. (5) Розроблення проектів СП(ПТ)О на основі компетентнісного підходу та змісту модулів. (6) Проекти СП(ПТ)О оприлюднюються на сайті ІМЗО для громадського обговорення терміном на два тижні. Пропозиції та зауваження опрацьовуються робочими групами. (7) Проекти СП(ПТ)О погоджуються генеральним директором директорату професійної освіти МОН України; заступником Міністра освіти і науки України; спільним представницьким органом об'єднань роботодавців на національному рівні; Мінсоцполітики України. (8) Затверджуються СП(ПТ)О наказом МОН України із зазначенням можливої апробації СП(ПТ)О упродовж кількох наступних років.

СП(ПТ)О мають **періодично оновлюватись** відповідно до змін у професійних стандартах, пропозицій роботодавців, технологічних змін у виробництві чи сфері послуг, застосування нового обладнання чи матеріалів. Оновлення СП(ПТ)О здійснюється шляхом внесення до нього відповідних змін із зазначенням ініціаторів внесення змін, обґрунтування щодо внесення змін та дати внесення змін. У разі суттєвих технологічних змін у виробництві чи сфері послуг, застосування нового обладнання чи матеріалів затверджується нова редакція СП(ПТ)О.

В разі затвердження нового стандарту розроблюється нова освітня програма. Навчальні програми за предметами можуть розроблюватися і оновлюватися викладачами частіше, відповідно до змін у технологіях, начальних планах та графіках освітнього процесу. Сьогодні

---

[421] Освітня програма П(ПТ)О - єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання.

[422] СП(ПТ)О розробляються відповідно до Конституції України, законів України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про професійний розвиток працівників», «Про зайнятість населення», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», Постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 1077 «Про затвердження Плану заходів із впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2016-2020 роки», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 № 275-р «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік», вимог кваліфікаційної характеристики.

начальні програми та освітні програми в професійній освіті *розробляються за компетентнісно-модульним підходом*, щоб здобувач освіти міг отримати окрему кваліфікацію після вивчення окремого модуля. *Таке розроблення програм викликає певні невідповідності та труднощі, бо немає єдиного підходу до розроблення програм за модульною структурою*.

В побудові програм, які містять модулі і спрямовані на результати навчання, найбільші *ускладнення виникають при визначенні результатів навчання, які відповідають ринковим вимогам*. Саме відповідність СП(ПТ)О професійному стандарту і є запорукою відповідності результатів навчання вимогам ринку праці.

Реалізовані заходи. Відповідно до Розпорядження КМУ України «План пріоритетних дій Уряду на 2018 рік»[423] для системи П(ПТ)О була здійснена робота щодо оновлення змісту та поліпшення якості СП(ПТ)О на основі впровадження в освітній процес нового покоління стандартів, заснованих на компетентнісному підході (щорічне затвердження наказами МОН 15 СП(ПТ)О), підвищення якості професійної підготовки кваліфікованих робітників усіх кваліфікаційних рівнів, забезпечення їх мобільності на ринку праці.

Починаючи з 2015 року стандарти професійної освіти розроблялися частково за компетентнісним підходом, а починаючи з 2017 роки виключно за компетентнісним підходом. Фактично протягом 2017-2019 років розроблено, погоджено та затверджено 170 стандартів П(ПТ)О[424]. Ці стандарти розробляються спільно із роботодавцями, є гнучкими, та більшою мірою відповідають вимогам ринку праці та особистості, яка здобуває П(ПТ)О. Разом з тим, деякі стандарти професійної освіти були розроблені ще у 2006 році та не переглядалися вже 13 років (потребують перегляду). Таких стандартів мало, але вони розроблялися ще за старими методиками та не відповідають сучасним вимогам ринку праці.

Крім того, на сьогодні затверджено 9 професійних стандартів та заявлено до затвердження ще 117 (див. пункт Б.1.7).

Заплановані заходи щодо модернізації змісту П(ПТ)О. Планується ухвалення проекту наказу МОН про затвердження *Методичних рекомендацій з розроблення стандартів професійної освіти за компетентнісним підходом*. Методика розроблена з метою формування єдиних підходів до розроблення стандартів; формування змісту СП(ПТ)О відповідно до результатів навчання та рівнів освіти; визнання отриманих здобувачем освіти кваліфікацій П(ПТ)О, підтверджених відповідними документами; створення СП(ПТ)О, які водночас забезпечують здобуття професійних кваліфікацій та сприяють формуванню активної життєвої позиції особистості, здатної адаптуватись до сучасних соціально-економічних умов. Крім того, ведеться робота над розробкою проекту *Методики щодо розроблення освітніх програм у сфері П(ПТ)О*. Також посилено залучення закладів П(ПТ)О та здобувачів професійної освіти до навчання з елементами дуальної форми здобуття освіти. В освітньому процесі за дуальною формою всі освітні програми розробляються спільно з роботодавцями, тобто зміст професійної освіти постійно оновлюється у відповідності до потреб ринку праці та науково-технічного прогресу. Інший напрям - робота щодо створення *стандарту професійної середньої освіти*, яка має почати своє існування із 2027 року.

Г.3.5 Ключові компетентності ЄС

На сьогодні триває процес розбудови нової інноваційної НСК за сприяння ЄФО та стейкхолдерів. Також відбувається трансформація компетентностей в програмах П(ПТ)О для побудови професійної кар'єри й самореалізації, відповідно до ключових компетентностей ЄС.

Формування переліку та змісту ключових компетентностей П(ПТ)О в Україні здійснюється:

- відповідно до ЗУ «Про освіту», яким визначено наступні ключові компетентності: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та

[423] від 28 березня 2018 р. № 244-р

[424] https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/derzhavni-standarti-navchalni-plani-ta-programi/zatverdzheni-standarti-profesijnoyi-osviti-2019

соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність;

– відповідно до постанови КМУ від 23.11.2011 № 1341 « Про затвердження Національної рамки кваліфікацій»;

– з урахуванням Рамкової програми ЄС щодо оновлених ключових компетентностей, схваленої 21.05.2018 р. Європейським парламентом і Радою ЄС, яка визначає наступні ключові компетентності: грамотність; мовна компетентність; математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії; цифрова компетентність; особиста, соціальна та навчальна компетентність; громадянська компетентність; підприємницька компетентність; компетентність культурної обізнаності та самовираження.

Приклад формування переліку ключових компетентностей в П(ПТ)О:

Грамотність (визначення компетентності). *Приклад* – здатність використовувати рідну мову в професійній діяльності як усно так і письмово.
Мовна компетентність (визначення компетентності). *Приклад* – здатність спілкуватися різними мовами.
Математична компетентність та компетентність у науці, технологіях та інженерії (визначення компетентності). *Приклад* – здатність до збереження навколишнього середовища; здатність використовувати сучасні технологічні підходи у професійній діяльності.
Цифрова компетентність(визначення компетентності). *Приклад* – здатність використання інформаційних та комунікаційних технологій; здатність до пошуку та оброблення інформації з різних джерел.
Особистісна, соціальна й навчальна компетентність (визначення компетентності). *Приклад* **–** здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми; здатність діяти соціально відповідально та свідомо; здатність планувати та управляти часом; здатність працювати як в команді так і автономно; здатність оцінювати свій рівень знань та здобувати нові знання протягом всього життя.
Громадянська компетентність (визначення компетентності). *Приклад* – здатність реалізовувати свої права та свободи як громадянина та члена суспільства.
Підприємницька компетентність (визначення компетентності). *Приклад* – здатність до критичного мислення та аналізу; здатність використовувати знання основ економіки у професійній діяльності та індивідуально)
Усвідомлення та вираження культури (визначення компетентності). *Приклад* – здатність зберігати та примножувати культурні та історичні цінності.

Наведені вище ключові компетентності ЄС здебільшого відображені в програмах П(ПТ)О. *Однак, кожна програма містить ключові компетентності залежно від професії (спеціальності).*

Г.3.6 Політичні заходи щодо поліпшення контролю якості

Реалізовані заходи: Одним з ключових кроків, які були реалізовані з часу останнього раунду ТП, - це створення ДСЯО та НАК (див пункт Г.3.3).

ДСЯО є новим центральний орган виконавчої влади, на який покладено завдання зовнішнього забезпечення якості освіти й освітньої діяльності, здійснення державного контролю за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства. На сьогодні триває створення регіональних підрозділів ДСЯО.

Наразі створено *НАК*[425], затверджено його склад[426], обрано голову НАК та його заступників[427][428][429]. До цього часу в Україні не було єдиної інституції, яка реалізувала б державну політику в сфері кваліфікацій. Саме воно стане майданчиком, де створюватимуться правила побудови та оновлення професійних стандартів. Це допоможе МОН динамічніше адаптувати освітні стандарти до вимог ринку праці. До складу НАК увійшло 12 осіб – представники МОН, Мінсоцполітики, Мінекономрозвитку, роботодавців та профспілок. Вони призначені на 3 роки з можливістю працювати 2 строки.

МОН України розробило проект Закону «Про національну систему кваліфікацій», в якому пропонується законодавчо закріпити створення кваліфікаційних центрів, як суб'єктів, уповноважений на оцінювання і визнання результатів навчання (зокрема, здобутих шляхом неформальної чи інформальної освіти), присвоєння та (або) підтвердження відповідних професійних кваліфікацій осіб.

Заплановані заходи: Очікується, що впродовж 2019 року структурні підрозділи ДСЯО запрацюють в усіх областях України. Крім того, найближчим часом буде проведено необхідні процедури з реєстрації НАК, формування його секретаріату, робочих органів тощо. Передбачається, що в секретаріат увійде близько 60 осіб, які забезпечуватимуть роботу агентства. Після цих кроків можна буде повноцінно запустити роботу НАК, що має стати головним колегіальним органом з реалізації державної політики в сфері кваліфікацій.

Для усунення недоліків, зазначених у відповідях на попередні питання, НАК зосередиться на створенні НСК, зокрема, чітких взаємозв'язків і кореляції між результатами навчання за відповідними рівнями освіти, кваліфікаціями та ринком праці. Буде спрощено механізм для визнання неформальної та інформальної освіти, взаємного визнання професійних кваліфікацій між Україною та іншими країнами. Діяльність НАК також буде спрямована на ***вирішення проблеми моніторингу і оцінювання ефективності державної політики в сфері кваліфікацій***, розробку професійних стандартів, формування законодавчої основи для роботи кваліфікаційних центрів, прогнозування потреб ринку праці у кваліфікаціях. Очікується, що за умови активної участі НАК процес ухвалення довгоочікуваного *проекту ЗУ «Про Національну систему кваліфікацій»* прискориться.

---

[425] Відповідно до постанови КМУ від 05 грудня 2018 р.№ 1029 «Деякі питання Національного агентства кваліфікацій»

[426] Відповідно до розпорядження КМУ від 03.04.2019 № 219-р «Про затвердження складу Національного агентства кваліфікацій».

[427] Розпорядження КМУ від 19 червня 2019 р. № 436-р. «Про призначення Ковтунця В.В. заступником Голови Національного агентства кваліфікацій». – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-2019-р

[428] Розпорядження КМУ від 19 червня 2019 р. № 435-р «Про призначення Акімової Л.М. заступником Голови Національного агентства кваліфікацій». – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2019-р

[429] Розпорядження КМУ від 19 червня 2019 р. № 434-р «Про призначення Баланюка Ю.В. Головою Національного агентства кваліфікацій». – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/434-2019-р

Зазначимо, що окремі положення щодо ***моніторингу якості П(ПТ)О*** передбачено в проекті Закону «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (Стаття 44)[430]. В разі його ухвалення буде запроваджено законодавче визначення поняття «моніторингу якості П(ПТ)О»[431] та покращений механізм його здійснення на практиці.

II. Відкрите обговорення

Найкращі практики: підвищення якості навчання студентів через стажування закордоном

Тернопільська область: 3. У Зборівському коледжі ТНТУ ім. І.Пулюя підвищують якість навчання випускників через впровадження в навчально-виховний процес тренувань, стажувань, ступеневу підготовку спеціалістів разом з ЗВО. Зокрема, був здійснений Міжнародний польсько-український проект «Професійні справи без кордонів», учасниками якого є фонд «Можеш знати більше», що функціонує при Спілці технічних шкіл ім.Г.Лангера в Цешині та заначеному коледжі. Крім того, укладена Угода про співпрацю між Зборівським коледжем ТНТУ ім. І. Пулюя та Вищою школою безпеки у Познані (м. Познань, Республіка Польща) Wyzsza Szkola Bezpieczenstwa z siedziba w Poznaniu, а також підписаний договір про проходження практики для учнів та студентів між коледжем та польською фірмою MEPROZET (м. Косцян), на базі якої починаючи з 2019 року студенти Коледжу підвищують свій професійний рівень.

III. Резюме і аналітичні висновки

Виклики, пов'язані з викладацьким та навчальним середовищем системи П(ПТ)О: високий рівень зносу матеріально-технічної бази (60–100%), відсутність належних умов для людей з особливими потребами, дефіцит підручників, низька мотивація викладачів та недостатній рівень готовності частки викладачів закладів П(ПТ)О до опанування сучасних методів викладання. ***Виклики****, пов'язані з методами викладання і навчання* – недостатні темпи впровадження сучасних методів викладання в навчальний процес. ***Чинники****:* (1) недостатнє фінансування П(ПТ)О та недостатній рівень впровадження середньострокового фінансового планування; (2) недостатня ефективність управління та адміністрування у системі П(ПТ)О на всіх рівнях; (3) дефіцит кваліфікованих педагогічних кадрів (особливо майстрів виробничого навчання); (4) недостатній рівень автономії закладів; (5) відсутність надійних середньострокових прогнозів потреб ринку праці; (6) недостатня мотивація партнерів долучатися до процесів розвитку П(ПТ)О; (7) низькій рівень привабливості П(ПТ)О; (8) брак розуміння користі системи П(ПТ)О для розвитку країни та регіонів. ***Реалізовані заходи та досягнутий прогрес:*** У 2017-2019 р.р. за бюджетні кошти створено 145 нових НПЦ, за рахунок інвесторів – 26. З останнього раунду ТП кількість електронних засобів навчального призначення зросла до 75, у 80% закладів П(ПТ)О встановлено мультимедійні комплекси для навчання, у 88% гуртожитках є підключення до мережі Інтернет, у 98% закладів П(ПТ)О функціонують офіційні веб-сайти. Триває процес створення інноваційного освітнього середовища у ЗП(ПТ)О (використання хмарних технологій, конструкторів для розроблення інтерактивних завдань, сервісів для створення та розміщення презентацій, створення електронних підручників тощо). Для поліпшення навчання на робочому місці в системі П(ПТ)О стало ухвалення концепції та плану заходів щодо впровадження дуальної форми навчання. Удосконаленню методів викладання і навчання в системі П(ПТ)О сприяли проекти донорських організацій, запровадження сучасних педагогічних технологій з акцентом на упровадження ІКТ, а також більш широкий доступ до електронних версій підручників на офіційних веб-сайтах МОН та ІМЗО. ***Заплановані заходи:*** у 2018-2020 роках передбачена закупівля обладнання, створення НПЦ, оновлення змісту освіти, навчання педагогічних працівників, розробка нових освітніх стандартів (в рамках проекту ЄС "EU4Skills). Додатково, протягом 2019 – 2020 року передбачено видання за кошти Державного бюджету 15 найменувань підручників (200 тис. примірників), а також подальша цифровізація сектору відповідно до «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки». Заплановано зміни щодо удосконалення методів викладання в системі П(ПТ)О у зв'язку з ухваленням нового законодавства щодо дуальної форми навчання та організації інклюзивного навчання в закладах П(ПТ)О. **Рекомендації:** спрямування державної політики на збільшення привабливості П(ПТ)О, розробку нових мотиваційних механізмів для більшої залученості зацікавлених осіб до процесів

[430] https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-zakonu-ukrayini-pro-profesijnu-profesijno-tehnichnu-osvitu

[431] Моніторинг якості П(ПТ)О – це система послідовних і систематичних заходів, що здійснюються з метою виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти у П(ПТ)О, встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, а також оцінювання ступеня, напряму і причин відхилень від цілей.

розвитку П(ПТ)О, розширення джерел фінансування (в першу чергу, завдяки ДПП), підвищення ефективності управління у системі П(ПТ)О на всіх рівнях.

Виклики, пов'язані з викладацьким складом в системі П(ПТ)О та забезпеченням професійного розвитку: поступове зменшення кількості педагогічних працівників й брак вакансій, тенденції щодо старіння педагогічних кадрів, низька професійна мобільність та мотивація до засвоєння новітніх педагогічних і виробничих технологій, висока плинність кадрів серед майстрів, складнощі із залученням фахівців з виробництва та проходженням стажування майстрами на підприємствах. ***Чинники:*** порівняно низька заробітна плата та недостатній соціальний захист викладачів, зменшення загального контингенту учнів П(ПТ)О, зменшення кількості закладів внаслідок оптимізації мережі закладів П(ПТ)О. Порівняно низька оплата праці педагогічних працівників сектора П(ПТ)О робить їхню професію менш престижною. ***Реалізовані заходи та досягнутий прогрес:*** Створена можливість для викладачів безкоштовно проходити курси підвищення кваліфікації (1 раз на 5 років), встановлено надбавку 30% від посадового окладу (з 1 вересня 2018 року) та можливість преміювання (15% з 2019 року). Прогресом з часу останнього раунду ТП стало поступове запровадження добровільної сертифікації педагогічного працівника, що дає можливість отримати надбавку до зарплати в розмірі 20%. Для часткового вирішення проблеми браку кадрів застосовується практика залучення необхідних професіоналів для роботи на неповну зайнятість. Проблема організації та проходження стажування майстрами на підприємствах частково вирішується проходженням стажування на базі НПЦ. Важливий крок для забезпечення якості підготовки викладачів П(ПТ)О - утворення ДСЯО у грудні 2017 року. ***Заплановані заходи.*** У 2019—2021 рр. передбачається удосконалення системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників у сфері П(ПТ)О із залученням до освітнього процесу висококваліфікованих працівників, а також продовження впровадження сертифікації педагогічних працівників у сфері П(ПТ)О (відповідно до Концепції державної політики у сфері П(ПТ)О на період до 2027 року). ***Рекомендації:*** Зазначені вище заходи потребують суттєвого удосконалення для забезпечення результатів згідно з планом та очікуваннями. Очікується, що цьому сприятиме повноцінне функціонування ДСЯО. Вкрай необхідним є суттєвий перегляд системи оплати педагогів П(ПТ)О, а також активна державна політика щодо підвищення престижності цієї професії.

Виклики, пов'язані з оновленням змісту та забезпеченням якості П(ПТ)О: недостатня якість підготовки кваліфікованих кадрів з точки зору її відповідності вимогам сучасного ринку праці та потребам особистості, брак механізмів незалежного оцінювання рівня професійної компетентності випускників системи П(ПТ)О та відповідних стандартів оцінювання. ***Чинники:*** брак фінансування, слабка взаємодія між ринком праці та системою освіти, недосконалість визначення і прогнозування попиту на професійні навички на ринку праці в Україні, динамічна поява нових професій на ринку праці, яка потребує залучення додаткових коштів на створення нових стандартів та модернізацію сучасної матеріально-технічної бази, внутрішні та зовнішні процедури забезпечення якості освіти знаходяться у стані реформування. ***Реалізовані заходи та досягнутий прогрес:*** Була здійснена робота щодо оновлення змісту та поліпшення якості СП(ПТ)О на основі впровадження в освітній процес нового покоління стандартів, заснованих на компетентнісному підході (затверджено 170 стандартів). Затверджено 9 професійних стандартів та заявлено до затвердження ще 117. У грудні 2017 року створений ДСЯО - новий центральний орган виконавчої влади із зовнішнього забезпечення якості освіти, а у грудні 2018 року - НАК - головний колегіальний орган з реалізації державної політики в сфері кваліфікацій (до цього часу в Україні не було єдиної інституції, яка реалізувала б державну політику в цій сфері). У 2017-2018 рр. у закладах П(ПТ)О запроваджено експерименти щодо проведення незалежної державної кваліфікаційної атестації з певних професій. ***Заплановані заходи.*** Планується ухвалення проекту наказу МОН про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення стандартів професійної освіти за компетентнісним підходом та проекту Методики щодо розроблення освітніх програм у сфері П(ПТ)О. Також планується посилити залучення закладів П(ПТ)О до навчання з елементами дуальної форми здобуття освіти. Інший напрям - робота щодо створення стандарту професійної середньої освіти, яка має почати своє існування із 2027 року. ***Рекомендації:*** Діюча система оцінювання навчальних досягнень учнів потребує подальшого удосконалення, доцільно передати функції державної кваліфікаційної атестації для об'єктивного оцінювання якості підготовки кваліфікованих робітників незалежній комісії. Набуває актуальності моніторингове дослідження відповідності пропозиції кваліфікованої робочої сили потребам ринку праці України та визначення рівня якості П(ПТ)О. Необхідно забезпечити повноцінне функціонування НАК й реалізацію покладених на нього функцій.

Структурний блок Д: Управління і фінансування П(ПТ)О

Д.1 Інституційні механізми

Д.1.1 Ефективність інституційних і управлінських механізмів

В умовах реалізації реформ в системі П(ПТ)О особливої актуальності набуває проблема ефективності системи П(ПТ)О через *вдосконалення діючих та запровадження нових інституційних і управлінських механізмів*. Після останнього раунду ТП триває процес децентралізації П(ПТ)О в рамках реформи децентралізації влади, яка була розпочата в України у 2014 році. Відбулась кардинальна зміна механізму управління П(ПТ)О (перебудована управлінська вертикаль не лише на рівні «центр – регіони», але й всередині регіону). Ключовими напрямами цього процесу в рамках розподілу повноважень стали ***передача фінансування*** (див. докладно блок Д.3) та ***права власності щодо закладів П(ПТ)О*** з державного на обласний рівень (див. Д.1.3).

Щодо першого напряму - відповідно до статті 27 ЗУ «Про Державний бюджет України на 2016 рік» ***з 1 січня 2016 року передано фінансування видатків на підготовку робітничих кадрів у ЗП(ПТ)О з Державного бюджету на рівень місцевих бюджетів***[432]. Водночас, передача містам обласного значення відповідальності за фінансування ЗП(ПТ)О, що знаходяться на території цих міст, яка була здійснена у 2016 році, мала глибокі негативні наслідки для усього сектору ПТО в Україні. В невеликих містах обласного значення наявні фінансові ресурси не покривали видатки першої необхідності на фінансування ЗП(ПТ)О. Для врегулювання проблемних питань фінансування П(ПТ)О МОН вжило низку заходів, розглянутих в пункті Д.1.3. В даний час фінансування на рівні області (регіону) здійснюється з обласних бюджетів, бюджетів міст обласного значення -обласних центрів та бюджету м. Києва. При цьому залишається часткове фінансування з Державного бюджету (див. докладно блок Д.3).

Інший важливий напрям – складна та довготривала ***процедура передачі майна закладів***, підпорядкованих МОН, з державної до комунальної власності. Особлива увага звертається на дотримання вимог, визначених ЗУ «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності». Умовами передачі є взяття органами місцевого самоврядування зобов'язання використовувати за цільовим призначенням та не відчужувати в приватну власність передані об'єкти. Також передбачено наявність у закладів освіти правовстановлюючих документів на нерухоме майно та кадастрових номерів земельних ділянок, що перебувають у закладах на праві постійного користування. Станом на 01.01.2019 КМУ прийнято рішення щодо передачі до комунальної власності 76 закладів.

[432] Зокрема, було передбачено здійснення фінансування навчальних закладів, розташованих у містах обласного значення, з бюджетів міст обласного значення, інших – з обласних бюджетів та бюджету м. Києва.

Наразі, ***обласним, Київській міській державним адміністраціям передано функції*** організації діяльності регіональних рад П(ПТ)О, оперативного управління майном закладів освіти, проведення моніторингових досліджень потреб регіонального ринку праці, формування та розміщення регіонального замовлення на підготовку кваліфікованих робітників та молодших спеціалістів, а також призначення на посаду директорів закладів освіти, фінансування яких здійснюється з обласних бюджетів, бюджету міста Києва, за результатами конкурсів шляхом укладення строкового трудового договору (контракту). Водночас, ***міським радам обласних центрів*** передано *лише окремі функції з кадрових питань*[433].

Оцінка ефективності інституційних і управлінських механізмів П(ПТ)О в умовах децентралізації не є однозначною, адже вона може бути більш об'єктивною в довгостроковому періоді - після реалізації всіх етапів реформи. Найбільшу загрозу становлять недостатня підготовленість управлінських кадрів на усіх рівнях ієрархії управління, брак практичного досвіду управління в нових умовах та мотивації до змін. Сьогодні підхід до децентралізації в цілому потрібно переглянути в світлі отриманого досвіду та, за необхідності, відобразити потрібні зміни у законопроекті «Про професійну (професійно-технічну) освіту».

Позитивні зміни, що відбулися у процесі децентралізації. Механізми децентралізації та автономії в системі ПОН сприяють розширенню джерел фінансування та більш ефективному використанню коштів на утримання закладів П(ПТ)О. Вперше за багато років регіони почали вкладати кошти в розвиток та модернізацію матеріально-технічної бази ЗП(ПТ)О. Розпочалося створення навчально-практичних центрів за кошти місцевих бюджетів. Регіони спрямовують частину залишків освітньої субвенції на зміцнення матеріально-технічної бази ЗП(ПТ)О. Крім того, децентралізація сприяє формуванню контингенту учнів в ЗП(ПТ)О на основі не лише кількісних, а і якісних показників відповідно до кваліфікаційних вимог, яких потребують замовники робітничих кадрів з урахуванням регіональних особливостей виробництва та державного субсидування загальноосвітньої підготовки. Зокрема, створена можливість враховуючи думку різних учасників процесу (стейкхолдерів) та орієнтуючись на потреби регіонального ринку праці, вносити зміни до обсягів регіонального замовлення тощо.

Проблемні питання. Незважаючи на перерозподіл функцій, який вже відбувся, значна кількість повноважень продовжує залишатися на загальнодержавному рівні, а відповідальність покладено на обласні і місцеві органи влади. Це дещо обмежує автономію і можливості прийняття ефективних і відповідальних рішень у секторі П(ПТ)О на місцях. Не дивлячись на ухвалення рамкового закону «Про освіту» (2017), досі не ухвалений новий закон «Про професійну (професійно-технічну) освіту». Отже, механізм управління системою П(ПТ)О будується на старій законодавчій базі.

Головна проблема на регіональному рівні, пов'язана з *фінансуванням ЗП(ПТ)О, які розташовані в містах обласнго значення - обласних центрах, з бюджетів міст*. Така передача повноважень призвела до того, що місцева влада не зацікавлена фінансувати підготовку робітничих кадрів для цілої області, а тим більше – для декількох областей чи для країни в цілому. Є приклади того, коли міські адміністрації намагаються обмежувати доступ до ЗП(ПТ)О для осіб, що не є мешканцями їхнього міста, а це створює проблеми у площині соціальної справедливості. Крім того, міста обласного значення - обласні центри не завжди узгоджують управлінські стратегії щодо П(ПТ)О з областями. Отже бракує цілісного механізму управління. Делегування повноважень на рівень міст ставить у невигідне становище усі частини обласної системи, що лежать за межами міста, включаючи численні громади, пов'язані з цими територіями. *Більш природною одиницею оптимізації сукупності ЗП(ПТ)О є обласна мережа навчальних закладів*[434].

Також у деяких областях існує неузгодженість регіональних стратегій економічного розвитку зі стратегією розвитку ЗП(ПТ)О в їхньому регіоні. Неузгодженими є також стратегії розвитку окремих секторів освіти. Отже, бракує комплексного підходу до процесу управління.

Оцінка ступеня автономії закладів. Автономія ЗП(ПТ)О дозволяє корегувати процес навчання у відповідності до кваліфікаційних вимог з урахуванням потреб регіонального ринку праці, а також

---

[433] Відповідно до розпорядження КМУ від 25 жовтня 2017 року № 831-р, у якому передбачено передачу окремих функцій з управління. Розпорядження набрало чинності з 1 січня 2018 року.
[434] Зелена книга ЄФО "Decentralising Vocational Education and Training in Ukraine. Momentum for Action" («Децентралізація професійно-технічної освіти в Україні – поштовх до дій»), 2017.

забезпечувати оптимізацію механізму кадрової політики. Ступінь автономії закладу освіти системи можна оцінити як задовільний (середній) за винятком такої складової, як фінансування й розподіл коштів. Зокрема, недостатньою є самостійність закладу щодо фінансування та розпорядження матеріальними і фінансовими ресурсами.

Процес укладання освітньої програми на рівні провайдера (закладу освіти) визначається постановою КМУ від 30.12.2015 р. № 1187 «*Про затвердження ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти*» та вимогами Державних стандартів П(ПТ)О. Державні стандарти П(ПТ)О для кожної окремої професії, ~~рівня~~ кваліфікації, визначають навчальні предмети і кількість годин їх викладання. Провайдер (заклад освіти) має право внести зміни у зміст стандарту в обсязі до 20% регіонального компонента. Певну автономію мають заклади освіти при розробці процедур оцінювання, але основні параметри процедури визначені інструктивними документами МОН. Керівник закладу освіти має практично повну автономію при формуванні кадрового складу, хоча призначення заступників потребує погодження регіональних органів управління, яке часто носить формальний характер, що дає можливість керівнику сформувати власну команду. Водночас, прийняття рішень щодо фінансування та розподілу коштів регламентовано кошторисними призначенням. Крім того, використання спеціальних коштів, отриманих ЗП(ПТ)О в результаті своєї діяльності, може бути використано лише після процедури узгоджень з вищими управлінськими структурами.

В цілому інституційні та управлінські механізми, що забезпечують функціонування системи П(ПТ)О, потребують подальшого вдосконалення для реалізації запланованих реформ. Впровадження інституційних механізмів передбачає залучення усіх зацікавлених сторін у досягненні позитивних результатів освітнього процесу в системі П(ПТ)О. В Україні переважає технологічний підхід до соціального партнерства як механізму досягнення відносного балансу інтересів ЗП(ПТ)О на ринку освітніх послуг, ключовими елементами якого є переговорний процес між сторонами – партнерами.

Огляд заходів, спрямованих на поліпшення інституційних і управлінських механізмів П(ПТ)О викладено у пункті Д.1.3.

Д.1.2 Відповідальність, керівництво і контроль

Механізми підзвітності, керівництва і контролю в системі П(ПТ)О описаний в пункті А.2.2. Внаслідок процесу децентралізації ***відповідальність і керівництво розподілене між різними учасниками на національному, регіональному (або місцевому) рівнях та на рівні закладу.*** На галузевому рівні управління, як таке, не здійснюється, йдеться про співпрацю та дорадчі функції (галузеві професійні об'єднання роботодавців).

Національний рівень. Діяльність ключових міністерств, які залучені до процесу управління системою П(ПТ)О на національному рівні (МОН, Мінсоцполітики, Міністерства фінансів, МЕРТ та інших міністерств) ***координується КМУ***.

КМУ затверджує стратегію розвитку П(ПТ)О та забезпечує проведення державної політики у сфері П(ПТ)О (державні цільові програми з П(ПТ)О). Затверджує ліцензійні умови провадження освітньої діяльності; державні пріоритети щодо підготовки кадрів; перелік галузей знань та спеціальностей для підготовки фахівців П(ПТ)О; перелік посад педагогічних працівників. КМУ визначає порядок формування і розподілу освітніх субвенцій між бюджетами та порядок розподілу державного фінансування П(ПТ)О.

МОН, як головний орган у сфері формування та реалізації державної політики щодо П(ПТ)О, затверджує стандарти освіти, порядок проведення моніторингу якості освіти та інституційного аудиту закладів, ліцензує освітню діяльність закладів, затверджує форму документів про освіту, типові умови прийому й типові освітні програми. За напрям П(ПТ)О відповідає Директорат професійної освіти, до складу якого входить Головне управління професійної освіти (замість департаменту П(ПТ)О).

Директорат професійної освіти

Директорат професійної освіти є самостійним структурним підрозділом апарату міністерства, що утворюється для виконання завдань, пов'язаних із забезпечення формування державної політики у сфері професійної освіти. Директорат координується Міністром освіти і науки. Він утворився внаслідок упровадження Стратегії реформування державного управління України на 2016-2020 рр.

Повноваження Директорату професійної освіти: формування й реалізація державної політики у сфері П(ПТ)О.

Основні завдання:

1. розробка державної політики на основі постійного аналізу сектору П(ПТ)О, формування пропозицій щодо альтернативних варіантів розв'язання виявлених проблем;
2. моніторинг та оцінювання результатів реалізації державної політики в сфері професійної освіти, розроблення пропозицій щодо її впровадження або коригування;
3. розробка документів державної політики та проектів актів законодавства, що забезпечують модернізацію та ефективне функціонування державної політики в сфері професійної освіти;
4. забезпечення виконання завдань, пов'язаних з реалізацією державної політики щодо П(ПТ)О;
5. співпраця з органами місцевого самоврядування з питань реалізації державної політики у сфері професійної освіти, розроблення та виконання регіональних програм підготовки кваліфікованих робітників та молодших спеціалістів;
6. участь у процесі стратегічного планування, підготовка пропозиції до планів пріоритетних дій Уряду та планів діяльності міністерства з питань П(ПТ)О.

Склад: До складу директорату входять дві експертні групи, що утворюються для виконання завдань за окремими напрямами діяльності з формування державної політики у сфері П(ПТ)О, та головне управління, що виконує завдання з реалізації державної політики у цій сфері. Директорат очолює генеральний директор.

Основні напрями діяльності: 1) зміст та забезпечення якості освіти; 2) управління та ДПП.

Інші органи: *Мінсоцполітики* бере участь у розробленні законодавства для сектора П(ПТ)О, розробляє Національний класифікатор України ДК 003:2010 „Класифікатор професій" та затверджує професійні стандарти та кваліфікаційні характеристики професій; *МЕРТ* проводить розрахунок середньострокових потреб ринку праці у фахівцях та робітничих кадрах за професійними групами; *Міністерство фінансів* – відповідає за фінансування ЗП(ПТ)О. *Державна служба зайнятості (ДСЗ),* підпорядкована Мінсоцполітики. Новоутворена *Державна служба якості освіти України* підконтрольна КМУ через Міністра освіти і науки. Вона реалізує державну політику у сфері забезпечення якості освіти, а також вносить пропозиції щодо державної політики у цій сфері. *НАК* немає чіткого підпорядкування, є постійно діючим колегіальним органом, уповноваженим на реалізацію державної політики у сфері кваліфікацій[435]. Ця інституція (після формування її штату) серед іншого координуватиме розроблення професійних стандартів та стандартів оцінювання і формуватиме вимоги до процедур присвоєння професійних кваліфікацій та визнання результатів неформального та інформального навчання.

Регіональний рівень. Повноваження та відповідальність за ПОН на регіональному рівні управління покладено на ***Департаменти (управління) освіти і науки ОДА***, в структурі яких зазвичай функціонує відділ, який реалізує державну політику у сфері П(ПТ)О. Незважаючи на те, що ці департаменти (управління) входять до структури ОДА, на практиці вони мають подвійне підпорядкування: МОН України та ОДА. Основні функції включають *контроль діяльності П(ПТ)О* незалежно від форм власності та підпорядкування з питань дотримання чинного законодавства щодо П(ПТ)О, оновлення змісту освіти та управлінської діяльності, дотримання вимог ДСП(ПТ)О; загальне управління діяльністю державних ЗП(ПТ)О; організація підвищення кваліфікації робітників; проведення ліцензійної та атестаційної експертизи закладів П(ПТ)О, контроль за виконанням керівниками закладів П(ПТ)О області своїх обов'язків за контрактом. Крім того, ***обласним, Київській міській державним адміністраціям*** передано функції організації

[435] Агентство формується на паритетних засадах з представників МОН, Мінсоцполітики, Мінекономрозвитку, Спільного представницького органу сторони роботодавців на національному рівні та Спільного представницького органу репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок.

діяльності регіональних рад П(ПТ)О, оперативного управління майном закладів освіти, формування та розміщення регіонального замовлення, а також *призначення на посаду директорів закладів освіти,* фінансування яких здійснюється з їх бюджетів. Водночас, ***міським радам міст обласного значення-обласних центрів*** передано лише окремі функції з кадрових питань.

Сьогодні у всіх регіонах створені регіональні ради професійної освіти. Це дорадчо-консультативний орган, що утворюється при облдержадміністраціях для формування та реалізації регіональної політики у сфері професійної П(ПТ)О. Діяльність регіональних рад спрямовується передусім на формування пропозицій щодо зміни мережі ЗП(ПТ)О, обсягів їх фінансування, напрямів та обсягів підготовки кадрів, а також на погодження регіонального замовлення. Водночас, наразі ефективність роботи таких рад є низькою.

Рівень закладу. Державні ЗП(ПТ)О контролюються Департаментами (управліннями) освіти і науки ОДА. До напрямів діяльності закладів П(ПТ)О належать організація навчально-виробничого процесу, вибір форм і методів навчання; навчально-виробнича та фінансово-господарська діяльність; атестація педагогічних працівників; розробка робочих навчальних планів та програм (на основі типових); формування разом з Департаментами (управліннями) освіти і науки ОДА планів прийому учнів з урахуванням державного[436] та регіонального замовлення; забезпечення виробничого навчання учнів; забезпечення якості освіти; визначення структури і штатного розпису тощо. В умовах децентралізації підвищується конкуренція серед закладів П(ПТ)О. Їм потрібно доводити свою значимість для регіону та його розвитку.

На рівні закладу П(ПТ)О управління здійснює керівник закладу (директор). Педагогічна рада є основним колегіальним органом управління закладу освіти, який має дорадчий характер.

[436] за професіями загальнодержавного значення

Директор

Відповідно до статті 24 ЗУ «Про професійну (професійно-технічну) освіту» *управління закладом П(ПТ)О здійснює керівник навчального закладу (директор)*. Керівник закладу професійної (професійно-технічної) освіти щорічно звітує перед загальними зборами колективу закладу.

Сфера діяльності:

1. організовує освітній процес, забезпечує створення умов для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітників;
2. діє від імені закладу освіти та персонально відповідає за результати діяльності закладу освіти;
3. приймає на посади та звільняє з посад працівників закладу освіти, затверджує їхні посадові обов'язки, формує педагогічний колектив;
4. затверджує штатний розпис і чисельність працівників закладу освіти; видає розпорядження, заохочує працівників й застосовує передбачені законодавством стягнення;
5. встановлює премії і доплати до посадових окладів і ставок заробітної плати працівників закладу освіти за конкретні результати праці;
6. створює умови для сталого професійного розвитку педагогічних працівників та здобувачів освіти (використання ними прогресивних форм і методів навчання, розвитку інноваційної діяльності);
7. забезпечує безпечні і нешкідливі умови навчання, праці і виховання;
8. разом із роботодавцями забезпечує учнів під час проходження практики на виробництві спеціальним одягом та засобами індивідуального захисту;
9. на підставі письмового звернення особи з особливими освітніми потребами, її батьків або законних представників в обов’язковому порядку утворює інклюзивні групи для навчання осіб з особливими освітніми потребами.

Педагогічна рада

Педагогічна рада є основним колегіальним органом управління закладу освіти, який має дорадчий характер. Вона створюється відповідно до статті 27 ЗУ «Про освіту» та регламентована наказом МОН від 12.12.2000 № 582 «Про удосконалення методичної роботи в системі професійно-технічної освіти». Рада визначає основні напрямки і завдання, конкретні форми роботи педагогічного колективу та приймає рішення з основних принципових питань діяльності закладу П(ПТ)О. Рішення приймаються голосуванням (не менше 2/3 голосів). Скликається не рідше одного разу на два місяці. Головою педагогічної ради є директор. Склад педагогічної ради затверджується його наказом.

Зовнішній контроль. Зовнішній контроль за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів в сфері П(ПТ)О здійснюють органи, що проводять зовнішній аудит (Державна аудиторська служба України і Рахункова палата України). Вони можуть проводити аудит на всіх трьох рівнях, зазначених вище. За зовнішній контроль якості освіти у закладах П(ПТ)О відповідає створена в 2017 році ДСЯО України, яка наразі ще не функціонує повноцінно (див. Г.3.3)

Проблеми: Недостатня самостійність ЗП(ПТ)О, що призводить до нездатності повною мірою оперативно реагувати на запити роботодавців і ринку праці. Чинному механізму підзвітності, керівництва і контролю в системі П(ПТ)О наразі бракує системи моніторингу ефективності управлінських рішень та їх впливу на якість освітніх послуг на всіх рівнях. Необхідним є перехід від оперативного до програмно-цільового управління. Інша проблема – низька ефективність роботи регіональних рад П(ПТ)О.

Опис заходів політики

Д.1.3 Реформування системи управління

Реалізовані заходи. З часу останнього раунду ТП МОН вживало заходи щодо оптимізації мережі ЗП(ПТ)О. Проведено її аналіз з урахування фінансово-економічної ефективності, підвищення якості підготовки кадрів. Водночас враховано бачення кожного регіону щодо потреб економіки та ринку праці, аспектів управління і фінансування в умовах децентралізації. Протягом 2017 - 2018

років реорганізовано 50 ЗП(ПТ)О шляхом приєднання до більш потужних. Крім того, ухвалено рішення про виокремлення зі структури закладів ВО 7 закладів П(ПТ)О.

Для врегулювання проблемних питань фінансування П(ПТ)О в умовах децентралізації, описаних в пункті Д.1.1, МОН вжило низку заходів, за результатами яких КМУ у 2016 році було виділено кошти стабілізаційної дотації у розмірі 598 млн грн. Також для вирішення цього питання відбулись зміни у фінансуванні на регіональному рівні. Зокрема, з 2017 року фінансування на рівні області (регіону) здійснюється з обласних бюджетів, міст обласного значення-обласних центрів та бюджету м. Києва.

Триває робота щодо передачі з державної у комунальну власність підпорядкованих МОН державних ЗП(ПТ)О відповідно до ЗУ України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності». Станом на 01.01.2019 прийнято рішення (розпорядження КМУ) щодо передачі з державної до комунальної власності 76 закладів, з них 4 заклади Київської області – у 2017 році, 30 закладів – у 2018 році (3 – Житомирської області, 5 – Івано-Франківської області; 8 – м. Києва, 3 – Кіровоградської області, 3 – Львівської області; 6 – Закарпатської області, 2 – Тернопільської області) та 42 заклади – у 2019 році (1 – Кіровоградської області, 12 – Львівської області, 3 – Чернігівської області, 2 – Одеської області, 1 – Херсонської області, 13 – Дніпропетровської області, 3 – Чернівецької області, 3 – Черкаської області). Всього підлягає передачі 660 закладів. До МОН надійшли пакети документів від 244 закладів. Наразі в Мінекономрозвитку знаходяться пакети документів 31 закладу.

Враховуючи складну та довготривалу процедуру передачі майна закладів, КМУ ухвалило розпорядження від 25 жовтня 2017 року № 831-р «Питання управління державними закладами професійної (професійно-технічної) освіти, підпорядкованими Міністерству освіти і науки», у якому передбачено передачу окремих функцій з управління обласним державним адміністраціям та міським радам міст обласного значення (див. докладно пункт Д.1.2)[437]. Запровадження зазначених змін дозволило підвищити ефективність інституційних і управлінських механізмів системи П(ПТ)О й оперативно управляти закладами на рівні області та обласних центрів. Зокрема, на регіональний рівень було передані функції з формування та розміщення регіонального замовлення на підготовку кваліфікованих робітників та молодших спеціалістів, оперативного управління майном.

Міністерством освіти і науки України видано наказ від 17.07.2019 № 998 «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на заміщення посади керівника державного закладу професійної (професійно-технічної) освіти», який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 серпня 2019 р. за № 922/33893. Зазначений порядок врегульовує питання проведення конкурсу на заміщення посади керівника державного закладу П(ПТ)О.

Крім того, з метою розв'язання проблем, описаних у попередніх двох пунктах, наприкінці 2017 року було внесено зміни до Бюджетного кодексу України, що надає можливість здійснювати видатки на П(ПТ)О на умовах регіонального замовлення. Затверджені Методичні рекомендації щодо формування регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів (2016)[438].

Сьогодні у всіх регіонах створені та розпочали роботу ради П(ПТ)О, організацію діяльності яких покладено на обласні, Київську міську державну адміністрацію відповідно до вищезазначеного розпорядження КМУ. До складу регіональних рад входять представники місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, організацій роботодавців, у тому числі галузевих об'єднань роботодавців і професійних асоціацій, закладів освіти. З огляду на низьку ефективність роботи таких рад, станом на квітень 2019 року МОН розробило проект постанови КМУ «Про затвердження Положення про Регіональну раду П(ПТ)О»[439][440].

Законопроектом «*Про професійну (професійно-технічну) освіту*» передбачено збільшення автономії провайдерів системи П(ПТ)О. Передбачається самостійність, незалежність і

---

[437] до завершення процедури передачі з державної у комунальну власність державних закладів
[438] розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 року № 994-р
[439] https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proekt-postanovi-kmu-pro-zatverdzhennya-tipovogo-polozhennya-pro-regionalnu-radu-profesijnoyi-osviti
[440] Ухвалення постанови має сприяти координації діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та громадських організацій для розвитку П(ПТ)О та формування ефективної політики у цій сфері.

відповідальність ЗП(ПТ)О в ухваленні рішень щодо розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, змісту освітньої діяльності, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів. Крім того, планується створити сучасне освітнє середовище, яке буде комфортним для навчання людей з особливими освітніми потребами[441].

Планові заходи. Ключовим пріоритетом Концепції реалізації державної політики у сфері П(ПТ)О на період до 2027 року (2019)[442] є реформування системи управління П(ПТ)О та її структури. Воно передбачає:

- розподіл повноважень з управління та фінансування у сфері П(ПТ)О, зокрема передачу на обласний рівень повноважень з прогнозування потреб ринку праці у професійних кваліфікаціях, формування регіонального замовлення на підготовку кадрів на основі періодичного аналізу стану ринку праці;
- здійснення до 2024 року остаточного переходу до фінансування ЗП(ПТ)О, які розташовані на території міст обласного значення — обласних центрів, з обласних бюджетів;
- розроблення та затвердження типового положення про регіональну раду П(ПТ)О;
- розширення автономії ЗП(ПТ)О, зокрема розроблення і впровадження власних освітніх програм, отримання статусу неприбуткової організації із збереженням податкових пільг і отриманням фінансової автономії;
- оптимізацію мережі ЗП(ПТ)О шляхом утворення центрів професійної досконалості з урахуванням інклюзивного навчання.

Д.2 Участь недержавних суб'єктів

Визначення проблематики

Д.2.1 Розподіл відповідальності між державними і недержавними суб'єктами у П(ПТ)О

Аналіз сучасних тенденцій у питанні участі недержавних суб'єктів в управлінні П(ПТ)О і формуванні відповідної політики у цій сфері засвідчує відсутність єдиної злагодженої системи взаємодії з чітким розподілом окремих функцій та обов'язків. Не дивлячись на достатньо тривалий процес діалогу з представниками даного сектору, ключовою проблемою залишається вироблення єдиної системної та довгострокової моделі розвитку з чітким, прозорим механізмом реалізації.

Існує формальне соціальне (на основі угод, галузевих та регіональних рад) та неформальне (у конкретних проектах) партнерство. Зокрема, сьогодні у всіх областях створені та розпочали роботу регіональні ради П(ПТ)О, до складу яких входять представники місцевих органів влади, організацій роботодавців, у тому числі галузевих об'єднань організацій роботодавців і професійних асоціацій, закладів освіти. Їх діяльність спрямовується передусім на формування пропозицій щодо зміни мережі ЗП(ПТ)О, обсягів їх фінансування, напрямів та обсягів підготовки кадрів, а також на погодження регіонального замовлення.

Розвитку формального соціального партнерства значно сприяла проведена децентралізація управління й фінансування системи П(ПТ)О в Україні.

До 2016 р. участь недержавних суб'єктів у сфері П(ПТ)О обмежувалася переважно:

- забезпеченням виробничого навчання та виробничої практики для учнів системи П(ПТ)О[443];
- забезпеченням якості П(ПТ)О шляхом участі недержавних суб'єктів в узгодженні проектів змін до державних стандартів П(ПТ)О[444];
- участю у формуванні державного замовлення на підготовку робітничих кадрів[445];

---

441 https://www.kmu.gov.ua/ua/news/mon-chekaye-na-propoziciyi-robotodavciv-do-koncepciyi-yaka-viznachatime-rozvitok-profesijnoyi-osviti-v-ukrayini

442 схваленою розпорядженням КМУ від 12 червня 2019 р. №419-р

443 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-99-п

444 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/495-2011-п

445 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5499-17

- підготовка пропозицій до законопроектів, участь у спільних проектах, сприяння реформуванню порядку підтвердження результатів неформального та інформального навчання тощо.

З 2016 року процес реалізації політики децентралізації управління системою П(ПТ)О обумовив появу додаткових форм участі недержавних суб'єктів, зокрема:

- участь у забезпеченні якості П(ПТ)О шляхом розроблення професійних стандартів[446];
- участь таких недержавних суб'єктів, як представники роботодавців та профспілок у діяльності регіональних рад професійно-технічної освіти[447] з метою формування та розміщення регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів[448];
- більш активне сприяння впровадженню дуальної П(ПТ)О.

Незважаючи на ухвалені на сьогодні документи про співпрацю між обома сторонами (див. пункт Д.2.2), питання відповідальності за взяті на себе зобов'язання залишається актуальним з огляду на брак чіткого і оформленого порядку взаємодії. В цілому, навіть узгодженні в ході домовленостей позиції потребують системної практичної реалізації.

Запорізька область: функціонування освітньо-виробничих кластерів

На сьогодні НПЦ Державний навчальний заклад «Запорізьке вище професійне училище моди і стилю» включений до роботи освітньо-виробничого кластеру інноваційних швейних технологій Запорізького регіону, учасниками якого є провідні швейні підприємства міста Запоріжжя та області. Діяльність кластеру спрямована на: (1) вдосконалення змісту П(ПТ)О на основі впровадження інноваційних технологій; (2) моніторинг, аналіз і прогнозування потреб у кваліфікованих кадрах на ринку праці; (3) розроблення професійних та освітніх стандартів; (4) централізоване використання матеріально-технічної бази для проходження здобувачами освіти виробничої практики; (5) розроблення пропозицій щодо модернізації мережі навчальних закладів П(ПТ)О. В освітньому процесі НПЦ широко використовуються інноваційні технології (зокрема, розроблено програми спеціальних курсів з конструювання та 3D-моделювання за допомогою програмного комплексу «ASSYST»). Якість професійної підготовки учнів та слухачів на базі центру підтверджують результати Всеукраїнських конкурсів «WORLDSKILLS UKRAINE, 2017» та «WORLDSKILLS UKRAINE, 2018».

Опис заходів політики

Д.2.2 Політика у сфері підтримки участі недержавних суб'єктів

Наразі відсутня окрема політика підтримки участі недержавних суб'єктів. Існують лише окремі спроби заохочення підприємств (зокрема, до найму випускників П(ПТ)О, які є безробітними, шляхом надання компенсації роботодавцям, які працевлаштовують громадян[449]).

Важливою складовою участі недержавних суб'єктів у розвиту П(ПТ)О є їх долучення до розробки та впровадження стандартів П(ПТ)О[450]. Важливо звернути увагу на законопроект «Про професійну (професійно-технічну) освіту», що у своїх положеннях містить численні посилання на забезпечення участі роботодавців у різних сферах П(ПТ)О: підтвердження участі роботодавців у складі й діяльності регіональних рад П(ПТ)О (ст.1), забезпечення практичної підготовки здобувачів П(ПТ)О на підприємствах, в установах, організаціях (ст.10), сприяння науково-методичного забезпечення П(ПТ)О (ст. 47)[451]. Суттєвим кроком є участь приватного сектору (роботодавців) у забезпеченні підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти[452]. Водночас, не дивлячись на окремі зрушення у цій сфері, очевидною є відсутність цільової політики держави, направленої на системну підтримку та взаємодію з недержавними суб'єктами.

---

[446] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2017-п
[447] https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/Analitychni-materialy/14-robochi-materiali-z-oglyadu-stvorennya-profesiynikh-rad.pdf
[448] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994-2016-р
[449] Постанова КМУ № 33 від 31.01.2018 р. "Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на працевлаштування окремих категорій працівників та створення нових робочих місць". Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33-2018-%D0%BF
[450] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1238-2011-п
[451] https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-zakonu-ukrayini-pro-profesijnu-profesijno-tehnichnu-osvitu
[452] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-р

Політика ДПП у сфері освіти здійснюється на основі договорів між органами державної влади та приватними партнерами, які укладаються у порядку, визначеному КМУ[453]. 5 листопада 2018 р. між Федерацією роботодавців України та МОН України був підписаний Меморандум про співпрацю, метою якого є консолідація зусиль, спрямована на розвиток П(ПТ)О для забезпечення ринку праці висококваліфікованими кадрами, а також розвиток ДПП. Відмічається тенденція посилення уваги держави до питання поглиблення взаємодії з роботодавцями в побудові більш ефективної системи популяризації П(ПТ)О через відповідні зміни до законодавства[454][455].

Правові засади ДПП у сфері освіти визначені Конституцією України, Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, ЗУ "Про державно-приватне партнерство" та «Про освіту», іншими законами та міжнародними договорами України. Сьогодні ***законодавство України не дозволяє реально використовувати механізм ДПП для розвитку*** *П(ПТ)О* ***в необхідному обсязі.*** Є потреба у розширенні змістовних статей щодо ДПП в профільних освітніх законах. Відповідно до ЗУ «про Освіту» ДПП у сфері освіти і науки має передбачати: спільне фінансування закладів освіти, баз практичної підготовки, інноваційний центрів та бізнес-інкубаторів (на базі існуючих закладів освіти); розвиток сучасних технологій освіти; професійно-практичну підготовку; запровадження спільних програм фінансування підготовки фахівців тощо; заходи щодо соціального захисту викладачів та здобувачів освіти. Ці заходи потребують більш активної участі обох сторін.

ДПП у сфері П(ПТ)О та взаємозв'язок з ринком праці визначений як один з трьох головних пріоритетів, передбачених Концепцією реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічної) освіта» на період до 2027 року (2019)[456].

Черкаська область: впровадження Державно-приватного партнерства

Державно-приватне партнерство знаходиться в стані розбудови: (1) створена Регіональна рада професійної освіти (стейкхолдерів); (2) за кошти соціальних партнерів функціонує 5 навчально-практичних центрів: на базі державного навчального закладу «Черкаське вище професійне училище будівельних технологій» функціонують Міжрегіональний навчально-практичний центр сучасних будівельних технологій, навчально-практичний центр за професією «Монтажник гіпсокартонних конструкцій», НПЦ «ТРІОРА» та «Снєжка», на базі державного навчального закладу «Черкаський професійний ліцей» – навчально-практичний будівельний центр з технологій «ХенкельБаутехнік (Україна)»; (3) у співпраці з 6 підприємствами з 5 професій впроваджується дуальна форма навчання. Проте державно-приватне партнерство потребує законодавчого врегулювання. Стимулів для соціальних партнерів законодавчо не передбачено. Тому недержавні суб'єкти беруть недостатню участь при формуванні та впровадженні П(ПТ)О, зокрема це стосується формування регіонального (державного) замовлення. Зокрема, доцільно ухвалити новий ЗУ «Про професійну (професійно-технічну освіту», де передбачити можливість утворення та/або спільного фінансування ЗП(ПТ)О, нових баз професійно-практичної підготовки, інноваційних підприємств (інноваційних центрів, технопарків, технополісів, інноваційних бізнес-інкубаторів) тощо.

Д.3 Бюджет П(ПТ)О

Визначення проблематики

Д.3.1 Планування витрат, формування бюджету П(ПТ)О і його виконання

Сучасна система фінансування П(ПТ)О функціонує в рамках загального процесу децентралізації, що розпочався у 2014 році[457] . Бюджет системи П(ПТ)О формується й виконується відповідно до ЗУ «Про Державний бюджет України», Бюджетного кодексу України, Середньострокової Бюджетної декларації (Основні напрями бюджетної політики на три роки), постанов КМУ, рішень регіональних рад тощо. Основне джерело фінансування системи П(ПТ)О - місцеві бюджети (див. пункт Д.3.2).

---

[453] Відповідно до статті 81 ЗУ «Про освіту». – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

[454] https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/memorandumy/memorandum-pro-spivpratsyu-mizh-federatsieyu-robotodavtsiv-ukraini-ta-ministerstvom-osviti-i-nauki-ukraini.pdf

[455] http://fru.ua/ua/events/fru-events/robotodavtsi-ta-osvitiany-ob-iednuiut-zusyllia-dlia-rozvytku-ta-populiaryzatsii-profosvity

[456] https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-realizaciyi-derzhavnoyi-politiki-u-sferi-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-suchasna-profesijna-profesijno-tehnichna-osvita-na-period-do-2027-roku-i120619

[457] Fiscal Decentralization and Local Government Finance Reform: 2014-2017, SKL/SIDA, September 2018. Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://sklinternational.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/Policy-Brief-ENG.pdf

На національному рівні (Державний бюджет) до бюджетного процесу в сфері П(ПТ)О залучені МОН, Міністерство фінансів.

На регіональному рівні (обласні бюджети, бюджети міст обласного значення -обласних центрів та бюджет м. Києва): Департаменти (управління) освіти і науки та Департаменти фінансів відповідних обласних та міських державних адміністрацій, заклади П(ПТ)О.

Крім того, **кожний заклад П(ПТ)О** має власний кошторис.

Після останнього раунду ТП в Україні розпочалось запровадження середньострокового бюджетного планування. Наразі бюджетний процес починається з розробки та ухвалення Бюджетної декларації, яка містить основні макроекономічні орієнтири та граничні бюджетні показники на три роки. Вона є основою для складання проектів бюджетів (державного та місцевих). Проект Державного бюджету ухвалюється ВРУ, проекти місцевих бюджетів - обласними та міськими радами. Є можливість вносити зміни до бюджетів (державного та місцевих) протягом бюджетного року (процедура визначена Бюджетним кодексом). Після закінчення бюджетного року готується звіт про виконання відповідного бюджету.

В Державному та місцевих бюджетах передбачений конкретні статті видатків, пов'язані з П(ПТ)О відповідно до бюджетних програм. Бюджетне планування здійснюється з застосуванням програмно-цільового методу[458]. На всіх стадіях бюджетного процесу його учасники в межах своїх повноважень здійснюють оцінку ефективності бюджетних програм, що передбачає заходи з моніторингу та контролю за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів. Моніторинг здійснюють виконавці програм - розпорядники бюджетних коштів (органи, зазначені вище), а також органи, що проводять зовнішній аудит (Державна аудиторська служба України і Рахункова палата України).

Національний рівень: обсяги субвенції з Державного бюджету місцевому бюджету для ЗП(ПТ)О конкретного регіону на бюджетний рік розраховуються МОН з (або без) надання запиту до Департаменту освіти і науки облдержадміністрації та затверджуються у законі про Державний бюджет України на відповідний рік окремо для кожного місцевого бюджету, що отримує таку субвенцію з Державного бюджету.

Регіональний рівень: при розрахунку показників видатків обласного бюджету враховуються розмір мінімальної заробітної плати, розмір посадового окладу працівника І тарифного розряду Єдиної тарифної сітки, прожитковий мінімум та відповідні коефіцієнти, на які збільшується обсяг коштів на оплату комунальних послуг та енергоносіїв, що передбачений у бюджеті поточного року.

Розподіл коштів між закладами ЗП(ПТ)О конкретної області здійснюється відповідно до контингенту з урахуванням затвердженого регіонального замовлення вартості підготовки 1 робітника (витрати на 1 учня).

Заклади П(ПТ)О щорічно формують потребу видатків на утримання закладу з урахуванням прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати, посадових окладів, чисельності працівників, площі та санітарного стану приміщень, наявності майстерень, обладнання, типу закладу, контингенту учнів, кількості груп, режиму роботи закладу, цін на продукти харчування, розміру стипендії, вартості тарифів на комунальні послуги, соціальних стандартів для забезпечення незахищених верст населення, потреби на модернізацію матеріально-технічної бази та проведення ремонтів, індексації споживчих цін.

Недоліком даного процесу є те, що капітальні видатки на придбання обладнання, інвентарю, проведення ремонтів плануються виходячи із наявного фінансового ресурсу місцевих бюджетів, що не дозволяє повною мірою оновити матеріально-технічну базу закладів П(ПТ)О. Також є проблема загального недофінансування: за рахунок місцевих бюджетів (основного джерела фінансування) покривається лише 60% від фінансових потреб ЗП(ПТ)О у регіонах[459]. ЗП(ПТ)О,

---

[458] Застосування програмно-цільового методу (як основного методу бюджетного планування передбачає розробку цілей і завдань бюджетної програми, напрямів її діяльності та показників результативності її виконання. Розпорядники бюджетних коштів планують бюджетні програми, видатки на які можуть бути передбачені у проекті Державного бюджету на наступний рік.

[459] https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/profesijno-tehnichna-osvita.pdf

розташовані за межами міст обласного значення-обласних центрів, знаходяться у гіршому становищі, оскільки нинішні фінансові механізми покривають їхні потреби лише на 45[460].

Опис заходів політики

Д.3.2 Заходи щодо поліпшення процесів планування витрат і бюджетування у системі П(ПТ)О

Реалізовані заходи: У кінці 2017 року було внесено зміни до статей 89 та 90 Бюджетного кодексу України, що надає можливість здійснювати видатки на П(ПТ)О на умовах регіонального замовлення, що *сприяє визначенню стратегії й тактики розвитку регіональних систем П(ПТ)О*.

З метою підвищення ефективності виконання бюджету та використання бюджетних коштів було запроваджено *програмно-цільовий метод*, метою якого є *встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання*. Для оцінки ефективності бюджетних програм використовують звіти про виконання паспортів бюджетних програм. За результатами такої оцінки розпорядники бюджетних коштів вживають заходи щодо підвищення ефективності бюджетних витрат. Крім того, результати оцінки є підставою для ухвалення рішень про внесення змін до бюджетних призначень поточного року, та планових показників на наступні три роки, включаючи зупинення реалізації відповідних бюджетних програм.

На початку 2019 року після ухвалення змін до Бюджетного кодексу України[461] почалося запровадження *середньострокового бюджетного планування*[462]. Його метою є відмова від сфокусованості системи на контролі затрат та перехід до узгодження стратегічного і бюджетного планування, запровадження нової трирічної Бюджетної декларації. Очікується, що т*і напрями реформи, які вже реалізуються на національному рівні в сфері П(ПТ)О, будуть більше синхронізовані з пріоритетами регіонів у цій сфері. На регіональному рівні це сприятиме узгодженню середньострокових програм економічного та соціального розвитку конкретної області з бюджетними програмами в сфері П(ПТ)О.*

Заплановані заходи: Одним з пріоритетів Концепції реалізації державної політики у сфері П(ПТ)О «Сучасна професійна (професійно-технічної) освіта» на період до 2027 року» є реформування системи фінансування П(ПТ)О[463]. З метою поліпшення процесів планування витрат і формування та виконання бюджету планується *здійснювати фінансування професійної підготовки на підставі розрахунку вартості підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням складності професії та кваліфікаційних рівнів*.

Д. 4 Мобілізація ресурсів для П(ПТ)О

Визначення проблематики

Д.4.1 Джерела і механізми фінансування для системи П(ПТ)О

З 2016 року фінансування системи ПТО у рамках загального процесу децентралізації передано з державного на місцевий рівень. Зокрема, у 2016 році фінансування навчальних закладів, розташованих у містах обласного значення (включаючи міста-обласні центри), здійснювалось з бюджетів цих міст, а інших ЗП(ПТ)О – з обласних бюджетів та бюджету м. Києва. У 2017 році бюджети міст обласного значення були виключені з ланцюжка фінансування П(ПТ)О. Таким чином, з 2017 року й дотепер видатки на П(ПТ)О здійснюються з обласних бюджетів, бюджетів міст обласного значення -обласних центрів та бюджету м. Києва[464].

---

[460] Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України (2019). Сучасний стан фінансування професійнотехнічної освіти в Україні. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/profesijno-tehnichna-osvita.pdf

[461] Після ухвалення 8 січня 2019 року ЗУ №8044 «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України».

[462] Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Міністерство фінансів починає втілювати середньострокове бюджетне планування. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.minfin.gov.ua/news/view/ministerstvo-finansiv-pochynaie-vtiliuvaty-serednostokove-biudzhetne-planuvannia?category=bjudzhet

[463] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80?lang=en

[464] у закладах державної або комунальної форми власності

Основні джерела фінансування П(ПТ)О:

- ***Державний бюджет**:* освітня субвенція на здобуття учнями повної ЗСО; фінансування підготовки робітничих кадрів за професіями загальнодержавного значення; субвенція на модернізацію та оновлення матеріально-технічної бази П(ПТ)О; здійснення методичного та матеріально-технічного забезпечення діяльності закладів освіти (проведення конкурсу WORLDSKILLS UKRAINE, пілотне проходження профорієнтаційного тестування учнями шкіл).
- ***Місцеві бюджети**:* видатки на утримання закладів освіти, фінансування регіонального замовлення на підготовку робітничих кадрів та молодших спеціалістів.
- ***Надходження від плати за послуги, що надаються ЗП(ПТ)О:*** плата за послуги згідно з їх основною та додатковою діяльністю (від фізичних, юридичних осіб, а також міністерств, відомств[465]), плата за оренду майна; надходження від продажу майна (крім нерухомого майна).
- ***Інші джерела:*** благодійні внески, гранти та дарунки; кошти підприємств, організацій, фізичних осіб та бюджетних установ для виконання цільових заходів (зокрема регіональних програм); кошти, що отримують заклади від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг.

Останні два джерела фомують ***власні надходження ЗП(ПТ)О*** (від 2% до 12% від загальної суми надходжень). Сюди також відносять 50% від заробітної плати за виробниче навчання і виробничу практику учнів ЗП(ПТ)О. Відповідно до чинного законодавства заклади самостійно визначають перелік платних освітніх та інших послуг. Основні джерела фінансування П(ПТ)О на рівні ЗП(ПТ)О представлені на діаграмі 2.

Діаграма2. Джерела фінансування ЗП(ПТ)О на прикладі Вінницької області:

ЗП(ПТ)О приватної форми власності утримуються, здебільшого, за рахунок коштів засновників цих закладів.

За даними ДССУ частка фінансування П(ПТ)О за рахунок державного сектора у 2017 році становила 91,3% (з них 2,2% – за рахунок Державного бюджету та 81,1% – місцевих бюджетів), приватного – 8,7% (з них 6,7% - за рахунок домогосподарств та 2,0% - приватних фірм та корпорацій)[466]. Для порівняння, у 2016 році аналогічні частки державного та приватного сектора склали 87,6% та 12,4% відповідно, а у 2015 році – 86,4% та 13,6% відповідно.

[465] Зокрема, за замовленням ДСЗ можуть бути надані освітні послуги безробітним.
[466] Статистичний бюллетень "Національні рахунки освіти в Україні". Державна служба статистики України: http://www.ukrstat.gov.ua/

Грантове фінансування проектів

Дніпропетровська область: Пріоритетним напрямком роботи методичної служби П(ПТ)О Дніпропетровської області в 2018 році було вивчення можливостей користування закладами П(ПТ)О грантовим фінансуванням проектів. Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області у 2018 році реалізував тренінгову програму «Гранти як ресурс розвитку ЗП(ПТ)О», в якій взяли участь 13 навчальних закладів. В рамках запровадження можливостей багатоканального фінансування 8 ЗП(ПТ)О перемогли в 9-ти конкурсах на отримання грантів: (1) Професійне училище № 17 - проект «Територія здорового способу життя»; (2) Західно-Донбаський професійний ліцей – проект «Гуртожиток нас єднає, тепла з вікна не випускає»; (3) Західно-Дніпровський центр П(ПТ)О – проект «Сучасний заклад для нового покоління»; (4) Криворізький центр підготовки та перепідготовки робітничих кадрів будівельної галузі – проект «Реконструкція старого гуртожитку»; (5) Зеленодольський професійний ліцей – проект «Підготовка робітників за спеціальністю «Слюсар з ремонту устаткування котельних та пилопідготовчих цехів»; (6) Софіївський професійний ліцей - проект "Створення тренувального центру з вивчення козацьких бойових мистецв"; (7) Дніпропетровський центр професійно-технічної освіти (проект «Створення лабораторії для підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації операторів верстатів з числовим програмним управлінням»; проект «Молодіжний простір для учнів ЗП(ПТ)О м. Дніпро»); (8) Марганецький професійний ліцей – проект "Комп"ютерний клас-центр інформаційної освіти".

Проблеми: На практиці зазначена модель фінансування ЗП(ПТ)О із застосуванням кількох джерел, рекомендована Національною стратегією розвитку освіти як комбінація дотацій, позик та внесків споживачів на підготовку кадрів, виявилася недостатньою[467]. Вона не гарантує достатніх обсягів коштів для забезпечення високої якості освіти та необхідних інвестицій у модернізацію ЗП(ПТ)О. Власні надходження ЗП(ПТ)О залишаються недостатньо розвиненими і, в середньому, складають від 2 % до 12 % загального обсягу фінансування в залежності від регіону[468]. Дотації від бізнесу, місцевих адміністрацій та інших донорів виділяються лише зрідка і вибірково. Найбільша частка надходить за рахунок державних коштів (Державний та місцеві бюджети), які майже повністю витрачаються на поточні витрати. За інформацією Міністерства фінансів, протягом останніх трьох років капітальні видатки сектора П(ПТ)О в Україні хоча й зросли в абсолютному значенні, проте складали лише від 1 % до 2 % загальних державних видатків. Іншою проблемою є небажання міської влади міст обласного значення -обласних центрів фінансувати з їхніх бюджетів ЗП(ПТ)О, що знаходяться на їх території (це реалізується через скорочення регіонального замовлення). ЗП(ПТ)О потребують більшої автономії та можливості розширювати джерела власних надходжень. Фінансування має бути багатоканальне, тобто з кількох джерел, включаючи залучення субвенції державного бюджету України та більшої частки фінансування з приватних джерел.

Опис заходів політики

Д.4.2 Диверсифікація і мобілізація фінансування П(ПТ)О

Заплановані заходи: На другому етапі (2022 - 2024 роки) реалізації Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року (далі – Концепція) ***заплановано здійснення переходу до фінансування ЗП(ПТ)О, які розташовані на території міст обласного значення – обласних центрів, з обласних бюджетів***.

Крім того, в рамках реформування системи фінансування професійної освіти Концепції передбачається забезпечити:

- внесення змін до нормативно-правових актів щодо *надання пільг роботодавцям*, які передають обладнання ЗП(ПТ)О та здійснюють фінансування підготовки робітничих кадрів;
- створення *нових можливостей для розширення державно-приватного та соціального партнерства* на засадах співфінансування і спільного управління ЗП(ПТ)О.

[467] Formulation of EU Support to Reforms in Vocational Education and Training (VET) in Ukraine. Final Formulation Report (2017). AECOM. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-137/zvit_yevo.pdf

[468] За даними фокус-груп в рамках ТП, проведених МОН у травні-червні 2019 року на регіональному рівні.

Д.5 Розподіл і використання ресурсів у П(ПТ)О

Визначення проблематики

Д.5.1 Моделі розподілу ресурсів

За даними МОН видатки державного та місцевого бюджетів на П(ПТ)О витрачаються переважно на *поточні потреби*: виплату заробітної плати (68,2 %), харчування (3,5 %), комунальні послуги (11,8%), стипендії (13%), та інше (3,5%). За інформацією Міністерства фінансів, протягом останніх трьох років *капітальні видатки* сектора П(ПТ)О в Україні складали в середньому лише 1% - 2% загальних державних видатків (загального і спеціального фондів)[469].

На національному рівні: розподіл субвенцій з Державного бюджету для кожної області затверджується щорічно на основі ухвалення Закону про Державний бюджет на відповідний рік[470]. Зокрема, у 2018 році найбільші обсяги *субвенції на модернізацію* та оновлення матеріально-технічної бази ЗП(ПТ)О) перераховано до Київської області (12,9 млн грн), а також Вінницької, Дніпропетровської, Львівської, Миколаївської, Харківської областей (по 5,4 млн грн кожній). Рівень використання цієї субвенції у 2018 році був значно нижчим порівняно із 2016-2017 рр. та характеризувався нерівномірним розподілом за регіонами – від 31% до 100%. Розподіл *освітньої субвенції* на ЗП(ПТ)О з Державного бюджету в частині оплати праці викладачів, які викладають предмети згідно з Державним стандартом базової і повної ЗСО, відбувається пропорційно контингенту учнів таких закладів, що здобувають ЗСО.

На рівні області розподіл коштів на утримання ЗП(ПТ)О здійснюється відповідно до контингенту з урахуванням затвердженого регіонального замовлення. **На рівні закладу:** плату за послуги (які надаються ЗП(ПТ)О) та 50% відсотків від заробітної плати за виробниче навчання і виробничу практику учнів ЗП(ПТ)О на підприємствах, направляється на рахунок навчального закладу для здійснення його статутної діяльності, зміцнення навчально-матеріальної бази, на соціальний захист учнів тощо.

Ті напрями реформи, які вже реалізуються на національному рівні, не були синхронізовані з пріоритетами регіонів, передусім передача фінансування ЗП(ПТ)О на місцевий рівень, що призвело до проблеми їх недофінансування у багатьох регіонах.

Незважаючи на збільшення ресурсної бази місцевих бюджетів внаслідок фінансової децентралізації, за даними МОН, ці кошти покривають лише трохи більше ніж 60 % фінансових потреб ЗП(ПТ)О у регіонах. Аналогічний відсоток для ЗП(ПТ)О, розташованих за межами міст обласного значення, є ще нижчим (нинішні фінансові механізми покривають їхні потреби лише на 45%)[471].

Крім того, існує проблема ефективного використання бюджетних коштів. Станом на 01.12.2018 року, на депозитах в банках розміщено 12 млрд грн. З них 6 млрд грн, це гроші обласних бюджетів[472]. Станом на 31.10.2018 року найменший відсоток виконання відносно річного розпису видатків на П(ПТ)О зафіксований у Донецькій (42%), Івано-Франківській (48%), Одеській (64%), Львівській (65%) областях. Інші обласні бюджети та бюджет міста Київ, виконані на рівні 69-79% відносно річного розпису.

Ще однією проблемою є те, що заклади П(ПТ)О міст обласного значення -обласних центрів фінансуються з бюджету таких міст і фінансово не підзвітні Департаменту освіти і науки облдержадміністрації. Міський бюджет (обласних центрів) виділяє недостатньо коштів на розвиток закладів П(ПТ)О, що знаходятся на їхній території[473].

---

[469] Formulation of EU Support to Reforms in Vocational Education and Training (VET) in Ukraine. Final Formulation Report (2017). AECOM. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-137/zvit_yevo.pdf

[470] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2696-19

[471] Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України (2019). Сучасний стан фінансування професійнотехнічної освіти в Україні. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/profesijno-tehnichna-osvita.pdf

[472] Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. Обсяги та динаміка залишків депозитних коштів місцевих бюджетів у 2016–2018 рр. Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://feao.org.ua/products/local-deposits-2016-18/?fbclid=IwAR0KhXwQBCG2MmI6QmOzQ2-AiAdypbKJidHrhR-Yx0OmGyMreyPGx3PptK4

[473] За даними фокус-груп, проведених МОН з представниками Департаменту освіти і науки облдержадміністрації в травні-червні 2019 року.

Зазначене свідчить про наявність проблеми недофінансування сектору П(ПТ)О, браку можливості створення відповідної матеріально-технічної бази для підготовки в умовах сьогодення кадрів потрібної кваліфікації. Обсяги видатків на П(ПТ)О необхідно збільшувати зважаючи на потреби, які виникли в цій сфері. Крім того, кошти мають використовуватись більш ефективно.

Опис заходів політики

Д.5.2 Заходи політики щодо забезпечення достатнього для П(ПТ)О обсягу ресурсів і їх справедливого розподілу

Заплановані заходи: Реформування системи фінансування П(ПТ)О в рамках Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року передбачає запровадження ***прозорого механізму розподілу фінансів*** ЗП(ПТ)О[474].

На другому етапі (2022—2024 роки) передбачається здійснити остаточний перехід до фінансування ЗП(ПТ)О, які розташовані на території міст обласного значення — обласних центрів, з обласних бюджетів. Це дозволить збільшити фінансовий ресурс й покращити фінансовий стан закладів, які розташовані на території міст обласного значення-обласних центрів. Покращити фінансовий стан ЗП(ПТ)О має й оптимізація їх мережі.

Більш справедливому розподілу фінансових ресурсів сприятиме розробка й запровадження методики розрахунку вартості підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням складності професій та кваліфікаційних рівнів (заплановано на 2025-2027 роки).

Часткове вирішення фінансових потреб системи ЗП(ПТ)О, пов'язаних з необхідністю модернізацією інфраструктури (закупівлі обладнання), передбачено у рамках реалізації проекту Європейського Союзу "EU4Skills" (див пункт А.3.5).

II. Відкрите обговорення

III. Резюме і аналітичні висновки

Виклики, пов'язані з реформуванням системи управління П(ПТ)О в умовах децентралізації: значна кількість повноважень продовжує залишатися на загальнодержавному рівні, а відповідальність покладено на обласні і місцеві органи влади; недостатня самостійність ЗП(ПТ)О, що призводить до нездатності повною мірою оперативно реагувати на запити роботодавців і ринку праці; неузгодженість регіональних стратегій економічного розвитку зі стратегією розвитку ЗП(ПТ)О в їхньому регіоні, неузгодженість стратегії розвитку окремих секторів освіти; проблеми, пов'язані з делегуванням повноважень на рівень міст-обласних центрів. ***Чинники:*** брак комплексного підходу до процесу реформування сфери управління П(ПТ)О, брак системи моніторингу ефективності управлінських рішень та їх впливу на якість освітніх послуг на всіх рівнях. ***Реалізовані заходи та досягнутий прогрес***: Вжито заходи щодо оптимізації мережі ЗП(ПТ)О (протягом 2017 - 2018 років реорганізовано 50 ЗП(ПТ)О шляхом приєднання до більш потужних, ухвалено рішення про виокремлення зі структури закладів ВО 7 закладів П(ПТ)О). Станом на 01.01.2019 передано з державної до комунальної власності 76 заклади (створена можливість для передачі ще 660 закладів). На регіональний рівень було передані функції з формування та розміщення регіонального замовлення на підготовку кваліфікованих робітників та молодших спеціалістів, оперативного управління майном. Також було спрощено процедуру та строки призначення керівників закладів. Внесено зміни до Бюджетного кодексу України, що надає можливість здійснювати видатки на П(ПТ)О на умовах регіонального замовлення. У всіх регіонах створені та розпочали роботу Регіональні ради П(ПТ)О. ***Заплановані заходи***: Передбачається розширення автономії ЗП(ПТ)О, зокрема розроблення і впровадження власних освітніх програм, отримання статусу неприбуткової організації із збереженням податкових пільг і отриманням фінансової автономії; оптимізація мережі ЗП(ПТ)О шляхом утворення центрів професійної досконалості з урахуванням інклюзивного навчання; формування регіонального замовлення на підготовку кадрів на основі періодичного аналізу стану ринку праці; розроблення та затвердження типового положення про регіональну раду П(ПТ)О. ***Рекомендації:***

[474] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80?lang=en

чинний механізм підзвітності, керівництва і контролю в системі П(ПТ)О потребує запровадження системи моніторингу ефективності управлінських рішень та їх впливу на якість освітніх послуг на всіх рівнях. Необхідним є перехід від оперативного до програмно-цільового управління. Доцільно надати ЗП(ПТ)О більший рівень автономії та підвищити ефективність роботи регіональних рад П(ПТ)О (перейти від рекомендаційного характеру рішень рад до практичної реалізації).

Виклики, пов'язані з участю недержавних суб'єктів у П(ПТ)О: відсутність єдиної злагодженої системи взаємодії державних та недержавних суб'єктів у П(ПТ)О з чітким розподілом окремих функцій та обов'язків. ***Чинники:*** нерозвиненість механізмів ДПП та публічно-приватного партнерства, брак цільової політики держави, направленої на системну підтримку та взаємодію з недержавними суб'єктами, брак мотивації для більш активної участі обох сторін. ***Реалізовані заходи та досягнутий прогрес*:** розширення участі недержавних суб'єктів за рахунок їх долучення до роботи регіональних рад П(ПТ)О, розробки та впровадження стандартів П(ПТ)О та професійних стандартів, забезпечення підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, інвестиційної діяльності (модернізації закладів). ***Заплановані заходи****:* ДПП у сфері П(ПТ)О та взаємозв'язок з ринком праці визначений як один з трьох головних пріоритетів, передбачених Концепцією реалізації державної політики у сфері П(ПТ)О «Сучасна професійна (професійно-технічної) освіта» на період до 2027 року (2019). ***Рекомендації:*** вироблення єдиної системної та довгострокової моделі участі недержавних суб'єктів у розвитку П(ПТ)О з чітким, прозорим механізмом реалізації; розширення змістовних статей щодо ДПП в профільних освітніх законах, впровадження мотиваційних механізмів для активізації участі недержавних суб'єктів в цій сфері.

Виклики, пов'язані з фінансуванням П(ПТ)О: чинна модель формування та розподілу фінансових ресурсів П(ПТ)О не гарантує достатніх обсягів коштів для забезпечення високої якості освіти та необхідних інвестицій у модернізацію ЗП(ПТ)О. Наслідок - недофінансування сектору П(ПТ)О, особливо закладів, що знаходяться у містах-обласних центрах й фінансуються з бюджету таких міст. **Чинники:** брак синхронізації напрямів реформ, які вже реалізуються на національному рівні, з пріоритетами регіонів; незацікавленість міської влади обласних центрів фінансувати з їхніх бюджетів ЗП(ПТ)О, що знаходяться на їх території; недостатня ефективність використання бюджетних коштів на регіональному та місцевому рівнях; надання пріоритету при фінансуванні П(ПТ)О поточним видаткам (капітальні видатки становлять лише 1% - 2% від загальних видатків). ***Реалізовані заходи та досягнутий прогрес*:** Створено можливість здійснювати видатки на П(ПТ)О на умовах регіонального замовлення, що сприяє визначенню стратегії й тактики розвитку регіональних систем П(ПТ)О. З метою підвищення використання бюджетних коштів було запроваджено програмно-цільовий метод, розпочато процес імплементації середньострокового бюджетного планування. ***Заплановані заходи****:* здійснення до 2024 року остаточного переходу до фінансування ЗП(ПТ)О, які розташовані на території міст обласного значення – обласних центрів, з обласних бюджетів; внесення змін до нормативно-правових актів щодо надання пільг роботодавцям, які передають обладнання ЗП(ПТ)О та здійснюють фінансування підготовки робітничих кадрів; створення нових можливостей для розширення державно-приватного та соціального партнерства на засадах співфінансування і спільного управління ЗП(ПТ)О. Більш справедливому розподілу фінансових ресурсів сприятиме розробка й запровадження методики розрахунку вартості підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням складності професій та кваліфікаційних рівнів (заплановано на 2025-2027 роки). Часткове вирішення фінансових потреб системи ЗП(ПТ)О, пов'язаних з необхідністю модернізацією інфраструктури (закупівлі обладнання), передбачено у рамках реалізації проекту Європейського Союзу "EU4Skills". ***Рекомендації:*** корегування чинної моделі формування та розподілу фінансових ресурсів П(ПТ)О, забезпечення багатоканальне фінансування П(ПТ)О (з кількох джерел, включаючи залучення субвенції державного бюджету України (з переглядом механізму їх розрахунку) та більшої частки фінансування з приватних джерел). Більш природною одиницею оптимізації сукупності ЗП(ПТ)О є обласна мережа навчальних закладів.

БІБЛІОГРАФІЯ

Конституція України. 1996. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

Бюджетний кодекс України, 2010. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», 1991. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12

Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», 1991. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», 1993. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12

Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту»,1998. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», 2000. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1533-14

Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», 2000. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14

Закон України «Про підвищення престижності шахтарської праці», 2008. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/345-17

Закон України «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів», 2012. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5499-17

Закон України «Про зайнятість населення», 2012. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17

Закон України «Про професійний розвиток працівників», 2012. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17

Закон України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», 2012. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17

Закон України «Про зовнішню трудову міграцію», 2015. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-viii

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб», 2015. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/245-19

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», 2015. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/921-viii

Закон України «Про освіту», 2017. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/245-19

Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19

Проект Закону України «Про активізацію пошуку роботи безробітних та шукачів роботи», 2017. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.msp.gov.ua/projects/238/

Проект Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту», 2018. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-zakonu-ukrayini-pro-profesijnu-profesijno-tehnichnu-osvitu

Проект Закону України «Про повну загальну середню освіту», 2019. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65784

Указ Президента України № 524 від 19 травня 1999 року. Про державну допомогу дітям, які вчаться за гірничими спеціальностями і чиї батьки загинули або стали інвалідами на вугледобувних підприємствах. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/524/99

Указ Президента України № 157 від 21 лютого 2002 року «Про додаткові заходи щодо посилення турботи про захисників Вітчизни, їх правового і соціального захисту, поліпшення військово-патріотичного виховання молоді». – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157/2002

Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», 2013. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013?test=4/UMfPEGznhhIcc.Zi.6UFbkHI4wos80msh8Ie6

Кабінет Міністрів України. Постанова від 5 квітня 1994 р. N 226. Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/226-94-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 3 червня 1999 р. N 956. Про затвердження Положення про ступеневу професійно-технічну освіту. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/956-99-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 17 серпня 2002 р.№ 1135. Про затвердження Державного стандарту професійно-технічної освіти. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-2002-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 23 листопада 2011 р. № 1341. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 20 березня 2013 р. № 207. Про затвердження Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2013-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 15 травня 2013 р. № 340. Про затвердження Порядку підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-2013-п

Кабінет Міністрів України. Постанова від 20 серпня 2014 р. № 365. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 15 лютого 1999 р. № 186. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2014-%D0%BF/sp:max100

Кабінет Міністрів України. Постанова від 1 жовтня 2014 р. № 509. Про облік внутрішньо переміщених осіб. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF/sp:max100

Кабінет Міністрів України. Постанова від 30 грудня 2015 р. № 1187. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від16 листопада 2016 р. № 818. Про затвердження переліку професій загальнодержавного значення, підготовка за якими здійснюється за кошти державного бюджету. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/818-2016-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 31 травня 2017 р. № 373. Про затвердження Порядку розроблення та затвердження професійних стандартів. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2017-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 9 серпня 2017 р. № 561. Про внесення змін до Концепції державної системи професійної орієнтації населення. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2017-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 6 грудня 2017 р. № 947. Про утворення Державної служби якості освіти України. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/947-2017-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 31 січня 2018 р. № 33. Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на працевлаштування окремих категорій працівників та створення нових робочих місць. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33-2018-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 14 березня 2018 р. № 168. Деякі питання Державної служби якості освіти України. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2018-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 10 травня 2018 р. № 347. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347-2018-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 6 червня 2018 р. № 491. Деякі питання освітнього омбудсмена. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 4 липня 2018 р. № 528. Про Національний фонд досліджень України. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528-2018-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 22 серпня 2018 р. № 617. Деякі питання створення ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти та інклюзивно-ресурсних центрів. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/617-2018-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 5 грудня 2018 р. №1029. Деякі питання Національного агентства кваліфікацій. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1029-2018-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Постанова від 10 липня 2019 р. № 636. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-%D0%BF

Кабінет Міністрів України. Проект постанови «Про затвердження типового положення про регіональну раду професійної освіти» 17 квітня 2019 року. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proekt-postanovi-kmu-pro-zatverdzhennya-tipovogo-polozhennya-pro-regionalnu-radu-profesijnoyi-osviti

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 14 грудня 2016 р. № 994-р. Про схвалення методичних рекомендацій щодо формування та розміщення регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994-2016-р

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 14 грудня 2016 р. № 988-р. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 14 грудня 2016 р. № 1077-р. Про затвердження плану заходів із впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2016-2020 роки. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1077-2016-%D1%80

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 3 квітня 2017 р. № 275-р. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду

на 2017 рік. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 25 жовтня 2017 р. № 831-р. Питання управління державними закладами професійної (професійно-технічної) освіти, підпорядкованими Міністерству освіти і науки. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2017-%D1%80

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 17 січня 2018 р. № 67-р. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 28 березня 2018 р. № 199-р. Про утворення державної установи "Офіс з просування експорту України". – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-utvorennya-derzhavn

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 4 липня 2018 р. № 469-р. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469-2018-%D1%80

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 29 серпня 2018 р. № 602-р. Про затвердження плану заходів на 2018-2021 роки щодо реалізації Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/602-2018-%D1%80

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 19 вересня 2018 р. № 660-р. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 27 грудня 2018 р. № 1063-р. Про затвердження складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1063-2018-%D1%80

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 20 лютого 2019 р. № 86-р.Про затвердження плану заходів на 2019 рік з реалізації Стратегії подолання бідності. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-na-2019-rik-z-realizaciyi-strategiyi-podolannya-bidnosti

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 3 квітня 2019 р. № 214-р. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2019-%D1%80

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 3 квітня 2019 р. № 219-р. Про затвердження складу Національного агентства кваліфікацій. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatveracionalnogo-agentstva-kvalifikacij

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 12 червня 2019 р. № 419-р. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти "Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта" на період до 2027 року. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80?lang=en

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 19 червня 2019 р. № 436-р. Про призначення Ковтунця В.В. заступником Голови Національного агентства кваліфікацій. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-2019-%D1%80

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 19 червня 2019 р. № 435-р. Про призначення Акімової Л.М. заступником Голови Національного агентства кваліфікацій. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2019-%D1%80

Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 19 червня 2019 р. № 434-р. Про призначення Баланюка Ю.В. Головою Національного агентства кваліфікацій. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/434-2019-%D1%80

Проект розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року". Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=10ef5b65-0209-4aa1-a724-49fd0877d8d6&title=ProektRozporiadzhenniaKabinetuMinistrivUkrainiproSkhvalenniaStrategiiRozvitkuPromislovogoKompleksuUkrainiNaPeriodDo2025-Roku

Міністерство освіти і науки України. Наказ від 06.10.2010 № 930. Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1255-10

Міністерство освіти і науки України. Наказ від 15.05.2013 № 511. Про затвердження Методики розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/z0832-13

Міністерство освіти і науки України. Наказ № 856 від 27.06.2013 «Про затвердження Положення про навчально-методичний (науково-методичний) центр (кабінет) професійно-технічної освіти». – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1189-13

Міністерство освіти і науки України. Наказ від 30.04.2014 № 535. Про затвердження Порядку підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0840-14

Міністерство освіти і науки України. Наказ від 05.05.2015 № 504. Порядок визнання в Україні документів про середню, середню професійну, професійну освіту, виданих навчальними закладами інших держав. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0615-15

Міністерство освіти і науки України. Наказ від 23.02.2017 № 294. Про затвердження Переліку зак професійно-технічних навчальних закладів, на базі яких будуть створені навчально-практичні центри у 2017 році. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://mon.gov.ua/storage/app/media/npa/5a1fe95dbdc96.pdf

Міністерство освіти і науки України. Наказ від 30.06.2017 № 946. Про розроблення Державних стандартів професійно-технічної освіти на основі компетентнісного підходу. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://mon.gov.ua/storage/app/media/npa/5a1fe95deeca3.pdf

Міністерство освіти і науки України. Наказ від 27.02.2018 № 206. Про затвердження переліку закладів професійної (професійно-технічної) освіти, на базі яких будуть створені навчально-практичні центри у 2018 році. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-pereliku-zakladiv-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-na-bazi-yakih-budut-stvoreni-navchalno-praktichni-centri-u-2018-roci

Міністерство освіти і науки України. Наказ від 04.04.2018 № 320. Про розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) освіти на основі компетентнісного підходу в 2018 році. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rozroblennya-standartiv-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-na-osnovi-kompetentnisnogo-pidhodu-v-2018-roci

Міністерство освіти і науки України. Наказ від 15.05.2018 № 473. Про розширення переліку закладів професійної (професійно-технічної) освіти для впровадження елементів дуальної форми навчання. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: : https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-rozshirennya-pereliku-zakladiv-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-dlya-vprovadzhennya-elementiv-dualnoyi-formi-navchannya

Міністерство освіти і науки України. Наказ від 26.02.2019 № 266. Про затвердження переліку закладів професійної (професійно-технічної) освіти, на базі яких будуть створені навчально-практичні центри за рахунок коштів державного бюджету у 2019 році. – Електронний ресурс. –

Назва з екрану: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-pereliku-zakladiv-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-na-bazi-yakih-budut-stvoreni-navchalno-praktichni-centri-za-rahunok-koshtiv-derzhavnogo-byudzhetu-u-2019-roci

Міністерство соціальної політики України, Міністерство освіти і науки України. Наказ від 26.03.2001 № 127/151. Про затвердження Положення про професійне навчання працівників на виробництві. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0315-01

Міністерство соціальної політики України. Наказ від 17.07.2014 № 477. Про затвердження Порядку видачі та форм документів про підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0897-14

Міністерство соціальної політики України. Наказ від 25.06.2015 № 661. Про затвердження Переліку професій, спеціальностей, напрямів підготовки та підвищення кваліфікації, для навчання за якими може бути виданий ваучер. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0817-15

Міністерство соціальної політики України. Наказ від 16.03.2016 № 256. Про затвердження Переліку суб'єктів підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0455-16

Міністерство соціальної політики України. Наказ від 13.05.2017 № 783. Про внесення змін до Переліку робітничих професій, за якими здійснюється підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0665-17

Міністерство соціальної політики України. Наказ від 22.01.2018 № 74. Про затвердження Методики розроблення професійних стандартів. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0165-18#n13

Міністерство соціальної політики України. Наказ від 03.04.2018 № 466. Про внесення змін до Переліку суб'єктів підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-18

Міністерство соціальної політики України. Наказ від 25 березня 2019 р. № 434. Про затвердження Стратегічного плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2019 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2020 – 2021 роки). – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.msp.gov.ua/files/prior_min/434.pdf

Міністерство соціальної політики України. Наказ від 15 квітня 2019 р. № 571. Про затвердження плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2019 рік. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.msp.gov.ua/files/prior_min/571.pdf

Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. Постанова №145 від 7 вересня 2017 року «Про проект Програми Державної служби зайнятості щодо професійної орієнтації на 2017 - 2020 роки». – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/imce/postanova_no_145.pdf

Аналітичний центр CEDOS. Стадний Є. Українські студенти за кордоном: факти та стереотипи. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainski-studenty-za-kordonom-fakty-ta-stereotypy

Державна казначейська служба України. Звітність по виконання бюджету. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu

Державна прикордонна служба України. Офіційна заява. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://dpsu.gov.ua/ua/news/Za-rik-bezvizu-prikordonniki-oformili-555-tisyach-ukrainciv-za-sproshchenoyu-proceduroyu/

Державна служба зайнятості. Аналітична та статистична інформація. Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.dcz.gov.ua/analitics/68

Державна служба зайнятості. Ваучери. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.dcz.gov.ua/storinka/vauchery

Державна служба зайнятості. Послуги з профорієнтації. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.dcz.gov.ua/storinka/poslugy-z-proforiyentaciyi

Державна служба статистики України. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами з країнами ЄС. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/ztt_ES/ztt_es_u/ztt_es18_u.htm

Державна служба статистики України. Зміна обсягу валового внутрішнього продукту. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/vvp/ind_vvp/ind_2018u.htm

Державна служба статистики України. Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження). Статистичний бюлетень, 2017. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2017/bl/12/bl_ztm_2017_w.zip

Державна служба статистики України. Статистичний збірник. Економічна активність населення України 2017. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_EAN_2017w.rar

Державна служба статистики України. Індекси промислової продукції за видами діяльності за 2013-2018 роки. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/prm_ric/prm_ric_u/ipv13_17_u.xlsx

Державна служба статистики України. Статистичний збірник «Регіони України» 2018. Частина ІІ. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/11/zb_region_2017.zip

Державна служба статистики України. Зайнятість населення за статтю, типом місцевості та віковими групами. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/eans/eans_u/arch_znsmv_u.htm

Державна служба статистики України. Неформально зайняте населення за видами економічної діяльності у 2018 році. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/rp/eans/nzn_ved_2018_u.xls

Державна служба статистики України. Статистичний збірник. Національні рахунки освіти в Україні. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/

Державна служба статистики України. Статистичний збірник. Загальна середня та професійна (професійно-технічна) освіта в Україні. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm

Для вступників з окупованих територій відкрилися центри «Донбас-Україна» й «Крим-Україна» – там можна вступити без ЗНО, паспорта та атестата. Міністерство освіти і науки України. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://mon.gov.ua/ua/news/dlya-vstupnikiv-z-okupovanih-teritorij-vidkrilisya-centri-donbas-ukrayina-j-krim-ukrayini-tam-mozhna-vstupiti-bez-zno-pasporta-ta-atestata

Єршов М.-О. (2019) Цифровізація професійної та фахової передвищої освіти України: проблеми і перспективи.

Закатнов, Д.О., 2008. Організаційно-педагогічне забезпечення підготовки учнівської молоді до побудови кар'єри. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр., 10, кн.ІІ, с. 373-381.

Закатнов, Д.О., Тименко М.П., 1993. Готувати сучасних підприємців. Рідна школа, 3, С. 20-22.

Звіт національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами. Міністерство освіти і науки України, Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, Міжнародної організації з міграції. Грудень 2018 р. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_12_ukr_screen.pdf

Інклюзія для всіх: освітня політика та практика (Лілія Гриневич Міністр освіти і науки України 25 січня 2019 року). Міністерство освіти і науки України. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/prezentacii/mon2019-01-25inklyuzivne.pdf

Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. Українське суспільство: міграційний вимір (національна доповідь, 2018 р.). – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migration.pdf

Інститут професійних кваліфікацій. Проект GIZ № 81234946-GA. Аналіз потреб ринку праці, викликів та можливостей на території Східної України. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2019.05.15_Zvit/IPQ_Report_09.05.19.pdf

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Лабораторія дистанційного професійного навчання. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://ivet.edu.ua/labs/dist-edu

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Лабораторія електронних навчальних ресурсів. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://ivet.edu.ua/labs/ee-res

Інституту стратегічних досліджень. Аналітична записка «Щодо пріоритетів забезпечення цифрових трансформацій в контексті підвищення конкурентоспроможності національної економіки»(13.05.2019).

Меморандум від 3 червня 2019 року між Міністерством освіти і науки України, Міністерством соціальної політики України, Міністерством молоді та спорту України, Державною службою зайнятості. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://mon.gov.ua/ua/news/proforiyentaciya-molodi-bilshe-roboti-zi-shkolyarami-centri-karyeri-u-vishah-ta-proftehah-rozrobka-metodmaterialiv-mon-minsoc-minmolodsport-ta-dsz-pidpisali-memorandum

Методика розробки дистанційних курсів. Академія інноваційного розвитку освіти Інституту модернізації змісту освіти Національної академії педагогічних наук України. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.airo.com.ua/metodika-rozrobki-distantsiynih-kursiv/, http://www.airo.com.ua/distantsiyniy-kurs-google-classroom/

Міграційні настрої в Україні (липень 2017 р.). Research & Branding Group. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://rb.com.ua/blog/migracionnye-nastroenija-v-ukraine-ijun-2017-g/

Міжнародний банк реконструкції та розвитку. Розвиток людських ресурсів. Навички для сучасної України (2017). – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/25741/210890ovUK.pdf?sequence=5

Міжнародне бюро праці. Перехід на ринок праці молоді України: результати міжнародного дослідження «School-to-work transition surveys» в Україні у 2013 та 2015 роках, Женева 2016. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.ilo.org/employment/areas/youth-employment/work-for-youth/publications/national-reports/WCMS_536293/lang--en/index.htm

Міністерство фінансів починає втілювати середньострокове бюджетне планування. Електронний ресурс. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Назва з екрану: https://www.minfin.gov.ua/news/view/ministerstvo-finansiv-pochynaie-vtiliuvaty-serednostokove-biudzhetne-planuvannia?category=bjudzhet

Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування (станом на 10 січня 2019). Міністерство регіонального розвитку. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/359/10.01.2019.pdf

Національний банк України. Грошові перекази (2008-2018). – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208357

Національний інформаційний центр академічної мобільності (ENIC UKRAINE). Професійно-технічна освіта. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://www.enic.in.ua/index.php/ua/systema-osvity/profesijno-tehnichna-osvita

Нова українська школа. концептуальні засади реформування середньої школи». Міністерство освіти і науки України, 2016. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf

Офіс з фінансового та економічного аналізу у ВР України. Обсяги та динаміка залишків депозитних коштів місцевих бюджетів у 2016–2018 рр. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://feao.org.ua/products/local-deposits-2016-18/?fbclid=IwAR0KhXwQBCG2MmI6QmOzQ2-AiAdypbKJidHrhR-Yx0OmGyMreyPGx3PptK4

Офіс з фінансового та економічного аналізу у ВР України. Сучасний стан фінансування професійно-технічної освіти в Україні, 2019. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://feao.org.ua/products/proftehosvita/

Соціологічна група «Рейтинг». Динаміка міграційних настроїв українців. Вересень 2017 р. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinamika_migracionnyh_nastroeniy_ukraincev.html

Ткаченко, В.М., 2018. Формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців ресторанного господарства у професійно-технічних навчальних закладах. Кандидат наук. Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://ivet.edu.ua/images/spets-rada/diss/dis_Tkachenko.pdf

У 2018 році служба зайнятості широко запровадить у роботу “кейс-менеджмент” та запустить новий сайт. Кабінет Міністрів України. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.kmu.gov.ua/ua/news/u-2018-roci-sluzhba-zajnyatosti-shiroko-zaprovadit-u-robotu-kejs-menedzhment-ta-zapustit-novij-sajt

Формулювання допомоги ЄС у реформуванні системи професійної (професійнотехнічної) освіти в Україні. AECOM. Проект № 2017/38599. Заключний звіт 24 листопада 2017 року. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-137/zvit_yevo.pdf

Центр економічної стратегії. Скільки українців поїхало за кордон і що з цим робити державі. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.slideshare.net/UkraineCrisisMediaCenter/ss-95001771

European Training Foundation, The Torino Process 2016–17, ETF, Turin, 2016. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/torino-process-2016-17

European Council. The Eastern Partnership. Facts and figures about EU-Ukraine relations. – Електронний ресурс. – Назва з екрану: https://www.consilium.europa.eu/media/31661/eap-summit-factsheet-ukraine-eng.pdf

European Union, 2018. Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning, [online]. Available at: https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/council-recommendation-on-key-competences-for-lifelong-learning_en

EU4Youth project ‘Best Skills for a Better Future’. Available at: https://www.euneighbours.eu/en/east/stay-informed/projects/eu4youth

Finland's Support to the Ukrainian School Reform. Available at: http://www.fcg.fi/eng/news/2018/08/fcg-international-launched-a-four-year-school-reform-project-in-ukraine/

International Labour Organization 2018. Work on Digital Labour Platforms in Ukraine: Issues and Policy Perspective. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_635370.pdf

OECD, Compendium of Enterprise Statistics in Ukraine 2018. Available at: https://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Compendium-Entreprise-Statistics-Ukraine-2018-EN.pdf

SKL/SIDA, Fiscal Decentralisation and Local Government Finance Reform: 2014-2017, September 2018. Available at: http://sklinternational.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/Policy-Brief-ENG.pdf

SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2016: Assessing the Implementation of the Small Business Act for Europe, SME Policy Index, OECD Publishing, Paris. Available at: https://read.oecd-ilibrary.org/development/sme-policy-index-eastern-partner-countries-2016_9789264246249-en#page1

The Global Talent Competitiveness Index. Entrepreneurial Talent and Global Competitiveness. 2019. INSEAD, the Adecco Group, and Tata Communications. Available at: https://gtcistudy.com/wp-content/uploads/2019/01/GTCI-2019-Report.pdf

World Bank Group, Doing business 2019. Available at: http://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2019

World Economic Forum in Davos (2019). Available at: https://www.weforum.org/system-initiatives/shaping-the-future-of-digital-economy-and-society

World Economic Forum, Insight Report: The Global Competitiveness Report 2017–2018. Available at: http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1. КІЛЬКІСНІ ТА ЯКІСНІ ФАКТИЧНІ ДАНІ

Таблиця 1. Мережа закладів професійної (професійно-технічної) освіти України за типами станом на 01.09.

Область, місто	Роки	Вищі професійні училища	Центри професійно-технічної освіти	Професійні ліцеї	Професійно-технічні училища	Професійні коледжі	Заклади освіти, що є структурними підрозділами ЗВО	Заклади освіти інших типів	Навчальні центри при кримінально-виконавчих установах закритого типу, професійне училище соцреабілітації та ПТУ при виховних колоніях	Разом закладів освіти
Вінницька	2016	12	6	10	3				4	35
	2017	12	5	11	3	-	-	-	4	35
	2018	12	6	10	2				4	34
Волинська	2016	6	1	6	4			3	2	22
	2017	6	1	6	4	-	-	3	2	22
	2018	5	3	5	2			3	2	20
Дніпропетровська	2016	6	15	22	10			2	5	60
	2017	6	16	22	9	-	-	2	5	60
	2018	6	16	22	9			2	5	60
Донецька	2016	7	4	26	6		1		2	46
	2017	7	4	25	6	-	1	-	2	45
	2018	7	4	25	6				2	44
Житомирська	2016	6	1	15	4		1		1	28
	2017	7	1	15	4	-	-	-	1	28
	2018	5	2	14	3				1	25
Закарпатська	2016	3	2	9	1		1			16
	2017	3	2	9	1	-	1	-	-	16
	2018	3	2	9	1		1			16
Запорізька	2016	8	5	26				1	5	45
	2017	7	7	21	-	-	-	1	5	41
	2018	7	7	20				1	5	40
Івано-Франківська	2016	6	1	11	1			4	1	24
	2017	6	1	11	1	-	-	4	1	24
	2018	6	1	11	1			4	1	24
Київська	2016	5	4	10	2			2	4	27
	2017	5	4	10	2	-	-	2	4	27
	2018	5	4	10	2			2	3	26

Область, місто	Роки	Вищі професійні училища	Центри професійно-технічної освіти	Професійні ліцеї	Професійно-технічні училища	Професійні коледжі	Заклади освіти, що є структурними підрозділами ЗВО	Заклади освіти інших типів	Навчальні центри при кримінально-виконавчих установах закритого типу, професійне училище соцреабілітації та ПТУ при виховних колоніях	Разом закладів освіти
Кіровоградська	2016	2		9	11				3	25
	2017	2	1	8	10	-	-	-	3	24
	2018	2	2	10	7				3	24
Луганська	2016	3		20			1	2		26
	2017	3	-	20	-	-	1	2	-	26
	2018	3		20			1	2		26
Львівська	2016	24	1	25	1	1	2	1	6	61
	2017	24	1	24	1	1	2	-	5	58
	2018	24	1	24	1	1	2		3	56
Миколаївська	2016	4		21	3		2		2	32
	2017	4	-	21	2	-	2	-	2	31
	2018	4		21	2		2		2	31
Одеська	2016	3	2	17	7		6	1	3	39
	2017	3	2	17	7	-	6	1	3	39
	2018	4	2	18	6		4	1	3	38
Полтавська	2016	5	2	15	15				5	42
	2017	5	4	14	14	-	-	-	5	42
	2018	5	4	12	13				5	39
Рівненська	2016	10	1	8				2	4	25
	2017	10	1	8	-	-	-	2	4	25
	2018	10	1	8				2	4	25
Сумська	2016	11	6	9	2		1		4	33
	2017	11	6	9	2	-	1	-	4	33
	2018	11	6	9	2		1		2	31
Тернопільська	2016	7	1	9	3	1		2	2	25
	2017	7	1	7	3	1	-	2	2	23
	2018	7	1	7	3	1		2	2	23

Область, місто	Роки	Вищі професійні училища	Центри професійно-технічної освіти	Професійні ліцеї	Професійно-технічні училища	Професійні коледжі	Заклади освіти, що є структурними підрозділами ЗВО	Заклади освіти інших типів	Навчальні центри при кримінально-виконавчих установах закритого типу, професійне училище соцреабілітації та ПТУ при виховних колоніях	Разом закладів освіти
Харківська	2016	5	5	34	2		1	1	7	55
	2017	4	8	28	2	-	1	1	7	51
	2018	4	10	20	2			1	7	44
Херсонська	2016	6		11	6		1		2	26
	2017	6	-	11	6	-	1	-	2	26
	2018	6		11	6		1		2	26
Хмельницька	2016	6	3	19					4	32
	2017	6	4	17	-	-	-	-	4	31
	2018	6	6	13					4	29
Черкаська	2016	4	3	13	0			1	2	23
	2017	4	3	13	-	-	-	1	2	23
	2018	4	3	12				1	2	22
Чернівецька	2016	5	0	8	1		1		1	16
	2017	5	-	8	1	-	1	-	1	16
	2018	5		8	1		1		1	16
Чернігівська	2016	3	1	12	2				2	20
	2017	3	1	12	2	-	-	-	2	20
	2018	3	1	11	1				2	18
м. Київ	2016	10	5	4		1	5	1		26
	2017	11	5	4	-	1	4	1	-	26
	2018	12	5	4		1	3	1		26
УКРАЇНА	**2016**	**167**	**69**	**369**	**84**	**3**	**23**	**23**	**71**	**809**
	2017	**167**	**78**	**351**	**80**	**3**	**21**	**22**	**70**	**792**
	2018	**166**	**87**	**334**	**70**	**3**	**16**	**22**	**65**	**763**

Джерело: Міністерство освіти і науки України

Таблиця 2. Мережа закладів професійної (професійно-технічної) освіти України за галузевим спрямуванням станом на 01.09.

Область	Роки	За галузями								
		промисловість			будівництво	сфера послуг			сільське господарство	всього
		промисловість	транспорт	Зв'язок		сфера послуг	торгівля і громадське харчування	житлово-комунальне господарство		
Вінницька	2016	8	2	1	7	3	1	0	13	35
	2017	8	2	1	6	3	2	-	13	35
	2018	8	2	1	7	3	1		12	34
Волинська	2016	8	0	1	5	0	1	0	7	22
	2017	8	-	1	5	-	1	-	7	22
	2018	9			4				7	20
Дніпропетровська	2016	30	1	0	11	0	4	0	14	60
	2017	30	1	-	11	-	4	-	14	60
	2018	30	1		11		4		14	60
Донецька	2016	20	4	0	8	3	2	0	9	46
	2017	20	4	-	8	2	2	-	9	45
	2018	19	4		8	2	2		9	44
Житомирська	2016	6	0	0	8	4	1	0	9	28
	2017	6	-	-	8	4	1	-	9	28
	2018	9			5	2			9	25
Закарпатська	2016	6	0	0	4	0	2	0	4	16
	2017	6	-	-	4	-	2	-	4	16
	2018	5			2	4	1		4	16
Запорізька	2016	16	3	0	6	1	3	3	13	45
	2017	20	3	-	4	-	2	-	12	41
	2018	17	3		4	2	2		12	40
Івано-Франківська	2016	7	1	0	7	4	0	0	5	24
	2017	7	1	-	7	4	-	-	5	24
	2018	6	1		8	4			5	24
Київська	2016	11	0	0	5	2	1	0	8	27
	2017	11	-	-	5	2	1	-	8	27

Область	Роки	За галузями								
		промисловість			будівництво	сфера послуг			сільське господарство	всього
		промисловість	транспорт	Зв'язок		сфера послуг	торгівля і громадське харчування	житлово-комунальне господарство		
	2018	10			5	2	1		8	26
Кіровоградська	2016	5	2	1	4	2	2	0	9	25
	2017	5	2	1	4	2	2	-	8	24
	2018	5	2	1	3	2	2		9	24
Луганська	2016	8	2	0	6	1	2	0	7	26
	2017	8	2	-	6	1	2	-	7	26
	2018	10	1		6		3		6	26
Львівська	2016	24	3	2	9	0	9	4	10	61
	2017	24	3	2	9	-	9	2	9	58
	2018	21	6	1	4	2	12		10	56
Миколаївська	2016	10	2	0	4	1	2	0	13	32
	2017	10	2	-	4	1	2	-	12	31
	2018	10	2		2	1	4		12	31
Одеська	2016	6	4	0	3	8	0	0	18	39
	2017	6	4	-	3	8	-	-	18	39
	2018	6	4		3	8	1		16	38
Полтавська	2016	11	1	0	6	7	2	0	15	42
	2017	11	1	-	6	7	2	-	15	42
	2018	13	1		4	6	1		14	39
Рівненська	2016	4	1	0	9	5	1	0	5	25
	2017	4	1	-	9	5	1	-	5	25
	2018	10	1		4	2	1		7	25
Сумська	2016	10	2	0	7	2	1	1	10	33
	2017	10	2	-	7	2	1	1	10	33
	2018	5	2		3	5	2		14	30
Тернопільська	2016	7	0	0	3	2	2	0	11	25
	2017	8	-	-	3	1	2	-	9	23
	2018	5	2		4	2	7		3	23
Харківська	2016	22	5	0	10	2	2	0	14	55

Область	Роки	За галузями								
		промисловість			будівництво	сфера послуг			сільське господарство	всього
		промисловість	транспорт	Зв'язок		сфера послуг	торгівля і громадське харчування	житлово-комунальне господарство		
	2017	20	5	-	10	2	2	-	12	51
	2018	18	3		10	3	1		9	44
Херсонська	2016	7	1	0	3	2	4	0	9	26
	2017	7	1	-	3	2	4	-	9	26
	2018	6	1	1	3	2	4		9	26
Хмельницька	2016	16	0	0	3	1	1	0	11	32
	2017	17	-	-	1	1	1	-	11	31
	2018	16			1	1	1		10	29
Черкаська	2016	6	1	0	3	0	0	3	10	23
	2017	6	1	-	3	-	1	2	10	23
	2018	6	1		2		1	2	10	22
Чернівецька	2016	6	2	0	1	2	0	0	5	16
	2017	6	2	-	1	2	-	-	5	16
	2018	6	2		1	2			5	16
Чернігівська	2016	7	1	0	1	2	1	0	8	20
	2017	7	1	-	1	2	1	-	8	20
	2018	3	2		2	3	1		7	18
м. Київ	2016	6	5	1	8	4	2			26
	2017	6	5	1	8	4	2	0	0	26
	2018	6	5	1	8	4	2	-	-	26
Україна	**2016**	**267**	**43**	**6**	**141**	**58**	**46**	**11**	**237**	**809**
	2017	**271**	**43**	**6**	**136**	**55**	**47**	**5**	**229**	**792**
	2018	**259**	**46**	**5**	**114**	**62**	**54**	**2**	**221**	**763**

Джерело: Міністерство освіти і науки України

Таблиця 3. Контингент учнів, слухачів закладів П(ПТ)О України станом на 01.09.

Регіон	Роки	Кількість закладів освіти	Всього, загальний контингент (учнів0 слухачі)	Професійна підготовка випускників ЗНЗ (учні)								Всього, випускників ЗНЗ (учні)	Професійне навчання працюючого населення (слухачі)								Всього слухачів (незайняте та працюоче населення)
				На базі попоно загальної освіти	% від загального контингенту	На базі базової загальної середньої				На базі незавершеної базова загальної серед сере освіти	% від загального контингенту		Первинна професійна підготовка	% від загального контингенту	Перепідготовка	% від загального контингенту	Підвищення кваліфікації	% від загального контингенту	Всього незайнятого населення	% від загального контингенту	
						З отриманням повної загальної середньої освіти	% від загального контингенту	Без отримання повної загальної серед сере освіти	% від загального контингенту												
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Вінницька	2016	35	14866	3697	24.9	10137	68.2	618	4.2	125	0.8	14577	231	1.6	0	0.0	22	0.1	253	1.7	289
	2017	35	13889	3124	22.5	9921	71.4	498	3.6	88	0.6	13631	215	1.6	0	0.0	15	0.1	230	1.7	258
	2018	34	12885	2818	21.87	9225	71.59	502	3.90	84	0.65	12629	194	1.51	5	0.04	40	0.31	239	1.85	256
Волинська	2016	22	9010	2661	29.5	5854	65.0	358	4.0	12	0.1	8885	70	0.8	3	0.0	0	0.0	73	0.8	125
	2017	22	8449	2325	27.6	5608	66.4	299	3.5	3	0.0	8235	60	0.7	0	0.0	0	0.0	60	0.7	214
	2018	20	7948	2143	26.96	5295	66.62	289	3.64	4	0.05	7731	41	0.52	91	1.14	0	0.00	132	1.66	217
Дніпропетровська	2016	60	22293	6433	28.9	14451	64.8	227	1.0	148	0.7	21259	569	2.6	291	1.3	6	0.0	866	3.9	1034
	2017	60	21747	5905	27.2	14338	65.9	330	1.5	93	0.4	20666	675	3.1	242	1.1	12	0.1	929	4.3	1081
	2018	60	21103	5510	26.11	14291	67.72	279	1.32	116	0.55	20196	552	2.62	293	1.39	2	0.01	847	4.01	907
Донецька	2016	46	12628	3154	25.0	8311	65.8	414	3.3	21	0.2	11900	540	4.3	0	0.0	13	0.1	553	4.4	728
	2017	45	11190	2318	20.8	7725	69.0	440	3.9	0	0.0	10483	560	5.0	20	0.2	0	0.0	580	5.2	707
	2018	60	21103	5510	26.11	14291	67.72	279	1.32	116	0.55	20196	604	5.73	47	0.45	45	0.43	696	6.61	788
Житомирська	2016	28	8879	2465	27.8	5799	65.3	315	3.5	51	0.6	8630	22	0.2	224	2.5	0	0.0	246	2.8	249
	2017	28	8230	2031	24.7	5769	70.1	177	2.2	49	0.6	8026	180	2.2	9	0.1	11	0.1	200	2.4	204
	2018	25	7562	1641	21.70	5594	73.98	93	1.23	57	0.75	7385	144	1.90	31	0.41	1	0.01	176	2.33	177

A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Закарпатська	2016 2017	16 16	6379 6148	1516 1252	23.8 20.5	460.1 4550	72.1 74.0	234 305	3.7 5.0	0 0	0.0 0.0	6351 6107	0 30	0.0 0.5	0 0	0.0 0.0	0 0	0.0 0.0	0 30	0.0 0.5	28 41
	2018	16	5700	1176	20.63	4189	73.49	335	5.88	0	0.00	5700	30	0.49	0	0.00	0	0.00	30	0.49	41
Запорізька	2016 2017	45 41	15000 13989	4483 3797	29.9 27.2	8888 8729	59.3 62.4	493 610	3.3 4.4	145 0	1.0 0.0	14009 13136	950 761	6.3 5.4	9 56	0.1 0.4	0 10	0.0 0.1	959 827	6.4 5.9	991 853
	2018	40	13567	3392	25.00	8803	64.89	550	4.05	0	0.00	12745	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0
Івано-Франківська	2016 2017	24 24	10080 9787	2441 2198	24.2 22.5	7237 7162	71.8 73.2	197 311	2.0 3.2	51 0	0.5 0.0	9926 9671	108 104	1.1 1.1	24 0	0.2 0.0	0 0	0.0 0.0	132 104	1.3 1.1	154 116
	2018	24	9182	2000	21.78	6770	73.73	307	3.34	0	0.00	9077	761	5.44	56	0.40	10	0.07	827	5.91	853
Київська	2016 2017	27 27	8251 7938	2209 1858	26.8 23.4	5468 5478	66.3 69.1	152 140	1.8 1.8	0 0	0.0 0.0	7829 7476	329 317	4.0 4.0	92 117	1.1 1.5	1 0	0.0 0.0	422 434	5.1 5.5	422 462
	2018	26	7448	1567	21.04	5371	72.11	117	1.57	0	0.00	7055	714	5.26	71	0.52	0	0.00	785	5.79	822
Кіровоградська	2016 2017	25 24	7591 7555	1803 1505	23.8 19.9	5332 5589	70.2 74.1	71 63	0.9 0.8	23 2	0.3 0.0	7229 7159	340 340	4.5 4.5	0 0	0.0 0.0	0 0	0.0 0.0	340 340	4.5 4.5	362 396
	2018	24	7393	1463	19.79	5403	73.08	40	0.54	1	0.01	6907	475	6.42	0	0.00	0	0.00	475	6.42	486
Луганська	2016 2017	26 26	4742 5815	1124 1305	23.7 22.5	3383 4147	71.3 71.3	64 111	1.9 1.9	119 94	2.5 1.6	4690 5657	0 0	0.0 0.0	30 18	0.6 0.3	0 0	0.0 0.0	30 18	0.6 0.3	52 158
	2018	26	5184	1120	21.60	3987	76.91	24	0.46	10	0.19	5141	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	43
Львівська	2016 2017	61 58	26437 23999	7966 6202	30.1 25.8	17490 16804	66.2 70.0	203 173	0.8 0.7	0 22	0.0 0.1	25659 23201	544 544	2.1 2.3	162 135	0.6 0.6	0 35	0.0. 0.1	706 714	2.7 2.9	778 798
	2018	56	22018	5055	22.96	16291	73.99	80	0.36	42	0.19	21468	360	1.64	125	0.57	52	0.24	537	2.44	550
Миколаївська	2016 2017	32 31	10086 10082	2653 2715	26.3 26.9	5430 5426	53.8 53.8	1661 1615	17.0 16.1	0 0	0.0 0.0	9744 9756	195 195	1.9 1.9	0 0	0.0 0.0	95 0	0.9 0.0	290 195	2.9 1.9	342 326
	2018	31	9457	2406	25.44	5209	55.08	1579	16.70	0	0.00	9194	195	2.06	0	0.00	0	0.00	195	2.06	263
Одеська	2016 2017	39 39	16447 14788	4518 3446	27.5 23.3	9940 9628	60.4 65.1	1169 954	71 6.5	0 3	0.0 0.0	15627 14031	535 555	3.3 3.8	194 129	1.2 0.8	54 53	0.3 0.4	783 737	4.8 5.0	820 757
	2018	38	14061	3195	22.72	9571	68.07	635	4.52	3	0.02	13404	555	3.95	74	0.53	0	0.00	629	4.47	657

A	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**	**14**	**15**	**16**	**17**	**18**	**19**	**20**	**21**
Полтавська	2016 2017	42 42	10510 9826	3256 2904	31.0 29.6	5990 5802	57.0 59.1	585 538	5.6 5.5	149 106	1.4 1.1	9980 9350	498 430	4.7 4.4	0 20	0.0 0.2	0 0	0.0 0.0	498 450	4.7 4.6	530 476
	2018	39	9597	2850	29.7 0	5598	58.33	553	5.76	67	0.70	9068	477	4.97	21	0.22	0	0.00	498	5.19	529
Рівненська	2016 2017	25 25	11516 10998	4188 3885	36.4 35.3	6882 6811	59.8 61.9	121 48	1.1 0.4	0 0	0.0 0.0	11191 10744	250 0	2.2 0.0	63 254	0.5 2.3	0 0	0.0 0.0	313 254	2.7 2.3	325 254
	2018	25	10407	3592	34.5 2	6624	63.65	10	0.10	0	0.00	10226	0	0.00	172	1.65	0	0.00	172	1.65	181
Сумська	2016 2017	33 33	9825 9682	3661 3421	37.3 35.3	5724 5819	58.3 60.1	103 97	1.0 1.0	3 0	0.0 0.0	9491 9337	217 210	2.2 2.2	69 75	0.7 0.8	26 31	0.3 0.3	312 316	3.2 3.3	3344 345
	2018	31	8681	2740	31.5 6	5605	64.57	91	1.05	0	0.00	8436	169	1.95	30	0.35	18	0.21	217	2.50	245
Тернопільська	2016 2017	25 23	9422 8560	1841 1281	19.5 15.0	7363 7065	78.1 82.5	0 0	0.0 0.0	0 0	0.0 0.0	9204 8346	148 120	1.6 1.4н	35 72	0.4 0.8	0 0	0.0 0.0	183 192	1.9 2.2	218 214
	2018	23	7761	1042	13.4 3	6458	83.21	0	0.00	0	0.00	7500	140	1.80	116	1.49	0	0.00	256	3.30	261
Харківська	2016 2017	55 51	14116 13817	3964 3651	28.1 26.4	8261 8788	58.5 63.6	952 801	6.7 5.8	496 153	3.5 1.1	13673 13393	375 355	2.7 2.6	57 23	0.4 0.1	0 0	0.0 0.0	432 378	3.1 2.7	443 424
	2018	44	13511	3401	25.1 7	9181	67.95	479	3.55	84	0.62	13145	310	2.29	47	0.35	0	0.00	357	2.64	366
Херсонська	2016 2017	26 26	8472 8030	3313 2876	39.1 35.8	4457 4481	52.6 55.8	409 485	4.8 6.1	121 0	1.4 0.0	8300 7842	170 170	2.0 2.1	0 0	0.0 0.0	0 0	0.0 0.0	170 170	2.0 2.1	172 188
	2018	26	7857	2629	33.4 6	4438	56.48	481	6.12	0	0.00	7548	288	3.67	0	0.00	0	0.00	288	3.67	309
Хмельницька	2016 2017	32 31	11034 9863	3005 2412	27.2 24.5	7316 6867	66.3 69.6	198 138	1.8 1.4	0 0	0.0 0.0	10519 9417	258 274	2.3 2.8	5 12	0.0 0.1	0 2	0.0 0.0	263 288	2.4 2.9	515 446
	2018	29	9025	2079	23.0 4	6372	70.60	244	2.70	0	0.00	8695	217	2.40	6	0.07	1	0.01	224	2.48	330
Черкаська	2016 2017	23 23	7868 7421	2401 1973	30.5 26.6	5136 5043	65.3 68.0	95 105	1.2 1.4	0 0	0.0 0.0	7632 7121	213 237	2.7 3.2	1 49	0.0 0.7	0 0	0.0 0.0	214 286	2.7 3.9	236 300
	2018	22	7038	1783	25.3 3	4900	69.62	110	1.56	0	0.00	6793	198	2.81	36	0.51	0	0.00	234	3.32	245
Чернівецька	2016 2017	16 16	6809 6511	2597 2209	38.1 33.9	4000 4120	58.7 63.3	78 65	1.1 1.0	0 0	0.0 0.0	6675 6394	95 81	1.4 1.2	30 30	0.4 0.5	5 4	0.1 0.1	130 115	1.9 1.8	134 117
	2018	16	6292	2135	33.9 3	3870	61.51	65	1.03	0	0.00	6070	128	2.03	69	1.10	15	0.24	212	3.37	222
Чернігівська	2016 2017	20 20	5885 5171	2629 2121	44.7 41.0	3152 2959	53.6 57.2	24 24	0.4 0.5	18 20	0.3 0.4	5823 5124	39 10	0.7 0.2	19 35	0.3 0.7	0 0	0.0 0.0	58 45	1.0 0.9	62 47

	2018	18	4457	1624	36.4 4	2725	61.14	22	0.49	12	0.27	4383	10	0.22	58	1.30	0	0.00	68	1.53	74
А	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**	**14**	**15**	**16**	**17**	**18**	**19**	**20**	**21**
м. Київ	2016 2017	26 26	14603 12738	4254 2935	29.1 23.1	8350 8895	37.2 69.8	926 334	6.3 2.6	795 409	5.4 3.2	14325 12573	177 113	1.2 0.9	0 0	0.0 0.0	0 0	0.0 0.0	177 113	1.2 0.9	278 165
	2018	26	12532	2757	22.0 0	8896	70.99	166	1.32	570	4.55	12389	111	0.89	0	0.00	0	0.00	111	0.89	143
УКРАЇНА	**2016 2017**	**80 9 79 2**	**282749 266223**	**82232 69649**	**29.1 26.2**	**178952 177524**	**63.3 66.7**	**9667 8661**	**3.4 3.3**	**2277 1042**	**0.8 0.4**	**273128 256876**	**6873 6536**	**2.4 2.5**	**1308 1296**	**0.5 0.5**	**222 173**	**0.1 0.1**	**8403 8005**	**3.0 3.0**	**9621 9347**
	2018	**76 3**	**251200**	**62026**	**24.6 9**	**172039**	**68.49**	**7516**	**2.99**	**1050**	**0.42**	**242631**	**6224**	**2.48**	**1419**	**0.56**	**175**	**0.07**	**7818**	**3.11**	**8569**

Джерело: Міністерство освіти і науки України

Таблиця 4. Контингент учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти України за соціальним станом станом на 01.09.

Область, місто	Роки	Кількість закладів освіти	Контингент учнів	В тому числі			
				Дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	% від контингенту учнів	Осіб з інвалідністю	% від контингенту учнів
А	1	2	3	4	5	6	7
Вінницька	2016	35	14866	498	3.3	101	0.7
	2017	35	13316	446	3.35	118	0.89
	2018	34	12295	406	3.30	106	0.86
Волинська	2016	22	9010	303	3.4	199	2.2
	2017	22	8046	244	3.03	175	2.17
	2018	20	7593	228	3.00	184	2.42
Дніпропетровська	2016	60	22293	1307	5.9	283	1.3
	2017	60	20489	1203	5.87	297	1.45
	2018	60	20083	1109	5.52	307	1.53
Донецька	2016	46	12628	788	6.2	218	1.7
	2017	45	10422	667	6.40	273	2.62
	2018	44	9682	615	6.35	288	2.97
Житомирська	2016	28	8879	477	5.4	78	0.9
	2017	28	8015	460	5.74	42	0.52
	2018	25	7385	353	4.78	68	0.92
Закарпатська	2016	16	6379	247	3.9	60	0.9
	2017	16	6090	229	3.76	52	0.85
	2018	16	5688	220	3.87	48	0.84
Запорізька	2016	45	15000	769	5.1	263	1.8
	2017	41	13063	705	5.40	217	1.66
	2018	40	12707	667	5.25	194	1.53
Івано-Франківська	2016	24	10080	240	2.4	142	1.4
	2017	24	9381	224	2.39	127	1.35
	2018	24	8827	215	2.44	137	1.55
Київська	2016	27	8251	351	4.3	81	1
	2017	27	7299	333	4.56	76	1.04
	2018	26	6922	301	4.35	87	1.26
Кіровоградська	2016	25	7591	490	6.5	164	2.2
	2017	24	7130	355	4.98	102	1.43
	2018	24	6907	335	4.85	69	1.00
Луганська	2016	26	4742	228	4.8	21	0.4
	2017	26	5608	218	3.89	35	0.62
	2018	26	5107	215	4.21	47	0.92
Львівська	2016	61	26437	624	2.4	279	1.1
	2017	58	23082	598	2.59	324	1.40
	2018	56	21361	556	2.60	319	1.49
Миколаївська	2016	32	10086	489	4.8	103	1
	2017	31	9637	504	5.23	96	1.00
	2018	31	9183	452	4.92	63	0.69
Одеська	2016	39	16447	1103	6.7	193	1.2
	2017	39	12768	1075	8.42	142	1.11
	2018	38	12464	898	7.20	134	1.08
Полтавська	2016	39	16447	1103	6.7	193	1.2
	2017	42	9350	364	3.89	213	2.28
	2018	39	9068	324	3.57	182	2.01
Рівненська	2016	25	11516	301	2.6	129	1.1
	2017	25	10744	288	2.68	106	0.99
	2018	25	10226	297	2.90	112	1.10
Сумська	2016	33	9825	419	4.3	202	2.1
	2017	33	9138	383	4.19	212	2.32
	2018	31	8294	310	3.74	165	1.99

Область, місто	Роки	Кількість закладів освіти	Контингент учнів	В тому числі			
				Дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	% від контингенту учнів	Осіб з інвалідністю	% від контингенту учнів
A	1	2	3	4	5	6	7
Тернопільська	2016	25	9422	198	2.1	120	1.3
	2017	23	8205	159	1.94	111	1.35
	2018	23	7415	159	2.14	110	1.48
Харківська	2016	55	14116	737	5.2	282	2
	2017	51	13300	690	5.19	269	2.02
	2018	44	13097	669	5.11	215	1.64
Херсонська	2016	26	8472	519	6.1	47	0.6
	2017	26	7805	452	5.79	40	0.51
	2018	26	7516	416	5.53	57	0.76
Хмельницька	2016	32	11034	434	3.9	134	1.2
	2017	31	9240	365	3.95	100	1.08
	2018	29	8525	317	3.72	103	1.21
Черкаська	2016	23	7868	328	4.2	122	1.6
	2017	23	6953	277	3.98	139	2.00
	2018	22	6528	216	3.31	159	2.44
Чернівецька	2016	16	6809	140	2.1	102	1.5
	2017	16	6362	135	2.12	89	1.40
	2018	16	5973	133	2.23	97	1.62
Чернігівська	2016	20	5885	327	5.6	59	1
	2017	20	5079	295	5.81	51	1.00
	2018	18	4337	232	5.35	45	1.04
м. Київ	2016	26	14603	640	4.4	266	1.8
	2017	26	12436	544	4.37	229	1.84
	2018	26	12304	570	4.63	234	1.90
УКРАЇНА	**2016**	**809**	**282749**	**12373**	**4.4**	**3890**	**1.4**
	2017	**792**	**252958**	**11213**	**4.43**	**3635**	**1.44**
	2018	**763**	**239487**	**10213**	**4.26**	**3530**	**1.47**

Джерело: Міністерство освіти і науки України

Таблиця 5. Контингент учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти України за статтю станом на 01.09.

Регіон	Роки	Кількість закладів освіти	Контингент учнів, слухачів, всього	В тому числі			
				Чоловіків	% від загального контингенту	Women	% від загального контингенту
A	1	2	3	4	5	6	7
Вінницька	2016	35	14866	9088	61.1	5778	38.9
	2017	35	13889	8277	59.59	5612	40.41
	2018	34	12885	7806	60.58	5079	39.42
Волинська	2016	22	9010	5647	62.7	3363	37.3
	2017	22	8449	5331	63.10	3118	36.90
	2018	20	7948	4982	62.68	2966	37.32
Дніпропетровська	2016	60	22293	13018	58.4	9275	41.6
	2017	60	21747	12762	58.68	8985	41.32
	2018	60	21103	12095	57.31	9008	42.69
Донецька	2016	46	12628	8012	63.4	4616	36.6
	2017	45	11190	7307	65.30	3883	34.70
	2018	44	10534	7015	66.59	3519	33.41
Житомирська	2016	28	8879	5442	61.3	3437	38.7
	2017	28	8230	5244	63.72	2986	36.28
	2018	25	7562	4921	65.08	2641	34.92
Закарпатська	2016	16	6379	4281	67.1	2098	32.9
	2017	16	6148	4186	68.09	1962	31.91
	2018	16	5700	3869	67.88	1831	32.12
Запорізька	2016	45	15000	9050	60.3	5950	39.7
	2017	41	13989	8432	60.28	5557	39.72

Регіон	Роки	Кількість закладів освіти	Контингент учнів, слухачів, всього	В тому числі			
				Чоловіків	% від загального контингенту	Women	% від загального контингенту
A	1	2	3	4	5	6	7
	2018	40	13567	8097	59.68	5470	40.32
Івано-Франківська	2016	24	10080	6782	67.3	3298	32.7
	2017	24	9787	6577	67.20	3210	32.80
	2018	24	9182	6293	68.54	2889	31.46
Київська	2016	27	8251	5335	64.7	2916	35.3
	2017	27	7938	5165	65.07	2773	34.93
	2018	26	7448	4828	64.82	2620	35.18
Кіровоградська	2016	25	7591	4417	58.2	3174	41.8
	2017	24	7555	4404	58.29	3151	41.71
	2018	24	7393	4223	57.12	3170	42.88
Луганська	2016	26	4742	2523	53.2	2219	46.8
	2017	26	5815	3169	54.50	2646	45.50
	2018	26	5184	2843	54.84	2341	45.16
Львівська	2016	61	26437	16239	61.4	10198	38.6
	2017	58	23999	14677	61.16	9322	38.84
	2018	56	22018	13547	61.53	8471	38.47
Миколаївська	2016	32	10086	5705	56.6	4381	43.4
	2017	31	10082	5714	56.68	4368	43.32
	2018	31	9457	5469	57.83	3988	42.17
Одеська	2016	39	16447	10180	61.9	6267	38.1
	2017	39	14788	9447	63.88	5341	36.12
	2018	38	14061	9052	64.38	5009	35.62
Полтавська	2016	42	10510	6333	60.3	4177	39.7
	2017	42	9826	5791	58.94	4035	41.06
	2018	39	9597	5686	59.25	3911	40.75
Рівненська	2016	25	11516	7595	66	3921	34
	2017	25	10998	7091	64.48	3907	35.52
	2018	25	10407	6681	64.20	3726	35.80
Сумська	2016	33	9825	5826	59.3	3999	40.7
	2017	33	9682	5541	57.23	4141	42.77
	2018	31	8681	5018	57.80	3663	42.20
Тернопільська	2016	25	9422	5661	60.1	3761	39.9
	2017	23	8560	5273	61.60	3287	38.40
	2018	23	7761	4952	63.81	2809	36.19
Харківська	2016	55	14116	8512	60.3	5604	39.7
	2017	51	13817	8229	59.56	5588	40.44
	2018	44	13511	8058	59.64	5453	40.36
Херсонська	2016	26	8472	5240	61.9	3232	38.1
	2017	26	8030	4941	61.53	3089	38.47
	2018	26	7857	4915	62.56	2942	37.44
Хмельницька	2016	32	11034	6893	62.5	4141	37.5
	2017	31	9863	6237	63.24	3626	36.76
	2018	29	9025	5754	63.76	3271	36.24
Черкаська	2016	23	7868	4747	60.3	3121	39.7
	2017	23	7421	4548	61.29	2873	38.71
	2018	22	7038	4495	63.87	2543	36.13
Чернівецька	2016	16	6809	4226	62.1	2583	37.9
	2017	16	6511	3995	61.36	2516	38.64
	2018	16	6292	3897	61.94	2395	38.06
Чернігівська	2016	20	5885	3622	61.5	2263	38.5
	2017	20	5171	3244	62.73	1927	37.27
	2018	18	4457	2813	63.11	1644	36.89
м. Київ	2016	26	14603	9399	64.4	5204	35.6
	2017	26	12738	8200	64.37	4538	35.63
	2018	26	12532	8145	64.99	4387	35.01
УКРАЇНА	**2016**	**809**	**282749**	**173773**	**61.5**	**108976**	**38.5**
	2017	**792**	**266223**	**163782**	**61.52**	**102441**	**38.48**
	2018	**763**	**251200**	**155454**	**61.88**	**95746**	**38.12**

Джерело: Міністерство освіти і науки України

Таблиця 6. Випуск та працевлаштування учнів, слухачів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування закладів професійної (професійно-технічної) освіти України станом на 01.09

Регіон	Роки	Контингент дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	Випуск	Працевлаштовані			% від випуску	Не праце-влаштовані
				всього	за профе-сією	продов-жують навчання		
А	1	2	3	4	5	6	А	1
Вінницька	2016	498	238	238	236	2	100	0
	2017	446	210	202	202	0	96.19	8
	2018	406	190	189	189	0	99.47	1
Волинська	2016	303	154	142	135	7	92.2	12
	2017	244	123	111	91	20	90.24	12
	2018	228	122	105	102	3	86.07	17
Дніпропетровська	2016	1307	527	492	434	58	93.4	35
	2017	1203	538	477	415	62	88.66	61
	2018	1109	499	455	423	32	91.18	44
Донецька	2016	788	281	235	155	80	83.6	46
	2017	667	345	293	172	121	84.93	52
	2018	615	294	263	144	119	89.46	31
Житомирська	2016	477	246	219	183	36	89	27
	2017	460	216	193	172	21	89.35	23
	2018	353	208	180	159	21	86.54	28
Закарпатська	2016	247	114	100	99	1	87.7	14
	2017	229	126	108	106	2	85.71	18
	2018	220	100	81	77	4	81.00	19
Запорізька	2016	769	317	292	238	54	92.1	25
	2017	705	365	336	304	32	92.05	29
	2018	667	242	227	221	6	93.80	15
Івано-Франківська	2016	240	110	102	97	5	92.7	8
	2017	224	104	93	89	4	89.42	11
	2018	215	98	90	85	5	91.84	8
Київська	2016	351	147	145	139	6	98.6	2
	2017	333	145	142	116	26	97.93	3
	2018	301	127	125	124	1	98.43	2
Кіровоградська	2016	490	234	233	192	41	99.6	1
	2017	354	209	207	185	22	99.04	2
	2018	334	172	172	159	13	100.00	0
Луганська	2016	228	101	68	47	21	67.3	33
	2017	218	103	73	26	47	70.87	30
	2018	215	92	68	37	31	73.91	24
Львівська	2016	624	282	270	241	29	95.7	12
	2017	598	281	279	250	29	99.29	2
	2018	556	236	225	191	34	95.34	11
Миколаївська	2016	489	299	268	225	43	89.6	31
	2017	504	228	177	174	3	77.63	51
	2018	452	253	215	146	69	84.98	38
Одеська	2016	1103	486	460	375	85	94.7	26
	2017	1075	438	422	387	35	96.35	16
	2018	898	371	371	371	0	100.00	0
Полтавська	2016	416	237	184	149	35	77.6	53
	2017	364	196	160	131	29	81.63	36
	2018	324	164	144	111	33	87.80	20
Рівненська	2016	301	117	114	94	20	97.4	3
	2017	286	122	119	97	22	97.54	3
	2018	297	88	88	78	10	100.00	0
Сумська	2016	419	195	178	98	80	91.3	17
	2017	383	160	128	101	27	80.00	32
	2018	310	151	136	92	44	90.07	15
Тернопільська	2016	198	75	72	45	27	96	3
	2017	159	66	64	51	13	96.97	2
	2018	159	67	63	50	13	94.03	4
Харківська	2016	737	295	253	212	41	85.8	42
	2017	690	304	270	216	54	88.82	34
	2018	669	243	227	179	48	93.42	16
Херсонська	2016	519	261	242	186	56	92.7	19
	2017	452	196	166	160	6	84.69	30
	2018	416	192	172	158	14	89.58	20

Регіон	Роки	Контингент дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	Випуск	Працевлаштовані			% від випуску	Не праце-влаштовані
				всього	за профе-сією	продов-жують навчання		
А	1	2	3	4	5	6	А	1
Хмельницька	2016	434	182	168	168	0	92.3	14
	2017	365	179	171	171	0	95.53	8
	2018	317	176	176	176	0	100.00	0
Черкаська	2016	328	161	141	128	13	87.6	20
	2017	277	150	138	135	3	92.00	12
	2018	216	109	99	94	5	90.83	10
Чернівецька	2016	140	87	87	67	20	100	0
	2017	135	66	66	66	0	100.00	0
	2018	133	59	59	40	19	100.00	0
Чернігівська	2016	327	143	113	112	1	79	30
	2017	295	151	128	118	10	84.77	23
	2018	232	160	128	90	38	80.00	32
м. Київ	2016	640	230	209	190	19	90.9	21
	2017	544	246	225	181	44	91.46	21
	2018	570	213	201	175	26	94.37	12
УКРАЇНА	**2016**	**12373**	**5519**	**5025**	**4245**	**780**	**91**	**494**
	2017	**11210**	**5267**	**4748**	**4116**	**632**	**90.15**	**519**
	2018	**10212**	**4626**	**4259**	**3671**	**588**	**92.07**	**367**

Джерело: Міністерство освіти і науки України

Таблиця 7. Випуск та працевлаштування учнів, слухачів з числа осіб з інвалідністю закладів П(ПТ)О України станом на 01.09.

Регіон	Роки	Контингент осіб з інвалідністю	Випуск	Працевлаштовані			% від випуску	Не праце-влаштовані
				всього	за професією	Продов-жують навчання		
А	1	2	3	4	5	6	А	1
Вінницька	2016	101	31	31	29	2	100	0
	2017	118	41	41	38	3	100.00	0
	2018	106	21	21	18	3	100.00	0
Волинська	2016	199	86	73	68	5	84.9	13
	2017	175	86	69	60	9	80.23	17
	2018	184	91	69	64	5	75.82	22
Дніпропетровська	2016	283	165	154	121	33	93.3	11
	2017	297	154	151	121	30	98.05	3
	2018	307	129	117	100	17	90.70	12
Донецька	2016	218	85	64	44	20	75.3	21
	2017	273	104	68	53	15	65.38	36
	2018	288	138	102	91	11	73.91	36
Житомирська	2016	78	31	23	13	10	74.2	8
	2018	42	35	31	14	17	88.57	4
	2018	68	20	18	5	13	90.00	2
Закарпатська	2016	60	25	12	12	0	48	13
	2017	52	31	30	10	20	96.77	1
	2018	48	21	15	15	0	71.43	6
Запорізька	2016	263	155	149	87	62	96.1	6
	2017	217	155	147	65	82	94.84	8
	2018	203	94	74	70	4	78.72	20
Івано-Франківська	2016	142	38	25	15	10	65.8	13
	2017	127	42	36	19	17	85.71	6
	2018	137	60	60	16	44	100.00	0
Київська	2016	81	27	26	26	0	96.3	1
	2017	76	28	27	27	0	96.43	1
	2018	87	30	30	26	4	100.00	0
Кіровоградська	2016	164	42	42	31	11	100	0
	2017	102	63	63	53	10	100.00	0
	2018	69	35	32	28	4	91.43	3

Регіон	Роки	Контингент осіб з інвалідністю	Випуск	Працевлаштовані			% від випуску	Не праце-влаштовані
				всього	за професією	Продов-жують навчання		
А	1	2	3	4	5	6	А	1
Луганська	2016	21	14	13	2	11	92.9	1
	2017	35	8	8	1	7	100.00	0
	2018	47	8	7	0	7	87.50	1
Львівська	2016	279	128	116	77	39	90.6	12
	2017	324	124	112	57	55	90.32	12
	2018	319	133	130	71	59	97.74	3
Миколаївська	2016	103	31	24	22	2	77.4	7
	2017	96	50	34	34	0	68.00	16
	2018	63	18	16	8	8	88.89	2
Одеська	2016	193	84	73	64	9	86.9	11
	2017	142	65	64	57	7	98.46	1
	2018	134	40	40	40	0	100.00	0
Полтавська	2016	242	114	92	75	17	80.7	22
	2017	213	90	73	51	22	81.11	17
	2018	182	102	96	56	40	94.12	6
Рівненська	2016	129	79	77	59	18	97.5	2
	2017	106	77	76	45	31	98.70	1
	2018	112	42	42	42	0	100.00	0
Сумська	2016	202	89	76	50	26	85.4	13
	2017	212	99	56	42	14	56.57	43
	2018	165	81	68	36	32	83.95	13
Тернопільська	2016	120	32	30	5	25	93.8	2
	2017	111	52	52	30	22	100.00	0
	2018	110	54	54	30	24	100.00	0
Харківська	2016	282	145	125	100	25	86.2	20
	2017	269	157	138	118	20	87.90	19
	2018	215	98	91	64	27	92.86	7
Херсонська	2016	47	26	25	21	4	96.2	1
	2017	40	39	36	35	1	92.31	3
	2018	57	14	12	12	0	85.71	2
Хмельницька	2016	134	33	29	29	0	87.9	4
	2017	100	51	49	49	0	96.08	2
	2018	103	38	38	38	0	100.00	0
Черкаська	2016	122	86	76	74	2	88.4	10
	2017	139	74	66	66	0	89.19	8
	2018	159	80	78	76	2	97.50	2
Чернівецька	2016	102	49	49	25	24	100	0
	2017	89	34	34	34	0	100.00	0
	2018	97	30	30	21	9	100.00	0
Чернігівська	2016	59	48	40	36	4	83.3	8
	2017	51	40	38	33	5	95.00	2
	2018	45	36	36	22	14	100.00	0
м. Київ	2016	266	121	107	88	19	88.4	14
	2017	229	112	93	67	26	83.04	19
	2018	240	80	66	49	17	82.50	14
УКРАЇНА	**2016**	**3890**	**1764**	**1547**	**1173**	**378**	**87.9**	**213**
	2017	**3635**	**1811**	**1592**	**1179**	**413**	**87.91**	**219**
	2018	**3545**	**1493**	**1342**	**998**	**344**	**89.89**	**151**

Джерело: Міністерство освіти і науки України

Таблиця 8. Працевлаштування та продовження навчання випускників закладів П(ПТ)О України станом на 01.09.

Регіон	Роки	Випуск, всього	З числа випускників						З вільним працевлаштування	% від загального випуску
			Працевлаштовано за професією	% від загального випуску	Продовжують навчання у вищих та інших навчальних закладах	% від загального випуску	Призвані на військову службу	% від загального випуску		
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Вінницька	2016	7400	5972	80.7	608	8.2	106	1.4	714	9.6
	2017	6898	5492	79.62	562	8.15	80	1.16	764	11.08
	2018	6732	5447	80.91	502	7.46	55	0.82	728	10.81
Волинська	2016	5476	4444	81.2	402	7.3	10	0.2	620	11.3
	2017	5022	4039	80.43	366	7.29	10	0.20	607	12.09
	2018	4714	3739	79.32	351	7.45	6	0.13	618	13.11
Дніпропетровська	2016	15130	13892	91.8	474	3.1	57	0.4	707	4.7
	2017	14284	13224	92.58	414	2.90	51	0.36	595	4.17
	2018	12489	11704	93.71	334	2.67	54	0.43	397	3.18
Донецька	2016	5996	4036	67.3	809	13.5	36	0.6	1115	18.6
	2017	5972	4189	70.14	678	11.35	16	0.27	1089	18.24
	2018	5973	4244	71.05	586	9.81	25	0.42	1118	18.72
Житомирська	2016	4527	3133	69.2	219	4.8	33	0.7	1142	25.2
	2017	4035	2867	71.05	190	4.71	41	1.02	937	23.22
	2018	3929	2973	75.67	184	4.68	39	0.99	733	18.66
Закарпатська	2016	2922	2186	74.8	116	4.0	8	0.3	612	20.9
	2017	2582	1943	75.25	95	3.68	6	0.23	538	20.84
	2018	2701	2070	76.64	102	3.78	6	0.22	523	19.36
Запорізька	2016	7642	6568	85.9	437	5.7	116	1.5	521	6.8
	2017	6895	5835	84.63	393	5.70	96	1.39	571	8.28
	2018	6094	5249	86.13	318	5.22	88	1.44	439	7.20
Івано-Франківська	2016	5026	3583	71.3	587	11.7	16	0.3	840	16.7
	2017	4369	3008	68.85	532	12.18	8	0.18	821	18.79
	2018	4367	3199	73.25	485	11.11	11	0.25	672	15.39
Київська	2016	5249	4692	89.4	423	8.1	1	0	133	2.5
	2017	4831	4320	89.42	329	6.81	5	0.10	177	3.66
	2018	4748	4277	90.08	335	7.06	12	0.25	124	2.61
Кіровоградська	2016	3627	3413	94.1	83	2.3	56	1.5	75	2.1
	2017	2964	2778	93.72	81	2.73	48	1.62	57	1.92
	2018	2935	2773	94.48	69	2.35	50	1.70	43	1.47
Луганська	2016	2425	1071	44.2	598	24.7	21	0.9	735	30.3
	2017	2418	991	40.98	683	28.25	31	1.28	713	29.49
	2018	2323	1227	52.82	565	24.32	21	0.90	510	21.95
Львівська	2016	14056	11158	79.4	1501	10.7	174	1.2	1223	8.7
	2017	12241	9864	80.58	1209	9.88	122	1.00	1046	8.55
	2018	10663	8698	81.57	1012	9.49	85	0.80	868	8.14
Миколаївська	2016	6115	4139	67.7	739	12.1	84	1.4	1153	18.9
	2017	5453	3762	68.99	616	11.30	40	0.73	1035	18.98
	2018	5794	4315	74.47	538	9.29	54	0.93	887	15.31
Одеська	2016	9399	8584	91.3	448	4.8	65	0.7	302	3.2
	2017	7906	7351	92.98	319	4.03	35	0.44	201	2.54
	2018	8102	7561	93.32	340	4.20	41	0.51	160	1.97
Полтавська	2016	5849	4260	72.8	663	11.3	117	2	809	13.8
	2017	5426	3996	73.65	511	9.42	49	0.90	870	16.03
	2018	5174	3985	77.02	491	9.49	70	1.35	628	12.14
Рівненська	2016	5853	4850	82.9	362	6.2	44	0.8	597	10.2
	2017	5625	4621	82.15	375	6.67	31	0.55	598	10.63
	2018	5311	4482	84.39	255	4.80	14	0.26	560	10.54
Сумська	2016	5269	3652	69.3	216	4.1	37	0.7	1364	25.9
	2017	5187	3586	69.13	145	2.80	38	0.73	1418	27.34
	2018	5201	3709	71.31	171	3.29	27	0.52	1294	24.88
Тернопільська	2016	4451	2997	67.3	723	16.2	49	1.1	682	15.3

Регіон	Роки	Випуск, всього	З числа випускників						З вільним працевлаштування	% від загального випуску
			Працевлаштовано за професією	% від загального випуску	Продовжують навчання у вищих та інших навчальних закладах	% від загального випуску	Призвані на військову службу	% від загального випуску		
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	2017	4117	3002	72.92	503	12.22	40	0.97	572	13.89
	2018	3979	3043	76.48	469	11.79	35	0.88	432	10.86
Харківська	2016	7271	6249	85.9	582	8	46	0.6	394	5.4
	2017	6794	5774	84.99	620	9.13	37	0.54	363	5.34
	2018	6222	5296	85.12	596	9.58	22	0.35	308	4.95
Херсонська	2016	4196	3328	79.3	265	6.3	74	1.8	529	12.6
	2017	4024	3314	82.36	221	5.49	69	1.71	420	10.44
	2018	3800	3191	83.97	223	5.87	85	2.24	301	7.92
Хмельницька	2016	6316	5369	85	424	6.7	81	1.3	442	7
	2017	6250	5495	87.92	311	4.98	59	0.94	385	6.16
	2018	5937	5152	86.78	350	5.90	63	1.06	372	6.27
Черкаська	2016	5366	5075	94.6	193	3.6	16	0.3	82	1.5
	2017	4376	4277	97.74	63	1.44	7	0.16	29	0.66
	2018	4514	4404	97.56	87	1.93	4	0.09	19	0.42
Чернівецька	2016	3418	2851	83.4	235	6.9	51	1.5	281	8.2
	2017	3120	2619	83.94	189	6.06	32	1.03	280	8.97
	2018	2987	2536	84.90	156	5.22	14	0.47	281	9.41
Чернігівська	2016	3296	2454	74.5	368	11.2	21	0.6	453	13.7
	2017	3027	2317	76.54	312	10.31	31	1.02	367	12.12
	2018	2998	2289	76.35	265	8.84	32	1.07	412	13.74
м. Київ	2016	6947	5916	85.2	930	13.4	14	0.2	87	1.3
	2017	6528	6017	92.17	415	6.36	8	0.12	88	1.35
	2018	4712	4015	85.21	531	11.27	17	0.36	149	3.16
УКРАЇНА	**2016**	**153222**	**123872**	**80.8**	**12405**	**8.1**	**1333**	**0.9**	**15612**	**10.2**
	2017	**140344**	**114681**	**81.71**	**10132**	**7.22**	**990**	**0.71**	**14541**	**10.36**
	2018	**132399**	**109578**	**82.76**	**9315**	**7.04**	**930**	**0.70**	**12576**	**9.50**

Джерело: Міністерство освіти і науки України

Таблиця 9. Підсумки випуску учнів закладів П(ПТ)О України станом на 01.09.

Регіон	Роки	Кількість учнів випускного курсу	Випуск	З них				
				отримали диплом	отримали свідоцтво	отримали диплом молодшого спеціаліста	отримали 2 і більше професій	отримали розряди (класи категорії) нижче встановлених програмними документами
A	1	2	3	4	5	6	7	8
Вінницька	2016	6554	6554	6071	483	105	4978	145
	2017	6135	6135	5719	416	110	4609	115
	2018	5809	5809	5394	415	104	4401	98
Волинська	2016	4153	4153	3909	244	171	2511	127
	2017	3920	3920	3666	254	198	2230	127
	2018	3776	3776	3594	182	121	2615	130
Дніпропетровська	2016	9455	9455	9041	414	310	6207	503
	2017	9160	9160	8657	503	386	5894	503
	2018	8721	8721	8176	545	246	6084	319

Регіон	Роки	Кількість учнів випускного курсу	Випуск	З них				
				отримали диплом	отримали свідоцтво	отримали диплом молодшого спеціаліста	отримали 2 і більше професій	отримали розряди (класи категорії) нижче встановлених програмними документами
A	1	2	3	4	5	6	7	8
Донецька	2016	4764	4764	4469	295	251	3092	170
	2017	4469	4469	4240	229	274	2923	106
	2018	4138	4138	3955	183	269	2768	74
Житомирська	2016	3768	3768	3605	163	43	3225	124
	2017	3501	3501	3294	207	31	2990	122
	2018	3303	3303	3143	160	33	2800	60
Закарпатська	2016	2873	2873	2823	50	58	1579	16
	2017	2494	2494	2405	89	56	1597	17
	2018	2467	2467	2400	67	46	1940	32
Запорізька	2016	5672	5672	5306	366	128	3765	305
	2017	5219	5219	4901	318	140	3430	226
	2018	4611	4611	4051	560	165	3052	278
Івано-Франківська	2016	4625	4625	4467	158	207	2786	147
	2017	4095	4095	3983	112	158	2595	145
	2018	4097	4097	3973	124	171	2642	103
Київська	2016	3597	3597	3479	118	61	2841	0
	2017	3180	3180	3074	106	117	2307	0
	2018	3090	3090	2985	105	101	2327	20
Кіровоградська	2016	2982	2982	2837	145	42	1841	200
	2017	2562	2562	2407	155	45	1658	177
	2018	2571	2571	2414	157	0	1800	227
Луганська	2016	2161	2161	2102	59	103	1151	3
	2017	2226	2226	2128	98	125	1388	1
	2018	1980	1980	1968	12	117	1210	0
Львівська	2016	11620	11620	11134	486	668	8852	344
	2017	10399	10399	9891	508	682	8326	260
	2018	9271	9271	8861	410	579	7411	278
Миколаївська	2016	4666	4666	4248	418	169	2388	200
	2017	4211	4211	3837	374	147	2351	151
	2018	4100	4100	3663	437	158	2064	99
Одеська	2016	6921	6921	6433	488	256	3805	124
	2017	6192	6192	5874	318	241	3206	91
	2018	5714	5714	5457	257	184	3318	108
Полтавська	2016	4729	4729	4571	158	157	3802	42
	2017	4315	4315	4113	202	158	3295	0
	2018	4027	4027	3878	149	146	3112	27
Рівненська	2016	4679	4679	4550	129	131	3501	56
	2017	4534	4534	4421	113	122	3326	30
	2018	4175	4175	4105	70	93	3195	50
Сумська	2016	4000	4000	3667	333	92	2551	90
	2017	4013	4013	3657	356	64	2538	116
	2018	3981	3981	3554	427	65	2665	114
Тернопільська	2016	3893	3893	3846	47	96	3295	81
	2017	3351	3351	3291	60	76	2937	44
	2018	3181	3181	3112	69	32	2571	103
Харківська	2016	5977	5977	5777	200	22	4446	146
	2017	5548	5548	5334	214	60	3834	141
	2018	5083	5083	4905	178	45	3541	55
Херсонська	2016	3359	3359	3226	133	85	2102	51
	2017	3122	3122	3038	84	98	1789	46
	2018	2970	2970	2855	115	82	1554	41
Хмельницька	2016	4812	4812	4386	426	140	3094	106
	2017	4290	4290	3978	312	141	3013	154
	2018	4003	4003	3797	206	133	2889	87
Черкаська	2016	3759	3759	3612	147	58	3216	152
	2017	3084	3084	2967	117	49	2676	108
	2018	3042	3042	2964	78	45	2836	47
Чернівецька	2016	3076	3076	2934	142	91	2119	42
	2017	2669	2669	2556	113	84	1803	25
	2018	2577	2577	2332	245	57	1740	118
Чернігівська	2016	2771	2771	2615	156	110	1945	65
	2017	2620	2620	2471	149	117	1836	76

Регіон	Роки	Кількість учнів випускного курсу	Випуск	З них				
				отримали диплом	отримали свідоцтво	отримали диплом молодшого спеціаліста	отримали 2 і більше професій	отримали розряди (класи категорії) нижче встановлених програмними документами
А	1	2	3	4	5	6	7	8
	2018	2452	2452	2279	173	142	1810	73
м. Київ	2016	6432	6432	6188	244	691	4209	41
	2017	5992	5992	5810	182	697	3571	34
	2018	4511	4511	4330	181	371	2831	66
УКРАЇНА	**2016**	**121298**	**121298**	**115296**	**6002**	**4245**	**83301**	**3280**
	2017	**111301**	**111301**	**105712**	**5589**	**4376**	**76122**	**2815**
	2018	**103650**	**103650**	**98145**	**5505**	**3505**	**73176**	**2607**

Джерело: Міністерство освіти і науки України

Таблиця 10. Втрата контингенту учнів, слухачів закладів П(ПТ)О України станом на 01.09.

Регіон	Роки	Кількість закладів освіти	Учні			Слухачі			% учнів, слухачів від загального контингенту
			вибуло	випуск	втрата контингенту	вибуло	випуск	втрата контингенту	
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Вінницька	2016	35	7227	6554	673	856	846	10	4.6
	2017	35	6809	6135	674	772	763	9	4.92
	2018	34	6471	5809	662	938	923	15	5.25
Волинська	2016	22	4514	4153	361	1379	1323	56	4.6
	2017	22	4331	3920	411	1118	1102	16	5.05
	2018	20	4149	3776	373	949	938	11	4.83
Дніпропетровська	2016	60	12034	9455	2579	5830	5675	155	12.3
	2017	60	11187	9160	2027	5254	5124	130	9.92
	2018	60	10723	8721	2002	3776	3768	8	9.52
Донецька	2016	46	5896	4764	1132	1296	1232	64	9.5
	2017	45	5815	4469	1346	1601	1503	98	12.90
	2018	44	5136	4138	998	1891	1835	56	10.01
Житомирська	2016	28	4352	3768	584	768	759	9	6.7
	2018	28	4000	3501	499	536	534	2	6.09
	2018	25	4267	3303	964	631	626	5	12.81
Закарпатська	2016	16	3181	2873	308	49	49	0	4.8
	2017	16	2792	2494	298	88	88	0	4.85
	2018	16	2713	2467	246	235	234	1	4.33
Запорізька	2016	45	6875	5672	1203	2013	1970	43	8.3
	2017	41	7728	5219	2509	1799	1676	123	18.81
	2018	40	5625	4611	1014	1490	1483	7	7.53
Івано-Франківська	2016	24	5030	4625	405	420	401	19	4.2
	2017	24	4492	4095	397	291	274	17	4.23
	2018	24	4474	4097	377	290	270	20	4.32
Київська	2016	27	4042	3597	445	1758	1652	106	6.7
	2017	27	3536	3180	356	1682	1651	31	4.88
	2018	26	3385	3090	295	1689	1658	31	4.38
Кіровоградська	2016	25	3767	2982	785	731	645	86	11.5
	2017	24	3461	2562	899	469	402	67	12.79
	2018	24	3345	2571	774	426	364	62	11.31
Луганська	2016	26	3279	2161	1118	272	264	8	23.7
	2017	26	3415	2226	1189	212	192	20	20.79
	2018	26	2696	1980	716	369	343	26	14.31
Львівська	2016	61	12477	11620	857	2607	2436	171	3.9
	2017	58	11604	10399	1205	1876	1842	34	5.16
	2018	56	10099	9271	828	1466	1392	74	4.10
Миколаївська	2016	32	5588	4666	922	1632	1449	183	11

Регіон	Роки	Кількість закладів освіти	Учні			Слухачі			% учнів, слухачів від загального контингенту
			вибуло	випуск	втрата контингенту	вибуло	випуск	втрата контингенту	
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	2017	31	5017	4211	806	1328	1242	86	8.85
	2018	31	4872	4100	772	1792	1694	98	9.20
Одеська	2016	39	8012	6921	1091	2493	2478	15	6.7
	2017	39	7236	6192	1044	1714	1714	0	7.06
	2018	38	6405	5714	691	2388	2388	0	4.91
Полтавська	2016	42	5488	4729	759	1170	1120	50	7.7
	2017	42	5649	4315	1334	1147	1111	36	13.94
	2018	39	4596	4027	569	1182	1147	35	6.29
Рівненська	2016	25	5100	4679	421	1179	1174	5	3.7
	2017	25	5028	4534	494	1102	1091	11	4.59
	2018	25	4642	4175	467	1139	1136	3	4.52
Сумська	2016	33	4670	4000	670	1297	1269	28	7.1
	2017	33	4552	4013	539	1222	1174	48	6.06
	2018	31	4516	3981	535	1255	1220	35	6.57
Тернопільська	2016	25	4839	3893	946	573	558	15	10.2
	2017	23	3788	3351	437	775	766	9	5.21
	2018	23	3566	3181	385	800	798	2	4.99
Харківська	2016	55	7139	5977	1162	1318	1294	24	8.4
	2017	51	7419	5548	1871	1274	1246	28	13.74
	2018	44	6555	5083	1472	1167	1139	28	11.10
Херсонська	2016	26	4162	3359	803	857	837	20	9.7
	2017	26	3914	3122	792	921	902	19	10.10
	2018	26	3753	2970	783	843	830	13	10.13
Хмельницька	2016	32	6229	4812	1417	1523	1504	19	13
	2017	31	5565	4290	1275	2023	1960	63	13.57
	2018	29	4588	4003	585	1989	1934	55	7.09
Черкаська	2016	23	4327	3759	568	1627	1607	20	7.5
	2017	23	3380	3084	296	1314	1292	22	4.29
	2018	22	3261	3042	219	1482	1472	10	3.25
Чернівецька	2016	16	3402	3076	326	347	342	5	4.9
	2017	16	2959	2669	290	454	451	3	4.50
	2018	16	2852	2577	275	413	410	3	4.42
Чернігівська	2016	20	3033	2771	262	539	525	14	4.7
	2017	20	2947	2620	327	414	407	7	6.46
	2018	18	2970	2452	518	572	546	26	12.21
м. Київ	2016	26	7594	6432	1162	563	515	48	8.3
	2017	26	7038	5992	1046	581	536	45	8.56
	2018	26	5442	4511	931	220	201	19	7.58
УКРАЇНА	**2016**	**809**	**142257**	**121298**	**20959**	**33097**	**31924**	**1173**	**7.8**
	2017	**792**	**133662**	**111301**	**22361**	**29967**	**29043**	**924**	**8.75**
	2018	**763**	**121101**	**103650**	**17451**	**29392**	**28749**	**643**	**7.20**

Джерело: Міністерство освіти і науки України

Таблиця 11. Частка загальних витрат на фінансування закладів ПТО за джерелами фінансування, %

Область	Станом на 01.09 відповідного року		Частка загальних витрат на фінансування закладів ПТО за джерелами фінансування, %							
			державного бюджету	місцевих бюджетів	приватного сектору	зовнішніх донорів	неурядових організацій (добровільні внески)	домогосподарств (зокрема, плата за навчання)	власних коштів закладу	інше (зазначити джерело)
Вінницька	2016	область	0	82.51	0	0	0.03	1.55	15.91	0
		місто-центр	0.31	91.45	0	2.28	0	1.51	4.45	0
	2017	область	0.13	84.55	0	0	0.04	1.68	13.6	0
		місто-центр	0.2	93.24	0	0.53	0	1.66	4.36	0
	2018	область	2.3	89.8	0	0	0.02	1.38	6.49	0
		місто-центр	2	89.2	0	2.86	0	1.19	4.76	0
Волинська	2016	область	0	91.53	0	0	0.12	0.8	7.22	0.33
		місто-центр	0	91.63	0	0	0	2.29	5.37	0.71
	2017	область	0	91.15	0	0	0.07	0.71	7.54	0.53
		місто-центр	0	92.18	0	0	0.02	1.63	5.52	0.64
	2018	область	0	88.75	0	0	0.08	0.5	6.14	4.53
		місто-центр	0	91.59	0	0	0.01	1.19	6.61	0.6
Дніпропетровська	2016	область	0	86.17	0	0.53	0.13	1.48	11.55	0.13
		місто-центр	0	90.99	0	0	0.85	0.39	7.07	0.7
	2017	область	11.84	78.87	0	0.24	0.11	1.37	7.4	0.17
		місто-центр	7.67	84.37	0	0	0.72	0.37	6.35	0.52
	2018	область	9.02	80.44	0	0.12	0.11	1.69	8.31	0.31
		місто-центр	7.09	81.57	0	0	0.98	0.86	8.89	0.61
Донецька	2016	область	2	91.36	0	0	0	0	5.93	0.72
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
	2017	область	9.27	82.33	0	0	0	0	6.71	1.69
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
	2018	область	10.7	81.5	0	0	0	0	6.91	0.89
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
Житомирська	2016	область	0	95.5	0	0	0	0	4.47	0.03
		місто-центр	0.26	93.31	0	0	0	0	6.42	0.01
	2017	область	0.12	95.73	0	0	0	0	4.06	0.09
		місто-центр	9.24	83.53	0	0	0	0	7.22	0
	2018	область	0.89	92.44	0	0	0	0	4.46	2.21
		місто-центр	9.58	78.3	0	0	0	0	12.12	0
Закарпатська	2016	область	0	95.53	0	0	0	0	4.18	0.3
		місто-центр	0	94.19	0	0	0	0	5.72	0.08
	2017	область	0	94.43	0	0	0	0	4.62	0.95
		місто-центр	0	95.11	0	0	0	0	4.43	0.47
	2018	область	0	95.31	0	0	0	0	4.62	0.06
		місто-центр	5.31	89.62	0	0	0	0	5.08	0

Область	Станом на 01.09 відповідного року		Частка загальних витрат на фінансування закладів ПТО за джерелами фінансування, %							
			державного бюджету	місцевих бюджетів	приватного сектору	зовнішніх донорів	неурядових організацій (добровільні внески)	домогосподарств (зокрема, плата за навчання)	власних коштів закладу	інше (зазначити джерело)
Запорізька	2016	область	12.74	47.73	28.6	0	0.12	0	10.38	0.43
		місто-центр	0	93.32	0	0	0.58	1.37	4.49	0.25
	2017	область	8.74	34.25	5.35	0	46.38	0	4.99	0.28
		місто-центр	0	93.82	0	0	0.61	1.01	4.44	0.12
	2018	область	14.93	72.66	4.08	0	0.22	0	7.72	0.38
		місто-центр	0	90.02	0	0	1.66	0.99	4.48	2.86
Івано-Франківська	2016	область	0	94.83	0	0	0	0.13	4.65	0.4
		місто-центр	8.71	87.23	0	0	0	0	3.54	0.52
	2017	область	0	96.27	0	0	0	0.11	3.31	0.32
		місто-центр	0.1	95.27	0	0	0	0	3.93	0.7
	2018	область	0.23	96.13	0	0	0	0.12	3.29	0.23
		місто-центр	0.94	94.33	0	0	0	0	4.07	0.67
Київська	2016	область	0.32	87.42	0	0	2.34	0	0	9.93
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
	2017	область	9.07	81.33	0	0	2.46	0	0	7.14
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
	2018	область	12.1	77.21	0	0	3.77	0	0	6.92
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
Кіровоградська	2016	область	0	81.73	0	0	0	0	17.87	0.41
		місто-центр	0	99.17	0	0	0	0	0.83	0
	2017	область	23.68	62.87	0	0	0	0	12.99	0.46
		місто-центр	22.58	76.34	0	0	0	0	0.85	0.23
	2018	область	13.7	72.25	0	0	0	0	13.65	0.4
		місто-центр	15.07	83.48	0	0	0	0	1.02	0.43
Луганська	2016	область	0.45	94.7	0	0	0	0	4.84	0
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
	2017	область	0.25	94.62	0	0	0	0	5.13	0
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
	2018	область	1.42	93.96	0	0	0	0	4.62	0
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
Львівська	2016	область	0	94.33	0	0	0	0	5.29	0.38
		місто-центр	0	91.13	0	0	0	0	8.87	0
	2017	область	11.81	83.06	0	0	0	0	4.92	0.2
		місто-центр	8.69	82.12	0	0	0	0	9.19	0
	2018	область	11.46	73.21	0	0	0	0	5.04	10.29
		місто-центр	7.86	80.75	0	0	0	0	10.7	0.69
Миколаївська	2016	область	3.55	79.29	0	0	0	0	15.57	1.58
		місто-центр	19.83	74.86	0	0	0	0	4.31	0.99
	2017	область	5.66	74.74	0	0	0	0	18.41	1.19

Область	Станом на 01.09 відповідного року		Частка загальних витрат на фінансування закладів ПТО за джерелами фінансування, %							
			державного бюджету	місцевих бюджетів	приватного сектору	зовнішніх донорів	неурядових організацій (добровільні внески)	домогосподарств (зокрема, плата за навчання)	власних коштів закладу	інше (зазначити джерело)
		місто-центр	14.78	80.53	0	0	0	0	3.81	0.88
	2018	область	7.31	75.96	0	0	0	0	15.6	1.14
		місто-центр	0	95.22	0	0	0	0	3.37	1.42
Одеська	2016	область	0	93.1	0	0	0	0	6.9	0
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
	2017	область	0	92.05	0	0	0	0	7.95	0
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
	2018	область	0	88.07	0	0	0	0	11.93	0
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
Полтавська	2016	область	4.77	86.69	0	0	0	1.39	7.15	0
		місто-центр	0.47	91.88	0	0	0	0.59	7.06	0
	2017	область	10.34	81.98	0	0	0	1.16	6.51	0
		місто-центр	34.56	37.42	0	0	0	4.34	23.67	0
	2018	область	12.82	79.25	0	0	0	1.85	6.05	0.03
		місто-центр	9.66	82.13	0	0	0	1.73	6.47	0
Рівненська	2016	область	0	93.38	0	0	0	0	6.62	0
		місто-центр	0	91.41	0	0	0	0	8.59	0
	2017	область	1.35	92.55	0	0	0	0	6.1	0
		місто-центр	3.11	89.01	0	0	0	0	7.89	0
	2018	область	1.43	93.53	0	0	0	0	5.04	0
		місто-центр	3.56	88.89	0	0	0	0	7.56	0
Сумська	2016	область	0	92.89	0	0	0	0	7.11	0
		місто-центр	0	93.14	0	0	0	0	6.86	0
	2017	область	0	92.85	0	0	0	0	7.15	0
		місто-центр	0	93.6	0	0	0	0	6.4	0
	2018	область	0	93.79	0	0	0	0	6.21	0
		місто-центр	0	93.75	0	0	0	0	6.25	0
Тернопільська	2016	область	0	91.81	0	0	0	0	7.52	0.67
		місто-центр	0	90.85	0	0	0	0	9.15	0
	2017	область	13.58	78.45	0	0	0	0	6.99	0.98
		місто-центр	12.75	77.5	0	0	0	0	9.76	0
	2018	область	14.4	72.01	0	0	0	0	6.44	7.16
		місто-центр	13.56	75.12	0	0	0	0	11.3	0.01
Харківська	2016	область	0	93.06	0	0	0	0	6.94	0
		місто-центр	0	94.83	0	0	0	0	5.17	0
	2017	область	0	96.75	0	0	0	0	3.25	0
		місто-центр	0	95.12	0	0	0	0	4.88	0
	2018	область	0	93.42	0	0	0	0	6.58	0
		місто-центр	0	94.41	0	0	0	0	5.59	0

Область	Станом на 01.09 відповідного року		Частка загальних витрат на фінансування закладів ПТО за джерелами фінансування, %							
			державного бюджету	місцевих бюджетів	приватного сектору	зовнішніх донорів	неурядових організацій (добровільні внески)	домогосподарств (зокрема, плата за навчання)	власних коштів закладу	інше (зазначити джерело)
Херсонська	2016	область	0	79.11	0	0	1.66	0	3.77	15.46
		місто-центр	0	90.61	0	0	2.55	0.22	6.62	0
	2017	область	0	91.95	0	0	1.73	0.02	6.12	0.19
		місто-центр	0	91.27	0	0	1.83	0.27	6.39	0.24
	2018	область	0	79.34	0	0	1.24	0.01	6.04	13.37
		місто-центр	0	88.97	0	0	1.83	0.11	7.36	1.74
Хмельницька	2016	область	0	87.91	0	0	0.52	0	11.57	0
		місто-центр	0	91.34	0	0	0.41	0	8.25	0
	2017	область	37.64	52.87	0	0	0.39	0	9.1	0
		місто-центр	7.49	83.41	0	0	0.47	0	8.63	0
	2018	область	55.33	37.47	0	0.07	0.46	0	6.67	0
		місто-центр	11.73	77.06	0	0	0.68	0	10.52	0
Черкаська	2016	область	50	0.88	43.6	0	1.09	0.99	3.44	0
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
	2017	область	50	4.59	40.64	0	0.69	1.03	3.06	0
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
	2018	область	50	10.58	34.91	0	0.74	1.38	2.4	0
		місто-центр	0	0	0	0	0	0	0	0
Чернівецька	2016	область	0	89.74	0	0	0	0	10.26	0
		місто-центр	0.03	92.11	0	0	0	0	7.86	0
	2017	область	0	90.66	0	0	0	0	9.34	0
		місто-центр	10.36	82.42	0	0	0	0	4.78	2.44
	2018	область	0	93.45	0	0	0	0	6.55	0
		місто-центр	11.25	80.83	0	0	0	0	6.41	1.51
Чернігівська	2016	область	0	90.72	0	0	1.66	0	7.62	0
		місто-центр	0	92.13	0	0	1.12	0	6.75	0
	2017	область	0	92.19	0	0	1.41	0	6.4	0
		місто-центр	1.43	91.45	0	0	0.74	0	6.39	0
	2018	область	0.3	92.7	0	0	1.67	0	5.33	0
		місто-центр	3.97	88.04	0	0	0.58	0	7.4	0
м.Київ	2016	область	0	0	0	0	0	0	0	0
		місто-центр	0	91.95	0	0	0	0	8.05	0
	2017	область	0	0	0	0	0	0	0	0
		місто-центр	8.66	83.81	0	0	0	0	7.53	0
	2018	область	0	0	0	0	0	0	0	0
		місто-центр	9.24	84.35	0	0	0	0	6.41	0

Джерело: Обласні Департаменти освіти і науки

Таблиця 12. Загальні витрати на заклади П(ПТ)О за видами витрат, тис грн

Область	Станом на 01.09 відповідного року		Загальні витрати на заклади П(ПТ)О за видами витрат, тис грн	в тому числі за видами витрат	
				поточні	капітальні
Вінницька	2014	область	167055	165413.2	1641.8
		місто-центр	95725	94018.7	1706.3
	2015	область	196356	191568.8	4787.2
		місто-центр	118362.8	106861	11501.8
	2016	область	210761.1	190488.1	20273
		місто-центр	108012.4	105692.8	2319.6
	2017	область	255702.3	238648.3	17054
		місто-центр	134498.1	133136.7	1361.4
	2018	область	308347.5	278155.4	30192.1
		місто-центр	157647.2	152795.4	4851.8
Волинська	2014	область	100853.67	100655.27	198.4
		місто-центр	32573.57	32459.25	114.32
	2015	область	113480.52	111000.16	2480.36
		місто-центр	36514.59	35783.19	731.4
	2016	область	105038.61	104816.31	222.3
		місто-центр	48224.72	47809.78	414.94
	2017	область	134777.91	133135.13	1642.78
		місто-центр	70931.63	70413.95	517.68
	2018	область	208267.82	191942.54	16325.28
		місто-центр	82610.04	81951.22	658.82
Дніпропетровська	2014	область	231094.4	230561.9	532.5
		місто-центр	111779.7	111238	541.7
	2015	область	376390.8	364518.5	11872.3
		місто-центр	131383.9	130935.7	448.2
	2016	область	362299.4	346768.2	15531.2
		місто-центр	136540.9	136087.9	453
	2017	область	456491.5	454542.9	1948.6
		місто-центр	198246.5	197559.8	686.7
	2018	область	544379.9	539014.2	5365.7
		місто-центр	225689.9	222526.3	3163.6
Донецька	2014	область			
		місто-центр			
	2015	область	292534.9	281312.9	11222
		місто-центр			
	2016	область	274300.1	267022.8	7277.3
		місто-центр			
	2017	область	363022.9	361221.1	1801.8
		місто-центр			
	2018	область	427842.2	421490	6352.2
		місто-центр			
Житомирська	2014	область	152341.4	151738.6	602.8
		місто-центр	0		
	2015	область	191460.1	190916.7	543.4
		місто-центр	0		
	2016	область	74875.4	74775.2	100.2
		місто-центр	115320.8	114986.2	334.6
	2017	область	152057.3	151807	250.3
		місто-центр	97122.9	97085.6	37.3
	2018	область	178847.6	174442.6	4405
		місто-центр	104306.8	104306.8	
Закарпатська	2014	область	120590.8	117490	3100.8
		місто-центр	0		
	2015	область	142251.2	137651.4	4599.8
		місто-центр	0		
	2016	область	56584.8	55851.2	733.6
		місто-центр	84959	83072.7	1886.3
	2017	область	154341.7	152152.5	2189.2
		місто-центр	36024.6	35801.5	223.1
	2018	область	191674.7	179686.8	11987.9
		місто-центр	43353.5	40956.4	2397.1
Запорізька	2014	область	114955.39	95382.63	6272.33
		місто-центр	79583.48	50171.85	416.97
	2015	область	132224.78	110210.4	7424.15
		місто-центр	77894.53	53177.54	322.3

Область	Станом на 01.09 відповідного року		Загальні витрати на заклади П(ПТ)О за видами витрат, тис грн	в тому числі за видами витрат	
				поточні	капітальні
	2016	область	151423.44	125024.62	13282.39
		місто-центр	97341.11	60843.72	685.42
	2017	область	253253.44	181563.52	275700.17
		місто-центр	143667.74	89233.74	1069.58
	2018	область	317315.42	223922.62	23841.2
		місто-центр	186859.82	110799.96	7950.57
Івано-Франківська	2014	область	87403.8	87331.5	72.3
		місто-центр	66869.8	66831.6	38.2
	2015	область	128876.8	128109.3	767.5
		місто-центр	66362.3	66346.8	15.5
	2016	область	86700.8	86309.1	391.7
		місто-центр	98207.6	98141.7	65.9
	2017	область	147173.4	146874.6	298.8
		місто-центр	101559.3	101243.3	316
	2018	область	187755.9	185201	2554.9
		місто-центр	111454.4	111445.9	8.5
Київська	2014	область	144401.5	60 194.80	515
		місто-центр			
	2015	область	181990.1	76 967.20	808.6
		місто-центр			
	2016	область	103614.6	44 835.20	797.1
		місто-центр			
	2017	область	305451.3	104 302.20	4 334.30
		місто-центр			
	2018	область	392844.4	141 266.40	24 626.90
		місто-центр			
Кіровоградська	2014	область	89028.94	88709.14	319.8
		місто-центр	42699.46	42587.36	112.1
	2015	область	109453.43	108894.83	558.6
		місто-центр	50204.67	50135.97	68.7
	2016	область	109872.1	106762.8	3109.3
		місто-центр	52480.88	52406.68	74.2
	2017	область	165182.2	144131	21051.2
		місто-центр	64961.71	64950.34	11.37
	2018	область	183191.8	168360.2	14831.6
		місто-центр	71056.53	70971.91	84.62
Луганська	2014	область	103343.41	103167.59	175.82
		місто-центр			
	2015	область	124714.46	122812.66	1901.8
		місто-центр			
	2016	область	138437.1	137891	546.1
		місто-центр			
	2017	область	229465.03	221077.48	8387.55
		місто-центр			
	2018	область	285257.75	266789.55	18468.2
		місто-центр			
Львівська	2014	область	401821.4	396642.1	5179.3
		місто-центр	0		
	2015	область	515 770.70	492689.7	23081
		місто-центр	0		
	2016	область	173 559.80	172354.2	1205.6
		місто-центр	223 877.30	222 027.30	1 850.00
	2017	область	375 640.50	375380.3	260.2
		місто-центр	288 883.50	287 298.70	1 679.40
	2018	область	482 094.00	430574.3	51519.7
		місто-центр	331 173.70	326 621.90	4 551.80
Миколаївська	2014	область	165711	165711	
		місто-центр			
	2015	область	204372.6	204372.6	
		місто-центр			
	2016	область	94801.8	94801.8	
		місто-центр	75669.9	74996.5	673.4
	2017	область	151846.5	151846.5	
		місто-центр	57097.1	56880.2	216.9
	2018	область	173265.7	173265.7	
		місто-центр	68533.2	65189.1	3344.1
Одеська	2014	область	127458.89	127 214.94	243.95
		місто-центр	35947.79	35 947.79	0
	2015	область	122361.22	121 536.81	824.41

Область	Станом на 01.09 відповідного року		Загальні витрати на заклади П(ПТ)О за видами витрат, тис грн	в тому числі за видами витрат	
				поточні	капітальні
		місто-центр	192361.89	190 845.51	1 516.38
	2016	область	115961.43	115 614.29	347.14
		місто-центр	0	0	0
	2017	область	225537.57	224 419.06	1 118.51
		місто-центр			
	2018	область	292484.53	279 554.82	12 929.71
		місто-центр			
Полтавська	2014	область	163632.53	161611.23	2021.3
		місто-центр	0	0	0
	2015	область	220711.94	219025.41	1686.53
		місто-центр	0	0	0
	2016	область	169362.99	168518.39	844.6
		місто-центр	70353.36	69839.96	513.4
	2017	область	246579.59	241260.01	5319.58
		місто-центр	101882.22	101791.66	90.56
	2018	область	341122.79	327166.36	13956.43
		місто-центр	93895.4	93765.55	129.85
Рівненська	2014	область	170 202.51	160 844.59	9 357.92
		місто-центр	0	0	0
	2015	область	190 940.86	189 751.48	1 189.38
		місто-центр	0	0	0
	2016	область	136 490.76	135 639.05	851.71
		місто-центр	60552.3	59735.83	816.47
	2017	область	180 159.88	179 384.43	775.45
		місто-центр	61798.93	61 122.45	676.48
	2018	область	249 438.91	220 259.72	29 179.19
		місто-центр	72414.7	72 068.71	345.99
Сумська	2014	область	163421	160834.7	2586.3
		місто-центр			
	2015	область	216674.8	216038.1	636.7
		місто-центр			
	2016	область	148957.4	148296	661.4
		місто-центр	58606.9	58412.9	194
	2017	область	206452.2	201153	5299.2
		місто-центр	84986.2	84610.8	375.4
	2018	область	278550	265486.4	13063.6
		місто-центр	104944.8	100282.3	4662.5
Тернопільська	2014	область	105214	102579.7	2634.3
		місто-центр	47793.1	44685.3	3107.8
	2015	область	125211.5	124165.9	1045.6
		місто-центр	82307	81568.1	738.9
	2016	область	102963.5	101925.7	1027.8
		місто-центр	87040.8	86609.2	431.6
	2017	область	152610.5	149733.8	2876.7
		місто-центр	96286	95843.9	442.1
	2018	область	202824.3	187803.7	15090.6
		місто-центр	110560.8	109911.9	648.9
Харківська	2014	область	429621.06	278913.8	408.06
		місто-центр			
	2015	область	448167.18	294 314.37	622.68
		місто-центр	0		
	2016	область	207493.05	136 001.65	2 946.15
		місто-центр	273554.19	182 376.71	125.57
	2017	область	371320.82	223 430.26	20 444.83
		місто-центр	321178.56	205 327.40	146.8
	2018	область	424035.13	259 673.78	7 876.63
		місто-центр	358211.69	222 797.45	203.06
Херсонська	2014	область	136062.6	55646.7	297.1
		місто-центр	14974.7	5519	6
	2015	область	177547.7	103736.6	649
		місто-центр			
	2016	область	110024.8	29456.1	17353
		місто-центр	84088.5	37444	289.5
	2017	область	123475.2	46518.5	493.2
		місто-центр	120443	52488.3	627
	2018	область	176753.1	54153.9	24261.1
		місто-центр	133912.6	43527.3	2911.5
Хмельницька	2014	область	161413.9	160684.6	729.3
		місто-центр	0		

Область	Станом на 01.09 відповідного року		Загальні витрати на заклади П(ПТ)О за видами витрат, тис грн	в тому числі за видами витрат	
				поточні	капітальні
	2015	область	223448.3	221515.3	1933
		місто-центр	0		
	2016	область	91240	89380.8	1859.2
		місто-центр	92110.36	91634	476.36
	2017	область	175402.3	172915.6	2486.7
		місто-центр	87901.56	87832.76	68.8
	2018	область	230508.1	209425.9	21082.2
		місто-центр	107314.4	106639.04	675.36
Черкаська	2014	область	110988.2	47512.4	482.5
		місто-центр			
	2015	область	177114.4	78425.4	1246.7
		місто-центр			
	2016	область	67184.6	30055.4	1346
		місто-центр			
	2017	область	154535.4	56201.3	3803.2
		місто-центр			
	2018	область	209706.6	66820.5	32664.8
		місто-центр			
Чернівецька	2014	область	35611.2	13843.9	220.1
		місто-центр	49839	18397.5	278.2
	2015	область	40390.9	17228.5	537.6
		місто-центр	86098.5	37446.4	728.3
	2016	область	40060.9	16832.5	285.7
		місто-центр	89367.5	89367.5	
	2017	область	54740.3	19758.7	336.4
		місто-центр	123125.7	122116	1009.7
	2018	область	66949.1	20628.8	259.9
		місто-центр	144762.9	141739.1	3023.8
Чернігівська	2014	область	127846.8	127605.6	241.2
		місто-центр	0		
	2015	область	132747.5	132344.4	403.1
		місто-центр	0		
	2016	область	71514.1	71172.6	341.5
		місто-центр	62000.6	61679.9	320.7
	2017	область	93946	93413.9	532.1
		місто-центр	79194.2	79136.8	57.4
	2018	область	120248.8	114553.9	5694.9
		місто-центр	82554.8	82482.3	72.5
м.Київ	2014	область			
		місто-центр	180381.6	178921	1460.6
	2015	область			
		місто-центр	330062.5	324932.5	5130
	2016	область			
		місто-центр	363170.6	353224.2	9946.4
	2017	область			
		місто-центр	468724.2	449872.3	18851.9
	2018	область			
		місто-центр	569498.3	538562.6	30935.7

Джерело: Обласні Департаменти освіти і науки

Таблиця 13. Кількість зареєстрованих безробітних за статтю, віком та освітою, тис. осіб

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Всього	**487.7**	**512.2**	**490.8**	**390.8**	**354.4**	**341.7**
Чоловіки	230.8	236.8	214.0	194.2	164.9	157.7
Жінки	256.9	275.4	276.8	196.6	189.5	184.0
до 25 років	72.0	69.4	54.6	32.4	26.5	21.2
25 + років	415.7	442.8	436.2	358.4	327.9	320.5
Низький	19.4	20.0	20.1	15.8	14.3	m
Середній	259.7	264.2	254.6	207.5	186.7	m
Високий	208.6	228.0	216.1	167.5	153.4	m

Джерело: Державна служба зайнятості України

Примітка: m-дані відсутні

Примітка: *Низький рівень: рівні 0-2 ISCED; Середній рівень: рівні 3-4 ISCED*
Високий рівень: рівні 5-8 ISCED; П(ПТ)О- професійна (професійно-технічна) освіта

Таблиця 14. Перехід від безробіття до зайнятості за статтю та віком (%)

Категорія	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Всього	***35.2***	***33.7***	***31.0***	***32.2***	***35.0***	***35.5***
Чоловіки	*39.0*	*37.8*	*35.0*	*35.1*	*38.2*	*38.8*
Жінки	*31.6*	*29.8*	*27.7*	*29.6*	*32.0*	*32.5*
до 35 років	*33.5*	*31.6*	*28.4*	*29.5*	*32.2*	*32.9*

Джерело: Державна служба зайнятості України

Таблиця 15. Користувачі послуг на ринку праці за статтю та віком, тис. осіб

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Користувачі послуг з професійної орієнтації (для зареєстрованих безробітних)	1414.2	1410.1	1362.6	1214.8	1096.0	1028.7
В тому числі:						
Чоловіки	692.3	682.1	613.5	578.1	531.9	483.9
Жінки	721.9	728.0	749.1	636.7	564.1	544.8
До 35 років	638.0	636.7	588.1	489.3	410.2	360.6
35 + років	776.2	773.4	774.5	725.5	685.8	668.1
Користувачі послуг з професійної орієнтації (для всіх осіб, які потребують допомоги на ринку праці)	3993.0	3558.6	3309.0	3000.0	3047.7	m

Джерело: Державна служба зайнятості України
Примітка: *послуги з професійної орієнтації насамперед включають інформаційну допомогу, консультування та професійний відбір*

Таблиця 16. Кількість вакансій за основними професійними групами, тис.

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Всього	**42.5**	**35.3**	**25.9**	**36.0**	**50.4**	**58.4**
01 законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)	3.8	2.7	1.9	2.7	3.3	3.4
02 професіонали	7.2	5.2	3.8	4.7	5.8	6.2
03 фахівці	4.8	4.0	2.9	3.9	4.9	6.2
04 технічні службовці	1.3	1.4	1.2	1.6	2.2	2.2
05 працівники сфери торгівлі та послуг	5.4	5.0	4.2	4.8	6.6	8.8
06 кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства	0.4	0.4	0.3	0.4	0.5	0.6
07 кваліфіковані робітники з інструментом	8.3	6.4	5.2	8.0	11.9	13.9
08 робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин	5.5	5.2	3.8	5.8	8.9	9.8
09 найпростіші професії	5.8	5.0	2.7	4.2	6.5	7.4

Джерело: Державна служба зайнятості України

Таблиця 17. Кількість вакансій за видами економічної діяльності, тис.

Категорія	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Всього	**42.5**	**35.3**	**25.9**	**36.0**	**50.4**	**58.4**
A. Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	1.9	1.6	1.2	1.5	2.2	2.5
B. Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	0.7	0.5	0.2	0.6	0.6	0.9
C. Переробна промисловість	8.6	7.2	5.1	7.8	11.6	12.8
D. Постачання електроенергії, газу, опалення	0.9	0.9	0.7	0.8	1.5	2.3
E. Водопостачання та водовідведення, поводження з відходами	0.7	0.5	0.5	0.8	1.4	1.5
F. Будівництво	2.2	1.3	1.0	1.8	2.2	2.4
G. Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	5.5	4.7	4.1	5.9	8.1	9.2
H. Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	3.8	3.8	2.8	3.8	5.4	6.3
I. Тимчасове розміщування й організація харчування	1.0	0.7	0.8	0.9	1.4	1.7
J. Інформація та телекомунікації	0.4	0.4	0.3	0.4	0.4	0.6
K. Фінансова та страхова діяльність	0.7	0.6	0.2	0.5	0.5	0.6
L. Операції з нерухомим майном	0.6	0.6	0.4	0.6	0.7	0.8
M. Професійна, наукова та технічна діяльність	1.1	0.8	0.6	0.8	1.1	1.2
N. Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1.6	1.4	1.1	1.4	2.0	1.9
O. Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	6.4	4.9	2.7	2.9	4.2	4.2
P. Освіта	1.9	1.5	1.4	2.0	2.7	3.7
Q. Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	3.8	3.2	2.1	2.7	3.3	4.6
R. Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0.4	0.4	0.3	0.4	0.5	0.6
S. Надання інших видів послуг	0.5	0.4	0.4	0.4	0.5	0.6

Джерело: Державна служба зайнятості України
Примітка: *m- дані відсутні*

Таблиця 18. Чисельність населення за гендерною ознакою

	2014	2015	2016	2017	2018
Всього	45245894	42759661	42590879	42414905	42216766
Чоловіки	20918288	19787826	19717881	19644580	19558180
Жінки	24327606	22971835	22872998	22770325	22658586

Джерело: *Державна служба статистики України*

Таблиця 19. Частка молодого населення (%)

	2014	2015	2016	2017	2018
Всього	15.9	15.3	14.6	13.7	13.2
Чоловіки	17.2	16.6	15.8	14.9	14.3
Жінки	14.7	14.2	13.6	12.7	12.2

Джерело: *Державна служба статистики України*
Примітка: *по відношенню до населення працездатного віку (15-70 років)*

Таблиця 20. Частка студентів в навчальних закладах системи первинної професійної освіти (у % до студентів ЗСО старших класів)

	2014	2015	2016	2017
Всього	30.2	29.4	30.1	30.3
Чоловіки	36.1	35.1	35.2	35.4
Жінки	23.5	23.0	24.5	24.6

Джерело: *Unesco Institute for Statistics*

Таблиця 21. Чисельність населення за віком, осіб

	2014	2015	2016	2017	2018
Всього					
14 років	385427	362140	351549	365297	381926
15 років	409399	366788	362018	351424	365209
16 років	427112	390627	366728	361912	351393
17 років	462666	408118	390967	366734	362205
18 років	483504	443864	409303	391384	368336
19 років	505129	464199	445062	410177	393500
20 років	534986	483467	464844	445603	411514
Чоловіки					
14 років	197721	186143	180933	188298	196012
15 років	209022	188196	186068	180859	188228
16 років	218749	199463	188132	185990	180824
17 років	237163	209068	199667	188144	186186
18 років	248512	227882	209887	199959	189258
19 років	260300	238964	228717	210527	201471
20 років	275158	249362	239365	229118	211406
Жінки					
14 років	187706	175997	170616	176999	185914
15 років	200377	**178592**	175950	170565	176981
16 років	208363	191164	178596	175922	170569
17 років	225503	199050	191300	178590	176019
18 років	234992	215982	199416	191425	179078
19 років	244829	225235	216345	199650	192029
20 років	259828	234105	225479	216485	200108

Джерело: *Державна служба статистики України*

Таблиця 22. Непрацююча молодь і молодь, що не навчається (у % до населення віком 15-24 років)

	2014	2015	2016	2017	2018
Всього	19.8	17.6	18.3	16.5	14.5
Чоловіки	15.9	14.9	15.4	13.5	11.3
Жінки	23.9	20.5	21.3	19.7	17.8

Джерело: *Державна служба статистики України*

Таблиця 23. Рівень економічної активності за статтю та віком (%)

	2014	2015	2016	2017	2018
15-70					
Всього	62.4	62.4	62.2	62.0	62.6
Чоловіки	69.3	69.2	69.1	69.0	69.0
Жінки	56.1	56.2	55.9	55.7	56.8
15-24					
Всього	38.4	36.3	35.1	34.4	33.7
Чоловіки	44.0	40.6	38.9	38.6	30.0
Жінки	32.5	31.8	31.0	30.0	37.2
25-49					
Всього	83.3	83.6	83.0	83.0	83.9
Чоловіки	89.1	89.1	89.1	89.6	90.1
Жінки	77.6	78.1	77.0	76.5	77.8
50-64					
Всього	50.1	51.7	52.7	53.2	54.2
Чоловіки	57.1	59.7	60.3	59.7	59.6
Жінки	44.7	45.5	46.8	48.2	50.0
20-64					
Всього	70.3	70.8	70.7	70.9	71.8
Чоловіки	77.5	77.8	77.8	78.0	78.3
Жінки	63.6	64.3	64.1	64.3	65.8

Джерело: *Державна служба статистики України*

Таблиця 24. Рівень зайнятості за статтю та віком (%)

	2014	2015	2016	2017	2018
15-70					
Всього	56.6	56.7	56.3	56.1	57.1
Чоловіки	61.8	62.2	61.6	61.4	62.1
Жінки	51.9	51.7	51.6	51.4	52.5
15-24					
Всього	29.5	28.2	27.0	27.9	27.6
Чоловіки	33.6	31.3	29.6	30.7	30.9
Жінки	25.2	24.8	24.4	24.9	24.2
25-49					
Всього	76.0	76.3	75.7	75.2	76.6
Чоловіки	80.1	80.7	80.2	79.8	80.8
Жінки	72.1	71.9	71.3	70.6	72.4
50-64					
Всього	47.4	48.8	49.3	49.4	50.6
Чоловіки	53.2	55.5	55.3	54.4	55.3
Жінки	42.9	43.6	44.6	45.4	46.9
20-64					
Всього	63.9	64.4	64.2	64.2	65.6
Чоловіки	69.3	70.2	69.5	69.4	70.5
Жінки	58.9	59.1	59.3	59.4	61.0

Джерело: *Державна служба статистики України*

Таблиця 25. Рівень зайнятості за рівнем освіти (% від населення віком 15-70 років)

	2014	2015	2016	2017	2018
Всього					
НИЗЬКИЙ	17.0	16.7	16.9	16.7	15.5
СЕРЕДНІЙ	52.5	52.5	52.2	51.9	52.7
ВИСОКИЙ	67.2	67.5	66.6	66.1	67.3
П(ПТ)О	63.3	63.3	62.9	61.9	62.5
Чоловіки					
НИЗЬКИЙ	18.7	18.9	20.0	19.8	17.0
СЕРЕДНІЙ	60.0	60.0	59.1	58.9	59.7
ВИСОКИЙ	72.2	73.2	72.1	71.5	73.0
П(ПТ)О	68.9	69.5	68.3	66.6	67.1
Жінки					
НИЗЬКИЙ	15.5	14.7	14.0	13.8	14.0
СЕРЕДНІЙ	44.1	43.9	44.3	44.0	44.9
ВИСОКИЙ	63.8	63.5	62.7	62.3	63.4
П(ПТ)О	54.7	53.8	54.6	54.1	55.5

Джерело: *Державна служба статистики України*

Примітка: *Низький рівень: рівні 0-2 ISCED; Середній рівень: рівні 3-4 ISCED*
Високий рівень: рівні 5-8 ISCED; П(ПТ)О- професійна (професійно-технічна) освіта

Таблиця 26. Рівень безробіття за рівнем освіти (% від населення віком 15-70 років)

	2014	2015	2016	2017	2018
Всього					
НИЗЬКИЙ	13.4	12.1	8.4	11.9	13.0
СЕРЕДНІЙ	10.4	10.0	10.7	10.7	9.9
ВИСОКИЙ	8.1	8.2	8.2	8.4	7.7
П(ПТ)О	10.5	10.4	10.6	11.1	9.9
Чоловіки					
НИЗЬКИЙ	18.5	15.2	10.6	12.5	14.3
СЕРЕДНІЙ	11.4	10.8	12	11.7	11.0
ВИСОКИЙ	9.8	8.9	9.5	10.3	9.9
П(ПТ)О	11.0	10.4	10.7	11.8	10.7
Жінки					
НИЗЬКИЙ	7.0	8.1	5.4	11.1	11.4
СЕРЕДНІЙ	8.9	8.8	8.8	9.2	8.3
ВИСОКИЙ	6.7	7.7	7.0	6.8	6.8
П(ПТ)О	9.5	10.5	10.4	10.0	8.4

Джерело: *Державна служба статистики України*

Примітка: *Низький рівень: рівні 0-2 ISCED; Середній рівень: рівні 3-4 ISCED*
Високий рівень: рівні 5-8 ISCED; П(ПТ)О- професійна (професійно-технічна) освіта

Таблиця 27. Рівень молодіжного безробіття (у віці 15-24 роки) за гендерними ознаками, %

	2014	2015	2016	2017	2018
Всього	8.9	8.1	8.1	6.5	6.0
Чоловіки	10.4	9.2	9.4	7.8	6.3
Жінки	7.3	6.9	6.7	5.1	5.8

Джерело: *Державна служба статистики України*

Таблиця 28. Рівень зайнятості за секторами економіки (у % до населення у віці 15-70 років)

	2014	2015	2016	2017	2018
Всього					
Сільське господар-ство	14.8	15.3	15.6	15.4	14.9
Промисловість	26.1	24.7	24.3	24.3	24.3
Послуги	59.1	60.0	60.1	60.3	60.8
Інші галузі	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Чоловіки					
Сільське господар-ство	16.5	17.2	17.9	17.6	16.9
Промисловість	37.0	34.6	33.6	34.1	34.3
Послуги	46.6	48.2	48.5	48.3	48.8
Інші галузі	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Жінки					
Сільське господар-ство	13.0	13.1	13.2	13.0	12.7
Промисловість	14.5	13.9	14.0	13.7	13.7

Послуги	72.5	73.0	72.8	73.3	73.6
Інші галузі	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Джерело: *Державна служба статистики України*

Таблиця 29. Довгострокове безробіття за гендерними ознаками (у % до економічно активного населення віком 15-70 років)

	2014	2015	2016	2017	2018
Всього	1.2	2.1	2.3	2.5	1.9
Чоловіки	1.3	2.4	2.4	3.0	2.2
Жінки	1.0	1.8	2.2	1.9	1.5

Джерело: *Державна служба статистики України*

Таблиця 30. Рівень зайнятості за економічним статусом (у % до населення у віці 15-70 років)

	2014	2015	2016	2017	2018
Всього					
Працівники	84.1	84.1	84.4	84.3	84.2
Роботодавці	1.3	1.2	1.2	0.9	1.0
Самозайняті	14.3	14.5	14.2	14.6	14.5
Члени сім'ї, що допомагають родині	0.3	0.2	0.2	0.2	0.3
Чоловіки					
Працівники	82.5	82.2	82.3	82.3	82.2
Роботодавці	1.6	1.7	1.5	1.1	1.4
Самозайняті	15.6	15.9	15.9	16.4	16.2
Члени сім'ї, що допомагають родині	0.3	0.2	0.3	0.2	0.2
Чоловіки					
Працівники	86.0	86.2	86.6	86.4	86.3
Роботодавці	0.8	0.7	0.8	0.7	0.7
Самозайняті	12.9	12.8	12.4	12.6	12.7
Члени сім'ї, що допомагають родині	0.3	0.3	0.2	0.3	0.3

Джерело: *Державна служба статистики України*

Додаток 2

Додаток 2.1. Звіт про хід процесу

Країна	Україна
Національний координатор	**Вікторія Карбишева** Керівник експертної групи з питань змісту та забезпечення якості освіти директорату професійної освіти Міністерства освіти і науки України
Координатор по країні	**Маргарета Ніколовська** Фахівець з політики та систем професійно-технічної освіти, Координатор країн України та Азербайджану, відділ операцій Європейського фонду освіти
Члени робочої групи	**Органи влади:** **ШУМІК Ірина Володимирівна** Генеральний директор директорату професійної освіти Міністерства освіти і науки України (067) 9593060 i.v.shumik@gmail.com **КАРБИШЕВА Вікторія Оттівна** Керівник експертної групи з питань змісту та забезпечення якості освіти директорату професійної освіти МОН України (044) 287-82-10, (067) 8136817 vkarbysheva@i.ua **БЕРЕНДА Тетяна Миколаївна** Головний спеціаліст відділу організаційної діяльності та соціальних питань головного управління професійної освіти директорату професійної освіти МОН України (044) 287-82-10, (098) 8406911 berendatanya@gmail.com **ВАСИЛЕНКО Наталія Григорівна** Державний експерт директорату розвитку ринку праці та зайнятості Міністерства соціальної політики України (050) 9078395, (044) 284-39-14 vasilenk@mlsp.gov.ua **ВИНОВА Ксенія Миколаївна**

Головний спеціаліст – економіст відділу статистики послуг гуманітарної сфери департаменту статистики послуг Державної служби статистики України

(044) 2357172

O.Senik@ukrstat.gov.ua

(з липня 2019 року змінила місце роботи на МОН України)

ВОЗНЮК Ірина Анатоліївна

Начальник Управління профорієнтації, профнавчання та навчальних закладів ДСЗ (Центрального апарату)

Станом на 30 вересня 2019 р. - Начальник відділу надання профорієнтаційних та консультаційних послуг управління надання послуг населенню Департаменту реалізації політики зайнятості Державного центру зайнятості

(044) 2898704, (050) 3819920

iryna.ses@gmail.com

ЛЄСНІКОВА Марина Валентинівна

Начальник відділу статистики та аналітики професійної освіти ДНУ «Інститут освітньої аналітики»

(096) 2866668

conversat95@gmail.com

ПАРЖНИЦЬКИЙ Віктор Валентинович

Начальник відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту професійної освіти Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України

(098) 4398721

pvv5@meta.ua

ПЛІЧКО Ксенія Валеріївна

Начальник відділу економіки гуманітарної сфери управління соціальної і гуманітарної сфери департаменту розвитку підприємництва та регуляторної політики Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

(044) 5966847

kplichko@me.gov.ua

Наукові установи:

ЛІСОГОР Лариса Сергіївна

Головний науковий співробітник відділу досліджень людського розвитку Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України

Станом на 30 вересня 2019 р. - *Головний науковий співробітник відділу соціальних проблем ринку праці Національного інституту стратегічних досліджень*

(067) 4461201

lara_lis@ukr.net

ЛЕУ Сніжана Олексіївна

Науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України

(097) 7918382

sl-work@i.ua

Приватний сектор:

ГАРМАШ Анатолій Анатолійович

Директор департаменту розвитку трудового потенціалу Федерації роботодавців України

(067) 3366120

garmash@fru.org.ua

ГОЦИК Ігор Андрійович

Керівник департаменту з представництва інтересів компаній-членів Європейської Бізнес Асоціації

(093) 9759782

igor.gotsyk@eba.com.ua

КОЛЕСНІКОВА Олена Валеріївна

Заступник виконавчого директора Всеукраїнського об'єднання обласних організацій роботодавців підприємств металургійного комплексу «Федерація металургів України»

(067) 6567913

kolesnikova.helena@gmail.com

Громадянське суспільство:

КОЛИШКО Родіон Анатолійович

Директор Громадської організації «Інститут професійних кваліфікацій»

(050) 3852034

rkolyshko@gmail.com

ЛИПЕЦЬ Людмила Володимирівна

Завідувач відділу експертно-правової роботи виконавчого апарату ЦК Профспілки працівників освіти і науки України

(044) 462-51-86

lypets.law.osvita@gmail.com

	ПУГАЧОВА Анна Олексіївна Провідний експерт з регулювання соціально-трудових відносин відділу виробництва та зайнятості Департаменту з питань економічного розвитку та ціноутворення Федерації профспілок України (044) 2057630 pugachova@fpsu.org.ua **СЕЛІФОНТЬЄВ Сергій Іванович** Віце-президент Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти (063) 0764416 lpad1960@ukr.net
Робоча група і реалізація	Робоча група ТП є органом, спеціально створеним для Туринського процесу. Цього разу було залучено більш широке коло зацікавлених сторін, які не брали участі в попередньому циклі, що стало *особливістю п'ятого раунду Туринського процесу*. По-перше, це представники громадянського суспільства: громадських організацій (Громадська організація «Інститут професійних кваліфікацій») та профспілок (Федерація профспілок України, Профспілки працівників освіти і науки України, Всеукраїнська асоціація працівників професійно-технічної освіти). По-друге, це розширення групи представників приватного сектору за рахунок залучення до процесу Європейської Бізнес Асоціації. По-третє, вперше до складу робочої групи увійшла, створена у 2014 році, Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики» (підпорядкована МОН України), представники якої зробили значний внесок щодо збору та підготовки необхідної статистичної інформації на двох рівнях (національному та регіональному), яка допомогла значно збагатити й поглибити аналітичну частину Національного та регіональних звітів. Поряд з цим, вже традиційно були залучені представники державних органів влади - МОН України, інших міністерств (Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку), Державної служби статистики, Державного центру зайнятості, а також роботодавців, представники науки (Національної академії наук України, Національної академії наук та Національної академії педагогічних наук України) тощо. Усі учасники робочої групи мають значний досвід роботи у секторі П(ПТ)О і добре обізнані щодо стану та тенденцій його розвитку. Більшість членів робочої групи брали участь у підготовці Туринського процесу в минулому, що дозволило не витрачати час на пояснення мети і завдань Туринського процесу. Таке широке представництво забезпечило розкриття усіх блоків Аналітичної рамки, цілісне представлення системи П(ПТ)О в Україні – як первинної П(ПТ)О, так і НП(ПТ)О, а також її взаємозв'язок з ринком праці та іншими секторами сфери освіти (в першу чергу, загальної середньої та вищої).

	З огляду на продовження реформи децентралізації в Україні, логічним було подальше використання дворівневого підходу. Зокрема, як і в попередньому раунді, в 2019 році Туринський процес реалізовувався на двох рівнях – національному та регіональному. Для підготовки національного звіту було створено робочу групу на національному рівні, яка працювала у режимі регулярних засідань й он-лайн консультацій. Аналогічно, для підготовки регіональних звітів були організовані робочі групи у кожному з 25 регіонів (у всіх 24 областях та місті Києві). При цьому використовувались сучасні методи - проведення кластерних семінарів для регіонів та вебінарів за координації МОН України. У травні-червні 2019 року під керівництвом Національного координатора було проведено три семінари (фокус-групи) для обговорення проектів регіональних звітів (30 травня- м. Миколаїв, 4 червня – м. Хмельницький, 6 червня – м. Рівне). В результаті, було підготовлено 25 регіональних звітів. Окремо була проведена робота зі збору статистичної інформації та підготовки резюме прикладів застосування найкращих практик в регіонах, що увійшло до Національного звіту Туринський процес 2018-20 Україна. Крім того, проводились спільні заходи для обох рівнів: це семінар 21-22 березня 2019 року, на якому для представників регіонів та для представників національного рівня було розпочато упровадження Туринського процесу 2018-20, та валідаційний семінар у жовтні 2019 року, на якому було представлено регіональні звіти та перший варіант національного звіту Туринський процес 2018-20. Європейський фонд освіти надав значну методологічну підтримку на всіх етапах процесу.
Принципи Туринського процесу	Більш висока якість Туринського процесу 2018-20, цінність та легітимність його результатів були забезпечені шляхом реалізації чотирьох основних принципів ТП: - *відповідальності* країни за процес і його результати (зростання цінності Туринського процесу під час розробки й ухвалення Концепції державної політики у сфері П(ПТ)О «Сучасна професійна (професійно-технічної) освіта» на період до 2027 року, а також в рамках реалізації угоди з ЄС «EU4Skills: Кращі навички для сучасної України»); - більш широкої *участі* зацікавлених сторін (в першу чергу, за рахунок представників громадянського суспільства та бізнесу); - *аналізу на основі фактичних даних* (більш відкритого та ширшого використання якісних і кількісних фактичних даних для аналізу, підвищення ефективності використання даних на національному та регіональному рівнях з метою удосконалення моніторингу й відстеження прогресу щодо попередніх циклів ТП); - *комплексного підходу до аналізу сектору П(ПТ)О* з точки зору навчання протягом усього життя; продемонстровано зв'язок політики у сфері П(ПТ)О із загальною середньою

	та вищою освітою, а також вплив цієї політики на соціально-економічну ситуацію України.
Реалізовані заходи та якісні досягнення	
відповідальність	*По-перше*, Туринський процес 2018-20 відіграв значну роль в політичному циклі України в сфері П(ПТ)О в зв'язку з процесом розробки та подальшим ухваленням у червні 2019 року Концепції державної політики у сфері П(ПТ)О «Сучасна професійна (професійно-технічної) освіта» на період до 2027 року. Зокрема, найбільш цінними для розробки ключових пріоритетів Концепції було обговорення під час ТП таких напрямів, як поліпшення навчального середовища, підвищення якості результатів навчання, а також ефективності інституційних та управлінських механізмів, зокрема, щодо фінансування П(ПТ)О в умовах децентралізації. *По-друге*, після ухвалення угоди між Європейським Союзом та Україною щодо впровадження Проекту «EU4Skills: Кращі навички для сучасної України» у 2018 році зростає прикладне значення ТП в діалозі з партнерами щодо допомоги ЄС у реформуванні системи П(ПТ)О в Україні за визначеними угодою напрямами (серед яких - закупівля обладнання, створення центрів досконалості, оновлення змісту освіти, навчання педагогічних працівників, розробка нових стандартів тощо). Зокрема, інформація, що міститься у Національному та регіональних звітах може бути використана як база для ухвалення рішень та додатковий орієнтир доцільності й актуальності виділення коштів на реалізацію конкретних заходів. *Додатковою цінністю ТП* є можливості професійного розвитку для всіх учасників процесу. Набутий під час ТП досвід стане в нагоді для подальшого реформування сектору П(ПТ)О в Україні. Крім того, в умовах продовження реформи децентралізації в Україні, цінністю ТП є можливість всебічного моніторингу ситуації про стан П(ПТ)О на національному й регіональних рівнях для подальшого корегування державної політики з децентралізації П(ПТ)О щодо управління та фінансування. Ще однією додатковою вартістю є посилення міжрегіональних зв'язків. Під час ТП були створені можливості для більш інтенсивного обміну досвідом між регіонами, пошуку спільних рішень для розв'язання проблем в сфері П(ПТ)О. В цілому, ТП є вкрай актуальним й суспільно важливим для України у зв'язку із поточною ситуацією з трудовою міграцією та невисокою престижністю освіти в сфері П(ПТ)О.
участь	Для реалізації принципу широкої участі у процесі, а також інтеграції принципів й підходів ТП у державну політики у сфері П(ПТ)О, було залучено широке коло сторін на національному та регіональному рівнях. На національному рівні традиційно брали участь представники державних органів влади - МОН України, інших міністерств (Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку), Державної служби статистики, Державного центру зайнятості, а також роботодавців,

представники науки (Національної академії наук та Національної академії педагогічних наук України) тощо. Разом з тим, *особливістю п'ятого раунду Туринського процесу* стало значне розширення кола зацікавлених сторін, зокрема, в частині залучення недержавних суб'єктів, таких як роботодавці, профспілки та організації громадянського суспільства. Зокрема, відбулось розширення групи представників приватного сектору за рахунок приєднання до процесу Європейської Бізнес Асоціації. Також були залучені представники громадянського суспільства: громадських організацій (Громадська організація «Інститут професійних кваліфікацій») та профспілок (Федерація профспілок України, Профспілки працівників освіти і науки України, Всеукраїнська асоціація працівників професійно-технічної освіти).

Додатково, розширення відбулось також й за рахунок установ, підпорядкованих МОН. До складу робочої групи увійшла Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики» (підпорядкована МОН України). Це позитивно вплинуло на ефективність збору та підготовки необхідної статистичної інформації на двох рівнях (національному та регіональному), що, в свою чергу, допомогло значно збагатити й поглибити аналітичну частину Національного та регіональних звітів.

Робочі групи з широким колом зацікавлених осіб були створені також й на регіональному рівні. МОН України взяло на себе відповідальність за підготовку національного звіту та підтримувало регіони у підготовці регіональних звітів.

Також підвищилась участь донорських організацій в порівнянні з попередніми циклами Туринського процесу. Зокрема, під час першого семінару Туринського процесу 2018-20 у Києві 21-22 березня 2019 року, з якого розпочалося упровадження Туринського процесу 2018-20, донорські організації були представлені найвищим керівництвом, також безпосередньо зросла кількість представників цієї групи стейкхолдерів. Збільшилась зацікавленість донорської спільноти, зокрема, в ході презентації, обговорення та поширення результатів ТП. Частково, це пояснюється укладенням наприкінці 2018 року угоди між ЄС та Україною щодо реалізації проекту «EU4Skills: Кращі навички для сучасної України».

В цілому, широка участь всіх зацікавлених сторін у Туринському процесі якісно покращило можливості використання фактичних даних для аналізу, підвищила прозорість та підзвітність політики, що сприятиме більшій ефективності щодо реалізації державної політики у сфері ПОН на національному та регіональному рівнях.

Всі зацікавлені сторони були достатньо поінформовані для активного сприяння підготовки Національного та регіональних звітів ТП. Були створені всі можливості для регулярних засідань робочої групи, зворотного зв'язку, активної участі в підготовці попередніх варіантів звіту. Проводились кластерні семінари для регіонів та вебінари за координації МОН України. У травні-червні 2019 року під керівництвом Національного координатора було

	проведено три семінари (фокус-групи) для обговорення проектів регіональних звітів (30 травня - м. Миколаїв, 4 червня – м. Хмельницький, 6 червня – м. Рівне). З метою вдосконалення ТП в подальшому будуть створюватись можливості для залучення більшого числа зацікавлених сторін. Зокрема, з боку бізнесу це можуть бути інші бізнес-асоціації, спілки підприємців та галузеві представники роботодавців. Є необхідність подальшого розширення представництва громадських організацій, соціальних партнерів, а також незалежних експертів, які мають практичний досвід у сфері П(ПТ)О. Вкрай важливою для процесу є також залучення більшої кількості донорських організацій.
Комплексний погляд на П(ПТ)О	Аналіз, проведений під час п'ятого раунду Туринського процесу, зокрема, в рамках підготовки Національного та регіональних звітів, побудований на комплексному підході, що враховує погляд на П(ПТ)О з точки зору навчання протягом усього життя. Ступінь охоплення аспектів, що впливають на стан та розвиток сфери П(ПТ)О є широким. Зокрема, це аналіз проблем та активних політичних заходів, що стосуються ринку праці (проблеми трудової міграції, можливості працевлаштування та переходу до зайнятості, створення робочих місць, заходи, спрямовані на та розвиток підприємництва тощо), визнання неформального навчання й забезпечення рівного доступу до освіти, а також створення можливостей для навчання протягом усього життя. Продемонстровано зв'язок політики у сфері П(ПТ)О із загальною середньою та вищою освітою, а також вплив цієї політики на соціально-економічну ситуацію України.
Фактичні дані	При підготовці відповідей на запитання Аналітичної рамки використовувалися офіційні *кількісні фактичні дані з наступних джерел*: – національних баз: Державної служби статистики України, МОН України, Державної служби зайнятості, обласних департаментів освіти і науки. – міжнародних баз: Євростату, ЄФО, ЮНЕСКО, МОП, Світового банку, ОЕСР, ООН. В разі відсутності офіційних фактичних даних використовувались дані досліджень, проведених провідними міжнародними та вітчизняними організаціями, науковими установами (зокрема, Національною академією наук України та Національною академією педагогічних наук України). Додатково, була використана інформація, відображена в авторитетних світових рейтингах («Doing business» Світового банку, «Індекс глобальної конкурентоспроможності» Всесвітнього економічного форуму, Індекс сприйняття корупції відповідно до досліджень Transparency International тощо). Також широко використовувалися дані, одержані в процесі проведення трьох фокус-груп (семінарів) для обговорення проектів регіональних звітів ТП (30 травня 2019 року - м. Миколаїв, 4 червня 2019 року – м. Хмельницький, 6 червня 2019 року – м. Рівне).

	У цьому раунді Туринського процесу в якості якісних даних до окремих блоків Національного звіту був включений опис найкращої (провідної) практики регіонів у сфері П(ПТ)О (case studies). Крім того, валідація висновків Національного звіту забезпечувалась використанням висновків і рекомендацій регіональних звітів.

Додаток 2.2. Додаткові документи до звіту про хід процесу

2.2.1 Наказ Міністерства освіти і науки України

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

м. Київ

05. 03. 2019 р. № 309

Про утворення робочої групи
щодо підготовки національного
звіту у рамках Туринського процесу

Відповідно до підпункту 3 пункту 6 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, статті 432 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, та з метою підготовки національного звіту у сфері професійної (професійно-технічної) освіти у рамках Туринського процесу.

НАКАЗУЮ:

1. Утворити робочу групу щодо підготовки національного звіту у рамках Туринського процесу (далі – робоча група) у складі згідно з додатком.
2. Робочій групі до 1 липня 2019 року підготувати національний звіт у сфері професійної (професійно-технічної) освіти на направити до Європейського фонду освіти.
3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на Першого заступника Міністра Хобзея П.К.

Міністр Л.М. Гриневич

Додаток до наказу
Міністерства освіти і науки України
від 05. 03. 2019 № 309

СКЛАД
робочої групи щодо підготовки національного звіту
у рамках Туринського процесу

№	ПРІЗВИЩЕ, ІМ'Я, ПО БАТЬКОВІ	ПОСАДА
1.	ШУМІК Ірина Володимирівна	генеральний директор директорату професійної освіти Міністерства освіти і науки України, голова робочої групи
2.	КАРБИШЕВА Вікторія Оттівна	керівник експертної групи з питань змісту та забезпечення якості освіти директорату професійної освіти Міністерства освіти і науки України, секретар робочої групи
3.	БЕРЕНДА Тетяна Миколаївна	головний спеціаліст відділу організаційно-педагогічної діяльності та соціальних питань департаменту професійної освіти Міністерства освіти і науки України
4.	ВАСИЛЕНКО Наталія Григорівна	державний експерт директорату розвитку ринку праці та зайнятості Міністерства соціальної політики України (за згодою)
5.	ВИНОВА Ксенія Миколаївна	головний спеціаліст – економіст відділу статистики послуг гуманітарної сфери департаменту статистики послуг Державної служби статистики України (за згодою)
6.	ВОЗНЮК Ірина Анатоліївна	начальник Управління профорієнтації, профнавчання та навчальних закладів Державної служби зайнятості (Центрального апарату) (за згодою)
7.	ГАРМАШ Анатолій Анатолійович	директор департаменту розвитку трудового потенціалу Федерації роботодавців України (за згодою)
8.	ГОЦИК Ігор Андрійович	керівник департаменту з представництва інтересів компаній-членів Європейської Бізнес Асоціації (за згодою)
9.	КОЛЕСНІКОВА Олена Валеріївна	заступник виконавчого директора Всеукраїнського об'єднання обласних організацій роботодавців підприємств металургійного комплексу «Федерація металургів України» (за згодою)
10.	КОЛИШКО Родіон Анатолійович	директор Громадської організації «Інститут професійних кваліфікацій» (за згодою)
11.	ЛЕУ Сніжана Олексіївна	науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України (за згодою)
12.	ЛЄСНІКОВА Марина Валентинівна	начальник відділу статистики та аналітики професійної освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики»
13.	ЛИПЕЦЬ Людмила Володимирівна	завідувач відділу експертно-правової роботи виконавчого апарату ЦК Профспілки працівників освіти і науки України (за згодою)
14	ЛІСОГОР Лариса Сергіївна	головний науковий співробітник відділу досліджень людського розвитку Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України (за згодою)
15.	ПАРЖНИЦЬКИЙ Віктор Валентинович	начальник відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту професійної освіти Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»
16.	ПЛІЧКО Ксенія Валеріївна	начальник відділу економіки гуманітарної сфери управління соціальної і гуманітарної сфери департаменту розвитку підприємництва та регуляторної політики Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (за згодою)
17.	ПУГАЧОВА Анна Олексіївна	провідний експерт з регулювання соціально-трудових відносин відділу виробництва та зайнятості Департаменту з питань економічного розвитку та ціноутворення Федерації профспілок України (за згодою)
18.	СЕЛІФОНТЬЄВ Сергій Іванович	віце-президент Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти (за згодою)

Генеральний директор
директорату професійної освіти І.В. Шумік

2.2.2 Лист Міністерства освіти і науки України

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
пр. Перемоги, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Департаменти (управління) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій

Щодо Туринського процесу

Шановні колеги!

У 2019 році розпочався п'ятий раунд Туринського процесу, учасником якого є й Україна. Офіційний запуск Туринського процесу відбувся 21-22 березня 2019 р. у м. Києві за участю представників 25 регіонів України.

Згідно з графіком регіональні звіти мають бути підготовлені до 20 червня поточного року.

У травні – червні 2019 року заплановано проведення трьох семінарів для представлення проектів регіональних звітів:

м. Миколаїв – 30 травня (Сумська, Полтавська, Харківська, Луганська, Донецька, Кіровоградська, Миколаївська області);

м. Хмельницький – 4 червня (Вінницька, Закарпатська, Житомирська, Черкаська, Київська, Дніпропетровська, Запорізька області та м. Київ);

м. Рівне – 6 червня (Волинська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Чернівецька, Одеська, Херсонська області).

Під час семінарів кожна область та м. Київ до 15 хвилин презентуватимуть проекти звітів, передбачивши інформацію, що має бути включена до національного звіту.

Враховуючи вищевикладене, просимо забезпечити участь двох представників робочих груп з підготовки регіональних звітів у зазначених заходах.

Витрати, пов'язані з участю у семінарі (проїзд, харчування, проживання учасників (у разі потреби), здійснюються за рахунок відряджуючої сторони.

Для додаткової інформації необхідно звертатися до:

Комісарової Людмили Олексіївни, заступника директора департаменту освіти і науки Миколаївської ОДА (тел. 050 9370491), Полюхович Олени Василівни, заступника начальника відділу професійно-технічної та вищої освіти управління освіти і науки Рівненської ОДА (тел. 098 9215450), Джус Людмили Костянтинівни, заступника директора науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області (тел. 068 3328856).

З повагою

Перший заступник Міністра Павло ХОБЗЕЙ

В.О. Карбишева (044) 287 82 10 МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

№1/9 – 315 від 21.05.2019

Додаток 3: Протокол заходу - відкриття ТП 2018-2020 в Україні

TP 2018-2020 Launch event in Ukraine: overview

Venue:	Radisson Blu Hotel, Bratskaya Street, 17-19, Kyiv
Date:	the 21st and 22nd of March, 2019

1. Minutes of the Session 1: Welcome and Introduction of new cycle of Torino Process

Lilia Hrynevych (Minister, Ministry of Education and Science): Dear colleagues! Today we have a great opportunity to talk about an extremely important area of human capital development, namely, VET in Ukraine.

I would like to express my deep gratitude to the European Union and the European Regional Development Fund for their assistance in the development of human capital in Ukraine. It is done very sincerely and orientated to our needs. VET is one of the burning issues in Ukraine. When we look at trends in technical and vocational education and training, we see that today the level of this education does not meet the needs of the labour market. So it is not surprising that now there is a decline in the number of those graduates who are eager to enter VET schools. We face challenges and have to be aware of them. Only when we clearly understand the challenges we begin to adapt them to the analysis of data, needed to make decisions. The Torino Process provides an opportunity to receive relevant data that can further shape the policy. Therefore, I want to take a closer look at these issues. What are the challenges?

First of all, we have introduced a large-scale decentralisation reform in the country. Significant share of the management functions and funding of VET was transferred to the level of regions (oblasts), cities of regional significance and regional (oblast) centres. Our objective for the future (which is stated in the Draft Law of Ukraine "On Vocational Education") to leave only one level - regional. But so far, as cities and oblast centres have significantly higher revenues, they are responsible for VET schools located in their areas. And we have very negative trends. Such cities and oblast centres want to save their spending on VET and use contradictive approaches. Here is an example of such an approach.

Regional order for VET is formed by regional administrations and oblast centres. Cities, however, argue that they will order only those who will then work at their communal enterprises. Consequently, the level of orders has been reducing. At the same time, they do not believe that in other commercial enterprises of their city, there are also people who are graduates of VET institutions and pay taxes in this city, filling its budget. Thus, a priori, they apply the wrong approach.

What do we lack? We do not have enough statistical data to analyse regional labour markets (what education has been received by people who work on the regional market and how many of them are VET graduates, etc.). This information will help us to stop the practice of reducing regional orders and groundless closure of VET schools. Therefore, we need a deep analysis of the labour market.

Next very important issue is how to consolidate a network of VET institutions and choose the strongest. The depreciation of the equipment of VET institutions is approximately 60%. Over the last three years we invested in training centres and equipped them with some modern equipment. However, it is a ‘drop in the sea’ for the system of such a large country. That's why we are grateful to European Union for

launching of EU4Skills project in Ukraine, which can help to build Centres of Excellence (multidisciplinary centres). And it is very important for us, apart from those seven multidisciplinary centres, to have the opportunity to spread this assistance all over Ukraine. For example, part of these investments will help regions without large multidisciplinary centres to improve the base of VET schools for the different spectrum of occupations. We need to see how the data that we will receive at the new round of the Torino Process can support project's perspective and development, and help to assess its effectiveness later on.

Another very important problem is the mismatch between the content of education and labour market needs (as well as individuals' needs). We are currently working on new standards for VET and believe that European project will help us with this issue. But we still need expertise, we still need to understand how to improve Ukraine's capacity to build such standards and cooperate with employers. In other words, effective mechanisms of cooperation with employers are still a serious challenge for us.

The last problem I want to outline is the weak Career guidance of young people to working qualifications (qualifications of skilled workers). It is very important for us to analyse Ukraine's data which will be received during the Torino Process and put them to the framework of comparative analysis with other neighbouring countries. We need more money from the state budget for VET development. And it is very difficult for me to convince higher officials when they allocate the budget. Especially upon decentralisation we delegated functions on education system management to the regional level, where there are a lot of problems. Today, very often, regions (this does not apply to regional state administrations), for example, local councils, can ignore state policy. This is a feature of finding balances in the process of decentralisation. Therefore, we guide regional administrations on Career guidance and on how to raise awareness of the population (where after graduation of VET institution he or she will be able to work).

So, we have a lot of challenges. But I hope that last round of the Torino process (in 2016) was a training phase for the regions. Dear colleagues, it depends on us what this report will be like, because we provide data to this report. And if we are asked about the framework that we have to submit, then I hope that we can improve this framework in light of our needs. At the same time, our objective is to receive as much data as possible from our regions, which can be used for explanation to local politicians why regional orders cannot be reduced. Look at these data not as data that we want to provide our international partners. We need it for us to build a policy based on a real data analysis.

I hope that new round of the Torino process together with the project EU4Skills: Better Skills for Better Jobs in Modern Ukraine 2018 - 2020' (agreement was signed in Brussels on December 17, 2018) will give a new impetus to the development of modern VET system in Ukraine.

Stefan Schleuning (Head of Cooperation of the EU Delegation to Ukraine): Good morning! I am very happy to be here on this important seminar. In fact, for me these are the weeks of education. Last week we had the event dedicated to New School and today we focus on VET. I think education reform is really important for one reason – In Ukraine there will be Presidential and Parliamentary elections soon. National community is now goes back to the last four or five years and analyses what have been achieved since the Revolution of Dignity and Maydan. Many positive things have been achieved, however, there are areas where still much work has to be done. At the same time, for many people there is no disagreement that in the area of education reform we can see remarkable progress. And I think this is important as there are two reforms, which matter both for Ukrainian citizens, - education and health reforms. If some Ukrainians don't see changes at present (unscientific way to fill the pulse of the country is to ask opinion of taxi drivers) it doesn't mean that we will not achieve results in mid- and long-term perspective. I am always trying to convince them that it takes time and it is long-term process. I think for the future if you with our support manage to really put in place modern educational system for children (primary, secondary education, VET) and the modern health system, all Ukrainians in mid- and long-term perspective will believe that the chosen path is the right one. This event today on Torino Process is an important framework for VET because we have the big project 'EU4Skills: Better Skills for

Better Jobs in Modern Ukraine 2018 – 2020'. It is a financial commitment of EUR 30 million[475]. It is not only about advice and expertise, it is also about infrastructure and modernizing facilities. We have German Development Bank, European Investment Bank engaged in the process. I think we have all elements to bring in place for the successful programme over the coming years. Of course, it is good to have a modern VET Law and regulatory framework and then invest in the development of the curricular, training of teaching personnel and infrastructure. Besides, I joined the EU mission and wanted to show the EU guarantee and presence after the latest escalation of Russian aggression in Azovsky region and we decided to direct EU support also to Mariupol, Berdyansk and Melitopol. And in the framework of "EU for Skills" project we also decided to direct the support for infrastructure side for our work in this particular part of Ukraine. It is more general observation, but you will learn details of the Torino Process later during the seminar. Let me thank you for the strong commitments and achievements in education sector. We are very proud of our partnership and I wish you all successful seminar!

Cesare Onestini, (ETF Director): It is a great pleasure to be here with you this morning in Kyiv! I would like to start by saying what the ETF's cooperation with Ukraine means for us. The Minister has just highlighted the number of challenges, but I think we should also start by saying how many good things have happened. First, what we see today is a commitment for reforms in VET system. We know it is essential if we want to have results. Secondly, there is no fear when we talk about resources. Usually, when you talk about education reforms there are a lot of good words and then when it comes to resources it appears a great problem. And we also see the strong commitment to bring the resources where the priorities are. We have heard from the EU Delegation colleague that the EU is fully committed from their side. And the third, from the ETF perspective we see that this commitment is from the top but it also shared in the country. And the presence of participants from different regions of Ukraine here shows that this change has to take place. It is not to minimize the challenges it is to say that preconditions are there for continuing the reform process and ensuring that it will be developed further. I have started the ETF one and half year ago and I look to the statistics with whom do we work with (we cooperate with 28-29 countries around the EU) and I see that Ukraine comes top. It is the country, where the ETF is engaged the most. And why? Because we respond to the desire for changes. The Minister rightly said about particular agenda. We want to support the country on the road of this process. But we can only do it if the country is convinced that it wants to do it. Here we have found the partner with whom we have been able to work. This is the way of introduction to say why for the ETF cooperation with Ukraine is very important. All the arguments are there to say yes the changes are possible, and the challenges are big. Once we are here we can make some progress. In most countries VET is losing attractiveness over the last 20 years. And it happened for different reasons in different countries. There has been a believe among the families that young people should strive to go to university, which is the way to get sustainable wages, but it is not actual anymore. If you look to the economy, for example industries with digitalization, or more traditional sectors (the way they are changing) such as agriculture, agro food, tourism, they require more skilled people. It is not enough now to have three month stage and you get job for life. You need to be very skilled because changes are affecting all sectors. Once we are striving to improve VET we also need to work on explaining our citizens why it is important. The choices what courses to take are made by the individuals, by families and by communities. That's why we need to convince them what value is in VET. And I know it is not easy, it is important to show that we provide quality education. And to provide quality we need partnership. We need to bring here business, authorities, social partners and civil society, because every starting point is different. You know it from the regions, for example, in Ukraine your regions look very different (even from the figures there are many important differences). The solutions in terms of training - we have to reflect the realities that you know better than anybody else. That's why your presence here is very important for the credibility of the Torino Process. Another important feature is that we need to put question of VET reform into wider issue of human capital government. And here in Ukraine it will be the starting point and there will be the challenge how to make it the reality. It means that when you design your education system

[475] according to the agreement between the EU and Ukraine it is EUR 58 m

you do think about what is the best way to create meaningful and sustainable jobs which are needed. And it is question of data, question of understanding trends, talking to experts and business. We build this element into Torino Process, but this time we want to make it stronger, we want to bring this look of HCD needs (what is needed, what will likely be in more demand, what are the gaps between offer and demand). In this Torino Process round we will focus on this issue and hope to get better response. When we talk about VET we usually mean young people who make their first choice, but we also know that one of the big challenges is continuing education for older people who might not have jobs or have jobs, which are not sustainable anymore. Unfortunately, Ukraine looks more like any other European countries having the problem of aging population and this is one more element that you should keep in mind when we look at VET sector and we need to build it into school reform. It is question of upskilling, updating, having transversal competences. For example, I was on meeting with the Director General of the VET of the EU in Romania and the question of our discussion was how do we generate our transversal skills (learning about critical thinking, leaning about running a career, learning about what you need in order to grow) and nobody found the answer. This is really a challenge. My personal opinion is that we need to ask young people more, because young people have very different way of thinking nowadays, we cannot even imaging how their brain is developing, looking on the screen all the time, learning in completely different way, because that is how they get the information. And we need to understand how to use this way of learning in order to give them the skills which they will need when they grow up. So at last, a couple of words about Torino Process itself and why we think it is so important at this stage. First of all, as the Minister rightly said, it's your process. It is not the ETF process, ETF is happy to have experts supporting, bringing experience of others; it is a process that has to be useful in supporting what you want to do at the level of the country and at the regional level. Secondly, we usually use the Torino Process to look what's not working or where it is a gap with data and understand better what to do. But I think we should use the Torino process as a tool to see what is going well. Also we are trying to look at the TP as at excellence, innovation. I was in Turkey, Tunisia, Israel there are so many good ideas and we want as the ETF to collect good ideas, bring them together (our proposals) and find out how they can work here. The project of the EU Delegation is a wonderful opportunity to connect the theory and analysis with the needs. The ETF was very much involved in the designing and supporting the project, making sure that we are continuing sharing the expertise. The project is now entering to very operational level. So the TP really needs support to the way which the project is to respond to the real needs. I will stop here. In my last words I want to outline the importance of what we will be doing as the part of the TP. You have really set a foundation for the reforms that might not give the results next 2-3 years, but if this is right we will see the results in a generation which will contribute to the change of the course of the country. Thank you very much!

VET reform and the latest update on progress and achievements

Pavlo Khobzey (First Deputy Minister, Ministry of Education and Science): I want to start with a few slides, which shows where we go and what challenges we face. If we look at the network of VET institutions, we see 10% decline. Number of students decreased by 16%, the share of 9th grade pupils who choose to study further at VET schools is 20%. I agree with Cesare Onestini that the prestige of VET and the reduction in the number of VET students it not only typical of Ukraine, but also of other EU countries. We have expanded the range of specialties of national significance, but, in my opinion, it is lack of motivation of students to choose these specialties.

In fact, one-third of VET students study in the cities of oblast centres. These are the best VET schools as they had significant investments. However, municipal government wants to finance only those students who live in their city (near 37%), while 63% are external, which can potentially put their efforts for city development in the future.

We have *Government Plan*, where VET modernisation has been determined as one of the key priorities for Ukraine. I understand that it requires vision, and this vision is fixed in the *Concept of modernisation* adopted in May 2018 by the College of the MoE (in early April this document will be submitted to the government for approval). We also hope that the Draft Law *'On vocational education'* will be adopted in the first reading between April and June, 2019. In December, 2018 the Prime Minister signed the EU

Agreement 'EU4Skills' (EUR 58 m), including EUR 21 m on soft component. Besides, credit agreement was signed with the EIB (EUR 50 m, but the sum can be doubled). I hope that we will come to concrete steps in specific areas, as they are currently in the preparatory phase.

Next question. We have three important things: funding, quality of VET and social partnership, which distinguishes VET from secondary education. We are not only players here, more important are employers who should dictate us and with whom we should work together.

Decentralisation. In previous rounds of the Torino Process, funding was from the state budget, and we did not have a clear vision of outcomes which could be applied for making decisions locally. As we have entered the Torino Process 2018-20, I hope that the received data will be used for the development of regional plans and for the projects that we have started. We are grateful to the U-LEAD program, aimed at increasing the capacity of VET councils to become an effective decision-making body for the approval of regional order. If we do not build a triangle (officials-business-education) it will be difficult to move in this direction.

Network optimization. We do not have the resources to support those institutions that will never become training centres. It is necessary to reduce their number, and at the same time increase the number of children who study in those VET institutions where we have already created necessary conditions.

VET is part of our plans for the high school. Necessary skills, competent approach in Ukrainian schools, critical thinking, group work, time planning, career planning are important things for the New Ukrainian School. We should remember that VET is just another way of our high school. For the development of the New Ukrainian School, we have European support from the Government of Finland (EUR 8 m, including 6 m for the New School and 2 m for schools with minority languages).

Quality of education. Creation of new standards on a modular basis based on a competent approach (with the help of the ETF) is extremely important for us as we need to understand where we go. Next issue of the quality of education is the New Ukrainian School: content-teacher-environment. As for teachers, there is a big challenge as to the level of wages. If the salaries of masters or teachers are not increased it will be very difficult for us to build some plans because they must be implemented by motivated people. Another issue is the quality of methods and materials, approaches to children, motivation of children to master the profession. Centres of Excellence are what we want to build in the framework of the EU project and government allocations (last year UAH 100 m was spent on development of such Centres from the budget). Creation of the National Qualification Agency that would control the quality and training of masters is our objective as well. And the fourth element of strategic modernisation is social partnership and the labour market. We cooperate with employers on professional standards and the creation of centres for professional qualifications. We focus not only on students, but also on the adult population. We create attractive conditions and educate the adult population in such centres. Another important issue is Career guidance and raising the image of VET education. We hope to increase the share of VET graduates to 30% (proportion 30:70) in 5 years.

Lessons learned and how Torino Process can contribute to VET development in Ukraine

Viktoria Karbysheva (National Coordinator of Torino Process in Ukraine, VET Directorat, Ministry of Education and Science): I would like to focus on acquired experience and how the Torino process can contribute to VET development. I will focus more on history, experience, on how everything has begun and where we are today. Ukraine joined the Torino Process in 2010. Reports were prepared in 2012, 2014, and 2016. In 2014 Ukraine first launched the preparation of reports at the regional level (as a pilot project) in five regions (Vinnitsa, Sumy, Khmelnytsky, Dnipropetrovsk and Kyiv). In 2016 all regions joined the process.

What are the lessons? The methodology of the Torino Process can be applied and adapted at the regional level (we will do it also this year). The analytical council proposed by the ETF will be adapted as well. The second lesson is a deep analysis based on the Torino Process methodology, which is

possible only due to the professional potential of regional teams. Therefore, a very large number of stakeholders are now involved at the regional and national levels (trade unions, social partners and employment centres). Best practices (cases) from the regions have been included to the National report.

Key stages of the process:
1. Creation of the working group, distribution of responsibilities, agenda.
2. Collection of statistical data: (administrative data, official web-sites, literature, analysis of demand in the labour market, in particular, portal for job search and career guidance, which reflects situation on the labour market in Lviv and Volyn regions).
3. Consultations with all stakeholders.
4. Reporting (25 reports were prepared and presented at seminars and conferences).

Key outcomes of the Torino Process implementation at regional level:
1. Global look at VET development in the region.
2. Possibility to conduct comparative analysis and see how the system is changing.
3. Presentation of regional achievements at national level.
4. Introduction of innovative ideas and using European methodology for policy analysis.

Key outcomes of the Torino Process implementation at national level:
1. Formulation of state policy in VET sector.
2. Ability to identify strong and weak points (imbalances in training of skilled personnel).

According to the Association Agreement between Ukraine and the EU (432 article) countries should exchange information in the sphere of VET. Thus, the TP is the process of information exchange. How did we use reports (national and regional) prepared in 2016? First, we used them for the preparation of official documents, such as '*Concept of VET development in Ukraine'.* Second, they were also used for the EU project 'EU4Skills: Better Skills for Better Jobs in Modern Ukraine 2018 – 2020'. Third, regional reports helped to evaluate where to open training centres (Centres of Excellence).

Margareta Nikolovska, the ETF's country coordinator for Ukraine: Margareta Nikolovska started her speech summing up the opening session and stressing on the importance of sub-national level of Torino Process: 'Torino Process at national level is really nothing if we don't have you, regions, with us'. She briefly described the event program for 2 days, including introductory session (Session 1), analytical framework (Session 2) and challenges of policy analysis (Session 3). Margareta Nikolovska outlined the importance to plot the discussion on human capital development into the Torino Process. She overviewed key changes in the Torino Process 2018-20 and focused more on 4 principals of the TP: ownership, participation, holistic analysis/approach and evidence-based analysis. Further step will include examination of regional trends as Ukraine is a member of Eastern Partnership region.

2. Summary of the Session 2: Guiding the analysis: the National Reporting Framework and indicators

What is new in the National Reporting Framework? The indicators: list and definitions

Mihaylo Milovanovitch, ETF: What is new in the National Reporting Framework? First of all, it is broader look. For example, what VET can to do for labour market service, higher education and for children, who are left on the street and etc.; linkages of VET with general and higher education and its impact on the socioeconomic environment. Building block A (introductory part) was changed as well. It should show where we are on the map and what our key challenges are. It is meant to prepare the ground and collect basic information about the country and its VET system, which should be relevant to areas covered in the NRF. Next change is more focus on life-long learning perspective. It is difficult to evaluate how prepared is VET for the things beyond their classes. It is also difficult to evaluate whether the country report about the problem or about solution (very often they are mixed), therefore in this round of the Torino Process such questions are split. If you identify the problem, which you want to discuss in

the Torino Process you may use several criteria: a) problem hinders human capital development; b) problem can be solved by applying policy through education. Next novelty is introduction of summary of findings after each building block, which includes policy challenges, factors that contribute to each of these policy challenges, solutions to these challenges, progress with the implementation of the solutions and recommendations. Besides, there is new 'open floor' section, where countries are free to provide information on problems and policies that the NRF did not ask about, as long as they match the overarching theme of the building block. Also the preparation of the ETF assessment is firstly introduced into Torino Process.

General requirements for the Torino process National report are the following: a) evidence, either qualitative or quantitative, should be reliable, with a reference to a source, which can be verified; b) make a statement or observation in response to each question, one issue at a time; c) do not provide information about policy intentions to address the issues (only in the section about policies); d) recommended maximum length per response is within the range of 100 – 500 words. The ETF recommends a list of suggested indicators for the analysis. The list is not exhaustive and the authors can use other data and indicators to support their analysis, in addition to the ones suggested by the ETF.

3. Summary of the Session 3: Torino Process implementation and work programme for the country

What has changed since last cycle in VET in the regions? Overall situation in relation to each principle of TRP

Speaker: Mihaylo Milovanovitch, ETF

This session was focused on practical training in groups. All participants were divided into groups and asked to prepare detailed answers for 3 questions:

1) Find a problem of human capital development which needs to be solved through education.

2) Who should participate in discussion of this problem and why?

3) If you have to write the Torino Process report about the problem that you have chosen, which TP principle will be difficult to apply and why?

Problems of human capital development that were considered during the session included mismatch between the qualification received and self-realization on the labour market (labour market demand); lack of motivation for human capital development; lack of investment approach in VET schools for the use of modern equipment; problem of creating orders in VET sector; unreliable data in the forecasting system; unpreparedness of the education system for live-learning education.

Viktoria Karbysheva (National Coordinator of Torino Process in Ukraine, VET Directorat, Ministry of Education and Science): Summing up the session 3, Viktoria Karbysheva outlined key stages of the Torino process at sub-national level with timelines and data sources. In particular, heads of the regional departments of the MoES were proposed to use longer period for data analysis (more than 2 years, 4-5 years, taking into account the process of decentralisation in Ukraine) and prepare their reports by June 15, 2019. Besides, at the end of May, National Coordinator of Torino Process in Ukraine is planning to hold 3 focus groups meeting (for participants from regions). The Torino process National report has to be prepared by the end of June 2019.